PESTERZSÉBET TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS INTEGRÁLT TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI STRATÉGIÁJA

Megalapozó vizsgálat

A településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet szerint

2015.09.10.

Készült a KMOP-6.2.1/K-13-2014-0002
„Közép-Magyarországi Operatív Program –
Fenntartható településfejlesztés a kis- és középvárosokban –
Integrált Településfejlesztési Stratégiák kidolgozása”
című projekt keretében.

Belügyminisztérium által jóváhagyott dokumentum

SZÉCHENYI 2020
MAGYARORSZÁG KORMÁNYA
Európai Unió
Európai Regionális Fejlesztési Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Budapest Főváros Városépítési Tervező Kft.
Cím: 1061 Budapest, Andrássy út 10.
Tel: +36-1-317-5318
Fax: +36-1-317-3296
E-mail: bfvt@bfvt.hu
Honlap: www.bfvt.hu

Ecorys Magyarország Kft.
Cím: 1027 Budapest, Margit krt. 26.
Tel: +36-1-1 266 2482
Fax: +36-1-317 2091
E-mail: info@ecorys.hu
Honlap: www.ecorys.hu

Albrecht Ute TT/1É 01-0517	BFVT Kft. – ügyvezető, vezető településtervező – Felelős tervező
András István TT/1É 01-0525	BFVT Kft. - műemlékvédelmi szakértő
Cseh András	BFVT Kft. – településtervező
Becsák Péter K1d-1 01-10856	BFVT Kft. – településtervezési közlekedési szakági tervező
Pogány Aurél TK 01-5060	BFVT Kft. – településtervezési zöldfelületi és tájrendezési szakági tervező
Zétényi Dávid	BFVT Kft. – településtervezési zöldfelületi és tájrendezési szakági tervező
Horváth Adrienn	BFVT Kft. – közműtervező
Orosz István TE/TH 05-1585	BFVT Kft. – településtervezési energiaközmű és hírközlési szakági tervező
Bedőcs Bernadett	Ecorys Kft. – ügyvezető, vezető tervező
Balás Gábor	Hétfa Kutatóintézet és Elemző Központ - gazdaságfejlesztési szakértő
Szemző Hanna	Városkutatás Kft. - társadalompolitikai szakértő
Varga András	Városkutatás Kft. - antiszegregációs szakértő
Jordán Péter	Pestterv Kft. - településtervezési vízközmű szakági tervező

Tartalomjegyzék

1. TELEPÜLÉSHÁLÓZATI ÖSSZEFÜGGÉSEK, A KERÜLET HELYE A FŐVÁROSBAN, TÉRSÉGI KAPCSOLATOK 8
2. FEJLESZTÉSI ÉS RENDEZÉSI KÖRNYEZET, ILLESZKEDÉS 12
3. A TELEPÜLÉS TÁRSADALMA 35
4. A TELEPÜLÉS HUMÁN INFRASTRUKTÚRÁJA 50
5. PESTERZSÉBET GAZDASÁGA 68
6. AZ ÖNKORMÁNYZAT GAZDÁLKODÁSA, A TELEPÜLÉSFEJLESZTÉS ESZKÖZ- ÉS INTÉZMÉNYRENDSZERE 79
7. A TÁJI ÉS TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK 89
8. ZÖLDFELÜLETI RENDSZER VIZSGÁLATA 93
9. AZ ÉPÍTETT KÖRNYEZET VIZSGÁLATA 99
10. KÖZLEKEDÉS 133
11. KÖZMŰVESÍTÉS 141
12. KÖRNYEZETVÉDELEM 148
13. KATASZTRÓFAVÉDELEM (TERÜLETFELHASZNÁLÁST, BEÉPÍTÉST, BEFOLYÁSOLÓ VAGY KORLÁTOZÓ TÉNYEZŐK) 155
14. VÁROSI KLÍMA 158
15. A HELYZETELEMZÉS EREDMÉNYEINEK ÉRTÉKELÉSE, SZINTÉZIS 162
    - 15.1. ÁGAZATI ÖSSZEGZÉSEK 162
    - 15.2. PESTERZSÉBET ÖSSZEFOGLALÓ SWOT ANALÍZISE 166
    - 15.3. HELYZETÉRTÉKELÉS AZ EURÓPAI UNIÓ TEMATIKUS CÉLJAIHOZ KAPCSOLÓDÓAN 168
    - 15.4. PROBLÉMA- ÉS ÉRTÉKTÉRKÉP 171
    - 15.5. ELTÉRŐ JELLEMZŐKKEL RENDELKEZŐ TELEPÜLÉSRÉSZEK 176
    - 15.6. ANTISZEGREGÁCIÓS HELYZETELEMZÉS 180
16. FELHASZNÁLT IRODALOM 195
17. MELLÉKLET 198

Ábrajegyzék

1. ábra: Központrendszer közlekedési és funkcionális összetettsége 9
2. ábra: A sikeres város stratégiájának alapelemei 13
3. ábra: Akcióterületek 22
4. ábra: OTrT Szerkezeti Tervlap kivonata 23
5. ábra: BATrT Szerkezeti Tervének kivonata 24
6. ábra: TSZT 2015 kivonat 26
7. ábra: Pesterzsébet Budapest zónarendszerében 28
8. ábra: A területfelhasználási egységek megoszlása Pesterzsébeten 30
9. ábra: Pesterzsébeten a beépítésre szánt területek beépítési sűrűségének bsá értékei 31
10. ábra: Kialakult és változással érintett területek aránya 32
11. ábra: A hatályos szabályozási tervekben foglaltak megvalósultsága 33
12. ábra: A hatályos szabályozási tervek tulajdonságai 33
13. ábra: A lakónépesség számának változása 35
14. ábra: Az állandó és a lakónépesség számának változása 35
15. ábra: Pesterzsébet természetes szaporodása 36
16. ábra: Pesterzsébet vándorlási egyenlege 36
17. ábra: 14 év alattiak és 60 év felettiek számának változása 36
18. ábra: öregedési index változása 36
19. ábra: 14 év alattiak arányának változása 37
20. ábra: Az állandó népességen belül a 60 év felettiek aránya (%) 37
21. ábra: A regisztrált munkanélküliek száma 39
22. ábra: A regisztrált munkanélküliek aránya a munkaképes korú népesség %-ában 39
23. ábra: nyilvántartott álláskeresők mutatószámai 40
24. ábra: Az egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem, 2012 41
25. ábra: A lakásállomány változása (db) 42
26. ábra: Az 1000 lakosra jutó lakások száma (db) 42
27. ábra: Óvodák és általános iskolák elhelyezkedése a lakóterületek (szürke) viszonyában területi lefedettséggel 50
28. ábra: óvodai férőhelyek és beíratott gyermekek száma 51
29. ábra:Egy óvodai férőhelyre jutó óvodások száma (fő) 51
30. ábra: Egy óvodai férőhelyre jutó 3-5 évesek száma (fő) 51
31. ábra: Az általános iskolai tanulók száma (fő) 52
32. ábra: A középiskolai és szakiskolai tanulók számának változása (fő) 53
33. ábra: Családsegítőben megkeresések számának változása 60
34. ábra: Bölcsődei kapacitások kihasználtsága 62
35. ábra: Az egy lakosra jutó iparűzési adó, 2012 (ezer Ft) 69
36. ábra: Az egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték, ... 69
37. ábra: Az egy lakosra jutó jegyzett tőke, 2012 (ezer Ft) 70
38. ábra: Az egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem, 2012 (ezerFt) 70
39. ábra: Az ezer lakosra jutó kiskereskedelmi hálózati egységek száma (gyógyszertár nélkül), 2012 (db) 72
40. ábra: kereskedelmi szálláshelyek fontosabb adatai 72
41. ábra: gazdasági, kiskereskedelmi területek 75
42. ábra: A kerület tömegközlekedési hálózata és lefedettsége 76
43. ábra: lakásépítés volumene 76
44. ábra: épített lakások aránya az éves lakásállomány százalékában 77
45. ábra: Tájhasználat területi megoszlása a kerületben 89
46. ábra: Natura 2000 és ökológiai hálózat által érintett területek 90
47. ábra: Zöldfelületi rendszer 94
48. ábra: Erdő- és zöldterületek lakóterületektől való távolsága 95

49. ábra: Zöldfelületi intenzitás érték, 2010. 96
50. ábra: Második katonai felmérés (1806-1869) 99
51. ábra: Harmadik katonai felmérés (1869-1887) 99
52. ábra: Pesterzsébet régészeti területei 101
53. ábra: Fővárosi helyi védett épületek a kerületben 102
54. ábra: A tényleges területfelhasználási egységek megoszlása Pesterzsébeten 106
55. ábra: Pesterzsébet kerületrészei 107
56. ábra: XX. kerület telekméret vizsgálata 110
57. ábra: XX. kerületi ingatlanok telekméretének (m2) megoszlása közterületek nélkül 111
58. ábra: XX. kerület közigazgatási területén lévő ingatlanok tulajdoni megoszlása 111
59. ábra: Önkormányzati tulajdonú ingatlanok megoszlása 111
60. ábra: XX. kerületi önkormányzati tulajdonú ingatlanok megoszlása 112
61. ábra: fővárosi önkormányzati tulajdonú ingatlanok megoszlása 112
62. ábra: önkormányzati tulajdonú ingatlanok 112
63. ábra: Beépítési mérték (%) megoszlása a telkek darabszáma alapján a kerület egészén, közterületek nélkül 114
64. ábra: Beépítési mérték (%) megoszlása a telkek darabszáma alapján a kerület beépítésre szánt területein 114
65. ábra: Beépítési mérték területi megoszlása (%) 114
66. ábra: Szintszámok megoszlása a kerületben (db) 115
67. ábra: Szintszámok vizsgálata a kerületben 116
68. ábra: A beépítési sűrűség tényleges bsá értékei a XX. kerületben 117
69. ábra: A területfelhasználási egységek fejlesztési potenciálja a XX. kerületben 118
70. ábra: Kerület a Ráckevei-Soroksári-Duna-ág felől 121
71. ábra: Pesterzsébet karaktertérképe 122
72. ábra: A XX. kerület krízis- és veszélyeztetett tömbjei – 2011 128
73. ábra: Barnamezős területek Pesterzsébeten 129
74. ábra: Közúthálózat 134
75. ábra: Közösségi közlekedési hálózat 135
76. ábra: Ivóvíz főnyomó vezeték 141
77. ábra: Csatorna főgyűjtő hálózat 141
78. ábra: Villamosenergia-ellátás 143
79. ábra: Gázellátás 143
80. ábra: Távhőellátás 144
81. ábra: Környezeti állapot és beépítést korlátozó tényezők 152
82. ábra: Építésalkalmassági térkép 155
83. ábra Budapest felszínhőmérsékleti anomáliájának átlagos júniusi szerkezete délutáni időszakban 2013-ban (műholdfelvételek alapján) 158
84. ábra: Problématérkép 172
85. ábra: Értéktérkép 174
84. ábra: Szegregátumok és szegregációval veszélyeztetett területek 180
85. ábra: Szegregációval veszélyeztetett területek 181
86. ábra: szegregációs mutató értéke veszélyeztetett területeken 191
87. ábra: veszélyeztetett területek megoszlása a városrészek között 191

Rövidítések jegyzéke

BATrT	Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terv
BKISZ	Budapesti Komplex Integrált Szennyvízelvezetési és Szennyvíztisztítási Program
BP ITS 2020	ITS Budapest stratégia 2020
BTFK	Budapest Területfejlesztési Koncepciója
Budapest 2030	Budapest 2030 Hosszú távú fejlesztési koncepció
CBC	Cross-Border Cooperation (Határon átnyúló együttműködés)
Étv	Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény
ERFA	Európai Regionális Fejlesztési Alap
ESZA	Európai Szociális Alap
FŐTEP	Fővárosi Területfejlesztési Program
KÉSZ	Kerületi Építési Szabályzat
KVSZ	Kerületi Városrendezési és Építési Szabályzat
KMOP	Közép-Magyarországi Operatív Program
OFTK	Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció
OTrT	Országos Területrendezési Terv
PMTFK	Pest Megyei Területfejlesztési Koncepció
SZT	Szabályozási terv
TSZT 2015	Budapest főváros településszerkezeti terve

I. Helyzetfeltáró munkarész

1. TELEPÜLÉSHÁLÓZATI ÖSSZEFÜGGÉSEK, A KERÜLET HELYE A FŐVÁROSBAN, TÉRSÉGI KAPCSOLATOK

Budapest nemzetközi és országos szerepe

Budapest az európai városhálózat tagjaként 1,7 millió fős lakosságával a jelentősebb európai városok közé tartozik. Nemzetközi, s ezen belül is makroregionális szerepköre jelentős, de a Főváros és várostérsége együttes fejlesztésével, fejlődésével ezt a pozíciót tovább kell erősíteni az ország egészének versenyképessége érdekében. A KSH adatai alapján Magyarországon belül Budapesten termelődött meg a GDP 38 %-a 2011-ben (míg lakossági súlya csak 17,6 %), a beruházások 38 %-a szintén itt valósult meg (2013), az egyetemi és kutatási központok kiemelkedő koncentrációja hozzájárult ahhoz, hogy a versenyképesség egyik legfontosabb jellemzője, az országban kutatás-fejlesztésre fordított éves ráfordítás közel 60 %-a itt realizálódjon. Budapest a szolgáltatási szektor dominanciája mellett olyan ágazatok kiemelkedő központja, mint a kreatív ipar, IKT szektor, gyógyszeripar. Budapest az ország első számú turisztikai fogadóterülete, kulturális kínálata és épített öröksége nemzetközi viszonylatban is jelentős. Budapest központú az ország légi forgalma, a közlekedési hálózatok történeti kialakulása nyomán a legfontosabb közúti és vasúti csomópont. A logisztikai pozíciót tovább erősítik a transzeurópai közlekedési hálózatok, melynek egyik eleme maga a Duna vízi útja. A főváros „vonzereje", népszerűsége erősödik, mely mind a lakosságszámban, mind a turisztikai adatokban jól tükröződik. Az elmúlt 10 évben Budapest népessége növekedni tudott, a Budapestről történő elvándorlás 2007-től megfordult, így a főváros migrációs egyenlege pozitív tendenciát mutat.

A főváros és vele együtt élő környezete (közel 3 millió fő, az ország lakosságának mintegy 30%-a) együtt alkotja a budapesti funkcionális várostérséget, a budapesti gazdasági tér még ennél is nagyobb kiterjedésű és jelentőségű. Budapest és várostérsége a népesség, a jövedelem és a tőkekoncentráció tekintetében kiemelkedő az ország más térségeihez viszonyítva és ezzel arányosak a közlekedés terén jelentkező terhelések, igények. A térségen belüli intézményesített együttműködés alacsony hatékonyságú, az együttműködés szintje jelenleg nem megfelelő, a térségi pozíció megerősítése érdekében szorosabb kapcsolat szükséges.

A Budapesti várostérség nemzetközi, országos és regionális szerepkörének alakításában Pesterzsébet is szerepet játszik sajátos adottságaival, megvalósított fejlesztéseivel, ugyanakkor ezen szerepkörök önálló értelmezése a kerület szintjén csak korlátozottan tehetők meg. A kerületek mindegyike hozzájárult ennek a kivételes pozíciónak a kialakításához, és jövőben a komparatív előnyökre építve és egymással együttműködve érhető el előrelépés szinte minden fontos területen.

A kerület szerepe a településhálózatban

Az XX. kerület szerepkörét mind nemzetközi, mint térségi kitekintésben alapvetően a kerület Budapesten belüli elhelyezkedése határozza meg. Közvetlen területi határa az agglomerációval nincs.

Pesterzsébet a Dél-budapesti térség életében játszik jelentősebb szerepet, elsősorban közúti tranzit-szerepet tölt be: érinti az országos kapcsolatot jelentő M5 autópálya, keresztülhalad rajta az 5. sz. főút (Helsinki út). Továbbá érinti a Budapest-Kelebia vasútvonal.

Az országos jelentőségű közlekedési elemek mellett Pesterzsébet rendelkezik fővárosi és agglomerációs jelentőségű közlekedési elemmel is, ez a H6 ráckevei HÉV vonal.

Várostérségi szinten napjainkban csak egyetlen intézmény jelentős, ez pedig a Jahn Ferenc Dél-pesti Kórház, amely a Dél-budapesti térségben mintegy 400 ezer fő ellátását biztosítja. A kerületet meghaladó vonzáskörzettel rendelkezik további két jelentős sportlétesítmény, a Jégcsarnok és a Pesterzsébeti Uszoda, valamint kulturális területen a Csili Művelődési Központ.

Pesterzsébet bár Duna-parti kerület, a Dunában rejlő értékeket, adottságokat jelenleg még nem használja ki. Budapesti viszonylatban a Ráckevei-Soroksári Duna-ág kerületi szakasza sem turisztikai, sem rekreációs szempontból nem számottevő a jelenlegi kiépítettség mellett. Fővárosi szinten egyedi és jelentős adottságnak számít a Jódos-sós gyógyfürdő termálvize, ugyanakkor ez az adottság jelenleg nem tud hasznosulni a fürdő rekonstrukciójának évek óta tartó elhúzódása miatt.

Pesterzsébet az 1930-as években a Budapest egyik legiparosodottabb kerülete volt, mára ez a szerepe teljesen visszaszorult, a kerület gazdasági területei is jellemzően alulhasznosítottak. A nagy forgalmú útvonalakra elsősorban az átmenő forgalom jellemző, kevés a hozzáadott értéket adó megállító funkció a kerületben.

A kerület fővárosi szerepkörét elsősorban lakóterületi funkciója adja, a belső városrészekhez viszonylag kedvező távolságban található koncentrált lakótelepekkel és nagy kiterjedésű alacsony szintszámú családiházas területekkel.

A város hálózati rendszere és területeinek jellemzői mellett meghatározóak azok a közösségi helyszínek, lokális kisközpontok, kerületközpontok, melyek Budapest működésében alapvető sűrűsödéseket jelentenek. Fontosak, mert a legtöbb esetben egyben közlekedési csomópontokhoz, jellemzően közösségi közlekedés átszállóhelyeihez kapcsolódva jöttek és jönnek létre.

A központ- és a közlekedési rendszer funkcionális összetettségét mutatja az alábbi ábra:

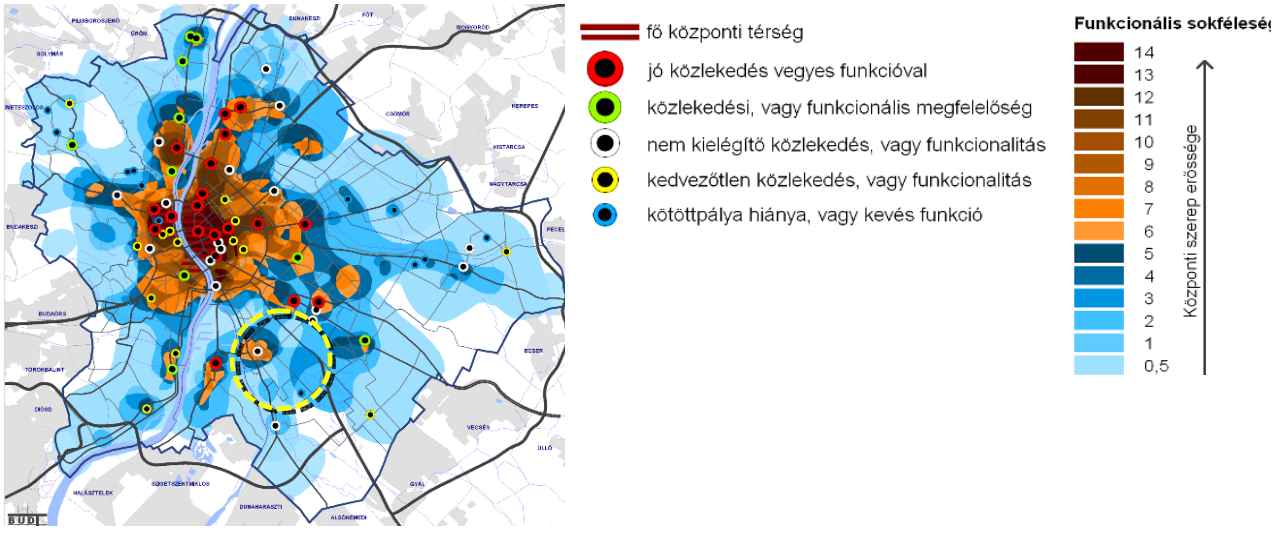

1. ábra: Központrendszer közlekedési és funkcionális összetettsége

Forrás: Budapest 2030

A fenti kartogramból is jól látszik, hogy Pesterzsébet városközpont sem közlekedési szempontból, sem funkcionális összetettsége révén nem tartozik a főváros kiemelkedő szerepet játszó központjai közé. Bár a kerületnek van kötöttpályás kapcsolata a belső városrészek felé a

HÉV-nek köszönhetően, valódi intermodális funkciók nem jellemzik a kerületet.

A kerület funkcionális és területi kapcsolatai

A XX. kerületnek nincs közvetlen kapcsolata a Budapesten kívüli szomszédos településekkel. Közigazgatási szempontból szomszédos a IX., XVIII., XIX., XXI., XXIII. kerületekkel.

Szerkezetét és kapcsolatrendszereinek egy részét meghatározza az országos közlekedési hálózatok bevezető szakaszai menti fekvés, a bevezető szakaszok menti gazdasági potenciál kihasználásának kérdése, a kapcsolódó területek beépülése, átalakulása, illetve a nagy forgalomból eredő, mögöttes területeket érintő zajterhelés csökkentése. Az M5 vonatkozásában a XIX., XXIII. és IX. kerületekkel, míg az 5. sz. főút bevezető szakasza révén a XXIII. és IX. kerületekkel való területi és funkcionális kapcsolat áll fenn. A radiális tengelyek mellett a város körirányú közúti elemei (Gubacsi híd, Határ út, Szentlőrinci út) is meghatározóak. A XIX. és XXI. kerülettel való kapcsolat a közlekedésfejlesztés koordinációja mellett a tranzitútvonalon található kiskereskedelmi, szolgáltató funkciók jövőbeli szerepét, illetve a Duna-parton hosszú távon kialakítandó mellékközpont fejlesztéseinek előkészítését is érintik. A mellékközpont az 5. sz. főút, valamint a körirányú kapcsolat metszéspontjától délre, a ferencvárosi területekhez kapcsolódva alakítható.

A funkcionális együttműködés a szomszédos kerületekkel a nevelési-oktatási intézmények igénybevétele és a tervezett fejlesztések koordinációja, az intézményhálózat tervezett területi rendszerének átalakítása (összevonások, megszűntetések) miatt is indokolt. A Jahn Ferenc Kórház fejlesztése a dél-pesti térség egésze számára fontos, a közös érdekérvényesítés nem csak a szomszédos kerületekkel, de az érintett agglomerációs településekkel való együttműködést is megkívánja.

Az együttműködések legintenzívebb területét a Ráckevei-Soroksári Duna-ág menti fejlesztések összehangolása igényli, melynek eredményeként az RSD a fővárosi rekreációs, szabadidős kínálat meghatározó célterületévé válhat.

SWOT

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
▪ Hálózati és gazdasági szempontból kedvező közlekedési kapcsolatok. ▪ Jahn Ferenc Dél-pesti Kórház elismertsége és regionális szerepe – tiszta levegőjű, csendes környezet, kiváló megközelíthetőség regionális szempontból. ▪ Kerületi vonzáskörzetet meghaladó funkciók: uszoda, Jégcsarnok, Csili M.K. ▪	▪ Kihasználatlan fővárosi jelentőségű adottság: jódos-sós fürdő gyógyvize ▪ Kerület gazdasági súlya Budapesten belül gyenge, kevés megállító és hozzáadott értékkel bíró gazdasági funkció. ▪ Közlekedési és funkcionális szempontból nem komplex kerületközpont. ▪ Duna-part kihasználatlansága.

LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
▪ Körvasút menti körút kiépítése esetén a Határ út jelenlegi közlekedési szerepe átértékelődik. ▪ A HÉV regionális gyorsvasúttá fejlesztése metró jellegű kapcsolathoz juttatná Pesterzsébetet. ▪ Jahn Ferenc Kórház bővítési potenciállal rendelkezik. ▪ Duna-part, gyógyfürdő – EU-s, fővárosi pályázati lehetőségei. ▪ Határos kerületekkel történő szorosabb funkcionális és térségi kapcsolatok. ▪ A szomszédos kerületekkel való együttműködés erősítésével javulhat a kerületek közötti munkamegosztás.	▪ Területek újrapozícionálását biztosító fővárosi infrastruktúrafejlesztések forráshiány miatt időben jelentősen kitolódnak. ▪ Egészségügyi ellátórendszer átalakításával, finanszírozásával kapcsolatos bizonytalanságok, melyek a kórház jövőjét, fejlesztését is érintik. ▪ Kétszintű önkormányzati rendszerből adódó kompetencia és egyeztetési problémák, hiányosságok fennmaradnak, az együttműködés továbbra sem lesz hatékony.

FEJLESZTÉSI KIHÍVÁSOK

- A Fővárossal és a szomszédos kerületekkel történő intenzívebb együttműködés.
- Duna-part életre keltése, fővárosi szabadidős szerepkörének növelése.
- Jódos-sós fürdő megújítása
- Kórház regionális pozíciójának növelése
- Kerületközpont szerepkörének erősítése, és új mellékközpont funkció kialakítása

2. FEJLESZTÉSI ÉS RENDEZÉSI KÖRNYEZET, ILLESZKEDÉS

A fejlesztési és rendezési típusú dokumentumok összefüggés rendszerét bemutató ábra a mellékletben található.

Területfejlesztési dokumentumokkal való összefüggések vizsgálata

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló – módosított – 1996. évi XXI. Törvény (Tftv.) szerint a **területfejlesztés**: „az országra, valamint térségeire kiterjedő társadalmi, gazdasági és környezeti területi folyamatok figyelése, értékelése, a szükséges tervszerű beavatkozási irányok meghatározása, rövid, közép- és hosszú távú átfogó fejlesztési célok, koncepciók és intézkedések meghatározása, összehangolása és megvalósítása a fejlesztési programok keretében, érvényesítése az egyéb ágazati döntésekben.” A területfejlesztést megalapozó egyik fejlesztési dokumentum a **területfejlesztési koncepció**, amely „az ország, illetve egy térség átfogó távlati fejlesztését megalapozó és befolyásoló tervdokumentum, ami meghatározza a térség hosszú távú, átfogó fejlesztési céljait, továbbá a fejlesztési programok kidolgozásához szükséges irányelveket, információkat biztosít az ágazati és a kapcsolódó területi tervezés és a területfejlesztés szereplői számára”.

Az országos, illetve térségi tervek a fővárost értelemszerűen érintik, javaslatot tesznek a fejlesztési irányokra. Az országos és a térségre vonatkozó valamennyi hatályos dokumentum egybehangzóan rögzíti a térség kiemelkedő jelentőségét, a közép-európai és a magyarországi térszerkezetben betöltött meghatározó szerepét.

A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény a fővárosi önkormányzat számára az ellátandó feladatok terén számos változást hozott, megjelent a megyei önkormányzatok feladatát képező területfejlesztés és - rendezés is. Budapest nehezen illeszthető a megyék tervrendszerébe, mert a településfejlesztési és területfejlesztési koncepció is ugyanazon közigazgatási területre vonatkozóan készült. A fővárost – így Pesterzsébetet is – a következő területfejlesztési dokumentumok érintik:

- Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (továbbiakban: OFTK), ami a 1/2014. (I.3.) OGY határozat mellékleteként került elfogadásra,
- a 2014. június 30-i közgyűlésén elfogadott Budapest Területfejlesztési Koncepciója (továbbiakban: BTFK), valamint
- a Fővárosi Közgyűlés 215/2015.(02.25.) határozatával elfogadott Fővárosi Területfejlesztési Program (továbbiakban: FŐTEP).

A szomszédos Pest megye területfejlesztési dokumentum, a Pest Megyei Területfejlesztési koncepció (továbbiakban: PMTFK) megállapításai is érintik közvetetten a fővárost, a kerületeket.

Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (OFTK)

Az Országgyűlés a nemzeti jövőkép elérése érdekében négy hosszú távú, 2030-ig szóló átfogó fejlesztési célt jelölt ki. A négy cél a társadalom és gazdaság egészének szól, beleértve a társadalom és a gazdasági környezethez való viszonyulást és a környezeti szempontokat is. Az átfogó célok a gazdasági és társadalmi fordulatot célozzák meg, az alábbiak szerint:

- értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdasági fejlődés,
- népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom,
- természeti erőforrásaink fenntartható használata, értékeink megőrzése és környezetünk védelme,
- térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet.

2. ábra: A sikeres város stratégiájának alapelemei
(Forrás: OFTK)

Az átfogó célok megvalósulása érdekében az Országgyűlés megerősítette az OFTK tizenhárom specifikus célkitűzését, köztük hét szakpolitikai jellegű célt és hat területi célt. A célok a társadalom és a gazdaság egészének, valamint minden ágazatnak, térségi és helyi szereplőknek szólnak, továbbá kirajzolják azokat a fejlesztési súlypontokat is, amelyekre a középtávú – fókuszált – fejlesztési feladatok épülhetnek:

Szakpolitikában érvényesítendő specifikus célok
versenyképes, innovatív gazdaság
gyógyító Magyarország, egészséges társadalom, egészség- és sportgazdaság
életképes vidék, egészséges élelmiszertermelés és ellátás, az élelmiszer-feldolgozóipar fejlesztése
kreatív tudástársadalom, piacképes készségek, K+F+I
értéktudatos és szolidáris öngondoskodó társadalom
jó állam, szolgáltató állam és biztonság
stratégiai erőforrások megőrzése, fenntartható használata, környezetünk védelme

Területi specifikus célok
Az ország makro-regionális szerepének erősítése
A többközpontú térszerkezetet biztosító városhálózat
Vidéki térségek népességeltartó képességének növelése / az egyes nagytérségek megújulását biztosító fejlesztések
Kiemelkedő táji értékű térségek fejlesztése
Területi különbségek csökkentése, térségi felzárkóztatás és gazdaságösztönzés elősegítése
Összekapcsolt terek: az elérhetőség és mobilitás biztosítása

Az OFTK **térszerkezeti és térhasználati elvek**et is megfogalmaz, a térségi fejlesztésekben, fejlesztési beavatkozások során mind a tervezésben, mind a végrehajtás során tekintettel kell lenni a természeti erőforrásokat védő térszerkezetre és a fenntarthatóságot biztosító területhasználatra, „zöldmezős fejlesztések helyett barnamezős fejlesztések szükségesek". „A takarékos és átgondolt területhasználat a legfontosabb térhasználati elvek egyike, a takarékos helyhasználatot érvényesíteni kell a településfejlesztésben is. A városok szétterülésének elkerülése, a tagolt és kompakt városszerkezet kialakítása az agglomerációs településeket is erősen érinti, valódi térségi szintű térszervezési feladat. A vidékies területhasználatnál is kerülni kell a talajpusztulást, visszafordíthatatlan talajvízcsökkenést okozó tevékenységeket. Az infrastruktúra-fejlesztések tervezésénél az ezt figyelembe vevő megoldásokat kell támogatni."

Az OFTK **Budapest területfejlesztési igényei és feladatai** című fejezetében a főváros pozicionálása mellett a következő fejlesztési irányok kerültek kijelölésre:

- A térségi pozíció erősítése a földrajzi, geopolitikai adottságok kihasználásával.
- Az összmagyarság identitásának erősítése a Kárpát-medence kulturális központjaként.
- Összehangolt fejlesztések a várostérségben – feladatmegosztás megszervezése.
- Egységes Budapest − hatékony közigazgatási rendszerrel.
- A népesség megtartása vonzó, egészséges életkörülmények biztosításával, az esélyegyenlőség megerősítésével és a rugalmas lakásstruktúra kialakításával.
- Kezdeményező város- és térségfejlesztés, tudás- és készségalapú gazdaságfejlesztés, zöld gazdasági kultúra meggyökereztetése, valamint a turizmusban rejlő gazdasági lehetőségek kihasználása.
- A gazdasági fejlődést lehetővé tevő differenciált területi kínálat biztosítása.
- A város és a Duna együttélésének megteremtése.
- Kiegyensúlyozott városi térszerkezet kialakítása differenciált központrendszerrel, a kompakt város elvének megvalósítása.
- A területhasználat és a közlekedés integrált fejlesztése, a városi közösségi közlekedés súlyának növelése.

Pest Megyei Területfejlesztési Koncepció (PMTFK)

A XX. kerület bár nem határos Pest megyével, azonban a koncepcióban megfogalmazott specifikus célok kihatással vannak a kerületre (a koncepció részletes bemutatását lásd mellékletben).

Budapest Területfejlesztési Koncepciója (BTFK)

A területfejlesztési koncepció megfogalmazza a térség 2030-ra elérni kívánt jövőképét, térstruktúráját, valamint a 2020-ra szóló átfogó és stratégiai célokban előirányzott célállapotot. A koncepció célrendszerében a fejlesztési alapelvek – egyben, mint horizontális célok – olyan szemléleti alapvetések, amelyeket a célrendszer minden egyes elemére vonatkozóan következetesen alkalmazni kell: az élhetőséget, a fenntarthatóságot, az esélyegyenlőséget.

Az átfogó célok Budapest meglévő értékeire és sokszínűségére alapoznak, meghatározva azokat az irányokat, melyek az integrált fejlesztési elvek érvényesülése mellett Budapest jövőjének fejlesztési alapjait képezik. Az átfogó célok elérését kilenc stratégiai (specifikus) cél segíti.

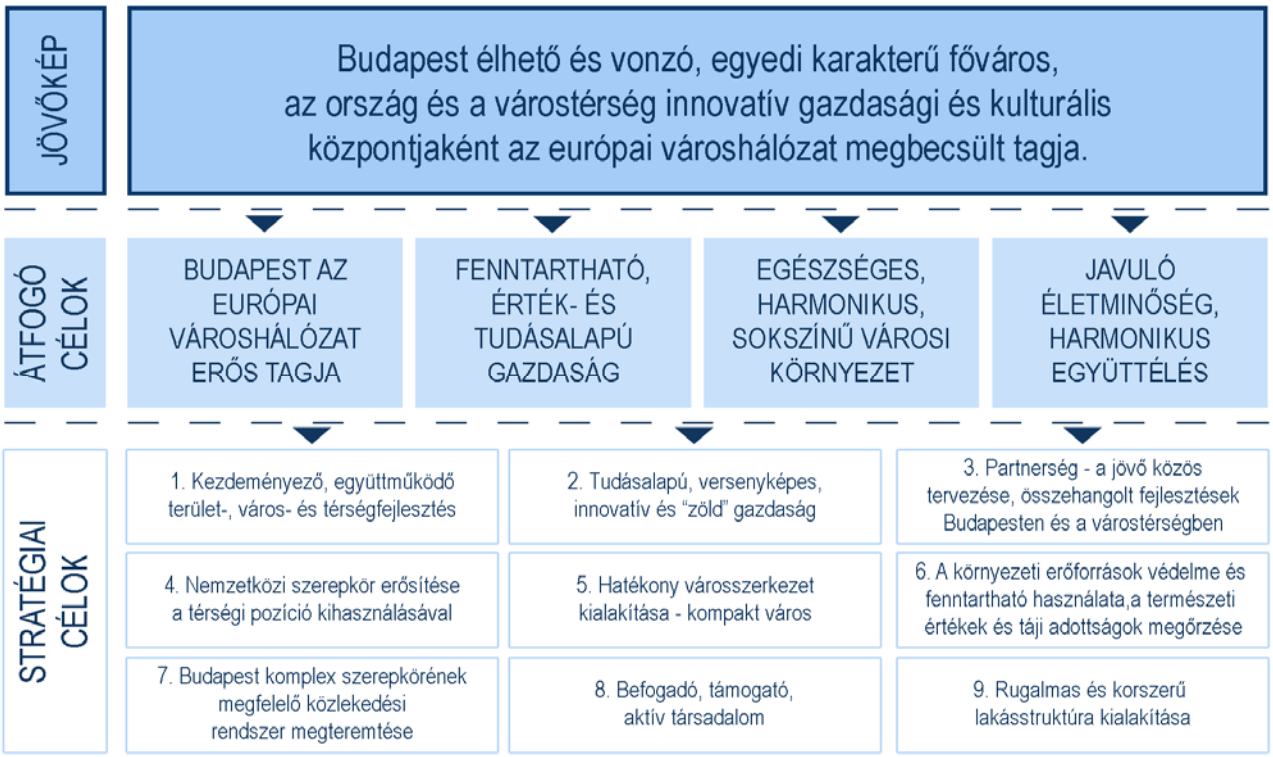

Forrás: BTFK

Fővárosi Területfejlesztési Program (FŐTEP)

A 2014-2020-as tervezés tekintetében a megyék[1] elsődlegesen a területi operatív programokhoz készíthetik el fejlesztési javaslataikat. A Közép-magyarországi régióban a Versenyképes Közép-Magyarország Operatív Program (VEKOP) biztosíthatja részben a finanszírozás alapját. A Tftv. 5.§ n) pontja szerint a **területfejlesztési program** „a területfejlesztési koncepció alapján kidolgozott középtávú cselekvési terv". A területfejlesztési program stratégiai, valamint operatív programrészből áll.

BTFK stratégiai céljai közül, várhatóan 6 célhoz rendelhető uniós társfinanszírozás
Tudásalapú, versenyképes, innovatív és "zöld" gazdaság
Hatékony városszerkezet kialakítása - kompakt város
A környezeti erőforrások védelme és fenntartható használata, a természeti értékek és táji adottságok megőrzése
Budapest komplex szerepkörének megfelelő közlekedési rendszer megteremtése
Befogadó, támogató, aktív társadalom
Rugalmas és korszerű lakásstruktúra kialakítása

A stratégiai célok nem minden elemükben támogathatók, viszont egyes támogatási területeik összekapcsolhatók, ezért a tartalmukat a FŐTEP 5 prioritás-tengely alá rendezi.

Prioritástengely	**Intézkedések**
I. Gazdaságfejlesztés a versenyképes, innovatív és „zöld" Budapestért	1.1 Technológiai innováció és tudástranszfer hatékonyságának javítása 1.2. Felhasználóbarát városkormányzás kialakítása 1.3. Turizmus, mint gazdasági húzóágazat 1.4. Várostérségi együttműködés

[1] Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 15/A. § (1) bekezdése alapján, a főváros területén – a kerületi önkormányzatok hatáskörébe tartozó fejlesztési feladatok kivételével – a megyei önkormányzat feladatait Budapest Főváros Önkormányzata látja el.

II. Településfejlesztési beavatkozások a hatékony városszerkezetért	2.1. Vegyes területhasználat kialakítása - a Dunával együtt élő város 2.2. Barnamezős területek funkcióváltása 2.3. Differenciált központrendszer létrehozása 2.4. Értékvédelem – értékteremtés 2.5. A lakásállomány optimalizálása
III. Környezeti fejlesztések Budapest fenntartható fejlődéséért	3.1 Zöld- és egyéb biológiailag aktív felületek megőrzése, növelése, természetvédelem 3.2 Zaj- és légszennyezés csökkentése 3.3 Korszerű hulladékgazdálkodás és talajvédelem 3.4 Korszerű vízgazdálkodás 3.5 Energiahatékonyság és klímavédelem
IV. Közlekedésfejlesztés Budapest komplex szerepkörének szolgálatában	4.1. Nemzetközi és országos közlekedési kapcsolatok fejlesztése 4.2. Térségi közlekedés fejlesztése) 4.3. A fővárosi közösségi közlekedés fejlesztése 4.4. A fővárosi egyéni közlekedés fejlesztése
V. Társadalmi beavatkozások a befogadó, támogató és aktív Budapestért	5.1. Befogadó és támogató társadalom 5.2.A társadalmi, gazdasági környezet változásaihoz való alkalmazkodás segítése 5.3. A humán szolgáltatások optimalizálása 5.4. A kulturális kínálat bővítése

Fővárosi településfejlesztési dokumentumokkal való összefüggések vizsgálata

Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény (továbbiakban: Étv.) szerint a „településfejlesztés feladata a településen élők számára a települési élet- és környezetminőség javítása, a környezetbiztonság erősítése, a települési erőforrásokra építő, az erőforrások fenntarthatóságát biztosító, hosszú és rövid távú fejlesztési irányok, célok és az azok elérését biztosító programok és eszközök meghatározása.”

„A **településfejlesztési koncepció** hosszú távra rendszerbe foglalja az önkormányzat településfejlesztési szándékait, ennek keretében a területi adottságok és összefüggések figyelembevételével meghatározza a település jövőképét, javaslatot tesz a helyi környezet, társadalom, gazdaság és az infrastruktúra átfogó fejlesztésére, a műszaki, az intézményi, valamint a táji, természeti és ökológiai adottságok fenntartható hasznosítására. A településfejlesztési koncepcióban foglaltakat a települési önkormányzat döntéseiben érvényesíti.

Az **integrált településfejlesztési stratégia** a rendelkezésre álló és bevonható források ismeretében meghatározza a településfejlesztési koncepcióban meghatározott célok megvalósítását egyidejűleg szolgáló beavatkozásokat, programokat, továbbá a megvalósítás eszközeit és nyomon követését.”

Pesterzsébet területét a többszintű önkormányzati rendszer, valamint a fejlesztési tervek egymásra épülése (tervhierarchia és az időtávok különbözősége) miatt több fővárosi és kerületi településfejlesztési dokumentum is érinti. A hatályos fővárosi településfejlesztési dokumentumok a következők:

- Budapest 2030 Hosszú távú fejlesztési koncepció (továbbiakban: Budapest 2030),
- ITS Budapest stratégia 2020 (továbbiakban: BP ITS 2020).

A kerületi településfejlesztési döntéseket a 2.3. fejezet tárgyalja.

A főváros hatályos hosszú távú településfejlesztési koncepciója Budapest teljes közigazgatási területére tartalmazza a településfejlesztés irányát. A Budapest 2030 767/2013.(IV.24.) Főv. Kgy. határozattal került jóváhagyásra, előirányozza a 2030-ig elérendő hosszú távú célokat. Ezt követően a törvénynek megfelelően új középtávú program vált szükségessé. Ennek megfelelően került kidolgozásra a fővárosi új stratégiája, az BP ITS 2020, ami mára elfogadásra került a 923/2014. (VI.30.) Főv. Kgy. határozattal.

Budapest 2030

A városfejlesztési koncepció az Étv. szerint a Fővárosi Közgyűlés által elfogadott olyan várospolitikai dokumentum, amely Budapest jövőbeni kialakítására vonatkozik.

A meglévő értékekre építve a következő jövőképet fogalmazza meg a koncepció:

Budapest élhető és vonzó, egyedi karakterű főváros, az ország és a várostérség innovatív gazdasági és kulturális központjaként az európai városhálózat megbecsült tagja.

A koncepció 4 átfogó célt határoz meg, amely Budapest meglévő értékeire és sokszínűségére alapoz, meghatározva azokat az irányokat, melyek az integrált fejlesztési elvek érvényesülése mellett Budapest jövőjének fejlesztési alapjait képezik:

- Budapest az Európai városhálózat erős tagja,
- Fenntartható, érték- és tudáslapú gazdaság,
- Egészséges, harmonikus, sokszínű városi környezet,
- Javuló életminőség, harmonikus együttélés.

A célok meghatározása a szemléleti alapvetések (élhetőség, fenntarthatóság, esélyegyenlőség) és az átfogó célok alapján történt. A kitűzött 17 cél és az átfogó célok viszonyát az alábbi táblázat mutatja be, egy-egy cél, ugyan eltérő mértékben, de egyszerre több átfogó célt is szolgál.

CÉLOK		ÉLHETŐSÉG, FENNTARTHATÓSÁG, ESÉLYEGYENLŐSÉG ERŐSÍTÉSE A NÉPESSÉGMEGTARTÁS ÉRDEKÉBEN			
		BUDAPEST AZ EURÓPAI VÁROS-HÁLÓZAT ERŐS TAGJA	ÉRTÉK- ÉS TUDÁSALAPÚ, FENN-TARTHATÓ GAZDASÁG	HARMONIKUS, SOKSZÍNŰ VÁROSI KÖRNYEZET	JAVULÓ ÉLETMINŐSÉG, HARMONIKUS EGYÜTTÉLÉS
1.	Kezdeményező városfejlesztés	■	■	▪	▪
2.	Partnerség – a jövő közös tervezése a térségben és országosan	■	■	▪	▪
3.	Egységes Budapest	▪	▪	■	■
4.	Budapest nemzetközi és európai szerepkörének erősítése	■	■	▪	▪
5.	Egészséges környezeti feltételek megteremtése	▪	▪	■	■
6.	Klímavédelem és hatékony energiafelhasználás	▪	■	▪	■
7.	Egyedi városkarakter értékalapú megőrzése és fejlesztése	▪	▪	■	▪
8.	A Dunával együtt élő város	▪	▪	■	▪
9.	Hatékony és kiegyensúlyozott városszerkezet - kompakt város	▪	■	■	▪
10.	A barnamezős területek a városfejlesztési célterületei	▪	■	■	▪
11.	Intelligens mobilitás	▪	■	■	▪
12.	Tudás-, készség- és zöldalapú gazdaságfejlesztés	▪	■	▪	▪
13.	Önfenntartó városgazdálkodási rendszer	▪	■	▪	▪
14.	A kulturális sokszínűség megőrzése és fejlesztése	▪	▪	▪	■
15.	Humán szolgáltatások optimalizálása	▪	▪	▪	■
16.	Igényekhez igazodó, rugalmas lakásstruktúra megteremtése	▪	▪	■	■
17.	Befogadó, támogató és aktív társadalom	▪	▪	▪	■

Forrás: Budapest 2030

BP ITS 2020

Az ITS szerepe, hogy bemutassa azokat a konkrétabb ágazati és területi fejlesztési irányokat, projekteket, melyet Budapest Főváros Önkormányzata középtávon kíván megvalósítani a Budapest 2030 hosszú távú céljainak elérése érdekében.

Miközben a FŐTEP elsősorban a gazdaságfejlesztést helyezi fókuszba, a főváros integrált településfejlesztési stratégiája a Fővárosi Önkormányzat által előkészítendő, koordinálandó, megvalósítandó fejlesztéseket, projekteket helyezi a középpontba – természetesen összehangolva és illeszkedve a Főváros egész területére elfogadott, illetve párhuzamosan készülő területfejlesztési dokumentummal. A stratégia időtávja illeszkedik az EU programozási ciklusához, tehát az a 2014 és 2023 (2020-at követően a projektek megvalósítására további 3 év áll rendelkezésre) között megvalósítani tervezett fejlesztéseket és fejlesztési irányokat foglalja magában.

A Budapest 2030-ban meghatározott átfogó célok elérését középtávon két specifikus cél szolgálja:

- Gazdasági teljesítmény növelése (gazdasági teljesítményét nemzetközi szinten erősítő budapesti várostérség);
- Életminőség feltételeinek javítása (minőségi nagyvárosi életfeltételek).

A specifikus célok elérését középtávon öt tematikus és egy kiemelt területi cél mentén kívánja Budapest Főváros Önkormányzata megvalósítani.

Tematikus célok

1. Kezdeményező, együttműködő városfejlesztés
A városfejlesztés kezdeményező, együttműködő jellegét erősítő intézmény- és eszközrendszer, valamint koordinációs mechanizmusok kialakítása.
2. Vállalkozás- és beruházásbarát gazdasági környezet
A foglalkoztatást bővítő és a hozzáadott értéket előállító gazdasági szereplők működésének, együttműködésének, piacszerzésének támogatása.
3. Intelligens városműködés
A városi, várostérségi közszolgáltatások hatékonyságának javítása a kooperáció, valamint a környezettudatos és innovatív megoldások alkalmazásával.
4. Sokszínű, értékőrző, zöld nagyvárosi környezet
Élhetőbb, a társadalmi igényeknek megfelelő városi környezet feltételeinek kialakítása, a gazdasági prosperitást, társadalmi kohéziót és régión túlmutató szerepkört egyaránt szolgáló infrastruktúrák fejlesztésével.
5. Nyitott, szolidáris és aktív budapestiek (tematikus cél)
Az egyéni és közösségi öngondoskodás, felelősségvállalás, az esélyegyenlőség, valamint Budapest befogadó jellegének erősítése.

Területi cél

6. Dunával együtt élő város
A Duna, a Duna-partok és a dunai szigetek közösségi és gazdasági adottságainak integrált fejlesztése.

Az ITS-ben meghatározott célokkal kapcsolatosan olyan eszközök és konkrét projektszintű beavatkozások kerültek megfogalmazásra, amelyek Pesterzsébet fejlesztési szándékait közvetett vagy közvetlen módon pozitívan támogatják.

➢ **3. cél Intelligens városműködés:**

3.1.3.	Dél-budapesti hőkooperációs rendszer létrehozása
3.2.14.	3-as villamos szakaszos meghosszabbítása, Pesterzsébet (Határ út – Baross utca) - előkészítés
3.2.25.	Budapesti és regionális kerékpáros közlekedés fejlesztése és kerékpáros szolgáltatás-fejlesztés
3.2.26.	B+R rendszerű kerékpártárolók létesítése

➢ **4. cél Sokszínű, értékőrző, zöld nagyvárosi környezet**

	4.b) Fürdőváros Program
4.2.7.	Egyéb fejlesztések (Paskál, Pesterzsébeti Strandfürdő, Csillaghegyi strand)
	4c) Zöld Program
4.3.9.	Budapest Térségi Zöld Terv
4.3.10.	Zöldterület fejlesztési keret

➢ **6. területi cél: Dunával együtt élő város**

Turisztikai, szabadidős, zöld és közterületi rendszerek integrált fejlesztése a Duna mentén – megközelíthető, „végigjárható”, kikapcsolódást nyújtó Duna-partok
Duna menti barnamezős és alulhasznosított területek hasznosítása
A Duna és a Duna-partok közösségi és gazdasági hasznosítása érinti a Ráckevei-Soroksári ágat is.

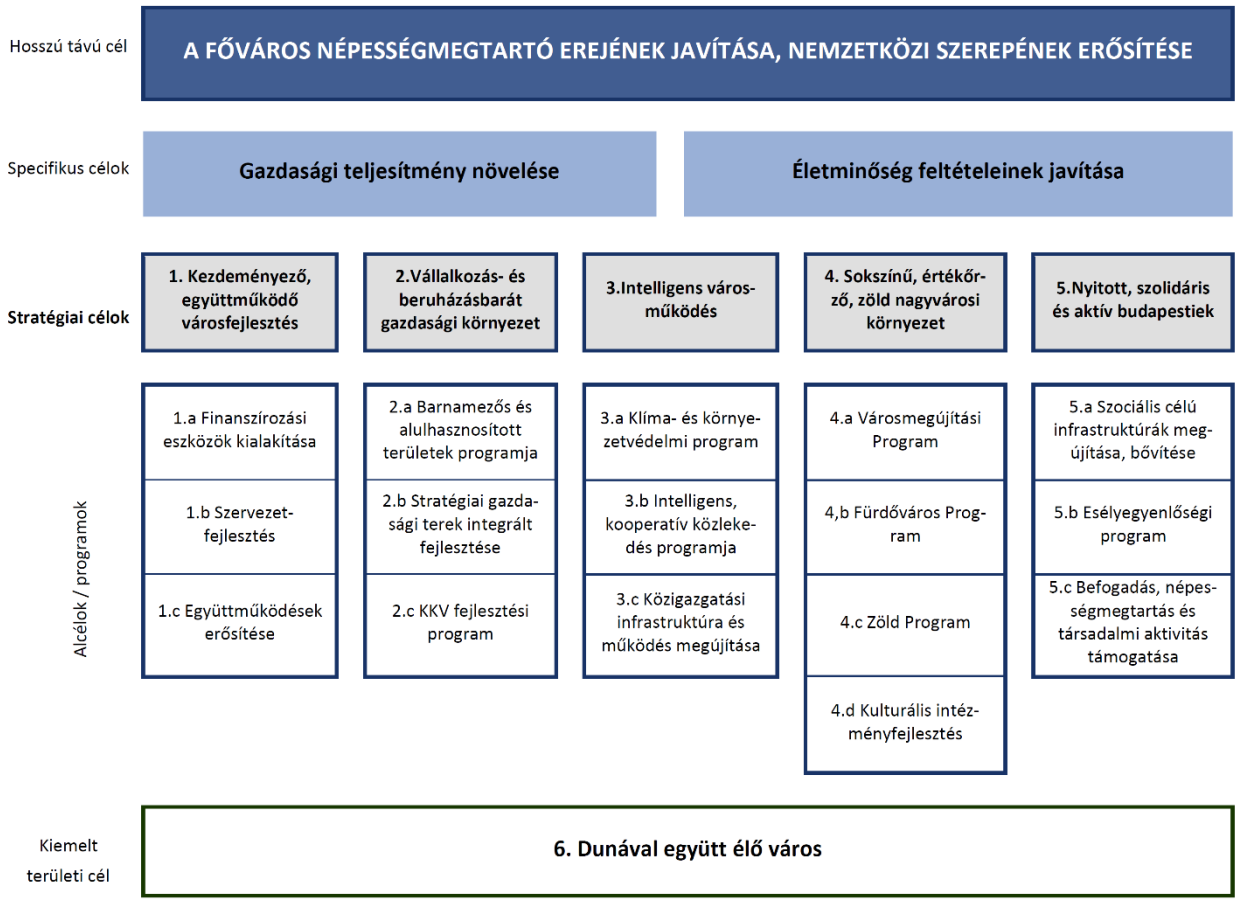

Forrás: BP ITS 2020

Tematikus Fejlesztési Programok (TFP)

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény hatályos rendelkezései alapján a Fővárosi Önkormányzat feladata a Budapest területére eső fejlesztési elképzelések összehangolása; a fejlesztési tervezés koordinációja. E feladatkörből adódóan, egyben egy új tervműfajt létrehozva, zajlott le a Tematikus Fejlesztési Programok (TFP) tervezési folyamata a budapesti területi szereplők (elsősorban a kerületi önkormányzatok és a Fővárosi Önkormányzat) részvételével. Intenzív közös munka során, 2014 tavaszán kerültek lefektetésre a 2014-2020-as időszakra vonatkozó fejlesztési elképzelések három, majd 2014 őszétől egy, összvárosi koordinációt igénylő témakörben, a kapcsolódó gazdasági, civil és szakmai szervezetek bevonásával:

- Duna menti területek összehangolt fejlesztése;
- Barnamezős területek fejlesztése;
- Szociális városrehabilitációs programok;
- Gazdaságélénkítés és munkahelyteremtés tematikus fejlesztési program.

A TFP-k kitűzött céljai:

- a hosszú távú fejlesztési együttműködés kialakítása a fővárosban;
- a fejlesztések közötti szinergiák lehetőségének megteremtése;
- a főváros területére érkező uniós fejlesztési források felhasználásának koordinálása;
- e témák vonatkozásában Integrált Területi Beruházás megvalósításának előkészítése.
-

Hatályos kerületfejlesztési döntések bemutatása

Pesterzsébet Integrált Városfejlesztési Stratégiája (2009)

1998–ban készült el első alkalommal Pesterzsébet Stratégiai Terve, amelyet széles körben egyeztettek a lakossággal. A stratégiai terv készítésében a Kanadai Urbanisztikai Intézet (CUI) nyújtott támogatást. Az akkor még „úttörőnek" számító terv azóta többször is felülvizsgálatra került, de főbb célkitűzéseit még a 2009. év márciusában elfogadott kerületi IVS is továbbra helytállónak és irányadónak tekintette a jövő szempontjából.

Az IVS stratégiai fejezetében került rögzítésre Pesterzsébet hosszú távú jövőképe, melynek főbb célkitűzései:

- Zöld előváros – kertváros,
- Rendezett városkép – kiépített infrastruktúra,
- Helyzeti előnyök, regionális kereskedelmi – szolgáltatási központ,
- Biztonságos város – szociális biztonság,
- Minőségi szolgáltatások – javuló életminőség,
- Lokálpatrióta polgárok – polgárbarát intézmények,
- Rekreációs övezetek – aktív pihenés.

A jövőkép elérése érdekében megfogalmazott célkitűzések, a célok hierarchiája:

- *I.* Prioritás*: KÖZBIZTONSÁG:* A kerületben előforduló rendfenntartó erők közterületi jelenlétének fokozása, vagyonvédelmi rendszerek kiépítésének támogatása, a kerületi iskolák tantervébe az ön- és vagyonvédelemre való nevelés bevonása.
- *II.* Prioritás*: A GAZDASÁGI KÖRNYEZET FEJLESZTÉSE:* A vállalkozások kerületben való letelepedésének ösztönzése, kerületi jogszabályok stabilizálása a vállalkozói kedv növelése érdekében.
- *III.* Prioritás*: VÁROSFEJLESZTÉS:* Városfejlesztési célkitűzések közül a terv kiemelten fontosnak tartja a Duna-parti sétány és bicikli út a kerületi járdák valamint a városközponti parkolás helyzetének megoldását. A lakosság egészséges és tiszta környezetének biztosítása és a kis-Duna vízminőségének javítása is prioritással bír a városfejlesztési célok között.
- *IV.* Prioritás*: SZÍNVONALAS INTÉZMÉNYRENDSZER:* Legfontosabb feladat a kerületi lakosság jövedelemcsökkenésének megállítása, munkahelyteremtés és az életszínvonal növelése.
- *V.* Prioritás*: SPORT ÉS REKREÁCIÓ:* Fő célkitűzések, hogy a sport, a rekreáció értékei a lakosság minél szélesebb körében érvényesüljenek, járuljanak hozzá a lakosság egészségi állapotának megőrzéséhez, illetve javításához, továbbá a szabadidő értelmes eltöltéséhez.
- *VI.* Prioritás*: HATÉKONY, POLGÁRBARÁT ÖNKORMÁNYZAT ÉS POLGÁRMESTERI HIVATAL:* Kiemelt fontosságú a hivatali épületek védelmi rendszerének fejlesztése, az épületek akadálymentesítése, mozgássérült illemhelyek kialakítása. Az info-kommunikációs fejlesztéseken túl, a lakosság hagyományos módon történő tájékoztatása is nagy hangsúlyt kap.

A stratégia hét fejleszteni kívánt akcióterületet jelöl ki a kerületben, ezen fejlesztési elképzelések megvalósítását a 2007-2013 közötti időszakra ütemezte. Az IVS-ben meghatározott fejlesztési irányok alapvetően helyesek voltak, az önkormányzat a célok mentén – a finanszírozási rendszer adta lehetőségek között – számos projektet meg tudott valósítani.

A Pesterzsébeti IVS és Pesterzsébet Gazdasági Programja szerinti akcióterületek:

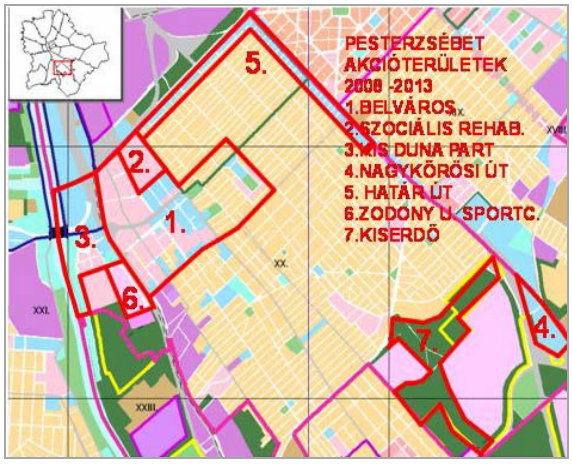

3. ábra: Akcióterületek

Forrás: kerületi IVS

1. Kerületi központ – városközpont
2. Lakótelepi szociális városrehabilitáció: Határ út–Török Flóris utca–János utca–Lajtha László utcák által határolt tömb
3. Kisduna-part
4. Nagykőrösi út – Szentlőrinci út melletti területek
5. Határ út – Nagykőrösi út menti terület
6. Zodony utcai Sportcentrum
7. Kiserdő

A 2009-ben felvázolt akcióterületi programok és a megvalósított fejlesztések a következők:

Akcióterület neve, a megvalósítás mértéke	**akcióterületi célok**	**Megvalósított fejlesztések**
1. Kerületi központ – városközpont Részben megvalósult (<50%-a a tervezettnek)	A Kossuth Lajos utca gyalogos (kerékpáros) tengelyének átvezetése a Soroksári Duna-ág partjáig, a Helsinki út – HÉV-vonal – vasút-vonal, illetve a Zodony utca keresztezésével, a kerület egyik központi tere, a Szent Erzsébet tér rehabilitációja és a gyalogos-tengely továbbvezetése a Jókai Mór utcáig. 23 elemből álló program	Új parkolók létesültek, 2015-ben várható a piac főépületének rendbetétele Kossuth L. u. 5-27., valamint 10-28. terjedő szakaszának rekonstrukciója, a pesterzsébeti „promenád” kiépítésével
2. Lakótelepi szociális városrehabilitáció: Határ út – Török Flóris utca – János utca – Lajtha László utcák által határolt tömb Megvalósult (100%-a a tervezettnek)	Innovatív típusú rehabilitációs programok megvalósításának ösztönzése, helyi közösségi szolgáltatások körének bővítése, a terület fizikai megújítása (közintézmény felújítás – bővítés, lakóépület és közterület felújítás), közösség-építés, az akcióterület társadalmi státuszának emelése.	2 db. 65 lakásos társasház külső felújítása (Bp. XX. János u. 45-49. , Lajtha L. u. 3.) Magyar Máltai Szeretetszolgálat programja keretében megvalósuló közösségi, játszó- és sporttér kialakítása, Bp. XX. Hársfa u.- János u. – Ady E. által határolt területen, közterület felújítás – parkosítás a Pázsitos sétány térségében parkolók kialakítása szociális jellegű programok lebonyolítása
3. Duna-part akcióterület részben megvalósult (<50%-a a tervezettnek)	A terület felújítása, rehabilitációja (elsősorban az önkormányzati tulajdonban lévő csónakházak területén)	csónakház felújításának I. üteme folyamatban
4. Nagykőrösi út – Szentlőrinci út melletti területek (nem valósult meg)	Önkormányzati támogatással és koordinálással a térségbe települő vállalkozások segítése.	
5. Határ út – Nagykőrösi út menti akcióterület részben megvalósult (<50%-a a tervezettnek)	A terület folyamatos átépítése, rekonstrukciója.	M5 autópálya menti zajvédő falak megépítése
6. Zodony utcai Sportcentrum akcióterület részben megvalósult (>50%-a a tervezettnek)	Teljes, minden korosztály számára elérhető sportolási lehetőség biztosítása	Uszoda már 2008-ban átadásra került, 2 régi pálya felújítása 1 kis-és 1 nagyméretű műfüves pálya kialakítása birkózó kollégium felújítása
7. Kiserdő akcióterület (nem valósult meg)	A szabadidő tartalmas eltöltésének, az aktív pihenés területének és létesítményeinek biztosítása	-

A korábbi IVS céljainak, illetve a tervezett, de meg nem valósított projektjeinek értékelése, a 2020-ig tartó időszakra vonatkozó relevanciájának meghatározása az ITS stratégiai munkarészének „Előzmények” fejezetében található.

Pesterzsébet Értékalapú Koncepciója 2012

Az értékalapú koncepció megalapozza a hagyományokra, egyedi karakterelemekre épülő fejlesztési irányokat, ezzel biztosítva a területek sajátos identitásának megőrzését, fejlesztését, a lakosság lokálpatriotizmusának, a területhez való kötődés erősödését.

Pesterzsébet Értékalapú Koncepciója 2012 egyes fejezeteinek összegzésében *(I. Városépítészet, II. Társadalom, III. Gazdaság. IV. Szabadterek)* a témakörök szerint általános irányelveket határoz meg a jövőbeli fejlesztés számára, valamint egyes konkrét területekre vonatkozóan távlati fejlesztési lehetőségeket, javaslatokat vázol fel.

A területrendezési tervekkel való összefüggések vizsgálata

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló – módosított – 1996. évi XXI. törvény szerint a területrendezés feladata különösen „a környezeti adottságok feltárása és értékelése; a környezet terhelését, terhelhetőségét és a fejlesztési célokat figyelembe vevő területfelhasználásnak, az infrastrukturális hálózatok területi szerkezetének, illetve elhelyezésének – az ágazati koncepciókkal összhangban történő – megállapítása, az országos és térségi, továbbá a területrendezéssel kapcsolatos településrendezési célok összehangolása.”

Budapestet – ennek megfelelően Pesterzsébetet is – érintő területrendezési tervek:

- az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény (OTrT),
- a Budapesti Agglomeráció Területrendezési Tervről szóló 2005. évi LXIV. törvény (BATrT).

Országos Területrendezési Terv – OTrT

4. ábra: OTrT Szerkezeti Tervlap kivonata

Forrás: http://gis.teir.hu/rendezes_otrt_tr_2013/

Az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény 2. sz. mellékletét képző „Ország Szerkezeti Terve” c. tervlapja alapján a XX. kerület szinte teljes egésze 1000 ha feletti települési térség területfelhasználási kategóriába sorolt. A kerület nyugati keskeny sávja vízgazdálkodási térségbe tartozik (Ráckevei (Soroksári)-Duna/RSD).

A törvény további, Pesterzsébetet érintő mellékletei:

3/4. sz. melléklet – Kiváló termőhelyi adottságú erdőterület övezete: a kerület dél-keleti részén a Köves út – Kakastó utca közötti területsávban.

3/5. sz. melléklet – Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület övezete: a kerület nyugati részén a Duna parti területsávban.

3/6. sz. melléklet - Világörökségi és világörökségi várományos terület övezete: a kerület egésze

3/7. sz. melléklet - Országos vízminőség-védelmi terület övezete: a kerület egésze

3/9. sz. melléklete - Kiemelt fontosságú honvédelmi terület övezete: a kerület egésze

Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terv – (BATrT)

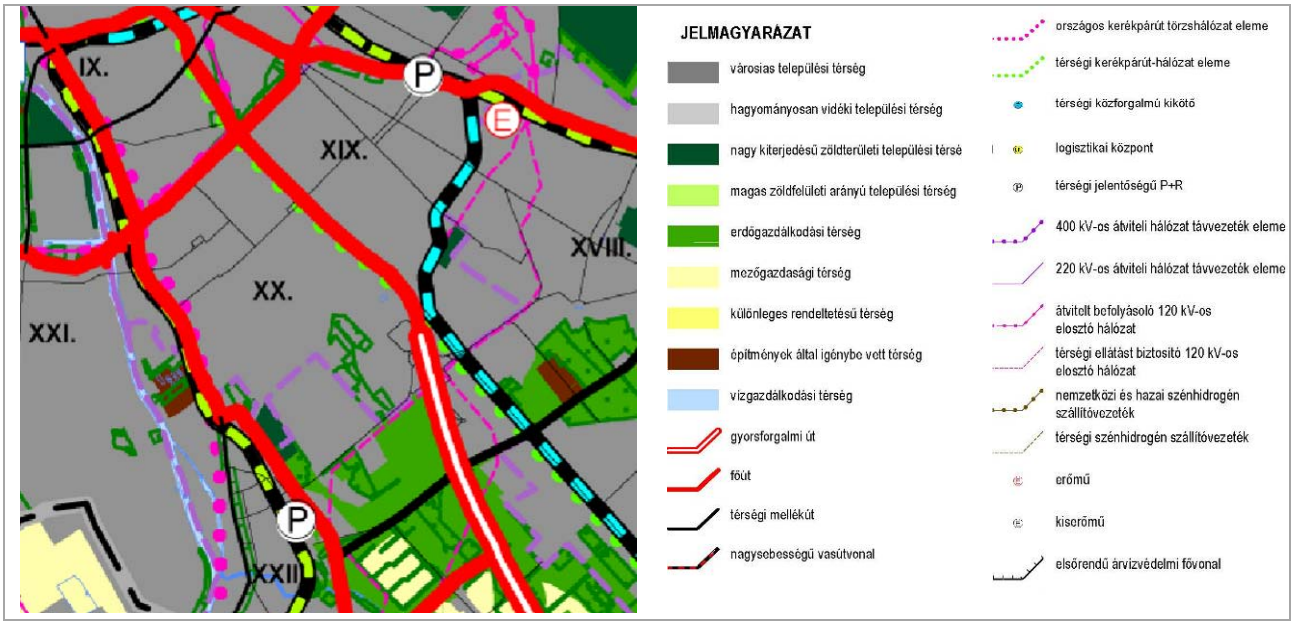

5. ábra: BATrT Szerkezeti Tervének kivonata
Forrás: http://gis.teir.hu/rendezes_bp_agglo/

Térségi Szerkezeti Terv területfelhasználási kategóriái Pesterzsébetet érintően:

- Városias települési térség
- Nagy kiterjedésű zöldterületi települési térség - a kerület déli részén található temető területe
- Vízgazdálkodási térség - a Duna parti sáv

BATrT. Szerkezeti Terve által megjelölt, Pesterzsébetet érintő további elemek:

- gyorsforgalmi út
- főút
- transzeurópai vasúti áruszállítási hálózat részenként működő országos törzshálózati vasútvonal
- főúton tervezett Duna-híd
- országos kerékpárút törzshálózat eleme
- térségi kerékpárút hálózat eleme
- átvitelt befolyásoló 120 kV-os elosztó hálózat
- térségi ellátást biztosító 120 kV-os elosztó hálózat

BATrT. Övezeti tervének Pesterzsébetet érintő mellékletei:

- 3.2. sz. melléklet – Ökológiai folyosó övezete: a kerület Duna menti része
- 3.9. sz. melléklet –Országos jelentőségű tájképvédelmi terület övezete: a kerület dél-keleti része és a Duna-parti sáv

Kiemelt beruházásokra vonatkozó kormányhatározatok és rendeletek

TERVEZETT/FOLYAMATBAN LÉVŐ KIEMELT BERUHÁZÁSOK

rendelet	**projekt megnevezése**	**érintett terület (a rendelet 1. sz. mellékletében szereplő sorszám alapján)**
345/2012. (XII. 6.) Korm. rendelet	egyes közlekedésfejlesztési projektek	2.8. A budapesti elővárosi vasútvonalak rekonstrukciója
		3.10. A Budapest, 3-es villamosvonal rekonstrukciója és fejlesztése.

A szomszédos települések hatályos településszerkezeti tervei

A Pesterzsébetnek az elővárosi zóna részeként nincs Budapesten kívüli szomszédos települése. Közigazgatási szempontból szomszédos a IX., XIX., XVIII., XXI. és XXIII. kerületekkel, amelyekre vonatkozóan a Fővárosi Közgyűlés 50/2015.(I.28.) Főv. Kgy. határozatával elfogadott Budapest főváros településszerkezeti terve (továbbiakban: TSZT 2015) hatályos.

„Budapest főváros kétszintű önkormányzata (a főváros önkormányzati rendszere) a fővárosi és a kerületi szintű önkormányzatokból áll.” (Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény) Minden fővárosi kerületben települési önkormányzat működik, melynek feladata a helyi településrendezési szabályok megalkotása a **fővárosi településrendezési terv** alapján.

A TSZT 2015 által meghatározott közlekedési infrastruktúra nem tartalmaz olyan elemeket, amelyek csak a szomszédos kerületek közigazgatási területét érintik, de hatásuk befolyásolja Pesterzsébet fejlődését. A XX. kerületet és egy vagy több szomszédos kerületét is érintő közlekedési elemeket *A kerület településrendezési tervi előzményeinek vizsgálata* fejezet ismerteti.

IX. kerület - Ferencváros

A kerület déli részén, a Határ út mentén határos a Pesterzsébettel. A két kerületet összekapcsoló, jelentősebb fejlesztési terület a Ráckevei (Soroksári)–Duna ág (RSD) mellett tervezett beruházás, melyen nagyarányú ingatlanfejlesztés lehetséges – lakó- intézményi funkciójú új városi szövet. A Kvassay zsilippel szabályozott vízszintű Duna-ág parti területei árvízmentesek, így a víz és a város kapcsolata teljes értékűen létrehozható.

Közlekedési kapcsolatot a Soroksári út, a Gubacsi út és az M5 autópálya bevezető szakasza, valamint a H6 Ráckevei HÉV és a Budapest-Kelebia vasútvonal biztosít jelenleg.

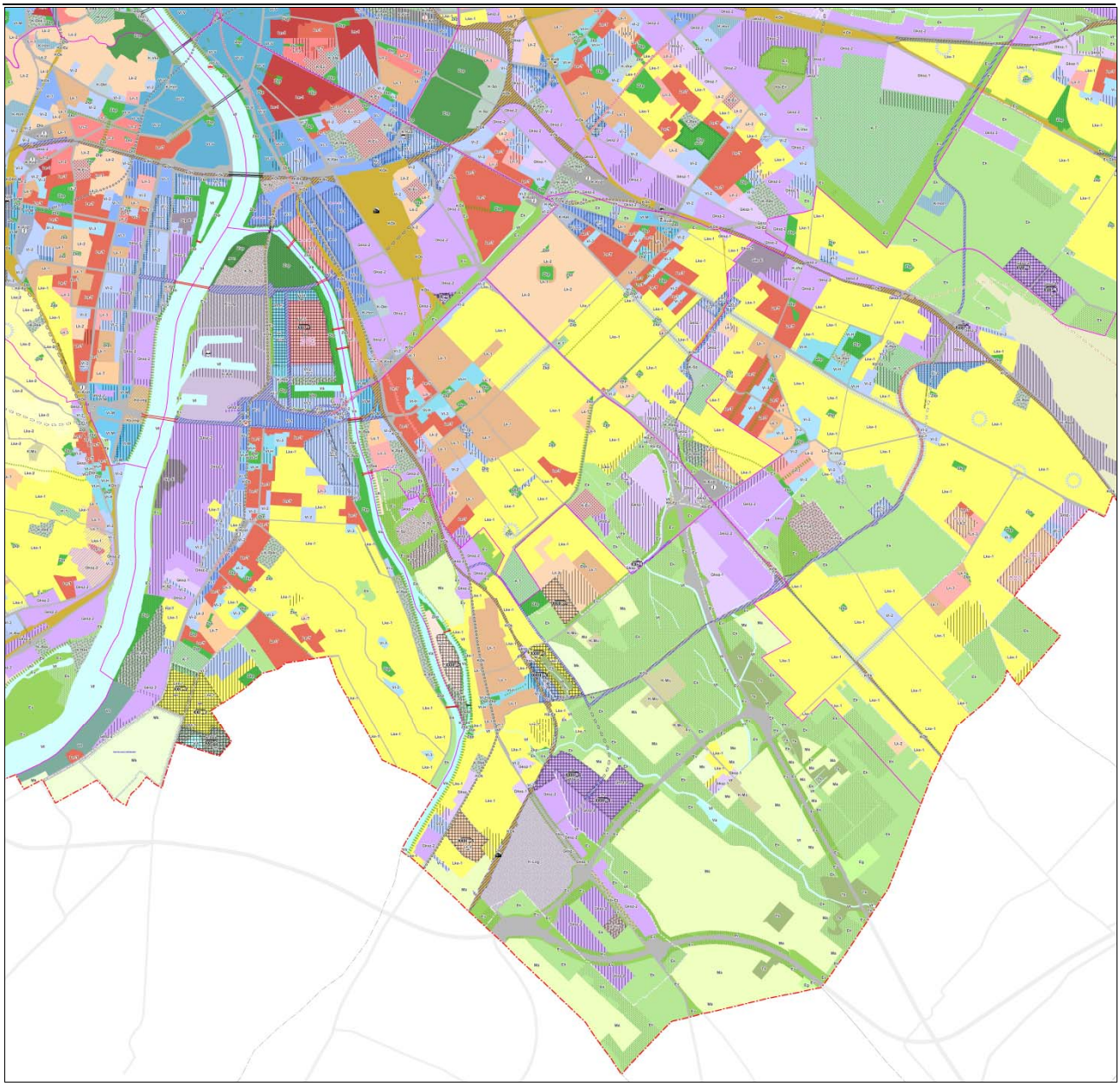

6. ábra: TSZT 2015 kivonat

XIX. kerület – Kispest

A kerület a Nagykőrösi út (M5 bevezető szakasza) mentén csatlakozik Pesterzsébethez. Az autópálya bevezető szakaszokra jellemző kialakítás (csak különszintű keresztezési lehetőség, zajvédő műtárgy) komoly elválasztó hatást jelent a XIX. és a XX. kerületek között.

Közlekedési kapcsolatot csak a Határ út, a Nagysándor József út, a Nagykőrösi úti csomópont és a Szentlőrinci út biztosít.

XVIII. kerület – Pestszentlőrinc – Pestszentimre

A kerület csupán egyetlen ponton, a Méta utca Nagykőrösi út találkozásánál érintkezik Pesterzsébettel.

A XVIII. kerületre vonatkozó TSZT 2015-nek nincs a XX. kerület fejlesztését befolyásoló eleme.

XXIII. kerület - Soroksár

A kerület északi része határos Pesterzsébettel. Közlekedési kapcsolatot a Soroksári út, a H6 Ráckevei HÉV és a Budapest-Kelebia vasútvonal biztosít jelenleg.

XXI. kerület - Csepel

Csepel egyedi településszerkezeti helyzettel rendelkezik, mivel szigeten helyezkedik el. A XXI. kerületbe vezető Csepeli átjáró (Gubacsi híd) az egyetlen meglévő kapcsolata Pesterzsébettel. Pesterzsébet fejlesztését jelentősen befolyásoló tervezett eleme nincs a TSZT 2015-nek Csepel vonatkozásában.

A kerületre vonatkozó településrendezési tervi előzmények vizsgálata

A közelmúltban lezajlott jogszabályi változások a településrendezésben is változásokat okoztak. Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény (Étv.) 14/A. § (2) bekezdés határozza meg a **fővárosi településrendezési** új **eszközök**et. Pesterzsébetet érinti

- a fővárosi településszerkezeti terv ─ Budapest főváros településszerkezeti terve (TSZT 2015),
- a fővárosi rendezési szabályzat (FRSZ), valamint
- a fővárosi kerületi önkormányzat által a fővárosi településszerkezeti tervvel, a fővárosi rendezési szabályzattal összhangban a kerület területére megállapított kerületi építési szabályzat.

Az Étv. 2. § alapján a településszerkezeti terv „a településfejlesztési koncepcióban foglalt célok megvalósítását biztosító, a település szerkezetét, a területfelhasználást és a műszaki infrastruktúra-hálózatok elrendezését meghatározó terv”.

A fővárosi rendezési szabályzat pedig „a fővárosban a településrendezés és az építés összehangolt rendjének biztosítása érdekében az országos településrendezési és építési követelményeknek, valamint a főváros településszerkezeti tervének megfelelően a területfelhasználási egységek beépítési sűrűségét, meghatározott területek beépítési magasságát, a fővárosi infrastruktúra területbiztosítását megállapító fővárosi önkormányzati rendelet, amely telekalakítási és építésjogi szabályozási elemeket nem tartalmaz”.

A kerületi építési szabályzat (KÉSZ) *a „fővárosi kerületben az építés rendjét a helyi sajátosságoknak megfelelően megállapító és biztosító önkormányzati rendelet”* és a fővárosi településszerkezeti terv és a fővárosi rendezési szabályzat alapján készül.

Budapest XX. Kerület Pesterzsébet Önkormányzat Képviselő Testülete által a **25/2001. (VII.30.) ök. sz. rendelet**tével elfogadott kerületi városrendezési és építési szabályzat (KVSZ) és az egyéb hatályban lévő szabályozási tervek (SZT-k) még a korábbi fővárosi tervi környezetben, korábbi jogszabályi háttér alapján készültek. A KVSZ felülvizsgálata (KÉSZ készítése) az új tervezési környezetben, valamint a hatályos szabályozási tervek egységes szerkezetbe történő foglalása jelenleg folyamatban van.

Budapest főváros településszerkezeti terve (TSZT 2015) és Fővárosi rendezési szabályzat (FRSZ)

Budapest új településszerkezeti terve (a rendezési szabályzattal együtt) a főváros teljes közigazgatási területére készült, 2015. január 18-án fogadta el a Fővárosi Közgyűlés (50/2015.(I.28.) Főv. Kgy. határozat és 5/2015.(II.16.) Főv. Kgy. rendelet). A településszerkezeti terv hosszú távra szóló terv, 10 évet meghaladó időtávlatra készült.

Budapest településszerkezeti tervének biztosítania kell a települést alkotó kerületek közös értékeinek megőrzését, a kerületi önkormányzatok érdekeinek összehangolását, a város egységes szemléletű, de területileg differenciált fejlesztését annak érdekében, hogy Budapest ne 23 kerület halmaza, hanem egy város legyen.

A TSZT által megfogalmazottakat általános, jellemzően szerkezeti típusú, és a területfelhasználással összefüggő témakörökben a TSZT leírása, az Étv. szerint meghatározandó paramétereket a Fővárosi rendezési szabályzat közvetíti a kerületi szabályozás felé a kerületi szintű előírások kidolgozásához.

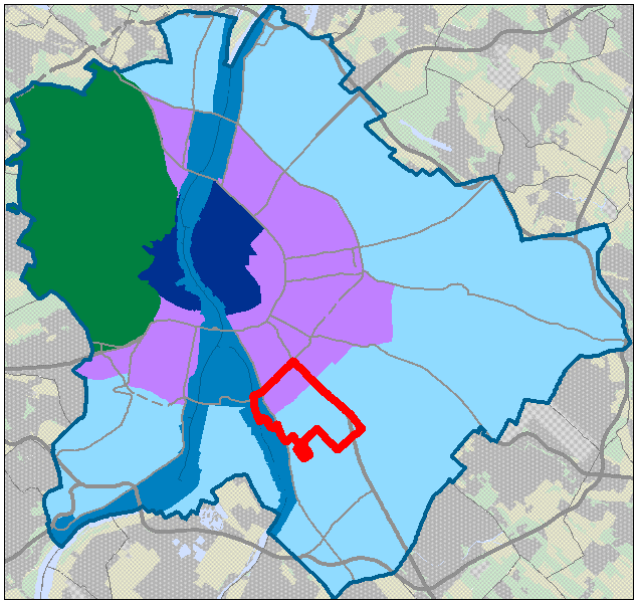

7. ábra: Pesterzsébet Budapest zónarendszerében
Forrás: TSZT 2015

A XX. kerület három zóna peremrészén helyezkedik el. A kerület Helsinki úttól nyugatra eső területe a Duna menti zónába, a Nagysándor József utcától északra az átmeneti zónába és attól délre pedig az elővárosi zónába tartozik.

A TSZT 2015 Pesterzsébet területén meghatározta a (tervezett) területfelhasználási egységeket a beépítésre szánt és a beépítésre nem szánt területeken egyaránt.

A kerület (1217,82 ha) 81%-a beépítésre szánt területfelhasználási egységbe sorolt, amelynek mintegy háromnegyede lakóterület. A beépítésre nem szánt területek nagy részét az erdőterületek (47%) és a közlekedési területek (41%) teszik ki.

Területfelhasználási egységek megoszlása Pesterzsébeten

		ha			*ha*
Lakó területfelhasználási egység			**Különleges területek**		
Nagyvárosias, jellemzően szabadonálló jellegű lakóterület	Ln-3	13,84	Kondicionáló célú, jelentős zöldfelületű terület	Kb-Ez	3,07

Nagyvárosias telepszerű lakóterület	Ln-T	73,69	Különleges területek összesen:		3,07
Kisvárosias, jellemzően zártsorú beépítésű lakóterület	Lk-1	180,49	**Közlekedési területek**		
Kisvárosias, jellemzően szabadonálló jellegű lakóterület	Lk-2	6,64	Közúti közlekedési terület	KÖu	79,65
Kisvárosias, telepszerű lakóterület	Lk-T	17,13	Kötöttpályás közlekedési terület	KÖk	11,58
Kertvárosias, intenzív beépítésű lakóterület	Lke-1	449,34	Közlekedési területek összesen:		91,24
Lakó területfelhasználási egység összesen:		741,14	**Vízgazdálkodási területek**		
Vegyes területfelhasználási egység			Folyóvizek medre és partja	Vf	6,52
Mellékközpont területe	Vt-M	10,03	Állóvizek medre és partja	Vá	6,83
Kiemelt jelentőségű helyi központ területe	Vt-H	23,59	Vízgazdálkodási területek összesen:		13,36
Intézményi, jellemzően szabadonálló jellegű terület	Vi-2	34,29	**Zöldterület**		
Intézményi, helyi lakosság alapellátását biztosító terület	Vi-3	8,20	Közkert, közpark	Zkp	10,27
Vegyes területfelhasználási egység összesen:		76,11	Zöldterületek összesen:		10,27
Gazdasági területek területfelhasználási egység			**Erdőterület**		
Gazdasági, jellemzően kereskedelmi, szolgáltató terület	Gksz-1	84,82	Védelmi erdő	Ev	25,25
Gazdasági, jellemzően raktározást, termelést szolgáló terület	Gksz-2	38,50	Közjóléti erdő	Ek	78,29
Gazdasági területek területfelhasználási egység összesen:		123,33	Erdőterületek összesen:		103,54
Különleges területek területfelhasználási egység			**Beépítésre nem szánt területek összesen:**		221,47
Egészségügyi terület (kórház, szanatórium, gyógyszálló, gyógyüdülő)	K-Eü	14,84			
Nagykiterjedésű rekreációs és szabadidős terület	K-Rek	17,60			
Temető területe	K-T	23,33			
Különleges területek területfelhasználási egység összesen:		55,77			
Beépítésre szánt területek összesen:		996,35			

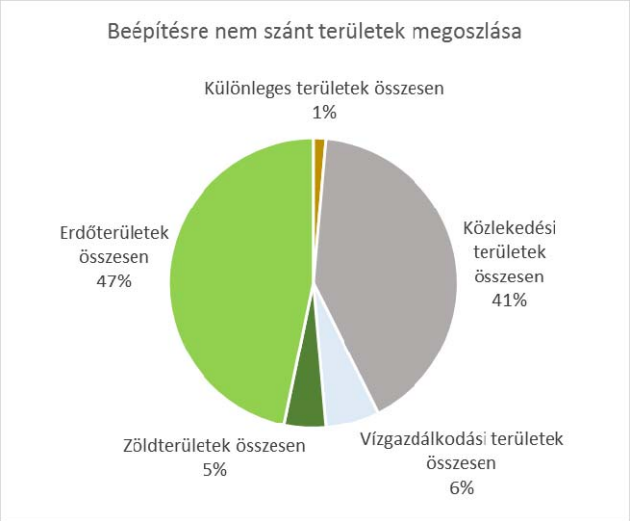

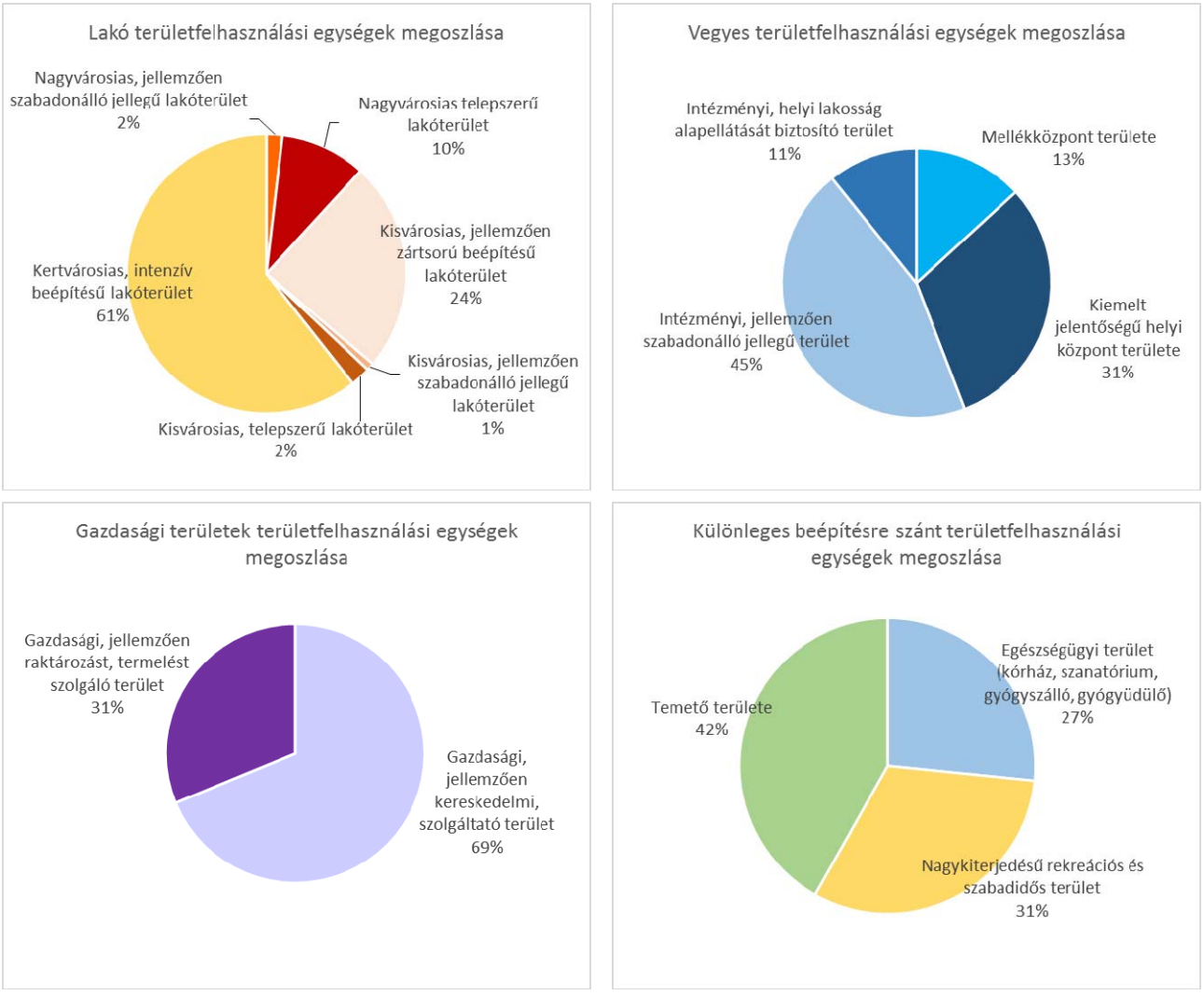

8. ábra: A területfelhasználási egységek megoszlása Pesterzsébeten

Az Étv. szerint az FRSZ egyik kiemelt feladata a területfelhasználási egységek beépítési sűrűségének meghatározása. Az FRSZ szerint a beépítési sűrűség kétféle értékre tagolódik, hogy a területhasználat kiszolgálásához szükséges parkolási infrastruktúra épületen belüli biztosítása támogatott legyen. A bsá jelű általános sűrűségi érték az általánosan elhelyezhető funkciók számára, a bsp jelű parkolási sűrűségi érték viszont kizárólag az épületen belüli parkolás céljára vehető igénybe.

Pesterzsébet területén a terv által meghatározott beépítési sűrűség bsá értéke a kerület háromnegyedén 0,6 és 1,0 közötti. Magasabb, 1,5-2,5 közötti értékek Erzsébetfalva városrész nyugati és Gubacs városrész egyes területein került meghatározásra.

A TSZT számos, a kerületi terveszközben rugalmasan kezelhető elemet is tartalmaz a Szerkezeti terv tervlapjain és leírásában, amelyek részben a területfelhasználás leírásának figyelembevétele során érvényesülnek, részben maga az FRSZ tartalmaz ezekre vonatkozó rendelkezéseket, paramétereket. Ilyen például az átmeneti területfelhasználás lehetősége, vagy a Nagysándor József utca menti területek intézményi építési övezet kijelölésének lehetősége. Pesterzsébeten három területen került jelölésre átmeneti területfelhasználási egység.

Területfelhasználási egység		**Átmeneti területfelhasználási egység**		**Terület (ha)**
Intézményi, jellemzően szabadonálló	Vi-2	Gazdasági, jellemzően kereskedelmi,	Gksz-1	2,29

jellegű terület		szolgáltató terület		
Gazdasági, jellemzően kereskedelmi, szolgáltató terület	Gksz-1	Általános mezőgazdasági terület	Má	2,38
Gazdasági, jellemzően kereskedelmi, szolgáltató terület	Gksz-1	Kertes mezőgazdasági terület	Mk	1,09

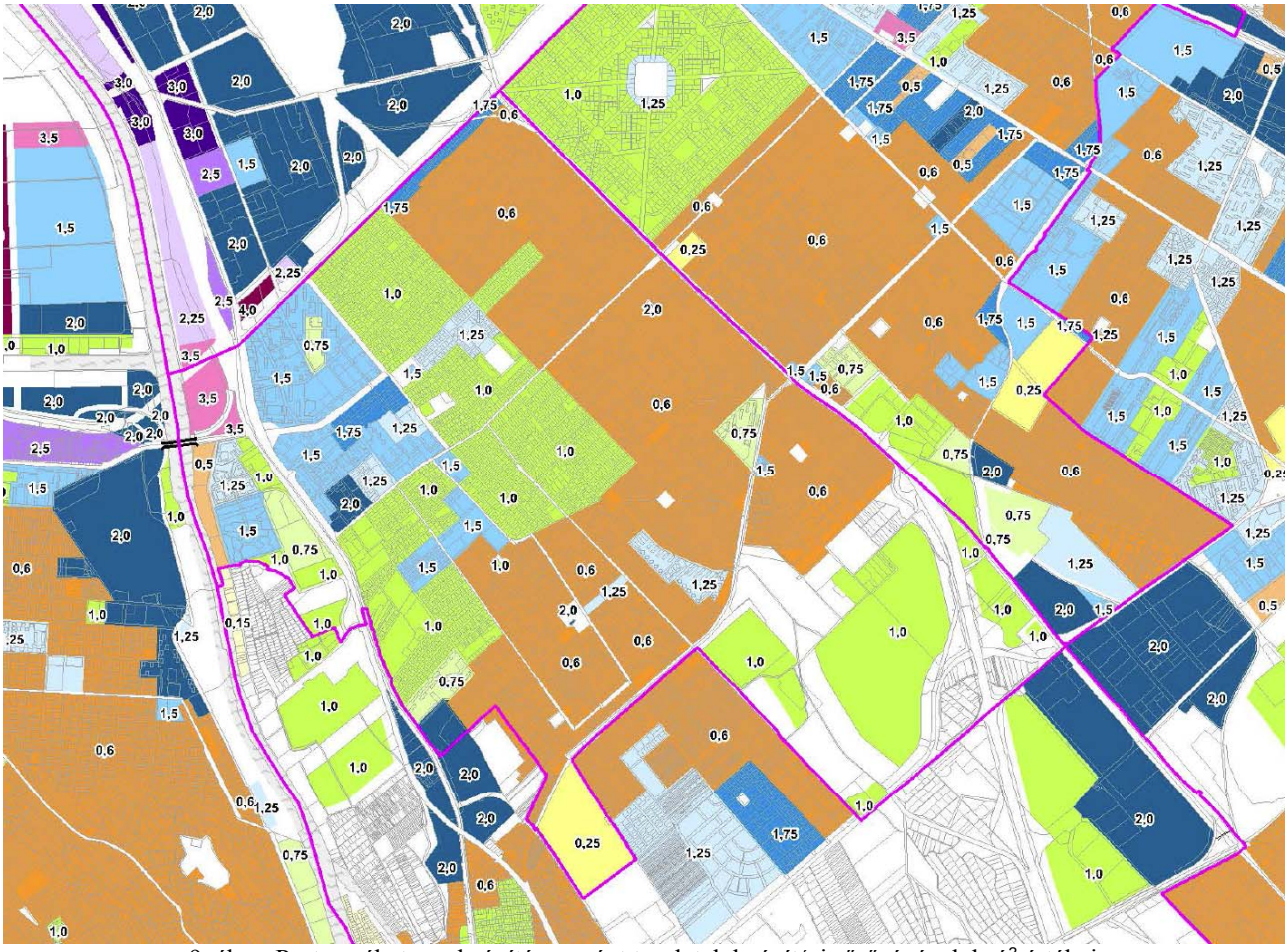

9. ábra: Pesterzsébeten a beépítésre szánt területek beépítési sűrűségének bsá[2] értékei
Forrás: FRSZ 2. melléklet – részlet

A TSZT 2015 meghatározza a város belső tartalékterületeit, jelentős mennyiségi fejlesztési potenciállal rendelkező területeket (jelentős változással érintett területek). Ezek a területek jelenleg részben használaton kívüliek, részben alulhasznosítottak. Pesterzsébet belső, mennyiségi területi tartalékai vegyes és gazdasági, valamint kertvárosias lakó területfelhasználási egységbe soroltak.

Pesterzsébet területén infrastruktúra függvényében igénybe vehető, változással érintett terület nem található.

[2] A területfelhasználási kategória szerint általánosan elhelyezhető funkciók beépítési sűrűségének értéke

Jelentős változással érintett területek		**Terület (ha)**
Kertvárosias, intenzív beépítésű lakóterület	Lke-1	**7,2**
Mellékközpont területe	Vt-M	**9,6**
Intézményi, jellemzően szabadonálló jellegű terület	Vi-2	**10,8**
Intézményi, helyi lakosság alapellátását biztosító terület	Vi-3	**0,9 (ebből zöldterület 0,04)**
Gazdasági, jellemzően kereskedelmi, szolgáltató terület	Gksz-1	55,1
Gazdasági, jellemzően raktározást, termelést szolgáló terület	Gksz-2	34,6

10. ábra: Kialakult és változással érintett területek aránya

A TSZT legnagyobb jelentőségű tervezett közúti eleme a Körvasút menti körút, amely két új Duna-hidat (Aquincumi és Albertfalvai híd) is tartalmaz. Az új gyűrű irányú elem Dél-pesti szakasza ugyan a IX. kerület közigazgatási területére esik, megvalósulásakor azonban pesterzsébeti Határ út jelenlegi főúthálózati szerepkörét átveszi, és az szerviz útként működik majd tovább.

Az Alsó határút – Vasút sor tervezett településszerkezeti jelentőségű gyűjtőútja (kapcsolódva a szintén csak tervezett Soroksári elkerülő úthoz is) egyrészt a XIX. kerület belső úthálózatának tehermentesítését, másrészt a XIX. kerület jobb megközelíthetőségét biztosítja.

A HÉV vonalak Észak-déli regionális gyorsvasúttá fejlesztésének részeként, a jelenlegi ráckevei ágnak Pesterzsébet központjánál a felszín alatt vezetett nyomvonal-korrekcióját követően megvalósul a kerület intenzíven beépített területének közvetlen gyorsvasúti (metró jellegű) kapcsolata a belvárossal.

Szintén jelentős kötöttpályás közlekedési elem a gyűrű irányú 3-as villamos csepeli, majd budai meghosszabbítása, melynek a Határ út – Török Flóris utca – Topánka utca – Gubacsi híd irányú nyomvonala szintén a településközpont mainál jobb feltárását eredményezi, ugyanakkor a villamos hálózat kedvezőbb kihasználását biztosítja.

A soroksári Duna-ág mentén tervezett az EuroVelo 6. nyomvonalának megvalósítása, lehetőség szerint felhasználva a meglévő szakaszokat is. K-NY-i irányú kapcsolatot biztosítanak majd a Körvasút menti körúttal párhuzamosan tervezett (célszerűen a Határ út vonalában vezetett), valamint az Alsó határút – Vasút sor és a Szentlőrinci út mentén megvalósuló szerkezeti jelentőségű kerékpáros nyomvonalak is.

Kerületi Városrendezési és Építési Szabályzat (KVSZ) és a szabályozási tervek (SZT)

Budapest XX. Kerület Pesterzsébet Önkormányzat Képviselő Testülete a **25/2001. (VII.30.) ök. sz. rendelet**tével fogadta el a kerület városrendezési és építési szabályzatát, aminek megfelelően a kerület teljes területét övezeti terv fedi le.

A 2001 után készült szabályozási tervek zöme a KVSZ alaprendeletét módosítják, azonban vannak külön rendeletben elfogadott szabályozási tervek is, így a kerületben jelenleg 28 hatályos szabályozási él (lásd: mellékletek). Egyes tervek többször is módosultak, néhol a KVSZ nincsen összhangban az önálló szabályozási tervben foglaltakkal.

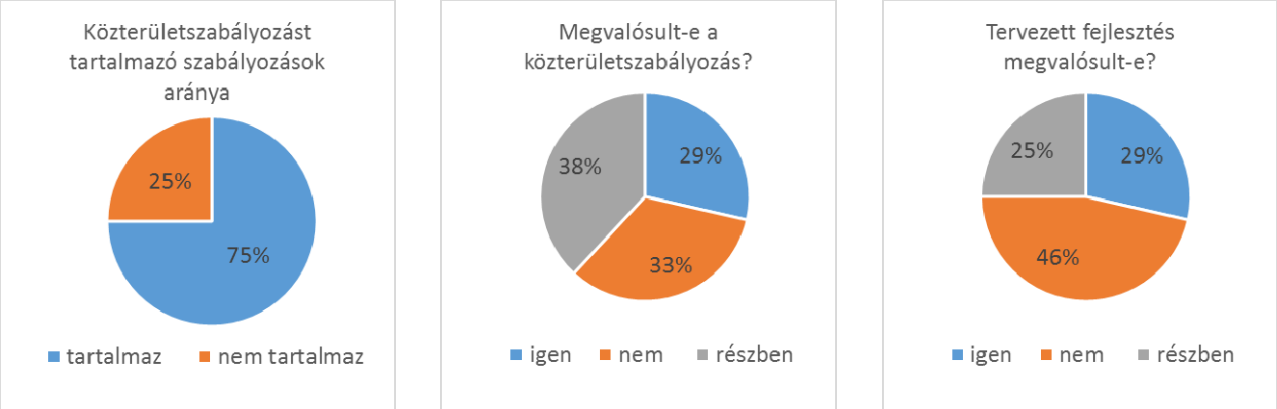

11. ábra: A hatályos szabályozási tervekben foglaltak megvalósultsága

A hatályban lévő szabályozási tervek kis része (csupán 14%-a) érinti a zöldfelületi rendszer elemeit,

- a Duna-parti sétányt,
- az M5 autópálya melletti véderdőt,
- a Mátyás király téri közkertet.

Védőtávolságot igénylő objektum, technológia (pl. autópálya, vasút védőtávolsága, Dél-pesti Szennyvíztisztító közelsége) sokszor fekszik a szabályozási tervvel érintett területeken.

A környezeti konfliktussal terhelt területeken például kötelező zöldfelület és fasor telepítését, kerítés melletti fasorok kialakítását, zajgátlófal építését, az intézményterület lakóterület felőli sávján három szintes növényállomány ültetését írják elő a szabályzatok, szabályozási tervek.

2004-ben a KVSZ felülvizsgálatra került. A kerületi településrendezési eszköz felülvizsgálata és egységesítése újra időszerűvé vált, jelenleg folyamatban van az „új tervi környezetben” való elkészítése.

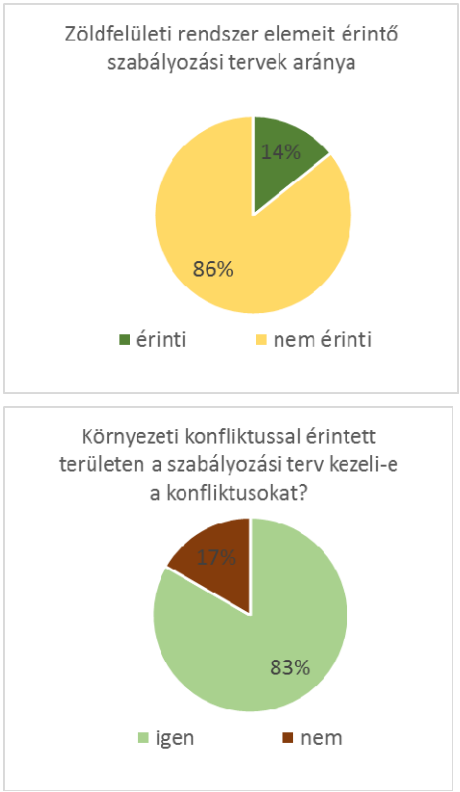

12. ábra: A hatályos szabályozási tervek tulajdonságai

SWOT

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
▪ Megújuló tervezési környezet (országos, térségi és helyi szinten egyaránt).	▪ A kerületi koncepcióban és stratégiában foglalt főbb célkitűzésekből, akcióterületek fejlesztési elképzeléseiből kevés valósult meg. ▪ Egységes szerkezetű KVSZ hiánya. ▪ Sok felülvizsgálatra szoruló hatályos szabályozási terv. ▪ A kerület kis részét fedik le részletes, kidolgozott szabályozási tervek.
LEHETŐSÉGEK	**VESZÉLYEK**

- Új területfelhasználási rendszer.
- A fővárosi fejlesztési és rendezési dokumentumok megfelelő hátteret biztosítanak a kerületi fejlesztési lehetőségeknek.
- FRSZ által meghatározott beépítési sűrűség tartalékai.

FEJLESZTÉSI KIHÍVÁSOK

- Akcióterületek meghatározása, felülvizsgálata.
- Új szerkezeti terv kerületi szintre való leképzése, új KÉSZ készítése.

3. A TELEPÜLÉS TÁRSADALMA

NÉPESSÉGVÁLTOZÁS, NÉPMOZGALOM

Lakónépesség, állandó népesség, népmozgalom

Budapest XX. kerületének lakónépessége 2013. év végén 65 569 fő volt, mely a főváros összlakosságának mintegy 4%-a. A két utóbbi népszámlálási időpont között a kerület lakosságszáma mindössze 1%-kal csökkent, mely kisebb mértékű, mint a fővárosi átlag s kedvezőbb, mint a szomszédos Csepel és Kispest esetében regisztrált 7%-os csökkenés.

A lakónépesség számának változása - mely a 2001. évi adat továbbvezetésével, és a 2011.évi népszámlálást követő korrekcióval készül – a mellékelt ábrán jól mutatja, hogy az időszakon belül a fogyás nem volt egyenletes: a 2006-ig tartó lassú ütemű csökkenést egy ugyancsak lassú gyarapodás váltotta fel, mely tendencia megfelel a Főváros egészére jellemző folyamatokkal.

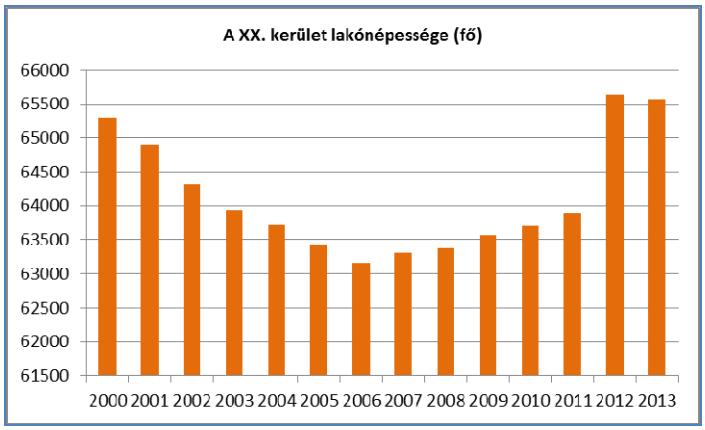

13. ábra: A lakónépesség számának változása

Forrás: TEIR ITS adatbázis, saját szerkesztés

Pesterzsébet állandó- és lakónépességének száma 2002-ig közel azonos szinten mozgott, majd egyre inkább távolodott egymástól: míg a lakónépesség száma meredekebben zuhanni kezdett, addig az állandó népesség száma viszonylag stabil maradt és meg is haladta az életvitelszerűen ott élők, tehát a lakónépesség számát. Mindkét mutató a 2006-os év után kezdett el javulni, ám az állandó népesség esetében ez csupán három évig tartott. A kerület állandó népességének száma 2013-ban 64 409 fő.

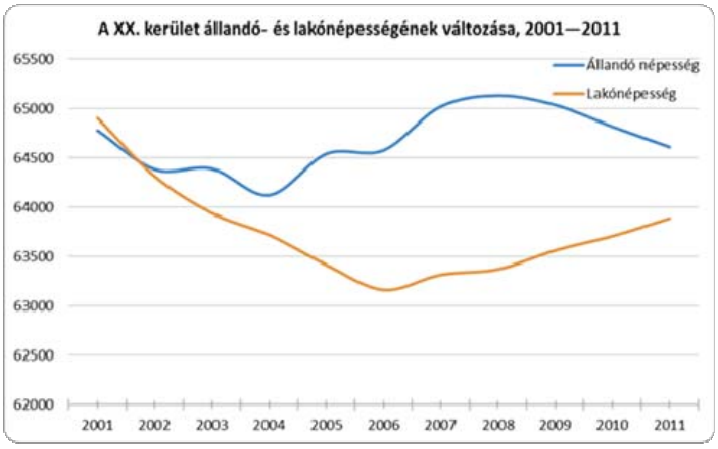

14. ábra: Az állandó és a lakónépesség számának változása

Forrás: TEIR ITS adatbázis, saját szerkesztés

A népességszám változásának hátterében a természetes fogyás és migrációs folyamatok állnak.

Az ezredfordulót követően Pesterzsébeten az élveszületések és a halálozások egyenlege tartósan negatív volt. A természetes fogyás legalacsonyabb szinten 2001-ben állt (-7,2), majd 2011-re némileg javult (-4,6), de még mindig rosszabb volt a budapesti (-3,4) és magyarországi (-4,1) értékeknél. 2013-ban a természetes fogyás 100 főre vetített értéke -4,3 volt.

A XX. kerület vándorlási egyenlege 2006-ig negatív, majd azt követően pozitív előjelű volt, a bevándorlás 2009-2010-ben volt a legmagasabb, ami a Mediterrán lakópark átadásával függ össze. Az egyenleg ezt követően csökkenő tendenciát mutat, 2013-ban már csak 2,2 volt 1000 főre vetítve.

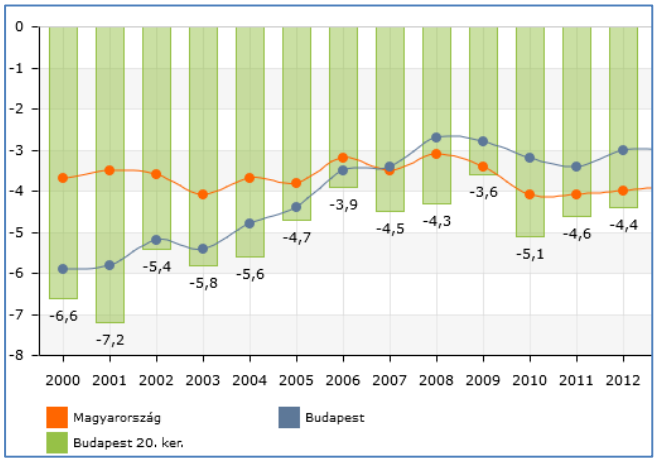

15. ábra: Pesterzsébet természetes szaporodása

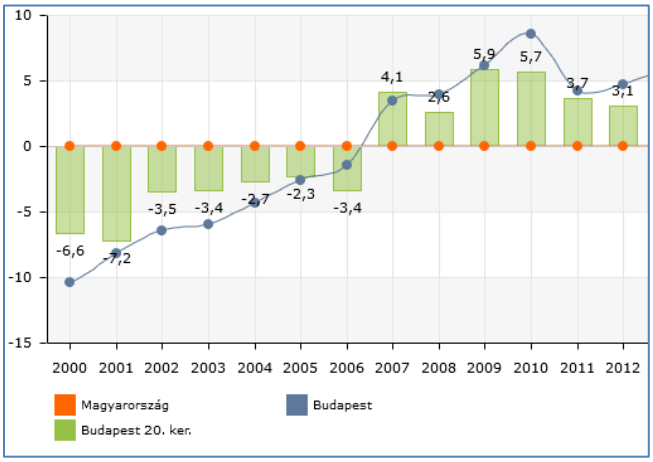

16. ábra: Pesterzsébet vándorlási egyenlege

Forrás: TEIR ITS adatbázis

Korszerkezet

A lakónépességen belül a fiatalkorúak száma viszonylag állandónak tekinthető a 2008 óta eltelt időszakban, míg az időskorúak (60 év felettiek) száma folyamatosan emelkedett.

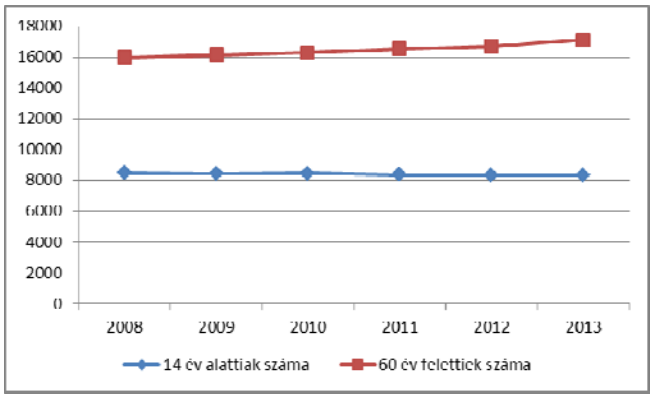

17. ábra: 14 év alattiak és 60 év felettiek számának változása

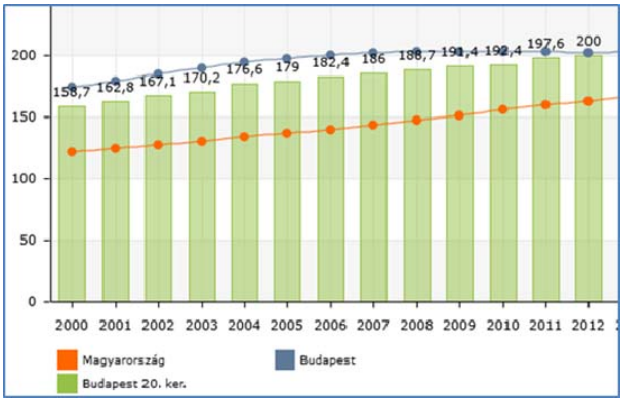

18. ábra: öregedési index változása

Forrás: TEIR ITS adatbázis

A társadalom elöregedése Magyarország és Európa más területein is általános jelenség. Az öregedési index 2001-hez képest 34,8 százalékponttal emelkedett, és 2011-ben száz 14 év alattira majdhogynem kétszer annyi 60 év feletti jutott. A grafikonon nyomon követhető, hogy 2001 és 2011 között a pesterzsébeti értékek valamivel a fővárosi értékek alatt maradtak, azonban folyamatosan közelítettek egymáshoz.

2013-ban a mutató értéke már 203 volt.

Az idősödő társadalom egyrészt feladatokat ró az ellátórendszerre (egészségügyi szolgáltatások, nyugdíjrendszer, egyéb ellátások) másrészt egy sajátos fogyasztói csoportot is jelentenek a városi szolgáltatások vonatkozásában.

A 0—14 éves korcsoport állandó népességen belüli aránya folyamatosan csökkent 2001 óta, de a fővárosi átlagtól mindig magasabb volt az értéke a vizsgált időszakban. Pesterzsébeten is az állandó népesség túlnyomó részét a 15—59 éves korosztály alkotja. Az állandó népességen belüli arányuk 60% feletti – ez szinte teljesen megegyezik a fővárosi átlaggal - azonban arányuk évről-évre csökken. 2001 és 2011 között a kezdeti 64,2%-ról 61,5%-ra csökkent, 2013-ban pedig 60,5%-ra. Az előző két korcsoporttól eltérően – az általános elöregedési folyamatnak köszönhetően – a 60 év felettiek aránya folyamatosan nő.

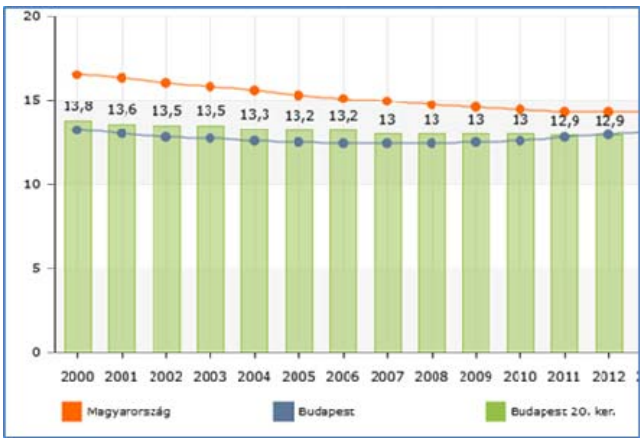

19. ábra: 14 év alattiak arányának változása

Forrás: TEIR ITS adatbázis

Míg 2001-ben arányuk 22,2%-os volt, addig 2011-re 3,4 százalékponttal emelkedett és 2013-ban az össznépességen belüli arányuk már 26,6% volt.

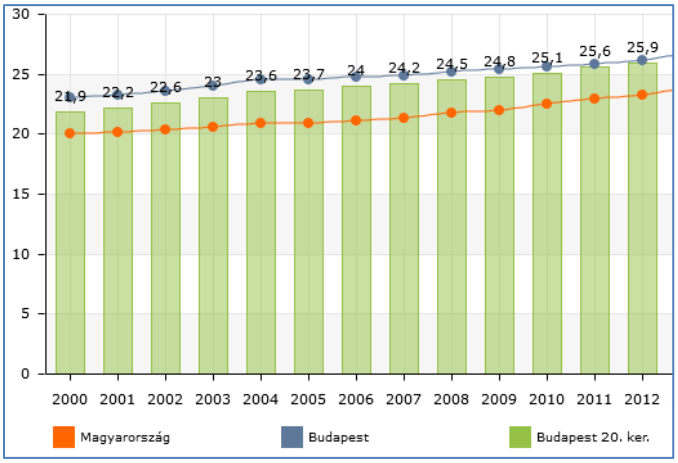

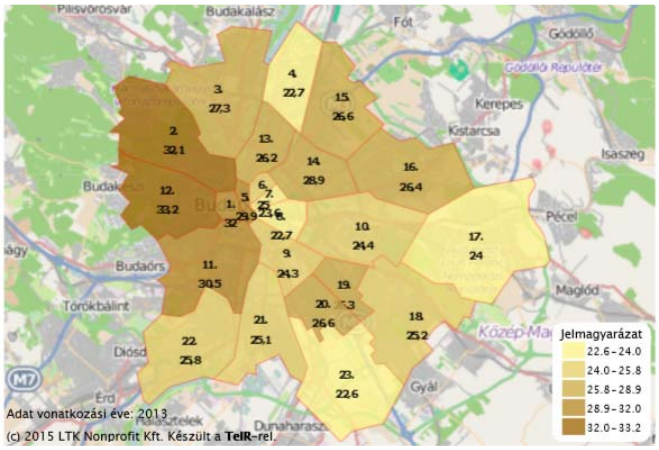

20. ábra: Az állandó népességen belül a 60 év felettiek aránya (%)

Forrás: TEIR ITS adatbázis

A két népszámlálás adatait vizsgálva megállapítható, hogy a korcsoportok arányának változása a fővárosi tendenciákkal volt megegyező, a szomszédos kerületekhez hasonlóan azonban nagyobb ütemben csökkent a munkaképes korúak aránya és nőtt az időskorúak részaránya. 2001-ben az időskorú népesség száma 14 546, míg 2011-ben 16 534 fő volt.

	Budapest		**XX. kerület**		**XIX. kerület**		**XXI. kerület**	
	2001	**2011**	**2001**	**2011**	**2001**	**2011**	**2001**	**2011**
0-14	12,8%	12,2%	13,7%	13,4%	12,9%	13,3%	13,9%	13,1%
15-59	64,2%	62,5%	64,0%	60,9%	67,7%	61,9%	67,6%	62,8%
60 felett	23,0%	25,4%	22,3%	25,7%	19,3%	24,8%	18,4%	24,1%

táblázat: Lakónépesség kormegoszlása 2001 és 2011-ben

Forrás: KSH, Népszámlálás, 2001, 2011

KÉPZETTSÉG, FOGLALKOZTATOTTSÁG, JÖVEDELMI VISZONYOK, ÉLETMINŐSÉG

Képzettség

Összességében elmondható, hogy Pesterzsébet képzettségi szintje javult az utóbbi években, ugyanakkor még mindig Budapest egyik leginkább alulképzett kerülete. Az utolsó népszámlálás időpontjában (2011.) az érettségivel rendelkezők voltak a legnagyobb arányban (34,6%) a 7 éves és idősebb korosztályon belül.

A legfeljebb 8 általános iskolai osztályt végzettek aránya 4 százalékponttal esett vissza 2001 és 2011 között, de még így is az egyik legmagasabb fővárosi értéket jelenti. Hasonló volt a helyzet a XXIII. kerületben, a XIX. kerület azonban kedvezőbb értékeket mutatott.

Az érettségivel rendelkezők aránya már kedvezőbb képet mutat: 2001-hez képest 6,2 százalékponttal javult és közelített a fővárosi arányhoz. Meglehetősen szépen emelkedett a felsőfokú végzettségűek népességen belüli megoszlása is: míg 2001-ben arányuk csupán 10,5%-os volt, addig 2011-re ez az érték 17,6% lett. Ennek ellenére még mindig az egyik legalacsonyabb a fővárosban és messze elmarad annak átlagától (2011: 28,9%).

Legfeljebb általános iskola 8. osztálya	**2001 (%)**	**2011 (%)**
XIX. ker.	21,7	19,4
XX. ker.	26,1	22,1
XXIII. ker.	25,2	22,6
Budapest	20,3	17

Érettségi nélküli középfokú végzettség	**2001 (%)**	**2011 (%)**
XIX. ker.	17,5	14,6
XX. ker.	18	16,4
XXIII. ker.	18,6	18,1
Budapest	14,7	11,6

Érettségi		
XIX. ker.	31,5	36,7
XX. ker.	28,4	34,6
XXIII. ker.	26	33,9
Budapest	28,8	34,8

Egyetemi, főiskolai, egyéb felsőfokú oklevél		
XIX. ker.	13,7	20,7
XX. ker.	10,5	17,6
XXIII. ker.	9,5	15,4
Budapest	19,1	28,9

táblázat: Legmagasabb iskolai végzettség a 7 évesés idősebb népesség arányában
Forrás: TEIR ITS adatbázis

Foglalkoztatottság

A gazdaságilag aktív népesség száma a XX. kerületben a 2011-es népszámlálás adatai szerint 31.487 fő volt, mely az össznépesség 49%-a, és a foglalkoztatottak (27.692fő) és a munkanélküliek

(3.795fő) számának összege. Az aktív keresők száma 26.144 fő, azaz a foglalkoztatottakon belüli arányuk 94 %-os, a többi foglalkoztatott nyugdíj, illetve gyermekgondozási ellátás mellett dolgozott. A gazdaságilag nem aktív népesség száma 32 781 fő volt 2011-ben, melynek 42 %-a eltartott (gyermekkorúak és 14 év feletti, kereső tevékenységet nem folytató tanulók), 58%-a az inaktív (nyugdíjas, gyermekgondozási ellátásban részesülők) kategóriába tartozott.

A 2001. évi népszámlálási adatokkal összehasonlítva a foglalkoztatottak száma 870 fővel nőtt, míg a munkanélküliek száma 1400 fővel, mintegy 60 %-kal emelkedett egy évtized alatt.

2011-ben összesen 3.795 fő munkanélkülit tartottak számon Pesterzsébeten (KSH, Népszámlálás), ennek közel egyharmada a 30-39 éves korosztályból került ki. Iskolázottság tekintetében a középfokú végzettséggel rendelkezők adták a munkanélküliek több mint kétharmadát (64,5%) és 11%-uk volt diplomás. Az alábbi diagramok a *regisztrált* munkanélküliek számának és arányának alakulását mutatják be.

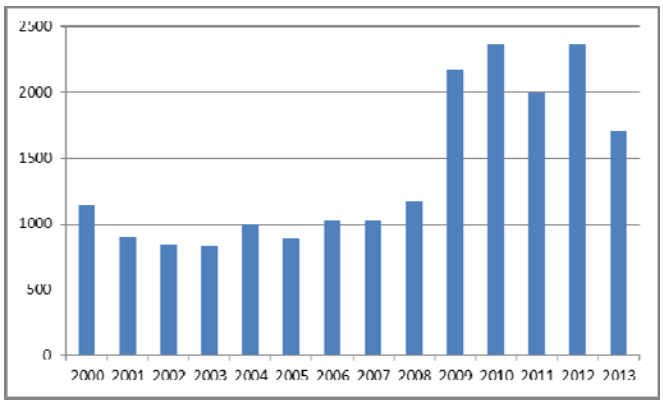

21. ábra: A regisztrált munkanélküliek száma

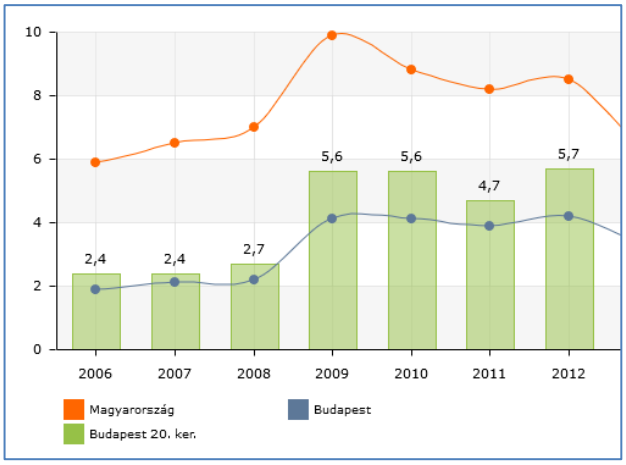

22. ábra: A regisztrált munkanélküliek aránya a munkaképes korú népesség %-ában
Forrás: KSH, TEIR ITS adatbázis

2012-ben a regisztrált munkanélküliek száma 2.370 fő volt. (XIX. kerület: 1065 fő, XXIII. kerület: 785 fő). Ez a létszám a 2001-es adathoz képest 1225 fős emelkedést jelent. Kritikusnak tekinthetőek a 2009-es és 2010-es évek is: a regisztrált munkanélküliek száma mindkét évben kétezer fő feletti volt. A nyilvántartott álláskeresők aránya a munkaképes korú népességen belül folyamatosan emelkedett (döntően a 2009-től) és mindig a fővárosi átlag felett volt. 2012-re vonatkozóan a legmagasabb, 5,7%-os megoszlásukat látjuk (Budapest: 4,2%, XIX. ker.: 4,1%, XXIII. ker.: 5,3%).

Legfeljebb 8 általános iskolai osztályt végzett regisztrált munkanélküliek aránya	2001	2011
XIX. ker.	24,7	30,2
XX. ker.	31,5	35,4
XXIII. ker.	36,9	34,4
Budapest	28,3	27,5
25 év alatti regisztrált munkanélküliek aránya		
XIX. ker.	14,9	6,9
XX. ker.	10,9	7,8
XXIII. ker.	11,1	9,7
Budapest	11,8	6,9

45 év feletti regisztrált munkanélküliek aránya		
XIX. ker.	40,8	40,5
XX. ker.	39,8	40,3
XXIII. ker.	32,1	41,2
Budapest	28,8	41

A regisztrált munkanélküliek aránya végzettség és kor szerint (az összes munkanélküli %-ában)

Forrás: TEIR

A foglalkoztatott nélküli háztartások aránya 36,6% volt 2011-ben, mely a két vizsgált kerülethez és Budapesthez képest egyaránt magas érték. Ugyanez igaz a legfeljebb 8 általános iskolát végzett regisztrált munkanélküliek arányára: míg Pesterzsébeten 35,4%-os volt, úgy a XIX. kerületben 30,2%-os, Budapesten pedig még ennél is alacsonyabb, 27,5%-os. Továbbá, 2001 és 2011 között Kispesten és Pesterzsébeten nőtt, Soroksáron és Budapesten csökkent az összes munkanélkülin belüli arányuk.

A 45 év feletti regisztrált munkanélküliek aránya némiképp emelkedett 2001-hez képest, de még a fővárosi érték alatt tudott maradni és nem sokkal különbözött a környező kerületekétől.

A tendenciák elemzését alapvetően korlátozza a nyilvántartásban bekövetkezett módszertani változások, ugyanakkor adott évben – ugyanazon módszertani adatfelvétel mellett – jól kirajzolódik a fővárosi mutatókhoz képest a kerület helyzete: minden vizsgált évben a kerület népességi arányánál (fővárosi népesség 4%-a), nagyobb a nyilvántartott munkanélküliek fővárosi nyilvántartott munkanélküli állományon belüli aránya. A tartós munkanélküliek aránya a vizsgált időszakban ugyanakkor alacsonyabb, mint a főváros egészének esetében.

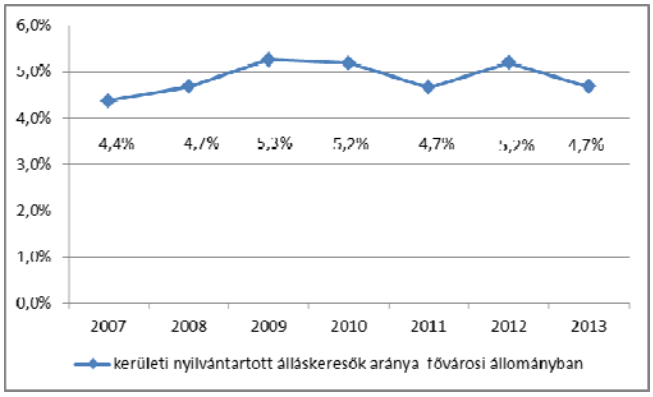

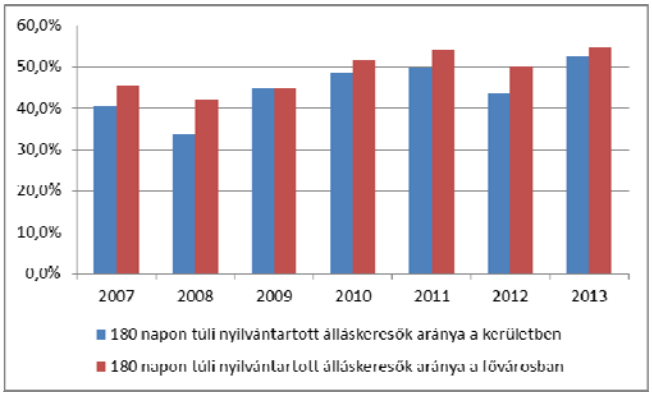

23. ábra: nyilvántartott álláskeresők mutatószámai

Forrás: KSH, tájékoztatási adatbázis

Közfoglalkoztatás

2011-től a közfoglalkoztatásban új támogatási rendszer lépett életbe. A közcélú foglalkoztatás, a munkaügyi kirendeltségek által támogatott közhasznú munkavégzés és a hagyományos központi közmunkaprogram helyére a közfoglalkoztatás lépett.

Pesterzsébeten a Szociális Foglalkoztató szervezi és bonyolítja a közfoglalkoztatást. 2012-ben a hosszú távú foglalkoztatás keretében 450 fő napi 6, vagy 8 órás foglakoztatására volt lehetőség. A foglalkoztatottak közül jelentős a 8 osztályt végzettek (195 fő), és szakmunkás bizonyítvánnyal rendelkezők száma (131 fő). A foglalkoztatottak közül 304 fő (133 nő és 171 férfi) a 35-55 év közöttiek közül került ki. A hosszú távú foglalkoztatásban dolgozók átlagosan 79 munkanap/fő teljesítettek.

A közfoglalkoztatottak az alábbi feladatokat végzik a kerületben: parkfenntartás, játszószerek, parki bútorok, kerítések karbantartása, települési környezet tisztaságának biztosítása, hulladékkezelés, szakipari - munkák intézményekben.

Jövedelmi viszonyok, egészségi állapot

A 100 lakosra jutó adófizetők száma 40 körül mozog a kerületben: 2001 és 2012 között 2,3 fővel csökkent. 2012-ben 42,2 fő volt, vagyis 100 lakosnak kevesebb, mint a fele volt adófizető. A legkedvezőbb időszak a kétezres évek első négy éve volt. Minden fővárosi kerületet figyelembe véve, az adófizetők viszonyszámát tekintve Pesterzsébet az alsó-középső kategóriába sorolható.

Az egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem mutatója alapján Pesterzsébet a fővárosi átlag alatti értékkel rendelkezik. Az alábbi diagramon látható kerületek közötti relatív sorrend és az eltérés mértéke 2007 óta nem változott. A szomszédos kerületekben esetében is igaz, hogy 2007-2013 között az egy lakosra jutó nettó jövedelem növekedésének mértéke a fővárosi átlag (11%) alatt maradt.

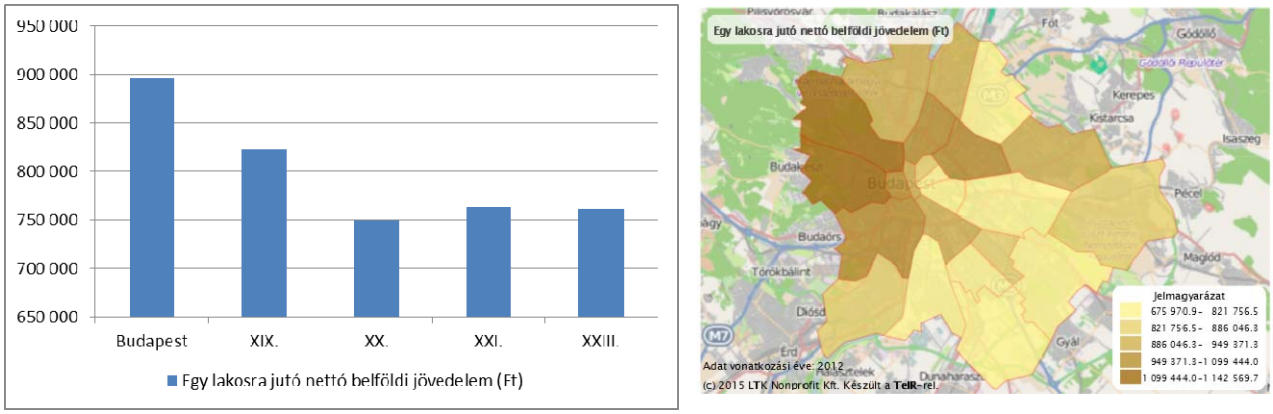

24. ábra: Az egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem, 2012
Forrás: TEIR ITS adatbázis, saját szerkesztés

A lakosság egészségi állapotáról nem áll rendelkezésre adat – feltételezhető az egykori vegyi üzemek által okozott egészségkárosodás mai napig tartó hatása.

Lakásállomány

A kerület lakásállománya lassú ütemben gyarapodott, a két népszámlálás adatait összehasonlítva 2500 darabbal, azaz mintegy 9 %-kal, míg ugyanezen időszak alatt a Főváros lakásállományának bővülése 10,3 % volt. A lakásállomány a fővárosi állomány 3%-át tette ki, azaz részesedése népességarányánál kisebb mértékű. Az 1000 lakosra jutó lakások száma szintén alacsonyabb a budapesti átlagtól.

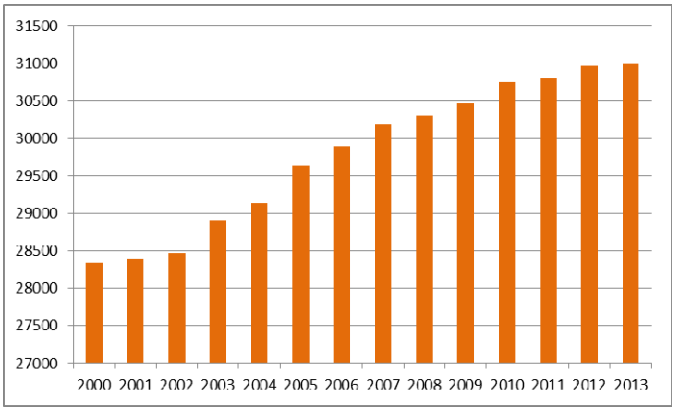

25. ábra: A lakásállomány változása (db)

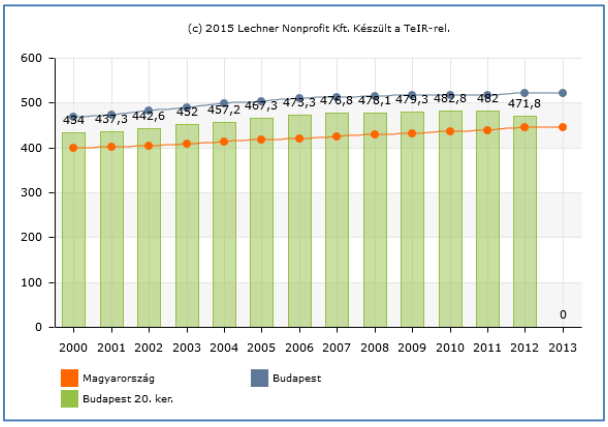

26. ábra: Az 1000 lakosra jutó lakások száma (db)

Forrás: TEIR ITS adatbázis

Az állományon belül a lakott lakásoknál jóval nagyobb arányban növekedett a nem lakott lakások aránya (2001-ben arányuk 5,8% volt az összes állományon belül), ugyanakkor a 2011-es arány még így is elmarad a Főváros egészére jellemző aránytól.

2011	Lakott (lakás és üdülő)		Nem lakott (lakás és üdülő)		
	Darab	Arány	Darab	Arány	**Összesen**
XX. kerület	28034	91%	2906	9%	**30940**
Budapest	787057	87%	118071	13%	**905128**

Forrás: KSH, Népszámlálás, 2011.

A rendszerváltás után Pesterzsébeten is megindult az önkormányzati bérlakások értékesítése, a lakásprivatizáció. A folyamat eredményeként az önkormányzati bérlakás szektor minimálisra zsugorodott.

2011-ben a lakott lakások döntő többsége (97%) magánszemélyek **tulajdon**ában volt. Önkormányzati tulajdonban 2% és más intézmény vagy szervezet tulajdonában csupán 1% volt. Az arányszámok hasonlóan alakultak a határos kerületekben is.

2011	**magánszemély tulajdona**		**önkormányzat tulajdona**		**más intézmény, szervezet tulajdona**		**Összesen**
	Darab	Arány	Darab	Arány	Darab	Arány	
XIX. kerület	24127	96%	811	3%	167	1%	25105
XX. kerület	27214	97%	620	2%	200	1%	28034
XXIII. kerület	7614	96%	70	1%	209	3%	7893
Budapest	734792	93%	40395	5%	12147	2%	787334

Forrás: KSH, Népszámlálás, 2011.

A pesterzsébeti lakott lakások **használati jogcím** szerinti megoszlása a 2011-es évre: tulajdonosi jogcímű 91%, bérleti jogcímű 7%, más jogcímű 2%. Az arányok leginkább fővárosi viszonylatban

tértek el, ahol is jóval alacsonyabb volt a tulajdonosi, és jóval magasabb a bérleti jogcímű lakott lakások aránya.

A XX. kerületi lakott lakások számottevő része magas **komfortfokozatú**. Az állomány változása Pesterzsébet esetében is pozitív tendenciákat mutat. Lényegesen nőtt az összkomfortos lakások aránya, és a fővárosi átlag alá csökkent a félkomfortos, komfort nélküli és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül..

Az állomány változása Pesterzsébet esetében is pozitív tendenciákat mutat.

	XX. kerület		Budapest	
	2001	**2011**	**2001**	**2011**
Összkomfortos lakások aránya	58,2%	67,4%	61,9%	71,8%
Komfortos lakások aránya	29,9%	28,6%	29,1%	24,9%
Félkomfortos lakások aránya	3,9%	1,9%	3,5%	1,6%
Komfort nélküli lakások aránya	3,4%	1,5%	2,5%	1,1%
Szükség- és egyéb lakások aránya	4,5%	0,6%	3,0%	0,7%
Összesen (%)	100%	100%	100%	100%

Lakott lakások összetétele komfortfokozat szerint

Forrás: KSH, Népszámlálás, 2001, 2011.

Térbeli-társadalmi rétegződés, konfliktusok, érdekviszonyok

Pesterzsébeten – ahogyan a főváros jelentős részén is – a kétezres évek elején megindult a **lakóparkok** építése. A kerületben több lakópark is épült, 2008 óta a legnagyobb lakásszámmal a Mediterrán lakópark említhető. Míg a budai hegyvidéken a lakópark modern, zárt világa csak a magasabb státuszúak számára elérhető, addig a külső pesti kerületekben a középosztály talált magának lakást. A lakóparkok Pesterzsébeten – a Mediterrán lakópark kivételével, melyet a fő közlekedési útvonalak fizikailag vágnak el - kevéssé zártak, mely társadalmi szempontból pozitív.

A kerületen belüli társadalmi státuszt illető különbségek a városrészek adatai alapján mutathatók be leginkább, melyek összefoglaló adatait az alábbi táblázat tartalmazza (az egyes városrészek lehatárolását, részletes bemutatását és vizsgálatát a III.4. fejezet tartalmazza).

A XX. kerületben 6 városrész található, melyek közül a társadalmi mutatókat tekintve pozitív értelemben kiemelkedik a Mediterrán lakóparkot is magában foglaló Gubacs városrész: itt a legmagasabb a 14 év alattiak és munkaképes korúak aránya, messze átlag feletti a felsőfokú végzettségűek aránya. Ugyanakkor itt a legmagasabb az alacsony komfortfokozatú és egyszobás lakások aránya, mely a Gubacsi lakótelep összetételével magyarázható.

Mutató megnevezése	**XX. ker. össz.**	**1. Gubacs**	**2. Gubacs ipuszta**	**3. Kossuth-falva**	**4. Pacsirta-telep**	**5. Erzsébet-falva**	**6. Szabó-telep**
Lakónépesség száma	64358	3264	9601	3680	11206	**34915**	1650
Lakónépességen belül 0-14 évesek aránya	13,4	19,2	12,7	14,5	13,4	12,9	13,5
Lakónépességen belül 15-59 évesek aránya	60,9	65,6	59,0	60,5	61,0	61,1	59,5
Lakónépességen belül 60-X évesek aránya	25,7	15,2	28,3	24,9	25,6	26,0	27,1
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59	11,6	6,5	8,2	12,4	**14,2**	12,2	8,7

évesek) belül							
Felsőfokú végzettségűek a 25 éves és idősebbek arányában	20,7	**38,6**	22,1	20,6	18,2	19,5	21,4
Lakásállomány (db)	30940	1795	4392	1721	5047	17199	786
Alacsony komfort fokozatú lakások aránya	4,8	6,9	3,5	**7,3**	**7,3**	3,9	5,6
Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	33,4	25,8	32,7	**34,7**	**36,8**	33,1	32,4
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül*	7,2	3,6	4,9	7,7	**9,7**	7,4	4,7
Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül	62,0	71,1	62,4	61,2	59,3	62,0	63,2
Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya	36,6	27,9	38,5	36,7	37,6	36,6	37,8
Alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya	28,1	18,4	25,3	27,9	31,5	29,0	27,5
A gazdaságilag nem aktív népesség aránya lakónépességen belül	51,1	45,9	52,4	51,8	52,7	50,6	51,2
Munkanélküliek aránya (munkanélküliségi ráta)	12,1	8,2	11,5	11,7	**13,6**	12,1	12,2
Tartós munkanélküliek aránya (legalább 360 napos munkanélküliek aránya)	7,2	4,2	6,7	7,7	**8,6**	7,1	7,7
A komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül	4,1	**6,7**	2,9	**6,4**	**6,2**	3,2	4,6
Egyszobás lakások aránya a lakott lakásokon belül	18,9	35,7	8,4	23,2	17,9	19,9	13,1

**=szegregációs mutató* *Forrás: KSH adatszolgáltatás*

A 2001-es Népszámlálás adatai alapján rendszeres munkajövedelemmel rendelkezők számát tekintve a legjobb helyzetben a Pacsirtatelep, a legrosszabban pedig Gubacsipuszta volt. Ugyanakkor a foglalkoztatott nélküli háztartások száma Gubacson volt a legmagasabb. Ám ez az érték nem a magas munkanélküliségből, hanem a nyugdíjasok magas számából fakadt. 2011-re ez az arány egészen másképp fest: a Gubacson megépült lakóparknak köszönhetően megnőtt a városrész társadalmi presztízse és javultak a szociális mutatói is (lásd. a fenti táblázatot).

2001-ben a leghátrányosabb helyzetű városrész egyértelműen Pacsirtatelep volt, mivel a városrész kilenc problémamutatóból öt esetében is az első helyre került. A városrész a tíz évvel későbbi cenzus mutatói alapján is hasonló helyzetben maradt: magas a munkanélküliek száma és alacsonyak a képzettségi mutatói, és elavult, alacsony komfortfokozatú a lakásállománya.

A kerület 2009-es IVS-e három olyan területet jelölt ki, mely fizikailag és a népesség összetételét tekintve is veszélyeztetettnek tekinthető. A területek kiterjedése és népességszáma is eltérő. Két nagyobb népességű, és ez által jelentősebb problémákkal küzdő terület mellett, egy kisebb tömb méretű terület is kijelölésre került. Az önkormányzat a Határ út - Török Flóris - János utca - Lajtha László utcák által határolt tömbökre szociális (panel) városrehabilitációs programot valósított meg. A program részét képező úgynevezett soft elemek társadalmi támogatottsága, megvalósítása sikeres volt, ugyanakkor ezek a projektelemek a pályázati források felhasználása után nem tudtak folytatódni finanszírozási okok miatt.

TELEPÜLÉSI IDENTITÁST ERŐSÍTŐ TÉNYEZŐK

A kiegyezés, a városegyesítés utáni két évtized alapozta meg Pesterzsébet rohamos fejlődését, melynek eredményeként az 1930-as években a legnagyobb megyei városok egyike lett. 1950-ben Pesterzsébet és Soroksár egyesült Budapesttel, a főváros XX. kerületeként. Pesterzsébet jellegében bár 1995-ig egyazon közigazgatási egységet alkotott Soroksárral, szerkezetében mégis elkülönült.

A közösségszervezés, segélyezés és a hagyományok őrzése nem gyökér nélküli tevékenység a kerületben: a XX. század elején itt működött a Pesterzsébeti Iparos Dalkör, itt alakult meg a Kossuth Társaság, sőt Pesterzsébetről indult a vegetáriánusok mozgalma is. A lokálpatrióták számára a Pflum név máig ismert, hiszen a gazdag és korában híres család nagy szerepet töltött be a helyi közösségi életben.

Pesterzsébet értékalapú koncepciója (2012) részletesen feltárja, bemutatja a kerület identitásának alakításában fontos tényezőket, a civil szerveződéseket és a hagyományőrzés történetét. 2004-ben alakult meg a Helytörténeti Klub, mely havonta szervez előadásokat. Az előadók elsősorban helyi lakosok, akik személyes emlékeik vagy saját kutatásaik alapján tarják meg előadásaikat, melyekkel szeretnék a fiatalok érdeklődését is felkelteni, bevonni őket is a város történetének megismerésébe. A kerület történelmének, hagyományainak fiatal generációkkal történő megismertetésében a Helytörténeti Klub és a Csili Művelődési Központ mellett a Pesterzsébeti Pedagógiai Intézet (PEPI) is fontos szerepet játszott, az intézmény azonban 2015 áprilisában megszűnik. Az identitás erősítésében, a kulturális értékek közvetítésében a kerületnek, civil szervezeteknek és az oktatási-nevelési intézményeknek együtt kell működni. Az utóbbi évek negatív tapasztalata, hogy a városi rendezvényeken a diákság csökkenő számmal képviselteti magát.

A Csili Művelődési Központ tapasztalata szerint a Mediterrán lakóparkban élő „új lakók” nagyon aktív résztvevői a központ kulturális programjainak, különösen a gyermekprogramok népszerűsége magas. Mindez azt mutatja, hogy a fizikai elkülönülés (közlekedési folyosók elvágó hatása) ellenére a 2007 óta beköltözők is integrálódnak a kerület életébe.

A pesterzsébeti közösségi élet megerősítésének és egyben a régi hagyományok felélesztésének helyszíne lehet a Duna-part, ahol az önkormányzat – fővárosi támogatással – megkezdte a régi, műemléki védelem alatt álló csónakházak felújítását. A fejlesztések – mint például a Kiskosuti „promenád kiépítése – egyébként is identitáserősítő hatásúak, a helyi lakosság büszkeségét növelve

Az egyes városrészek identitása kevésbé erős, a helyi programok, közösségépítő tevékenységek ezeket a folyamatokat erősíthetik a jövőben.

Nemzetiségek

A hazai nemzeti kisebbségek aránya és a cigány (romani, beás) etnikai kisebbséghez tartozó népesség aránya is növekedett a két népszámlálás között eltelt 10 évben. A cigány népesség aránya 2011-ben 2% volt; ez az arány csak a belső budapesti kerületekben magasabb.

A cigány etnikai kisebbséghez tartozó népesség aránya	A hazai etnikai kisebbséghez tartozó népesség aránya
2001-ben 1.4%	2001-ben 1.6%
2011-ben 2%	2011-ben 2.8%

A Pesterzsébeti Roma Közösség Önkormányzata tevékenységét jelenleg a XIX. kerületi „Aranyházban” végzi.

A hagyományőrzés és hagyományaik bemutatása, kulturális értékek megismertetése (Cinka Panna Cigány Színházi Alapítvány előadása, Sztajkó József babakiállítás) mellett az iskolai teljesítmények javítása érdekében korrepetálásokat szerveznek, lehetőség szerint adományokat közvetítenek. A jövőben egy kerületi saját helyiség biztosítása volna kívánatos. (HEP)

Nemzetközi kapcsolatok: Pesterzsébetnek 5 testvérvárosa van: Székelykeresztúr, a romániai Bölön, az olaszországi Olgiate Comasco, Frankfurt-am Main 10. kerülete és a lengyel Nowa Słupia.

A kerületben működő nemzetiségi önkormányzatok (bolgár, lengyel, német, örmény, roma, szlovák, ukrán) juniális keretében mutatják be anyaországuk hagyományait, kultúráját, ételspecialitásaikat, mely az egyik legfontosabb integráló kulturális rendezvény a kerület életében.

Egyházak, vallási közösségek

A kerületben a történelmi egyházakon kívül több más vallás és felekezet is működik, a hitéletet számos kapcsolódó közösségi és zenei program gazdagítja.

A pesterzsébeti lakosság 42%-a vallotta magát valamilyen vallási közösséghez vagy felekezethez tartozónak; többségük katolikus, azon belül is római katolikus.

Pesterzsébeten működő egyházi közösségek

Magyar Katolikus Egyház helyi közössége
Magyar Református Egyház Szabó telepi gyülekezete
Klapka téri református Egyházközség
Magyar Református Egyház Pesterzsébet-Központi gyülekezete
Magyar Evangélikus Egyház, Pesterzsébet
Magyar Baptista Egyházak
Magyar Unitárius Egyház
Pesterzsébeti Görög Katolikus Egyházközség
Hetednapi Adventista Egyház
Keresztény Advent Közösség
Magyar Zsidó Egyház

A kerületben jelentős számú egyházi létesítmény, templom található, elhelyezkedésük elsősorban a lakóterületeken belüli, jellemzően zöldterületekbe illeszkedve (parkok, terek). A Református Egyházközség sikeres pályázatainak köszönhetően több mint 30 millió Ft-ot nyert a gyülekezeti ház épületenergetikai korszerűsítésére.

Civil szervezetek, alapítványok[3]

A II. Világháború alatt a civil aktivitást az egyházi tevékenység jelentette, majd az 1940-es évek végétől a civil mozgalom visszaszorult. A civil szervezetek száma már 1937-ben is több mint százra rúgott, ma pedig közel háromszáz szervezetet tartanak nyilván.

A civil szervezetek, egyházak nem csak a hagyományőrzés, érdekképviselet terén vállalnak feladatot, hanem jelentős szerepet töltenek be ma is a szociálisan hátrányos helyzetűek segítésében és a hajléktalan ellátásban, mely utóbbi tevékenységet az önkormányzattal kötött szolgáltatási

[3] Pesterzsébet értékalapú koncepciója (2012) alapján

szerződés keretei között végzik/végezték az elmúlt években (pl. Keresztény Advent Közösség, Anyaoltalmazó Alapítvány, SOS Krízis Alapítvány).

A 1996-ban alakult Hálózat Alapítvány, illetve az 1997-ben alakult Létminimum Alatt Élők Társasága az önkormányzattal együttműködve segíti, hogy a lakásfenntartási támogatások azokhoz jussanak el, akiknek erre a legnagyobb szükségük van.

A hátrányos helyzetű gyermekek tanulását, szabadidejének eltöltését, integrációjukat, illetve a felnőttek felzárkózását segítő szervezetek: Zöld Út Caritas, „Bizalom" Erzsébeti–Soroksári Nagycsaládosok Egyesülete.

A civil szervezetek további típusa a lakóhely értékeit, az ott lakók érdekeit védi. Tevékenységük egyrészt a lakóhely közvetlen épített és természeti környezetének, vagyon tárgyainak, a lakók biztonságának védelmére terjed ki, másrészt saját lakóinak és a Pesterzsébeten élők érdekeinek védelmét, kapcsolatok ápolását és rendezvények szervezését is magában foglalja: pl. Mediterrán Lakóparkért Egyesület.

Az Átalakuló Duna-part civil szervezet célja, hogy családbarát, önállóbb, élhetőbb és működő és együttműködő közösségeken alapuló városrészt teremtsen. Ennek érdekében facebook oldalt üzemeltetnek és 2012 óta folyamatos rendezvényekkel várják a lakókat.

Külön meg kell említeni a Pesterzsébet Művelődésért Közalapítványt, melynek célja a Pesterzsébeten élő állampolgárok közművelődési, kulturális igényeinek, valamint az óvodákban, iskolákban folyó nevelőmunka pályázati úton történő támogatása.

Pesterzsébet Önkormányzata 2000-ben létrehozta a Vörösmarty u. 180. sz. alatti nem lakás céljára szolgáló helyiségben a Civil Szervezetek Házát, amely különféle kluboknak, alapítványoknak és egyéb szervezeteknek biztosít közösségi helyiségeket.

Az Új Átlók Művészeti Társaság tagjai írók, költők, képzőművészek és zenei előadóművészek.

KÖZBIZTONSÁG

A közbiztonság javítása a 2009-es IVS egyik legfontosabb középtávú céljaként került meghatározásra.

Az elmúlt évek fejlesztéseinek köszönhetően a térfigyelő kamera-rendszer kiépítettsége nőtt a kerületben, s a Hivatalon belül önálló rendvédelmi osztály került felállításra. Az eszközök telepítése mellett a lakókörnyezet állapotának folyamatos javítása, rendezettségének növelése is pozitívan járult hozzá a lakosság biztonságérzetének javulásához. A rendelkezésre álló statisztikai adatokat értékelve megállapítható, hogy a térfigyelő kamerák telepítése hozzájárult a közterületen elkövetett bűncselekmények számának csökkenéséhez. Az elmúlt években a nyomozás-elrendelések száma a korábbi tendenciát követve szinte évente hullámzott, összességében az 100 lakosra jutó bűncselekmények száma csökkenő tendenciát mutat. Mindezek ellenére a lakosság szubjektív biztonságérzete nem megfelelő, melyet a média bizonyos esetekben tovább fokoz.

SWOT

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
▪ 2007 után kismértékű népességgyarapodás, a pozitív migrációnak köszönhetően (kiugró értékek a Mediterrán lakópark megépítésével párhuzamosan)	▪ elöregedő népesség (arányuk és számuk is növekszik a lakónépességen belül), ennek hatása az ellátórendszerekre
▪ erős civil szféra, nemzetiségek, egyházak szerepe a helyi identitás erősítésében, közösségi életben	▪ lakosság képzettségi összetétele a fővárosi átlagtól kedvezőtlenebb (javuló képzettségi tendenciával)

- helytörténeti, helyismereti rendezvények népszerűsége
- térfigyelő rendszer folyamatos fejlesztése és önálló rendvédelmi osztály létrehozása
- növekvő lakásállomány és az állomány komfortfokozat szerinti összetételének minőségi javulása

- fővárosi szinten magas munkanélküliségi ráta, fővárosi átlagtól magasabb arányú az alacsony képzettségű munkanélküliek aránya,
- magas a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya (időskorúak és munkanélküliség miatt)
- fővárosi szintnél alacsonyabb átlagos jövedelem, melynek növekedési üteme is elmaradt 2007 óta a fővárosi átlagértéktől.
- szergregált és veszélyeztetett területek jelenléte, több városrészekben való megjelenése
- szociális városrehabilitációs projekt szociális és gyermekjóléti, foglalkoztatási projektjei nem tudtak a pályázati projekt után fennmaradni
- tolerancia hiánya, együttélés problémái
- városrészi szintű identitás gyenge
- lakosság szubjektív biztonságérzete nem megfelelő
- lakosság egészségi állapotáról nem áll rendelkezésre adat – feltételezhető az egykori vegyi üzemek által okozott egészségkárosodás mai napig tartó hatása
- lakások elértéktelenedése

LEHETŐSÉGEK

- fiatalok, első lakást vásárlók célterülete
- források a foglalkoztatottság növelésére – járuléktámogatás, képzések támogatása, közfoglalkoztatás finanszírozása
- uniós források szociális városrehabilitációs projektek finanszírozására

VESZÉLYEK

- Az új beköltözők által megkövetelt életminőséget nem tudja nyújtani a kerület (közterületek állapota, zöldterületek bővítése, parkolás)
- Szegénységi migráció folytatódása (alacsonyabb ingatlanárak miatt)
- magasabb státuszú népesség elköltözése
- média szerepe a szubjektív biztonságérzet alakításában – csak a negatívumok kihangsúlyozása, „hírértéke”
- Nagy hagyománnyal rendelkező események megszűnése a résztvevők összetételének változása miatt (kulturális különbségek)
- További elszegényedés – korszerűsítések, energia-hatékonysági felújítások elmaradnak, nehezebben fenntartható állomány

FEJLESZTÉSI KIHÍVÁSOK

- Szegregációs folyamatok mérséklése, megállítása
- Elszegényedés és egyéni hátrányok csökkentése – különösen a fiatalabb generáció szempontjából
- Munkavállalók munkaerőpiaci esélyeinek javítása
- Társadalmi konfliktusok csökkentése – új beköltözők, különböző kulturális háttérrel rendelkező lakosság
- Közbiztonság javítása – szemléletformálás a szubjektív biztonságérzet növelése érdekében a rendőrség és a helyi intézmények, valamint a helyi média bevonásával; civil állampolgári együttműködés erősítése; térfigyelő rendszer kibővítése a hatékonysági/működési szempontok figyelembe vételével

-

4. A TELEPÜLÉS HUMÁN INFRASTRUKTÚRÁJA

NEVELÉSI OKTATÁSI INTÉZMÉNYEK

Általánosságban elmondható, hogy a pesterzsébeti nevelési, oktatási létesítmények kapacitása kielégíti a férőhelyi igényeket. Az óvodai, általános iskolai és középfokú oktatási intézmények Erzsébetfalva és Pacsirtatelep városrészben koncentrálódnak. Egy felsőfokú oktatási intézmény van a kerületben.

Általában megemlírthető probléma az intézmények szempontjából, hogy kezelnie kell az oktatási, nevelési, egészségügyi és szociális ellótórendszerben megjelenő ideiglenes igényeket. Ennek háttere kettős: egyrészt a viszonylag alacsony ingatlanárak miatt a vidéki lakosság egyik célterületét jelenti a kerület, másrészt több, ideiglenes befogadást nyújtó intézmény is jelen van a kerületben (anyaotthon, krízisotthon). Mindkét esetben igaz a nagy fluktuáció, a kiszámíthatalan igény, illetve az intézményi szegregáció mélyülését megakadályozó önkormányzati szerepvállallás fontossága.

Az óvodák és általános iskolák Erzsébetfalva és Pacsirtatelep városrészben koncentrálódnak.

Az intézmények 500 m-es területi lefedettségi távolságkörzetei csak részben fedik le a kerület lakóterületeit. Lefedettségi[4] hiány az óvodák esetében a kerület középső északi részén, az általános iskoláknál a kerület keleti és déli lakóterületi részein mutatható ki (az alvóvárosi térség erősségét jelezve).

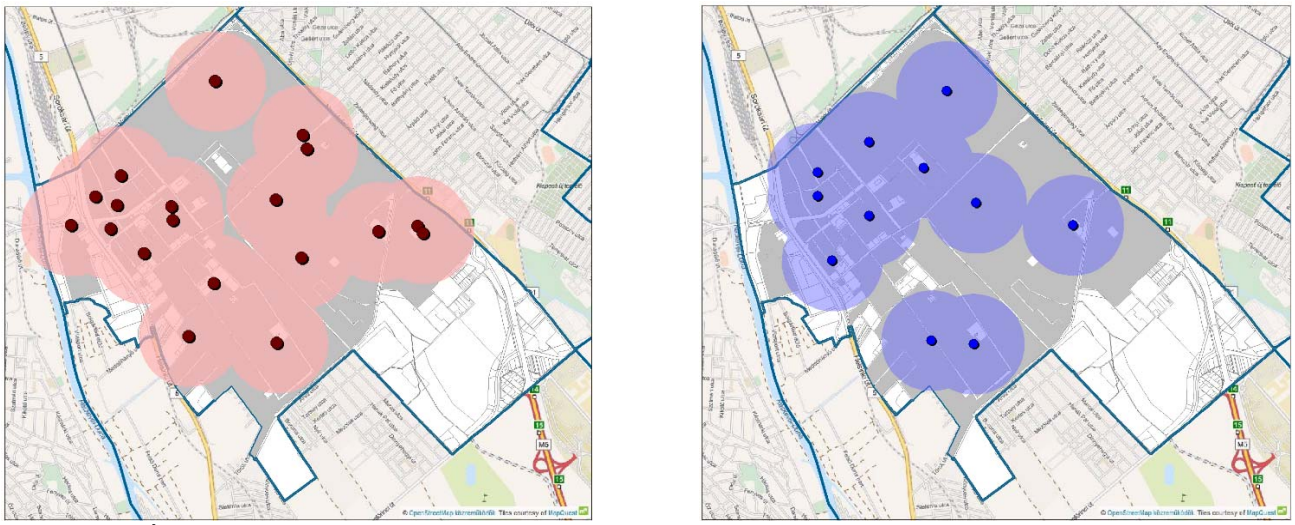

27. ábra: Óvodák és általános iskolák elhelyezkedése a lakóterületek (szürke) viszonyában területi lefedettséggel

Óvodai ellátás

Az önkormányzati fenntartású köznevelési intézmények 2013. január 1-jei állami fenntartásba vétele az óvodai feladatot ellátó intézményeket alapvetően nem érintette, ennek ellenére sok intézményben **következett be emiatt változás. Azok a többcélú intézmények, amelyek az óvodai**

[4] A területileg lefedettnek számítanak a létesítménytől 500 méteres körzeten belül fekvő területek.

feladat mellett más köznevelési feladatot is elláttak, 2013. január 1-jétől már csak az óvodai feladataikat látják el.

2015. szeptember 1-jétől kezdődően valamennyi 3. életévét betöltött gyermeknek óvodai nevelésben kell részt vennie.

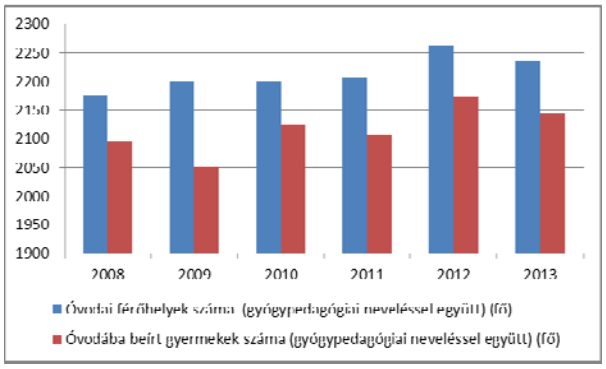

28. ábra: óvodai férőhelyek és beíratott gyermekek száma

A KSH tájékoztatási adatbázisa szerint mind a férőhelyek, mind a beíratott gyermekek száma összességében emelkedett 2008 óta, amely elsősorban az új építésű lakásokba költözők generálta megnövekedett igénnyel magyarázható.

Az egy férőhelyre jutó óvodások száma 2012-ben és 2013-ban is 0,96 volt, a 3-5 évesek száma pedig 0,8 fő, azaz a férőhelyek ki tudják elégíteni az igényeket.

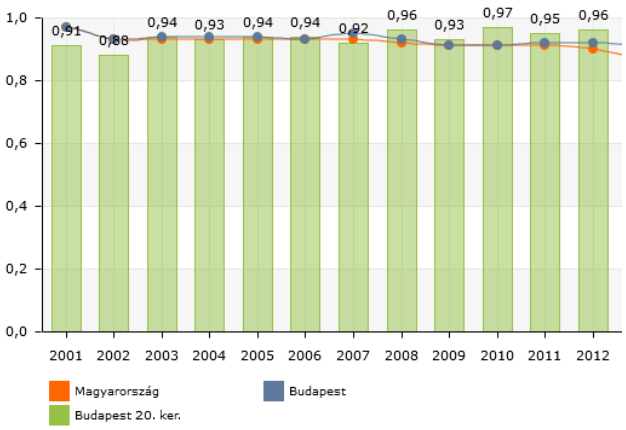

29. ábra:Egy óvodai férőhelyre jutó óvodások száma (fő)

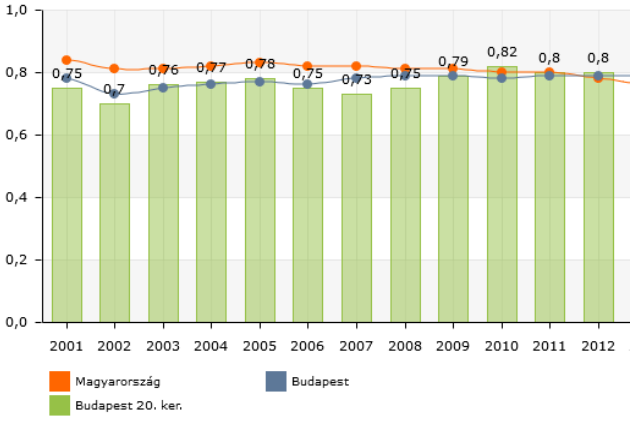

30. ábra: Egy óvodai férőhelyre jutó 3-5 évesek száma (fő)

Forrás: TEIR ITS adatbázis

A kerületben 6 db önkormányzati fenntartású óvoda (tagóvodák nélkül) és több kisebb magánóvoda működik. Az utóbbi két évben a gyermekek száma kis mértékben csökkent az intézményekben.

Intézmény neve	férőhely 2013	gyermekek száma 2013	férőhely 2015	gyermekek száma 2015
Baross Óvoda	225 fő	222 fő	225 fő	215 fő
Gézengúz Óvoda	387 fő	374 fő	387 fő	366 fő
Gyermekmosoly Óvoda	411 fő	382 fő	411 fő	370 fő
Kerekerdő Óvoda	305 fő	297 fő	305 fő	282 fő
Lurkóház Óvoda	340 fő	327 fő	340 fő	325 fő
Nyitnikék Óvoda	505 fő	485 fő	505 fő	477 fő

Önkormányzati fenntartású óvodák

Forrás: önkormányzati adatszolgáltatás

A Baross óvodában német nemzetiségi nevelés folyik, míg a Nyitnikék óvodában sikeresen indult el pár éve angol nyelvű speciális nevelési program, melyet az önkormányzat több intézményében is be kíván vezetni – délutáni foglalkozások keretében - a jövőben. Férőhelybővítésre (20 férőhely) és felújításra a Nyitnikék óvoda esetében került sor, unós forrás segítségével 2013-ban (megítélt támogatás: 119.5 millió Ft). Az intézmények – és a tagóvodák – felújítási igényét részletesen még nem mérték fel, összességében elmondható, hogy a játszóudvarok és épületenergetikai felújítások több tagóvoda esetében is indokoltak.

A kerületben az önkormányzat 2001 óta működtet **családi napközit** (HSZI Lajtha utcai telephelyén 5 férőhellyel), melynek szolgáltatásait elsősorban tanulási problémák megoldásához, vagy a felügyelet hiánya miatt kérik a szülők. Az önkormányzat mellett civil szervezet (önkormányzat által is támogatva) és vállalkozás is biztosítja a szolgáltatást.

Általános iskolák

2013. január 1-jétől állami fenntartásba kerültek a közoktatási intézmények: az önkormányzatok által fenntartott általános iskolák és középiskolák. Fenntartójuk (és részben működtetőjük) a területileg illetékes Klebelsberg Intézményfenntartó Központ (KLIK).

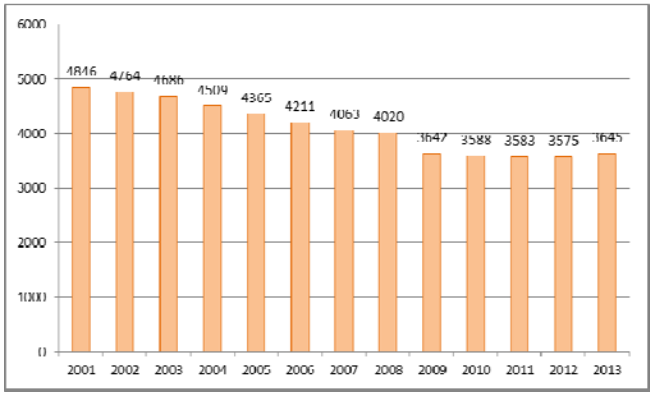

31. ábra: Az általános iskolai tanulók száma (fő)

Forrás: TEIR ITS adatbázis, saját szerkesztés

Az általános iskolai tanulók száma a kerületben folyamatosan csökken: 2007-ben 4063 fő volt, 2012-ben 3575 fő, 2013-ban kissé megemelkedve 3645 főt ért el. Az elmúlt évek adatait vizsgálva megállapítható, hogy mintegy 90-120 fő között mozgott azon általános iskolai tanulók száma, akik nem kerületi lakosok. Ugyanakkor ha a fenti adattal korrigálva vizsgáljuk a kerületi lakhelyű és kerületi iskolába járó gyerekek arányát az iskoláskorú népességhez képest, a mutató mintegy 72 %-ot mutat, azaz továbbra is érvényes, hogy a helyi lakosok egy jelentős része más kerületben választ általános iskolát.

A 2011/2012-es tanév végi adatokban a kihasználtság 88,5% volt. Az előző tanévben megtett intézkedések a Tátra Téri Általános Iskola esetében (a könyvtár beköltöztetésével a maximálisan felvehető tanulók számának korrekciója) a kihasználtság javítását eredményezték. A Zrínyi Miklós Általános Iskola az egyik épületszárnyát a tanév kezdetétől bérbe adja a Benedek Elek Óvoda, Általános Iskola, Speciális Szakiskola és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény négy tanulócsoportja számára ebédlő és tornaterem használattal. Ez az épület kihasználtságát lényegesen javítja. Legnagyobb mértékű tanulószám csökkenést a Tátra téri és a Zrínyi Miklós általános iskolákban regisztráltak, mely rövid/közép-távon a két intézmény összevonását /megszűntetését is indokolhatja.

Az alacsonyabb tanulószám az önkormányzat számára is problémát jelent, hiszen a tanulólétszám után kapott normatív finanszírozás mellett kell fedezni a működtetés kiadásait.

2009 óta több intézményben történt felújítás: 2008-ban indult el az Ady Endre Általános Iskola komplex felújítása (240 millió Ft-os uniós támogatással), illetve kisebb léptékű fejlesztések (akadálymentesítés, eszközbeszerzés is) megvalósultak az intézményekben.

Bővítési igény két intézmény esetében indokolt: a József Attila Általános Iskola esetében a bővítés mellett jelentős az épület felújítási igénye is. A Gyulai István (volt Stromfeld Aurél) Általános Iskola bővítésére igény mutatkozik, ugyanakkor ennek műszaki feltételei csak korlátozottan adottak.

Az iskolákban a beilleszkedési, tanulási és/vagy magatartásproblémákkal küzdő gyermekek száma és aránya emelkedett, 8,8%-ról 9,6%-ra (2012). A sajátos nevelési igényű tanulók száma 125 fő, arányuk 4,1% volt 2012-ben. A fejlesztési igények között szerepel a tárgyi feltételek – különösen a tehetséggondozást is támogató eszközök – bővítése az intézményekben.

(Az általános iskolák felsorolása a mellékletben található)

Az intézmények speciális képzési területei a következők:

- Vörösmarty Mihály Általános Iskola - német nemzetiségi oktatás és sport
- József Attila Általános Iskola - német nemzetiségi oktatás, ének-zene; múzeumpedagógia
- Gyulai István (volt Stromfeld Aurél) Általános Iskola – sport és művészeti nevelés
- Ady Endre Általános Iskola – képzőművészeti tagozat
- Hajós Alfréd Általános Iskola – képzőművészeti tagozat

Középiskolák

A nappali tagozatos középiskolai tanulók száma 3000 fő körül mozog (a szerkezetváltó 6 illetve 8 osztályos gimnáziumok megfelelő évfolyamaival együtt). A középiskolások között a más településről bejárók aránya 34% körül mozog.

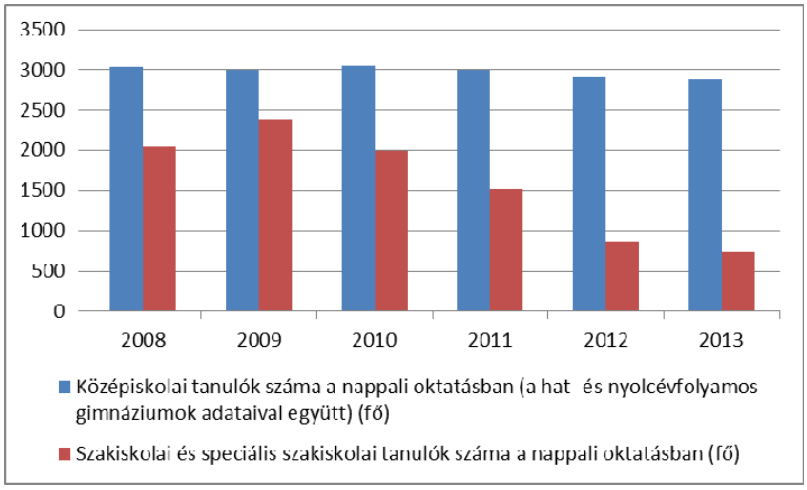

32. ábra: A középiskolai és szakiskolai tanulók számának változása (fő)

Pesterzsébet két középfokú tanintézményét a Baross Gábor és a Gróf Széchenyi István Szakiskolát 2012-ben megszüntették. A két iskola kihasználtsága az utóbbi években jelentősen lecsökkent, és az önkormányzat átadta a feladatot a Fővárosnak, az pedig az intézmények bezárása mellett döntött. A tanulók nagy része 2012. őszétől a XVI. kerületi Csonka János, illetve a XIII. kerületi Bánki Donát Műszaki Szakiskola és Szakközépiskolába járhat.

A KLIK által fenntartott intézményeken kívül a Baptista Szeretetszolgálat tartja fenn a "Budapest" Baptista Külkereskedelmi Szakközépiskola, Gimnázium és Sportiskolát. A Leonardo Gimnázium és Szakképző Iskola fenntartója a Szakma és Érettségi-Egyenlőségért Közhasznú Alapítvány. A

kerületben az alapítványi iskolák között meg kell említeni a Budapesti Montessori Általános Iskola és Gimnáziumot.

Az alapítványi iskolák fennmaradásának, bővítésének lehetőségeit a központi költségvetés átalakuló támogatási rendszere jelentősen befolyásolhatja, az önkormányzat – szintén a megváltozott feladatfinanszírozás miatt – nem tud finanszírozás szempontjából hozzájárulni a működésükhöz.

Alapfokú művészetoktatás

A Lajtha László Alapfokú Művészetoktatási Intézményben zene és képzőművészeti ágakon tanulhatnak a diákok, összesen 646 fő (2012.) Jelenleg a székhelyen kívül 5 telephelyen működnek a csoportok.

Pedagógiai szakszolgálat, gyógypedagógiai ellátás

A Nevelési Tanácsadó a Mártírok útja 51. sz. alatt működik.

A gyógytestnevelés szakszolgálatot a Nevelési Tanácsadóhoz átkerült gyógytestnevelők látják el. A gyógy-úszást továbbra is a Pesterzsébeti Uszodában bérelt sávokon valósítják meg. A logopédiai foglalkozásokat a Logopédiai Intézet szakemberei tartják. Ennek megvalósítására a kiszűrt tanulók számának függvényében van lehetőség.

A kerületben a Benedek Elek Óvoda, Általános Iskola, Speciális Szakiskola és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézet fogadja azokat a sajátos nevelési igényű tanulókat, akik a többi gyermekkel nem foglalkoztathatók együtt. Az intézményben óvoda, általános iskola és speciális szakiskola működik.

A Lajtha László u. 5-7. szám alatt működő Gyermekjóléti szolgálat kiemelt feladata a veszélyeztetettséget észlelő- és jelzőrendszer működtetése, mely a prevenciós munka első számú eszköze.

A Pesterzsébeti Pedagógiai Intézet (PEPI) az önkormányzati fenntartású óvodáknak és a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ által fenntartott iskoláknak belső és külső munkatársakkal, (téma- és tantárgygondozókkal) közösen térítésmentesen végezte 2001 óta a pedagógiai szakmai szolgáltatást teljes körűen Pesterzsébeten, illetve 2013 szeptemberétől fokozatos Csepelen. A PEPI kiemelkedő szerepet játszott mind a tehetséggondozásban (Tehetségpont működtetése), mind a helytörténeti, identitáserősítő programok megszervezésében. Az intézet 2015 áprilisában megszűntetésre kerül.

KÖZMŰVELŐDÉS ÉS SPORT

Közművelődés

Pesterzsébet Önkormányzatának Kulturális Koncepciója 2008-ban készült és a 2009-2013-as időszakra vonatkozik. Az Önkormányzat azt a célt tűzte ki, hogy a mindenkori költségvetésének legalább 2%-át kulturális célok megvalósítására fordítja.

A magasabb, illetve kortárs művészetek iránt érdeklődők számára nem jelent gondot a főváros művészeti intézményeinek elérése, akár rendszeres látogatása sem. Az itt élők többségének

szabadidős szokásaira elsősorban a szórakozni vágyó, társasági életet kedvelő típus a jellemző. Főleg ők használják a kerület legnagyobb kulturális intézményét, a Csili Művelődési Központot.

Az oktatási intézményektől elvárt tevékenységek között nem szerepel kiemelt helyen a kulturális tevékenység. Ennek ellenére néhány általános iskolában (elsősorban a zenei tagozatokon) igen komoly energiákat fektetnek a művészeti nevelésbe.

Az Önkormányzat által fenntartott közművelődési intézmények:

CSILI Művelődési Központ:

A magyar közművelődési intézményrendszer élő legendája a 90 éves múltra visszatekintő CSILI, amely nevét az erzsébeti munkások közösségi intézményéről, a Vas- és Fémmunkások Csillag utcai Otthonáról, kapta. A Csili ma Pesterzsébet legismertebb és legelismertebb márkaneve, a kerület határain túl is közismert, emblematikus kulturális és közművelődési intézmény. Ma színházi előadások, kiállítások, koncertek, gyermekrendezvények, ismeretterjesztő és gyermekműsorok színhelye, továbbá könyvtár is működik itt.

A Pesterzsébeti Művészeti Napok nem csak a kerületben, hanem a régióban is egyedülállónak számít. 2012-ben 43. alkalommal rendezték meg a tavaszi tárlatot, melynek a Gaál Imre Galéria adott helyet. A tárlat lehetőséget ad a művészeknek, hogy bemutathassák saját műveiket, illetve megismerhessék kortársaik alkotásait. Több mint tíz éve szervezik meg a nyári térzenei sorozatot.

000

Pesterzsébeti Múzeum és Galériái

A Pesterzsébeti Múzeum Budapest legrégebben, 1951-ben alakult kerületi múzeuma, mely helytörténeti, színháztörténeti témakörben tárgyi- és dokumentációs anyaggal valamint archív fotógyűjteménnyel rendelkezik. A Múzeum képzőművészeti gyűjteménye a Gaál Imre Galériában található, ahol rendszeresen időszakos kiállítások, irodalmi, zenei estek kerülnek megrendezésre.

2006 márciusában nyílt meg a Rátkay-Átlók Galéria, ahol az 1960-64. között Pesterzsébeten működött Átlók Művészcsoport képzőművész tagjainak állandó kiállításai tekinthetők meg. Hazai, külföldi könnyű- és komolyzenei programokkal, irodalmi estekkel, művészeti szalonokkal, tudományos és kötetlen témájú előadásokkal gazdagítják a kiállítások programjait.

Lajtha László Alapfokú Művészetoktatási Intézmény

Pesterzsébet Önkormányzata kerületi önkormányzati feladatként működteti a nagy hagyományokkal rendelkező iskolát, melynek növendékei minden évben számos sikeres koncertet adnak, a kerület kulturális életének állandó szereplői.

A Pesterzsébeti Pedagógiai Intézet szak- és szakmai szolgáltató feladataihoz kapcsolódóan kiegészítő tevékenységként foglalkozik a kultúrával. Feladata a tehetséggondozó- tanulmányi és művészeti versenyek szervezése és összehangolása, a nevelési-oktatási intézmények számára médiahordozók készítése, kölcsönzése, másolása, bemutatása, helytörténeti nevelőmunka és rendezvények szervezése.

Az Önkormányzat által fenntartott oktatási-nevelési intézmények rendszeresen művelődő közösségeit elsősorban a kórusok jelentik, melyek közül kiemelkednek a József Attila és a Lázár Vilmos Általános Iskolák kórusai.

Rendszeres közművelődési programokat, művészeti eseményeket szervez az Ifjúsági- és Gyermekönkormányzat, a PIGYÖ is.

A kisebbségi önkormányzatok is hozzájárulnak a közművelődéshez: elsősorban a hagyományok ápolását és az identitás megőrzését szolgálják az évente megrendezett versenyek, nemzetiségi napok, cserekapcsolatok.

Könyvtárak

A kerület főkönyvtára a főváros által működtetett Szabó Ervin Könyvtár Dél-pesti Régió XX/2. és XX/4. sz. könyvtárai. A Szabó Ervin Könyvtár Dél-pesti Régió XX/2. könyvtárának új épületét 2003-ban avatták, mely a Városközpontban található. A Szabó Ervin Könyvtár Dél-pesti Régió XX/4. sz. könyvtára a Vécsey lakótelepen üzemel.

Ezen kívül valamennyi kerületi iskola és számos óvoda is rendelkezik könyvtárral.

Helyi média

A helyi hírek és információk lakosság felé történő eljuttatása főként a Pesterzsébet Újságon és TV20-on keresztül történik.

Csaknem valamennyi egyháznak vannak havi értesítői, alkalmi kiadványokat jelentetnek meg a helyi intézmények, civil szervezetek. Több közösség ad ki évkönyvet is.

Sport, szabadidő

Pesterzsébeten 20 kerületi székhelyű sportegyesület működik, közülük a legnagyobb az ESMTK, ahol több szakosztály is várja a mozgásra vágyókat (pl. labdarúgás, birkózás), lehetőség van evezésre, különböző küzdősportokra, lövészetre, íjászatra, úszásra, korcsolyázásra, stb.

Az önkormányzat pályázat keretében támogatja a pesterzsébeti székhelyű diák és egyéb sportegyesületeket és a kerületi kötődésű – kiemelkedő eredményt elért – egyéni sportolókat.

Az elmúlt években jelentős sportlétesítmények épültek (jégcsarnok, uszoda, torna és birkózócsarnok).

Az ingyenes úszás és a korcsolya oktatás közkedvelt a gyerekek és szüleik körében. Az óvodákban a tornaszobák, tornatermek délutánonként a szülők által finanszírozott- óvodai sportolásra vehetők igénybe.

A nyári napközis tábort változó helyszínnel kerületi általános iskolákban szervezi meg az önkormányzat. Ezen kívül a CSILI Művelődési Központ saját épületében, valamint pályázati támogatások függvényében egy, vagy több külső helyszínen a gyermekjóléti központ szervez nyaralást a gyermekeknek.

Gyermekek alternatív napközbeni ellátásaként 2010-től működik a kerületben “máltai típusú” játszótér és játszóház (2012-től a HSZI feladata lett a működtetés).
2010-től működik a kerületben az idősek számára épült játszótér.

Budapest Főváros XX. kerület Pesterzsébet Önkormányzatának Sportkoncepciója 2013 – 2018 az alábbiakban foglalja össze az Önkormányzat törekvéseit:

- Évente a sport feladatainak finanszírozására a mindenkori költségvetés hitelfelvétel nélkül számított bevételének legalább 1%-ával megegyező összeget fordít.
- A társadalmi szférának (egyesületek, alapítványok) nyújtott támogatás, a piaci szférának biztosított kedvezmény az általuk ellátott testnevelési és sportfeladat nagyságához, fontosságához igazodik.
- A kerületben jelenleg használatos sportküzdőterek száma és nagysága nem csökkenhet, a fejlesztés érdekében a szabad területek felhasználásával sporttelepek összevonhatók, a felszabaduló területek értékesíthetők. Az értékesítésből befolyt összegek teljes egészében kizárólag a kerületi sport fejlesztésére használhatók fel. A sporttelepek összevonásával felszabadult területek értékesítéséről a Képviselő-testület egyedi döntéssel határoz.

Az Önkormányzaton belül a Sportügyekért felelős Tanácsnok, valamint az Oktatási, Kulturális és Sport Osztály foglalkozik a sportügyekkel.

Pesterzsébet sport és rekreációs területei, létesítményei, egyesületei:

Pesterzsébeti csónakházak és evezős telep,
Gubacsi Sportközpont (Zodony utcai sportcentrum),
Pesterzsébeti Jégcsarnok és Uszoda, (önkormányzati tulajdon)
Erzsébeti Spartacus Munkás Testedző Kör (ESMTK), és sporttelepei (önkormányzati tulajdon), 18 nyilvántartott sportegyesület,
Pesterzsébeti Lőtér (önkormányzati tulajdon), lovas iskola,
Fitness 2000 konditerem
Minden iskola rendelkezik tornateremmel, sportudvarral, a kerületben 46 játszótér található.

Forrás: Budapest Főváros XX. kerület Pesterzsébet Önkormányzatának Sportkoncepciója 2013 – 2018. 1. sz. melléklet

A sportlétesítmény-fejlesztés legfontosabb eleme a Gubacsi Sportközpont további kiépítése. Az Uszoda és a Jégcsarnok melletti terület felhasználásával a központ teljessé tehető. 2009 óta 1 kis és egy nagyméretű műfüves pálya, valamint két régi futballpálya felújítására került sor. Magánberuházásban itt valósul meg egy birkózó kollégium. A korábbi akcióterületi tervekhez képest egyelőre sportszálló és a kapcsolódó vendéglátó funkciók még nem kerültek kiépítésre, ezek a fejlesztési elemek elsősorban a magánszektor részvétele mellett reálisak. MLSZ és önkormányzati finanszírozás mellett tervezett egy további műfüves pálya kiépítése.

Az oktatási intézményekben is jelentős fejlesztések történtek: nemzetközi színvonalú birkózócsarnok és egy sportcsarnok épült meg a Gyulai István (volt Stromfeld Aurél) Általános Iskola épületegyütteséhez kapcsolódva. A sportcsarnok az önkormányzat tulajdonába került.

A további fejlesztéseket és a kialakított intézmények fenntartását is befolyásolja a TAO források jövőbeli alakulása. Az egyesületek fő bevételi forrását jellemzően most ez jelenti, sajnos a sport területére is elmondható, hogy a szponzoráció, a kerületi vállalkozások támogatása nagyon alacsony szintű.

A lakossági igények szempontjából továbbra is hiányzik a fiatalok számára egy extrém sportolásra alkalmas helyszín, közösségi sportterület kialakítása, valamint egyre gyakrabban merül fel egy

futópálya kialakításának igénye. A lakosság egészségtudata, öngondoskodási szintje általában véve javul, az ezeket támogató infrastruktúrák kiépítése indokolt.

EGÉSZSÉGÜGYI ELLÁTÁS

A fővárosi kórházak közül a XX. kerület területén a **Jahn Ferenc Dél-pesti Kórház és Rendelőintézet** található a Köves út mentén, amely meghatározó szerepet játszik a teljes régió egészségügyi ellátásában. Az általános egészségügyi ellátáson belül kiemelt, országos jelentőségű a neurológiai és az urológiai ellátása. Az egészségügyi szakellátást az intézmény Ady Endre utcai Szakrendelőjében vehetik igénybe a betegek.

A XX. kerületi lakosság egészségügyi alapellátásának terén Pesterzsébet Önkormányzatának Humán Szolgáltatások Intézménye (HSZI) biztosítja a gyermek- és ifjúsági fogászati, körzeti védőnői, iskolaorvosi, és iskolavédőnői ellátásokat. A felnőtt (egy körzet kivételével) és gyermek háziorvosi körzetek, valamint a felnőtt fogászati alapellátás privatizáltak.

Az alapellátást biztosító rendelők a kerületek területén decentralizálva találhatóak annak érdekében, hogy a lakosság által a legkönnyebben, leggyorsabban elérhetőek legyenek. A külső kerületek egészségügyi intézményeinek sűrűsödése az átmeneti és az elővárosi zóna határával esnek egy vonalba.

A kerületben 7 telephelyen 34 felnőtt háziorvosi praxis látja el a kerület 57.379 fő felnőtt lakosát. A háziorvosi szolgálat elsődleges, személyes és folyamatos ellátást nyújt az egészségi állapot megőrzése, a betegségek megelőzése és gyógyítása céljából. A praxisokban a praxisvezető háziorvosok mellett dolgozó 34 fő körzeti-közösségi ápoló a háziorvosi ellátás körébe sorolt ápolási feladatokon túl részt vesz a megelőzési, szűrési, gondozási és egészségnevelési feladatok ellátásában is.

A gyermekorvosok két telephelyen dolgoznak; mind a 11 házi gyermekorvos privatizált formában látja el betegeit. Betöltetlen házi gyermekorvosi praxis nincs a kerületben. A gyermek ügyeleti ellátást az International Ambulance Service Kft látja el Tűzoltó utcai központban, szakorvosi ellátás pedig a Heim Pál Gyermekkórházban biztosított.

A háziorvosok száma az elmúlt években (2002-2012 között) a KSH adatok szerint 26-ról 24-re, a házi gyermekorvosok száma pedig 11-ről 8-ra csökkent. Ennél lényegesebben csökkent az orvosok által végzett látogatások száma. Egyre többször jelent problémát a gyermekorvosi praxisok betöltése, illetve a felnőtt háziorvosi praxisokban a fiatalabb orvos generáció megjelenésének hiánya.

Az egészségügyi alapellátás vonatkozásában a HR típusú problémák mellett az eszközbeszerzéssel kapcsolatos fejlesztési igények emelhetők ki.

2013-tól az önkormányzat bekapcsolódott a Dr Card Egészségkártya programba, melyet a XX. kerületi lakóhellyel rendelkezők kapnak.

Az önkormányzat 2 lépcsőben támogatást nyújt az Ady Endre utcai Szakrendelő felújítási munkáihoz, és támogatja a pesterzsébeti Mentőállomás mentőautóinak felszereltségéhez szükséges légzésfigyelő monitor megvásárlását is.

2012-ben 20 területi 2 telephelyen - a házi gyermekorvosokkal szorosan együttműködve- látta el feladatát a védőnői szolgálat. Az év során 3.551 családot gondoztak, 157 esetben történt védőnői intézkedés (gyámügyi, rendőrségi). Csoportos egészségnevelést rendezvényeken végeznek:

Anyatejes Világnap, kerületi Egészségnap, AIDS Világnap és klubfoglalkozások: baba-mama klub, szülésre felkészítés.

A Védőnői Szolgálatnál a Vas Gereben utcai Gyermekek Egészségházában működik.

A kerület egészségmegőrző és prevenciós rendszerének részei még:
védőnői hálózat,
iskolaorvosi ellátás,
ÁNTSZ az egészségnevelő-, megőrző programjaival,
Vöröskereszt a családi életre való nevelés elősegítésével,
Pesterzsébeti Pedagógiai Intézet előadásaival, felméréseivel, kiadványaival,
XX-XXIII. kerületi Rendőrkapitányság a különféle ismertterjesztő programjaival, AIDS-szel, közlekedés-biztonsággal kapcsolatos előadásaival, felvilágosító munkájával.

A mentőállomás magas szakmai színvonal mellett működik, ugyanakkor a tárgyi feltételeinek színvonala rendkívül alacsony.

SZOCIÁLIS SZOLGÁLTATÁSOK[5]

2013. január 1-től a Pesterzsébeti Szociális és Gyermekvédelmi Központ, valamint Pesterzsébet Önkormányzatának Egyesített Bölcsődei beolvadtak Pesterzsébet Önkormányzatának Egészségügyi Szolgálatába, mint jogutód intézménybe. A beolvadással létrejött új intézmény: Pesterzsébet Önkormányzatának Humán Szolgáltatások Intézménye. Rövidített neve: HSZI.

Pesterzsébet Szociális Szolgáltatástervezési koncepciójának 2013. évi felülvizsgálata kimondja, hogy a már megvalósított szociálpolitikai ellátás szerkezete, intézményeinek összetétele alapjaiban megfelel a lakossági szükségleteknek. Törekedni kell azonban arra, hogy a jogszabályi kötelezéseknek megfelelő, viszonylag kis lakossági kört érintő igényekkel találkozó ellátások is kialakításra kerüljenek (pl. fogyatékkal élők nappali és átmeneti ellátása). Legjelentősebb hiányosság a szegénység, a fogyatékkal élők ellátása és a marginalizálódás kezelésében mutatkozik, a hagyományosnak tekinthető szociális problémák (pl. idősellátás) területén is várhatóan ellátás-szerkezeti módosításokra lesz szükség.

A HSZI-hez tartozó szolgáltatások és intézmények:

Lajtha utcai Szociális Szolgáltató Központ	1203 Budapest, Lajtha u. 5-7.
Nagy Győry utcai Szociális Szolgáltató Központ	1201 Budapest, Nagy Gy. I. u. 31/a.
Marót utcai Szociális Szolgáltató Központ	1205 Budapest, Marót u. 10.
Vágóhíd utcai Szociális Szolgáltató Központ	1201 Budapest. Vágóhíd u. 26.
Gyermekvédelmi Központ	1203 Budapest. Lajtha László u. 5-7.
Családsegítő és Támogató Szolgálat	1205 Budapest, Kossuth Lajos u. 146.
Pince Ifjúsági Klub	1203 Budapest, Lajtha László u. 5.7.

[5] Pesterzsébet Szociális Szolgáltatástervezési Koncepciója (2013. évi felülvizsgálat) alapján

A négy szociális szolgáltató központ melegítő konyháján keresztül hétfőtől szombatig biztosítja a napi egyszeri meleg ételt. Étkeztetés keretében lehetőség van az étel elvitelére, vagy kiszállítására. A Vágóhíd utcai Szociális Szolgáltató Központban van lehetőség kulturált körülmények között, helyben elfogyasztani az ebédet. Ezen helyben étkezők körében gyakoriak a pszichiátriai betegek, lakhatási problémákkal küzdők.

Az étkezők mintegy 20%-a volt aktív korú. Ennek a viszonylagosan nagy aránynak okai közt kell említeni a nehéz gazdasági helyzet okozta munkanélküliséget és a rossz egészségi állapotot, Sajnos a szociális problémák mentén gyakran alakul ki mentális, vagy szomatikus változás, mely az egészségi állapot leromlásához vezethet. Az önkormányzat által önként vállalt és HSZI-n keresztül biztosított szolgáltatások a következők:

- jelzőrendszeres házi segítségnyújtás
- támogató szolgáltatás
- otthoni szakápolás

Családsegítő szolgálat

A Családsegítő Szolgálat a Kossuth Lajos utca 146. szám alatt lévő 138 m^2 alapterületű ingatlan alatt működik. A Szolgálat munkatársai a kerületben tömegközlekedési eszközökkel könnyen megközelíthető helyen, akadálymentes épületben látják el tevékenységüket. Ezen kívül szolgáltatást nyújtanak a Mártírok útja 87/a szám alatt található Szín-tér Adományraktárban, valamint a 6 főnél nagyobb létszámú csoportos munkaformák esetén külsős helyszíneken. Mindkét telephely könnyen elérhető tömegközlekedési eszközzel

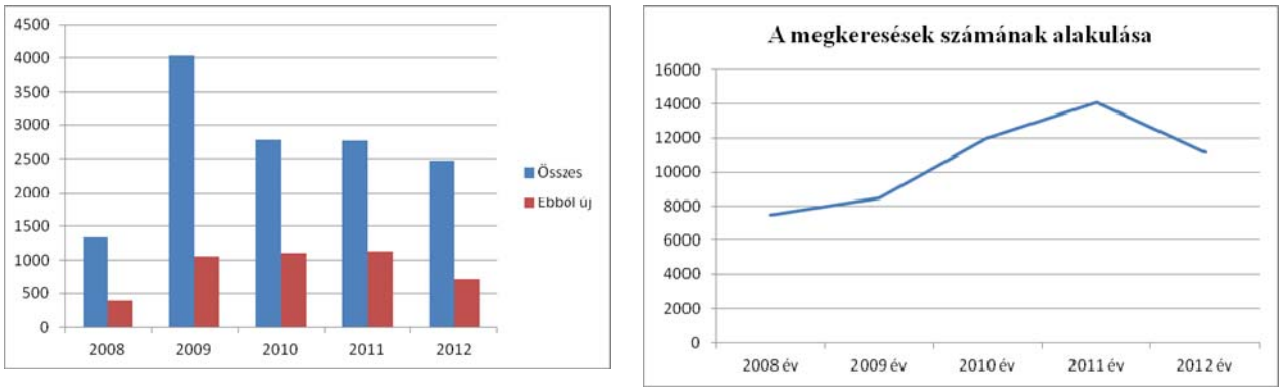

33. ábra: Családsegítőben megkeresések számának változása
Forrás: Szociális Szolgáltatástervezési Koncepció, 2013

Bár az adatok csökkenő tendenciát mutatnak, ez nem jelenti azt, hogy a kevesebb lenne a rászoruló a kerületben. Az intézményhez fordulók helyzete egyre súlyosabb, egyre több mindenben kérnek segítséget.

A családsegítő szolgálat 2009 óta működtet álláskereső klubot, ahol egyénileg foglalkoznak az elhelyezkedni kívánókkal. Az Álláskereső Klub a következő szolgáltatásokat nyújtja: Interneten álláskeresés, önéletrajz szerkesztés, fénymásolás, fax, e-mail postafiók nyitása ügyfeleinknek, e-mail írás, küldés, Expressz újság biztosítása, álláslista biztosítása, tanácsadás.

Szintén a szolgálat működteti az „Erőforrás Csoportot", ami főként a tartósan munkanélküli, egyedül élők számára igyekszik segítséget nyújtani.

A gyermekjóléti szolgálat is működtet álláskereső klubot, ahol a munkaügyi kirendeltség által küldött „álláslistát", „Expressz" és más hirdetési újságokat nézték át a klubtagok, önéletrajzaikat aktualizálták, lehetőség nyílt az internet használatára.

Idősellátás

Az idősek klubja a rossz mentális és fizikai állapotban lévő lakosok részére biztosítja a közösségi létet. Pesterzsébeten. A idősek klubjai Pesterzsébet Önkormányzatának Humán Szolgáltatások Intézményének négy szociális szolgáltató központjában működnek, összesen 125 férőhellyel. Megfigyelhető a rossz szociális körülmények között élő fiatal ellátottak számának a növekedése, akik önellátási problémákkal küzdenek, és krónikus megbetegedésben szenvednek.

Az egy fős, idős háztartások százalékos arányának a növekedése folyamatos. Ennek következtében várható, hogy növekszik az idősekkel kapcsolatos szociális és egészségügyi ellátás iránti igény. A növekvő igényeknek való megfelelés megköveteli a kapacitások bővítését, úgy az otthoni, házi gondozás, mint az átmeneti gondozóházi ellátás területén is. A feladatellátás továbbgondolására van szükség. Az idősek gondozása átalakulóban van, a tartós és átmeneti elhelyezést nyújtó intézményekben gondozottak száma csökken, ugyanakkor az idősek nappali ellátásában részesülők száma nő.

A Lajtha utcai Szociális Szolgáltatási Központ szervezeti keretén belül működik a 23 férőhelyes idősek átmeneti gondozóháza, ahol 17 nő és 6 férfi ellátására van lehetőség.

Fogyatékkal élők ellátása

Az integrációs törekvéseket megerősítve az otthoni, közösségi ellátások fejlesztési igényeit kell megerősíteni. Az idősellátásban működtetett házi gondozási és nappali ellátási formák kiterjeszthetőek és adaptálhatóak a fogyatékkal élők ellátására. 2008-ban megszervezésre került a támogató szolgálat, mely a személyi szállításban és a személyi segítésben nyújtott segítséget a fogyatékkal élők számára 2011. december 31-ig. Az önkormányzat szűkös anyagi helyzete miatt a nem kötelező feladatok közül ezt a szolgáltatást megszüntette, illetve szállítási szolgáltatásként (helyi rendeletben szabályozott keretek között) működteti.

Bölcsődei ellátás

A lakóparkok benépesülése a bölcsődei férőhelyek számának bővítését tette szükségessé. A 2010-es tanévben a férőhelyszám 506-ra bővült. Az egy főre jutó bölcsődések számát tekintve is az óvodákhoz hasonló a helyzet: egy férőhelyre nem egészen egy fő jut (0,92). Az egy működő bölcsődei férőhelyre jutó 0-2 éves gyermekek száma 2012-ben 3,3 fő, 2013-ban pedig 3,2 fő volt, ami alig alacsonyabb, mint a fővárosi átlag.

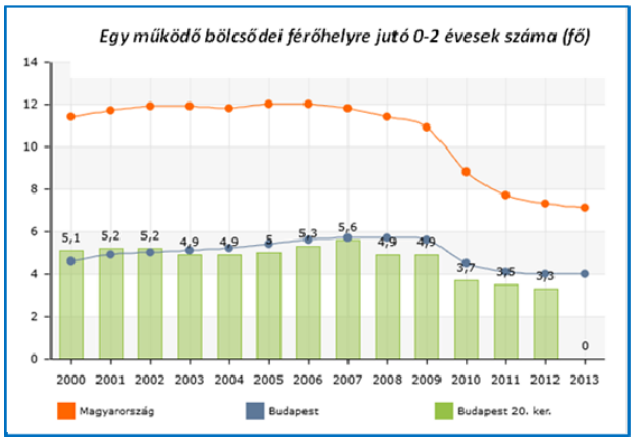

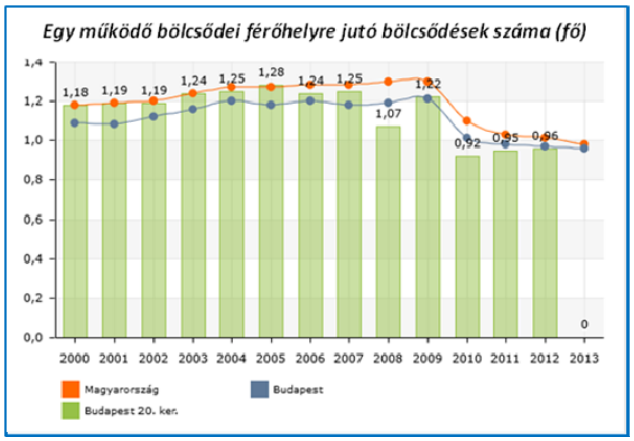

34. ábra: Bölcsődei kapacitások kihasználtsága

Forrás: TEIR ITS adatbázis, saját szerkesztés

A gyermekek ellátása 5 db bölcsődében történik:

Intézmény neve	férőhely 2013	gyermekek száma 2013	férőhely 2015	gyermekek száma 2015
Ady Bölcsőde	136	202	136	122
Kossuth Bölcsőde	136	172	136	96
Vörösmarty Bölcsőde	136	178	136	111
Köztársaság Bölcsőde	56	87	56	52
Mártíok Bölcsőde	42	65	42	34

Forrás: önkormányzati adatszolgáltatás

A bölcsődék és óvodák fizikai kapcsolódása több esetben a férőhelyigények rugalmas átalakítását képes biztosítani. A kormányzati intézkedések (GYED extra) a jövőben a férőhelyek iránti igény növekedését jelentheti. Ma jelentős – mintegy 20-25%-os - a nem kerületi lakóhellyel rendelkező gyermekek aránya a bölcsődékben. A bölcsődefejlesztést a következő időszakban a kormányzati szakpolitikai és uniós finanszírozási források is lehetővé teszik a kerületek számára, ezért fontos a szomszédos kerületek férőhely bővítési terveinek megismerése, nyomon követése.

Ellátási szerződés útján biztosított szolgáltatások

Szervezet	Feladat	Típus
Keresztény Advent Közösség Hajléktalan ellátó szolgálata	Hajléktalanok Nappali Melegedője Utcai szociális munka	Ellátási szerződés:- 320/2000.(XI.08.) Ök.sz. hat. alapján –
Budapest XXI. Kerület Csepel Önkormányzata Fogyatékos Személyek Nappali Ellátása	Fogyatékos Személyek Nappali Ellátása	Ellátási szerződés 359/2009.(XII.03) Ök számú határozat alapján

A hajléktalanellátás vonatkozásában meg kell említeni, hogy a Baptista Szeretetszolgálat itt adta át 2012-ben az első Trambulin-házát, mely kifejezetten dolgozó hajléktalanok számára biztosít olcsó és biztonságos lakhatási lehetőséget, a Baross utcai épület 158 ember befogadására alkalmas.

A Török Flóris utcában, két telephelyen működik a mintegy 79 fő befogadását lehetővé tevő anya- és gyermekotthon az Anyaoltalmazó Alapítvány fenntartásában.

SEGÉLYEZÉS

A lakosság szociális helyzetét a szociális intézmények ellátással kapcsolatos adatai mellett a segélyezési adatok is mutatják, ugyanakkor az összehasonlításnál figyelembe kell venni azt is, hogy a segélyezés rendszer sokat változott az elmúlt időszakban. Összességében elmondható, hogy 2011-ig az önkormányzatnak sokkal több eszköze és nagyobb pénzügyi keret volt a rászorulók támogatására, az önkormányzatok finanszírozásának változása nem tette lehetővé sok támogatási forma fennmaradását (pl. méltányossági ápolási díj, beiskolázási segély, ösztöndíjak, stb.)

2015-ben új szociális rendeletet fogadott el az önkormányzatnak a legutóbbi jogszabályi változás miatt.

2014. január 1-től az átmeneti segély, a gyógyszersegély, a rendkívüli gyermekvédelmi támogatás, valamint a temetési segély összevonásával létrejött az önkormányzati segély. Az önkormányzati segély megállapításának, kifizetésének, folyósításának, valamint felhasználása ellenőrzésének szabályait a Képviselő-testület határozza meg.

Önkormányzati segélyre jogosult, akinek családjában az egy főre jutó havi jövedelem az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 200 %-át (57 000 forint), egyedül élő vagy egyedülálló esetén 250 %-át (71 250 forint) nem haladja meg.

A Polgármesteri Hivatal szakembereinek beszámolója szerint a kerületben a segélyezésben számszerűen jelentősen növekedett a többnyire egyedülálló, idős nyugdíjasok köre. Továbbra is komoly problémát jelent a lakhatással kapcsolatos költségek (hiteltörlesztés, lakbér, lakásfenntartás költségei) a pesterzsébeti lakosság körében. Az önkormányzat ennek kezelésére indított egy programot, ugyanakkor az elvárt eredmények nem voltak tartósak, az önkormányzat az életviteli tanácsadással és mentorálással összekötött támogatást megszüntette. A díjhátralék pályázat - tanácsadás nélkül – 2011-ben megszűntetésre került, most újra a rendszer része. Egyre gyakoribb problémát jelent –az egyébként véges segélyezési keret mellett – a visszaélések, és negatív attitűdök (pl. hátralékok felhalmozása; napi 2 óra/heti 10 óra munkaviszony igazolása a jogosultság igazolása céljából) elterjedése. Az önkormányzat törekvése kettős: a lehető legtöbb objektív szempontot beépíteni a helyi rendelet hatálya alá tartozó támogatások megítélésének rendszerébe, másrész a hatékonyság érdekében a különböző intézkedések (pl. segélyezés és családsegítés, közfoglalkoztatás, stb.) összekapcsolása, ennek érdekében együttműködés más intézményekkel. Mindezek érdekében fejleszteni kell a különböző nyilvántartási rendszerek közötti összehangolást, biztosítani kell a szükséges informatikai hátteret.

A kerület bérlakásállománya jelenleg a szociális igényeket nem tudja kielégíteni, évek óta egy 40 fős várólistát tart számon az önkormányzat. A krízislakások állapota nem éri el a kívánt színvonalat.

Az alábbi táblázatban a legtöbb főt érintő segélyezési formák kerültek összefoglalásra, mely alapján elmondható, hogy a segélyezettek száma a válság elindulása óta növekedett, különösen nagy és növekvő igény mutatkozott a lakásfenntartási támogatás iránt.

Az segélyezési adatok:

	2009		2010		2011		2012	
Támogatás megnevezése	**fő**	**összeg**	**fő**	**összeg**	**fő**	**összeg**	**fő**	**összeg**

	2009		2010		2011		2012	
		(e ft)		(e ft)		(e ft)		(e ft)
Rendszeres szoc.segély*	138	33.745	202	40.812	322	88.566	284	90.879
Rendelkezésre áll. Támogat: (aktív korúak szoc.segélye*)	443	65.001	970	98.117		10.581		
Nem foglalkoztatott sz. rendsz. szoc. s.*	376	21.922						
Támogatott álláskereső (2008. –ról áthúzódó)*	15	386						
Foglakoztatást h. támogatás**					567	143.859	766	192.089
Ápolási díj*	240	70.783	233	83.914	286	103.227	310	115.697
Ápolási díj (mélt.)***	233	43.060	209	45.372	139	40.415		
Lakásfenntartási tám.*	498	18.584	625	21.780	1.049	28.895	1.546	45.796
Lakásfennt. tám.(mélt.)***	211	6.953	257	8.825	261	7.754		
Adósságkezelésben r. lakásfennt. Támogatása*	12	239	5	149	8	266	8	339
Átmeneti segély***	965	11.521	1.099	16.247	1.051	12.453	961	10.028
Rendkívüli segély***	521	7.744	684	9.508	542	6.285	896	4.822
Szociális tanulmányi össztöndíj***	160	5.608	147	5.296	119	4.272		

Forrás: Szociális Szolgáltatástervezési Koncepció, 2013

AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG BIZTOSÍTÁSA

Pesterzsébet Helyi Esélyegyenlőségi Programja (HEP) a 2013-18-as időszakra vonatkozik, részletesen feltárja az esélyegyenlőségi célcsoportok legfontosabb problémáit, illetve a problémák megoldására fejlesztési javaslatokat ad. Részletesen meghatározza az intézkedési területeket, megnevezve a megvalósítás intézményi hátterét.

célcsoportok	**Fejlesztési lehetőségek meghatározása**
Romák és/vagy mélyszegény-ségben élők	1. Kapcsolatfelvétel az adatszolgáltató intézményekkel, célcsoport feltérképezése, célcsoport ösztönzése a regisztrálásra 2. A közfoglalkoztatás bővítése, további kerületi munkáltatók felkutatása, foglalkoztatásra ösztönzés a kerület szociális intézményeiben 3. Az adósságcsökkentési támogatás erősítése. Az adósságkezelésről szóló helyi rendelet módosítása. 4. A Roma Nemzetiségi Önkormányzat számára helyiség biztosítása 5. Nyilvánosság erősítése 6. Egészségügyi és szociális szakemberek együttműködése
Gyermekek	1. Az érintett iskolák körzetének felülvizsgálata., a családsegítő szolgálattal és a gyermekjóléti központtal közösen prevenciós, kortárs segítő, fejlesztő és szabadidős programok a tanulók és a szülők számára. Újszerű pedagógiai eljárások bevezetése az érintett iskolákban. 2. Egységes fogalomrendszer alapján létrehozott és folyamatosan karbantartott adatbázis 3. Az iskolákban folyó pedagógiai munka szélesebb körű megismertetése a szülőkkel, tanórán kívüli programokkal az iskolai élet színessé, vonzóvá tétele. 4. Felső tagozatban jelentkező tanulmányi lemaradások okainak feltárása, a megoldásra program kidolgozása pedagógusok és más szakemberek együttműködésével. 5. Az iskolai körzethatárok felülvizsgálata és ha szükséges korrekciója.

	6. A gimnáziumban, szakközépiskolában továbbtanulók számnak növelése
Idősek	1.Pályázati források felkutatása a megvalósítás érdekében 2. Az ellátotti igények felmérése 3. Idősügyi Tanács megalakítása 4. Tájékoztató programok szervezése 5. Nemzedékek közötti kapcsolat erősítése,
Nők	1. 1. A nőket érintő betegségek megelőzése érdekében szűrővizsgálatok szervezése, azok propagálása. 2. A nők foglalkoztatásának növelése a kerületben és a szomszédos kerületekben működő programok felkutatása. Családbarát munkahelyi intézkedések bevezetése az önkormányzati intézményekben. 3. Az esetek feltérképezésével a megfelelő segítségnyújtási módok kidolgozása. 4. A nőket helyi szinten fokozottan érintő problémák beazonosítása, megfogalmazása, megoldások keresése a civil szervezetekkel közösen
Fogyatékkal élők	1. Akadálymentesítésre ütemterv kidolgozása; forrásteremtés, pályázati programok és egyéb lehetőségek felkutatása; Fogyatékosokat segítő fővárosi és kerületi civil szervezetekkel együttműködési megállapodás a tervek elkészítéséhez. 2. Munkáltatók felkutatása, támogatásuk, ha fogyatékkal élő munkavállalót foglalkoztatnak. Pl. mentor biztosítása, önkormányzati pályázaton való részvétel az anyagi támogatáshoz 3. Információs adatbázis létrehozása, karbantartása, a hozzáférés biztosítása, akadálymentes honlap létrehozása az önkormányzatnál és az intézményeknél 4. Civil és önkormányzati intézmények szolgáltatásainak összehangolása annak érdekében, hogy a fogyatékkal élők nagyobb számban részt vehessenek z egészségügyi szűrővizsgálatokon 5. Érzékenyítő tréningek, interaktív programok szervezése

FEJLESZTÉSI KIHÍVÁSOK

- intézményrendszer minőségi fejlesztése (oktatás-nevelés; egészségügy, szociális)
- kulturális és sportinfrastruktúra további fejlesztése, finanszírozás biztosítása
- együttműködés a nem önkormányzati intézményi szereplőkkel az oktatás, egészségügy és szociális ellátás területén
- Dél-pesti Kórház minőségi fejlesztése – közös érdekképviselet az ellátott régió önkormányzataival

intézményi szegregáció csökkentése

SWOT

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
▪ általános iskolai és középfokú sporttagozatos oktatás, ennek népszerűsége folyamatosan nő ▪ óvodai angol nyelvű oktatás bevezetése ▪ erős művészeti oktatás a köznevelési intézményekben ▪ Tehetségpont működése ▪ megfelelő számú óvodai és bölcsődei férőhely – intézmények fizikai kapcsolódása rugalmasan	▪ jelentős felújítási igény a köznevelési intézményrendszerben ▪ általános iskolákba és középiskolákba beíratott gyermekek száma folyamatosan csökken, kevesebb normatív finanszírozás, működtetés problémái ▪ szakiskolák bezárása ▪ általános és középiskolások számának folyamatos csökkenése ▪ Ideiglenesen megjelenő népesség (munka reményében főleg vidékről) – gyerekek elhelyezési igénye az oktatási-nevelési

képes reagálni a változó igényekre
- sport és közművelődési infrastruktúra megfelelő színvonalú, változatos összetételű, folyamatosan fejlesztett
- sportegyesületek, diák- és tömegsport önkormányzati támogatása
- Jahn Ferenc Kórház – regionális szerepkörrel
- jól működő egészségügyi alapellátási infrastruktúra
- kiterjedt és jól működő szociális ellátórendszer

intézményekben kiszámíthatatlan
- fiatalok számára extrém sportoknak helyt adó park hiánya
- lakosságot is kiszolgáló futópálya hiánya
- mentőállomás tárgyi feltételeinek színvonala nagyon rossz
- eszközbeszerzési problémák az egészségügyben
- segélyezettek emelkedő száma 2008 óta – új szegmensek megjelenése: egyedülálló idős korosztály
- a rendszerek és szolgáltatások összehangolását támogató informatikai alkalmazások hiánya
- Jelentős felhalmozott hátralékok– évekig elhúzódó peres ügyek
- Önkormányzati bérlakásállomány nem tudja a szociális igényeket kezelni
- Krízislakások állapota nem megfelelő
- Tehetséggondozás tárgyi feltételeinek hiánya az iskolákban

LEHETŐSÉGEK

- KLIK-kel való együttműködés erősítése, hatékonyabb kommunikáció
- az egészségügyi alapellátás, óvoda-bölcsőde infrastrukturális feltételeinek fejlesztésére elérhető EU-s források
- Dél-pesti Kórház bővítési lehetőségei – jó levegő, zöld környezet
- plusz kormányzati források a leghátrányosabb helyzetű lakosság megsegítésére
- Önkormányzati és központi intézkedések hatékonyabb összekapcsolása a szociális ellátás területén

VESZÉLYEK

- nincs pontos prognózis, hatáselemzés a kormányzati intézkedések (GYED extra) bölcsődei férőhelyekkel kapcsolatos következményeire
- szponzoráció hiánya
- TAO források megszűnése
- Alternatív, alapítványi iskolák befogadására nincs önkormányzati forrás
- kórház felújítása forráshiány miatt elmarad
- háziorvosi praxisok „elöregedése” – fiatal generációs hiánya
- folyamatosan átalakuló szociális ellátó rendszer, kiszámíthatatlanság, tervezhetőség hiánya hosszabb távon
- országos, fővárosi hatáskörű civil szervezetek intézményi funkciói a kerülettel előzetesen nem egyeztetve jelennek meg
- feladatfinanszírozása miatt plusz szociális kiadásokra kevés lehetőség
- egyéni visszaélések a segélyezéssel kapcsolatban
- hátralékok felhalmozása – lakosság részéről erősödő „nemfizető” attitűd (bérlakások, közüzemi díjak)
- kultúra „fogyasztási” szokások negatív irányú változása
- képzett munkaerő elvándorlása - a közintézmények HR problémái

5. PESTERZSÉBET GAZDASÁGA

A KERÜLET GAZDASÁGI SÚLYA, SZEREPKÖRE[6]

A kerület újkori története a gazdasághoz köthető: a XVIII- XIX. században kialakult telep a kiegyezést követő gazdasági növekedés hatására 1870-ben lett Erzsébetfalva. A parcellázások ekkor sem álltak meg, és a lakóépületek mellett már viszonylag korán megjelentek ipari, kereskedelmi létesítmények is.

Pesterzsébet gazdaságát a lakosságot kiszolgáló kereskedelem és kisipar mellett meghatározóan az ipari termelés jelentette. A Pest környéki újonnan létrejövő településekhez hasonlóan Pesterzsébeten is a gyáripar és a munkásság került túlsúlyba a századfordulón. A szakmunkások zöme kezdetben a Monarchia iparilag fejlettebb vidékeiről ideköltözött, nyelvében és kultúrájában német hagyományú bevándorlók voltak. A 30-as évek második felében kezdődő háborús ipari konjunktúra újabb lendületet adott az ipari fejlődésének. 1930-ban a magyar városok sorában, az ipari munkásság arányának nagyságát tekintve Pesterzsébet az első öt város között foglalt helyet.

A rendszerváltásig tartó időszakban Pesterzsébet több nagy és közepes ipari vállalata révén a főváros viszonylag stabil gazdasági centruma volt. A vállalatok értékesítése 1990-ben kezdődött. A vállalkozások közül a legtöbben a kereskedelem, közúti jármű és közszükségleti cikk, javítás ágba tartoztak. Pesterzsébeten különösen a vendéglőknek, italméréseknek volt mindig nagy hagyományuk, amely napjainkra ismét visszatér a város életébe. A gazdasági pozícióvesztés – bár már a rendszerváltozás előtt megkezdődött a strukturális problémákkal küzdő ágazatok visszaszorulásával – az ’990-es években már nyilvánvalóvá vált: Pesterzsébeten a jogi személyű vállalkozások háromnegyede maximum tíz fővel dolgozott, csupán egy vállalkozás foglalkoztatott 300 főnél nagyobb létszámot. A főutak mentén a korábbi lakóépületekben, ill. helyükön új üzletek, szolgáltató egységek nyitottak. A fővároson belüli regionális kereskedelmi – szolgáltató szerepet képviseli pl. az Erzsébet Áruház, az INTERSPAR, a TESCO, stb. áruház.

A kedvezőtlen gazdasági és versenyképességi adottságok komoly mértékben sújtják a kerületet. Az önkormányzatot, a vállalkozásokat és a lakosságot egyaránt sújtó tőkeszegénység, valamint az alacsony külső beruházói aktivitás egyre inkább akadályát jelenti annak, hogy a kerület belső erőforrásaira támaszkodva megindulhasson a tartós fejlődés útján, és lakóinak versenyképes életszínvonalat biztosítson.

A gazdaság makro-indikátorainak szemüvegén vizsgálva kitűnik, hogy a dél-pesti régió kerületei között, elsősorban az itt működő országos jelentőségű logisztikai központ és kiskereskedelmi park, valamint az alacsony lakosságszám miatt Soroksár emelkedik ki markánsan az egy főre jutó bruttó hozzáadott érték tekintetében. A kerület ettől jóval elmarad de, a vele szomszédos Kispest mutatóját

[6] A fejezet megírásához felhasználásra került Pesterzsébet Értékalapú Koncepciója 2012 c. dokumentum (generáltervező: CDC Településfejlesztési Tervező és Tanácsadó Kft.)

sem éri el. Az egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték változása a vizsgált időszakban negatív volt, ami nemcsak a szomszédos kerületek tendenciájához képest, de a fővárosi átlagértékhez képest is jelentősen kedvezőtlen tendenciát mutat.

Megnevezés	egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték 2012 ezerFt	egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték változása 2007-2012 %	egy lakosra jutó iparűzési adó 2010 ezerFt	egy lakosra jutó iparűzési adó változása 2007-2010 %
XX. kerület	482	**-17,9**	55,3	**10,4**
XIX. kerület	751	**86,8**	56,6	**2,4**
XXIII. kerület	4580	**52,2**	70,6	**14,2**
Budapest	6286	**14,7**	197,1	**1,5**

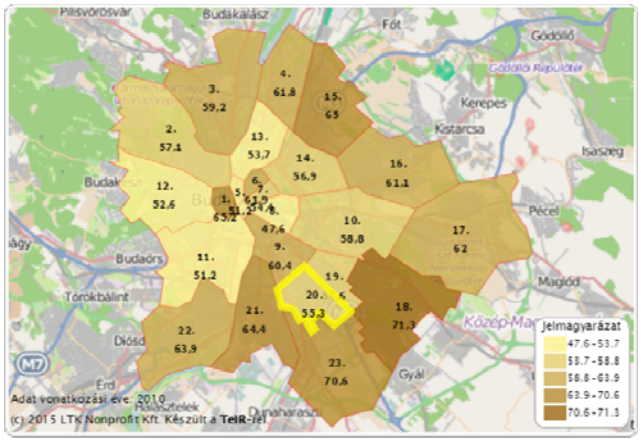

35. ábra: Az egy lakosra jutó iparűzési adó, 2012 (ezer Ft)

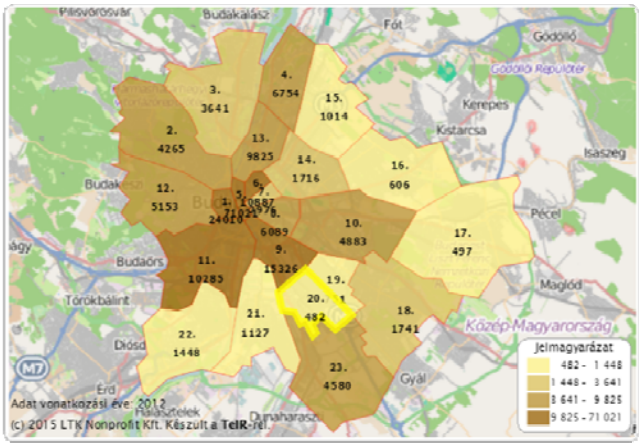

36. ábra: Az egy lakosra jutó bruttó hozzáadott érték, 2012 (ezer Ft)

Forrás: TEIR

Az egy lakosra jutó iparűzési adó Pesterzsébeten már jobban közelíti a szomszédos kerületek értékét, de a fővárosi átlagtól jelentősen elmarad ebben a mutató tekintetében is a kerület.

A kerületben a nagyvállalatok száma viszonylag alacsony, ezt mutatja az egy lakosra jutó jegyzett tőke alacsony szintje, mely a szomszédos kerületekkel összehasonlítva is alacsonynak mondható. A jegyzett tőke változása a válság időszakában átlagosan is csökkenő tendenciát mutatott, ebbe a trendbe illeszkedik Pesterzsébet és a szomszédos Kispest mutatója is, míg a vizsgált időszakban Soroksáron kiemelkedő növekedés volt tapasztalható.

Megnevezés	egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem 2012 ezerFt	egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem változása 2007-2012 %	egy lakosra jutó jegyzett tőke ezer Ft 2012	egy lakosra jutó jegyzett tőke változása 2007-2012 %
XX. kerület	749,8	**9,5**	289	**-19,7**
XIX. kerület	822,2	**5,9**	510	**113,4**
XXIII. kerület	761,8	**8,6**	1620	**-15,4**
Budapest	895,4	**11,3**	3830,1	**-48,0**

Az egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem viszonylag azonos – a fővárosi átlagtól elmaradó mértékű – a három vizsgált kerületben. A vizsgált időszakban, e mutató dinamikája tekintetében a XX. kerület megelőzte a környező kerületeket, de a fővárosi átlag alatt maradt. Ezekben a mutatókban érdekes módon Pesterzsébet inkább a kelet-pesti peremkerületekre hasonlít, aminek az is oka lehet, hogy a viszonylag kevés iparterület, ill. az M0 autópálya közelsége a dél-pesti régió peremkerületei számára erősebb gazdasági pozíciót biztosít.

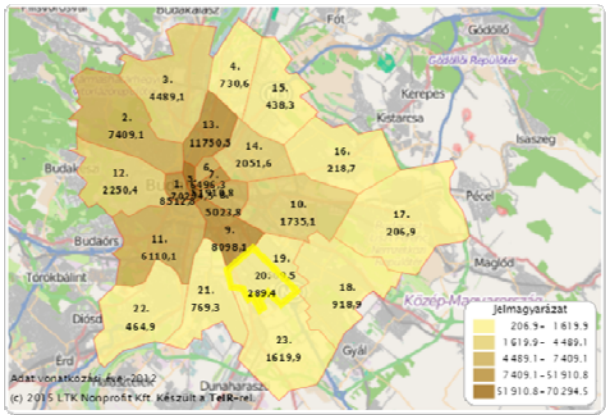

37. ábra: Az egy lakosra jutó jegyzett tőke, 2012 (ezer Ft)

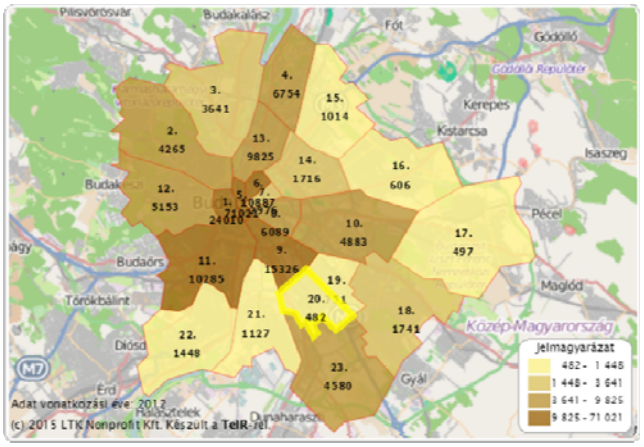

38. ábra: Az egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem, 2012 (ezerFt)

Forrás: TEIR

Az egy lakosra jutó nettó belföldi jövedelem jól jelzi a lakosság fővárosi átlagtól gyengébb vásárlóerejét, mely a helyi kiskereskedelmi, lakossági szolgáltatásokat kínáló vállalkozások életképességére, minőségi összetételére is hatással van.

A kerület gazdasági erejének és munkaerő megtartó képességének egy jelzőszáma az ingázók aránya. 2011-ben a KSH 2011. évi Népszámlálási adatai szerint helyben foglalkoztatott a foglalkoztatottak 42%-a, más fővárosi kerületbe jár el a munkavállalók 49%-a, továbbá mintegy 5%-ot tesz ki azok aránya, akik a fővároson kívül találnak munkát. A 42%-os helyben foglalkoztatási arány nem tér el lényegesen a szomszédos, hasonló városszerkezeti pozícióban lévő kerületektől.

A TELEPÜLÉS FŐBB GAZDASÁGI ÁGAZATAI, JELLEMZŐI

A fővárosi regisztrált társas vállalkozások mindössze 2,2% működik a kerületben. Pesterzsébeten a vállalkozások szektor-szerkezetében a legmagasabb arányt a kereskedelem képviseli – a kerületi vállalkozások közel harmada ebben az ágazatban működik. A fővárosi átlaghoz képest jelentősebb az aránya a feldolgozó- és építőipari profilú vállalkozásoknak és némileg jelentősebb a logisztika aránya is. Bár a fővárosi átlagtól elmarad arányában, a kerületben a második legfontosabb szektor a szakmai tudományos és műszaki tevékenység.

Nemzetgazdasági ág	XX. kerület	Budapest
A - Mezőgazdaság	0,4	0,4
B - Bányászat	0,1	0,1
C - Feldolgozóipar	8,3	5,9

D - Villamosenergia ellátás	0,0	0,2
E - Vízellátás	0,4	0,2
F - Építőipar	11,0	7,6
G - Kereskedelem	27,9	23,7
H - Szállítás, raktározás	3,7	2,5
I - Vendéglátás	4,4	4,3
J - Információ, kommunikáció	6,8	8,4
K - Pénzügy, biztosítás	2,4	2,2
L - Ingatlanügyletek	4,8	9,4
M - Szakmai tudományos, műszaki tevékenység	15,0	19,7
N - Adminisztratív és szolgáltatás támogató	6,9	6,8
O - Védelem, közigazgatás	0,0	0,0
P - Oktatás	1,7	1,9
Q - Egészségügyi, szociális ellátás	1,9	2,3
R - Művészet, szórakoztatás	1,9	2,3
S - Egyéb szolgáltatás	2,3	2,0
T+U Egyéb tevékenység	0,0	0,0
Regisztrált társas vállalkozások száma, db (100%)	5 303	242 854

Regisztrált társas vállalkozások nemzetgazdasági ágak szerinti megoszlása (%), 2012-ben GFO11

Forrás: KSH

A kerületben működő vállalkozások jellemzően mikro-, illetve kisvállalkozások. A nagy- és középvállalatok alacsony száma következtében nincsenek olyan jelentősebb munkaadók, amelyek felhasználnák a térség szabad munkaerejét, illetve amelyekhez beszállítóként kapcsolódni tudnának a kisebb vállalkozások. A vállalkozások döntő hányada a tőkeszegénységgel küszködő és gyakran kényszervállalkozásként létrejött egyéni vállalkozási kategóriába tartozik. Ennek oka, hogy a kerületben kevés a nagyobb létszámú vállalkozások telepítésére alkalmas terület.

2009-ben legnagyobb iparűzési adót befizető cégek a kerületben:

- Knorr-Bremse Vasúti Jármû Rendszerek Hungária Kft.
- BDK Budapesti Dísz- és Közvilágítási Kft.
- GIRO BANKKÁRTYA RT.
- IMI International Kft.
- REDEL ELEKTRONIKA KFT.
- Media Markt Megapark Kft.
- Secret Controll Gps Vagyonvédelmi Kft.
- Progress-B '90 Építõipari és Fõvállalkozó Zrt.
- InterBack Group Kft.
- Inconex Vas - És Fémipari Kft.

Megnevezés	Ezer lakosra jutó kiskereskedelmi hálózati egységek száma (gyógyszertár nélkül) 2012 db	Ezer lakosra jutó kiskereskedelmi hálózati egységek száma (gyógyszertár nélkül) változása 2007-2012 %	100 lakosra jutó vendégéjszakák száma 2013 db	külföldi vendégéjszakák aránya 2012 %
XX. kerület	14,3	**2,1**	**12,7**	35,7
Budapest	20,2	**5,8**	**437,4**	87,8

Annak ellenére, hogy a kerületben működő vállalkozások jelentős arányban a kereskedelem nemzetgazdasági ágban tevékenykednek, az ezer lakosra jutó kereskedelmi hálózati egységek száma, illetve a 2007-2012 közötti időszakban e szám változása tekintetében a fővárosi átlagérték alatti a kerület teljesítménye. Az önkormányzatok az általuk működtetett piacok- és vásárcsarnokok fenntartásáért tartoznak felelősséggel, a kereskedelem egyéb létesítményeit a gazdasági szereplők működtetik. A Tátra téri piac a kerület legjelentősebb piaca, kisebb jelentőségű és léptékű a Vörösmarty téri piac.

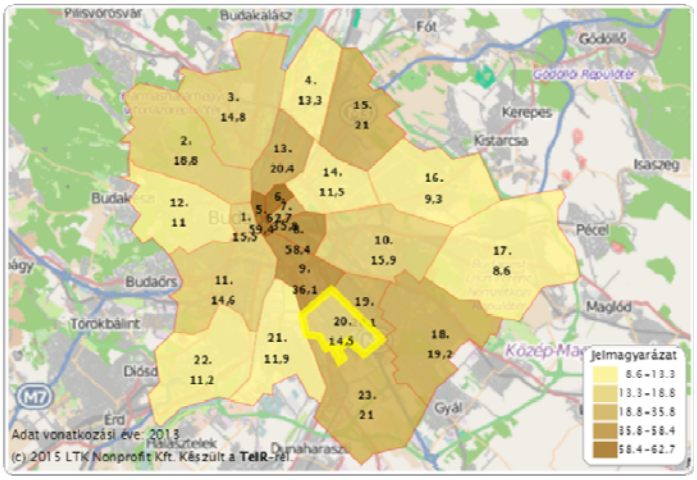

39. ábra: Az ezer lakosra jutó kiskereskedelmi hálózati egységek száma (gyógyszertár nélkül), 2012 (db)

Forrás: TEIR

A kereskedelmi és szolgáltatási ellátást részben ezek, és de főképp a városias lakóterületek jellemzően földszinti üzlethelyiségei biztosítják.

Pesterzsébet egyedülálló gyógyvízzel rendelkező jódos fürdője ellenére, elsősorban városszerkezeti elhelyezkedése és karaktere folytán nem turisztikai célpont. A kerület elhanyagolható turisztikai pozícióját jól mutatja, hogy 2013-ban a Fővárosban regisztrált vendégkörből részesedése 0,1 % volt, s a budapesti kereskedelmi szálláshelyek mindössze 0,3%-át regisztrálták a kerületben.

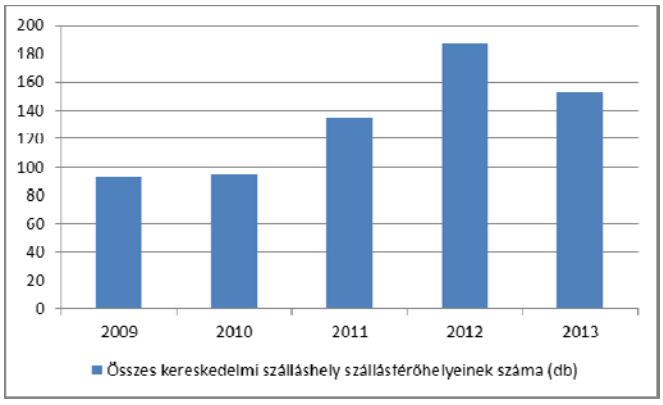

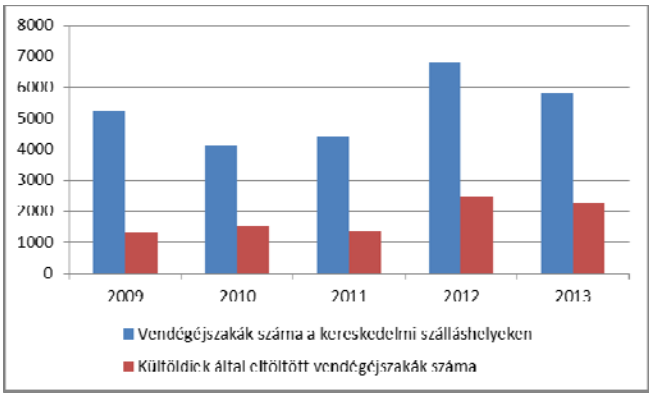

40. ábra: kereskedelmi szálláshelyek fontosabb adatai

Forrás: KSH, tájékoztatási adatbázis

A szálláshelykínálat vonatkozásában ki kell emelni a Soroksári Duna-ág mellett 2011-ben átadott Duna Garden Hotelt, mely négycsillagos szolgáltatásával (21 szoba, jachtkikötő) a Duna-part minőségi átalakításának fontos katalizátora lehet.

A GAZDASÁGI SZERVEZETEK JELLEMZŐI, FONTOSABB BERUHÁZÁSAI TELEPÜLÉST ÉRINTŐ FEJLESZTÉSI ELKÉPZELÉSE

Pesterzsébeten 2012-ben regisztrált vállalkozások száma 9417 db volt, a működő vállalkozások száma 4405 db. Ez az arány teljesen megegyezik a Főváros egészére jellemző statisztikával.

A kerületben regisztrált vállalkozások jellemzően mikro-, illetve kisvállalkozások (5303 működő vállalkozás 2012-ben). A nagyvállalati méretkategóriába, a több mint 250 főt foglalkoztató csoportba 4 vállalat tartozik, ezek közül mindössze egy cég foglalkoztat 500 főt meghaladó munkavállalót. A középvállalatok száma 174. A nagy- és középvállalatok alacsony száma következtében nincsenek olyan jelentősebb munkaadók, amelyek felhasználnák a térség szabad munkaerejét, illetve amelyekhez beszállítóként kapcsolódni tudnának a kisebb vállalkozások.

	Regisztrált társas vállalkozás összesen, db	1-9 fő	10-249 fő	250-499 fő	500 és több fő	egyéb: 0 és ismeretlen fő
XX. kerület	5 303	3 066	174	3	1	2 059
XX kerület	100%	57,82%	3,28%	0,06%	0,02%	38,83%
Budapest	242 854	128 750	12 109	167	156	101 672
Budapest	100%	53,02%	4,99%	0,07%	0,06%	41,87%

Regisztrált társas vállalkozások létszám kategória szerinti megoszlása (%), 2012-ben

Forrás: KSH

A fővárosi átlagértékhez képest az 1000 főre jutó működő vállalkozások száma lényegesen alacsonyabb a fővárosi értéknél (Budapest: 103,7; XX. kerület: 67,1 2012-ben), és a 2007 óta tartó növekedés üteme is lassabb.

A gazdálkodási forma szerinti megoszlás is tükrözi a vállalkozói szektor gyengeségét: a korlátolt felelősségű társaságok vállalkozásokon belüli aránya és növekedési üteme sokkal alacsonyabb, mint a budapesti átlag esetében, a vállalkozások 41%-át az önálló vállalkozások adták.

időszak	Összesen	Kft.	Bt.	önálló vállalkozás	egyéb
XX. kerület 2012 (db)	10 070	3 364	1 848	4 114	744
XX. kerület 2012 megoszlás (%)	100%	33%	18%	41%	7%
XX. kerület Változás 2007-2013 (%)	7,1	57	-22,6	-1,9	8,6
Budapest 2012 (db)	424 171	167 802	65 034	143 120	48 215
Budapest 2012 megoszlás (%)	100%	40%	15%	34%	11%
Budapest Változás 2007-2013 (%)	12,9	53	-19,2	0,1	12,9

Regisztrált gazdasági szervezetek száma gazdálkodási forma szerint, 2007-2012, (db)

Forrás: KSH

A vállalkozói szektor fejlesztési aktivitását a 2007-2013-as időszak támogatásait megjelenítő TÉRKÉPTÉR szolgáltatáson keresztül tekinthetjük át. Viszonylag kevés számú vállalkozás (összesen 11 KKV pályázat) kisebb értékű (jellemzően 50 millió Ft alatti) fejlesztéseit rögzíti az információs oldal, melyek többsége eszközbeszerzés, technológiafejlesztés, munkahelyi képzések körébe tartozik.

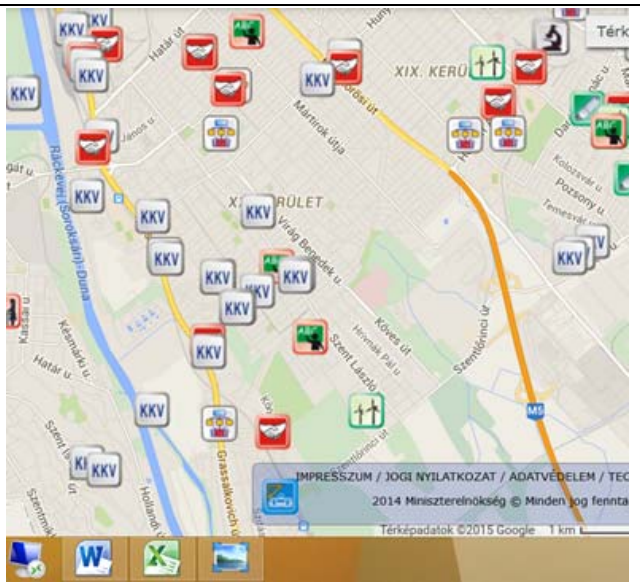

Forrás: http://terkepter.palyazat.gov.hu/

Magánszektor jelentősebb beruházásai

2014-ben a magánszektor beruházásai között az egyik legjelentősebb a Mediterrán lakópark folytatásához köthető. A lakópark XV., XVI. és XVII. sz. épületekre a kivitelezési munka megkezdését bejelentették, a XV. és XVII. épület szerkezetkész (az eredeti építési engedély érvénye lejárt), de a kiadott új jogerős építési engedély alapján a kivitelezés folyamatban van. Szintén megkezdték a XIX., XXI. és XXII. sz. épületek kivitelezését. A XIX. sz. épület szerkezetkész, a XXI. és XXII. sz. épület alapozása elkészült, a kivitelezés leállt. Az eredeti építési engedély érvénye lejárt. Az építtető az építkezést folytatni kívánja, az új építési engedélyezéshez a településképi véleményt mindhárom épületre beszerezte. A XIX. sz. Vizisport u. 29. sz. alatti épületre az új építési engedély kiadásra került, a XXI. és XXII. sz. Vizisport u. 25-27. sz. épületre az építési engedély iránti kérelmet benyújtották, az engedélyezési eljárás folyamatban van.

A Baumax Magyarország Zrt. kérelmére a Bp. XX. Nagykőrösi út mellett kialakuló 195046/52 hrsz. alatti ingatlanon tervezett Baumax áruház építési engedély ügyében az engedélyezési eljárást felfüggesztésre került – a 300 m2-nél nagyobb alapterületű kereskedelmi építményeket érintő építés tilalom alóli felmentési kérelem elbírálásának jogerős befejezéséig. Időközben a Baumax Magyarország Zrt. megszüntette kereskedelmi tevékenységét Magyarországon, a meglévő üzleteit a Möbelix és Mömax áruházakat üzemeltető MMXH Kft., az osztrák Lutz cég leányvállalata veszi át. Ennek a beruházásnak a jövője kérdéses.

Szintén ebben az évben a TOTÁL ÉPKER Kft. a Bp. XX. Baross u. 84. sz. alatti ingatlanon új üzlet és raktárépület kivitelezési munkáit módosított építési engedély alapján megkezdte.

2013-ban az INKONEX Kft. kérelmére a Helsinki út 81. sz. alatti ingatlanon felépített fémmegmunkáló csarnokra használatbavételi engedély lett kiadva. A Kádár Hungary Kft. kérelmére a Helsinki út 54-59. sz. alatt meglévő épület raktárral történő bővítése jogerős építési engedélyt szerzett, a kivitelezést még nem kezdték meg.

2013-ban önkormányzati beruházás (?) keretében az ESMTK építési engedély iránti kérelmet nyújtott be Bp. XX. Zodony u. 1-2. sz. alatti ingatlanon sportcsarnok és stadion építésre, Budapest Főváros Kormányhivatala Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatalának döntése alapján BFKH I. ker. Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatala a jogerős építési engedélyt kiadta.

A megelőző időszakban jelentősebb magánberuházás volt a Hofer Magyarország Kft. XX. Köves út 9. sz. alatti Aldi Élelmiszer Áruház megvalósítása, a Vörösmarty – Szegfű u. sarokingatlanon a

VIGO Lakókert Kft. részére a két épületből álló lakópark építése, a Baross – Nagysándor J. – Attila u. saroktelken REDEL Elektronikai Kft. részére az új iroda- és csarnok épület felépítése, valamint a CBA (Erzsébet Áruház) tűzeset utáni átalakítása, korszerűsítése..

A GAZDASÁGI VERSENYKÉPESSÉGET BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

Pesterzsébeten a gazdasági vállalatok és az intézmények csak kis mértékben végeznek kutatási tevékenységet, folytatnak kísérleti fejlesztést. A gazdasági szférában a K+F jellemzően csak a nagy létszámú, nagyobb árbevételű, erőteljesen exportorientált szervezeteknél koncentrálódik, a kis- és középvállalatok nem alkotják a kutatás-fejlesztés bázisát. A K+F infrastruktúra gyenge, gyakorlatilag hiányoznak a kutató-fejlesztő helyek, a kerületben egy felsőfokú intézmény van.

A kerület lakosságának társadalmi összetétele tükröződik a foglalkoztatási és képzettségi mutatókon (lásd részletesen a 3. fejezetben). Míg a foglalkoztatottak aránya fővárosi átlag körülinek mondható, a 2000-es évek során átlagon felüli volt az aktív korosztályokon belül a foglalkoztatottak arányának csökkenése. Ennek megfelelően a nyilvántartott álláskeresők aránya is némileg a fővárosi átlagot meghaladó mértékű volt a népszámlálás évében, 2011-ben. Az iskolázottsági mutatót tekintve örvendetes, hogy a fővárosi átlagot meghaladó mértékben csökkent a kevésbé képzettek aránya, de még így is messze a Főváros átlaga feletti a csupán az általános iskolát végzettek aránya. Jóval a budapesti átlag alatt van a felsőfokú iskolai végzettségűek aránya.

A kerületben ipari park és inkubátorház nem található.

A gazdasági területek többsége az egykori iparterületeken található, jellemzően KKV-k telephelyeiként működnek, s csak nagyon kis arányban tudtak ezek a területek minőségileg is megújulni (mely a vállalkozások alacsony tőkeerejére is utal).

A Helsinki út mellett gazdaságilag átalakuló területnek számít a Határ út, mely elsősorban lakossági igényeket kielégítő szolgáltatásoknak ad helyet (szervizek, építőanyag árusítás, stb.).

Új építésű gazdasági területek jellemzően az M5 melletti kiskereskedelmi célú beépítések (TESCO, Media-Markt).

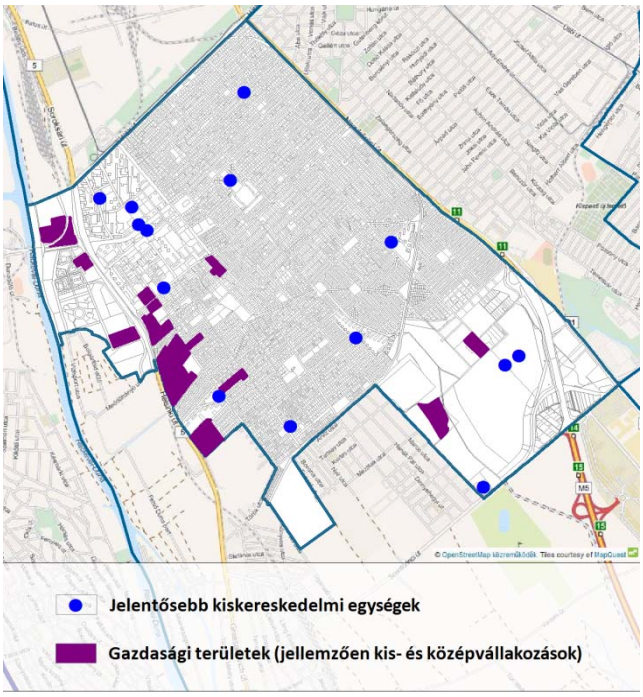

41. ábra: gazdasági, kiskereskedelmi területek

Pesterzsébet, mint a dél-pesti régió alközpontja külső elérhetőség tekintetében kedvező helyzetben van. Közúti közlekedés vonatkozásában a határoló utak (Soroksári út, Helsinki út, Határ út, Nagykőrösi út, M5 autópálya, Szentlőrinci út) biztosítják a kerületbe települt vállalkozások megközelítését, bár az M5 kivételével kapacitás hiányok jelentkeznek, melyek csúcsidőben jelentős forgalmi dugókat eredményeznek.

Kötöttpályás közlekedés szempontjából a kerület helyzete szintén kedvezőnek mondható, mert a Budapest-Kelebia vasútvonal illetve a ráckevei HÉV vonal áthalad a területen. A vasút fejlesztése középtávon várható, hosszútávon pedig az 5-ös metróvonal jelenthet komolyabb előrelépést. Légiközlekedés esetében a főváros egyetlen repülőtere a Határ út – Ferihegyi út nyomvonalon fél óra alatt elérhető.

A kerület tömegközlekedési elérhetősége az alábbi térkép alapján viszonylag kedvezőnek mondható.

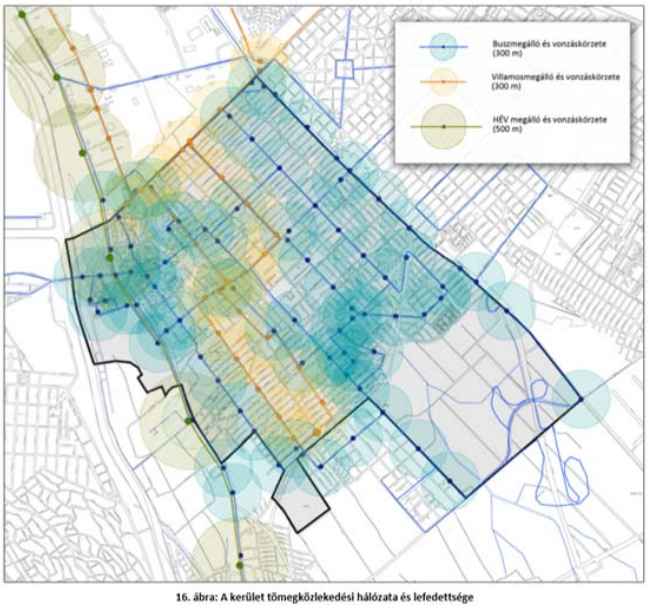

42. ábra: A kerület tömegközlekedési hálózata és lefedettsége
Forrás: Pesterzsébet Értékalapú Koncepciója 2012

INGATLANPIACI VISZONYOK

Pesterzsébeten a lakásállomány a 2008-as gazdasági válság kirobbanása előtti évtizedben folyamatosan nőtt, elsősorban a tőkeerős lakossági csoportok lakásépítései, illetve a jelentős támogatásokat igénybe vevő népesség lakásépítései és az ezen piaci réteget kiszolgáló vállalkozási alapon zajló építkezések nyomán.

2001 és 2005 közötti öt év alatt a kerületben összességében 1254 db-bal nőtt a lakások száma, ami 10,44%-os növekedésnek felelt meg. 2005-ben 543 db új lakás épült. Nagyobb volumenű új építésű lakás került piacra 2010-ben (Mediterrán lakópark) ezután a vállalkozói lakásépítés helyett – a korábbi évek nagyságrendjét nem elérve – a saját használatra történő, jellemzően családi házas építkezés jellemezte.

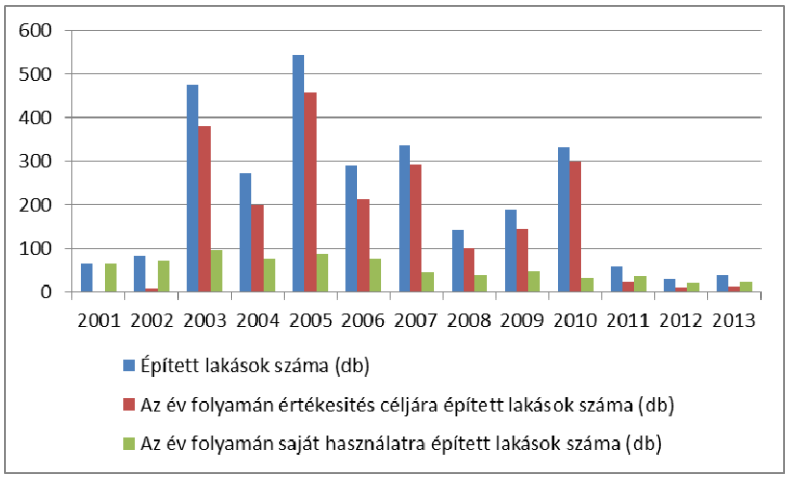

43. ábra: lakásépítés volumene

Forrás: KSH, tájékoztatási adatbázis

A válság időszakában azonban jelentősen a fővárosi átlag alatt marad a lakásépítés dinamikája, mind a lakásállomány-változás, mind az 1000 lakosra jutó lakásépítések száma alapján.

Az ezer főre jutó lakásépítések száma 2007 és 2012 között Budapesten 23,7 db volt, míg ugyanez a mutató Pesterzsébet esetében csak 16, 8.

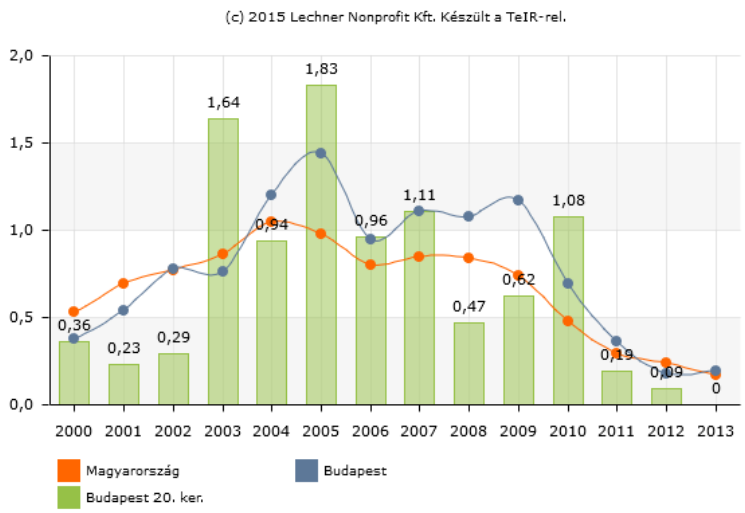

44. ábra: épített lakások aránya az éves lakásállomány százalékában
Forrás: TEIR

Az otthontérkép 2015. márciusi adatai alapján – mely 32.781 eladó ingatlannal számol Budapesten – a fővárosi eladási átlagár 245 ezer Ft/ m^2, Pesterzsébeten közel 650 eladó ingatlan alapján az átlagár ennek mindössze 77 %-a, 191 ezer Ft /m^2. Pesterzsébeten az átlagos ingatlanár még így is magasabb a szomszédos kerületekénél (XXI, XIX., XXIII.), ugyanakkor az eladó ingatlanok állományán belül a szóródás – a a paneles lakótelepi lakásoktól az új építésű családi házakig – jelentős.

A kereskedelmi ingatlanfejlesztések közül a Tesco Megapark beruházást, illetve a kisebb, lakóterületeket kiszolgáló kereskedelmi létesítményeket emelhetjük ki (Aldi).

A XX. kerület iparterületei nagyrészt a Helsinki út mellett helyezkednek el. Ezek elsősorban a korábbi időszakból „itt maradt" elaprózódott telephelyek, létesítmények. Ezen kívül kisebb ipari üzemek szétszórtan működnek a kerületben, általában a lakóterületbe ágyazottan, illetve nagyobb koncentrációban a Határ út mentén található tömbökben.

A bérbeadási piacon a belvárosi üzlethelyiségek, az átalakuló gazdasági területeken található C kategóriás irodák (jellemző ár: 2,5 EUR/m2/hó), raktárak (2-3 EUR/m2/hó), illetve az átalakuló területeken a változatos minőségi összetételű (és ennek megfelelően bérleti díjban is nagy szórást mutató ingatlanok) jellemzik a kerület ingatlankínálatát

SWOT

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
▪ Gazdasági területek fejlesztéséhez jó logisztikai és közlekedési kapcsolatok. ▪ Intézmények jelentős foglalkoztatónak számítanak a kerületben, fontos a nők elhelyezkedése szempontjából is ▪ gazdasági, barnamezős területeken meglévő beépítési tartalékok ▪ M5 mellett bővíthető fejlesztési területek	▪ Duna-part turisztikai potenciálja nem kihasznált, kínálat és környezetminőség alacsony szintű ▪ a kerület a turisztikai célterületektől távol fekszik, vonzerővel nem rendelkezik ▪ helyi munkalehetőségek döntően a tercier szektor alacsony kereseti szegmenseiben (közszolgáltatások, kereskedelem, lakossági szolgáltatások), hatása a vásárlóerőre, helyi szolgáltatások összetételére, minőségére ▪ versenyképességet meghatározó tényezők fővárosi viszonylatban gyengék (iskolai végzettség, kutatóhelyek, felsőfokú végzettségűek száma) ▪ kevés nagyvállalat ▪ fővárosi átlagtól gyengébb vállalkozói aktivitás, nagy az

	egyéni vállalkozások aránya, feltételezhetően itt is jellemző a kényszervállalkozások nagy száma és a tőkeszegénység ▪ sok elaprózott gazdasági terület a Helsinki út mentén ▪ kiskereskedelemben nagy fluktuáció, nagyobb üzlethelyiségek iránti igény alacsony, kiadás nehézségei önkormányzat számára is
LEHETŐSÉGEK	**VESZÉLYEK**
▪ RSD és kapcsolódó sportinfrastruktúra fejlesztések kapcsán keresletnövekedés a lakóingatlanok iránt (Mediterrán lakópark befejezése), illetve a szabadidős , rekreációs – s ehhez kapcsolódó vendéglátó, szolgáltató funkciók iránt ▪ Vállalkozók igénybe veszik a támogató szolgáltatásokat (országos szinten kiépülő hálózat, akkreditált támogató szervezetekkel, kapcsolódó – képzésre, vállalkozási ismeretekre, piacszerzésre fordítható forrásokkal)	▪ A támogatások tudatos ösztönző rendszerének, a magánberuházók bevonásának elmaradása esetén a fejlesztések nem lehetnek hosszútávon fenntarthatóak. ▪ Ingatlanpiaci fellendülés kitolódása miatt a kerületben található potenciális fejlesztési területek iránt gyenge kereslet; ▪ erős verseny várostérségi szinten a fejlesztők/beruházók vonzásában ▪ uniós pályázatok a KKV-k részére csak korlátozottan lesznek elérhetőek, alacsony támogatási intenzitás vagy visszatérítendő konstrukciók keretében – valószínűleg gyenge érdeklődés ezek iránt a vállalkozói körben. ▪ gyógyfürdő fejlesztése nem szerepel a BGYH prioritásai között, magánszektor bevonása az elhelyezkedés, kapcsolódó kínálati elemek gyenge színvonala miatt elmarad középtávon. ▪ magasabb minőségű lakó- és irodaingatlanok az elhelyezkedés (metro-kapcsolat hiánya) és a beépítettség miatt nem valószínű.

FEJLESZTÉSI KIHÍVÁSOK

- Vállalkozókkal való együttműködés.
- Kerületi munkahelyek számának növelése.
- Gazdasági térszerkezet és minőségi összetétel orientálása, ebben az önkormányzat szerepvállalása:
    - Barnamezős területek átalakulása: magas hozzáadott értéket adó, lakókörnyezetet nem szennyező, nem zavaró funkciók kialakulása.
    - Lakókörnyezetbe ékelődő, a lakókörnyezetet zavaró funkciók áthelyezése.
    - Városközpont gazdasági szerepének erősítése: kiskereskedelem, szolgáltatások minőségi irányba történő elmozdulása (összetétel, megjelenés).
    - Határ út mentén lakókörnyezetet nem zavaró intézményi, lakossági szolgáltatási funkciók megtelepedése
    - M5 menti gazdasági területi potenciál kiaknázása.
- Duna-menti rekreációs és-szabadidőgazdaságban rejlő potenciál kiaknázása

6. AZ ÖNKORMÁNYZAT GAZDÁLKODÁSA, A TELEPÜLÉSFEJLESZTÉS ESZKÖZ- ÉS INTÉZMÉNYRENDSZERE

A gazdaságfejlesztés, kerületfejlesztés alapfeltételét jelenti a kiszámítható, stabil pénzügyi háttér. Az önkormányzatok gazdálkodása elválaszthatatlan az államháztartástól, annak egyik alrendszerét jelenti. Az államigazgatás korszerűsítése során az ágazati jogszabályok változása, az adórendszer esetleges átalakítása az önkormányzat pénzügyi szabályozását is befolyásolhatják. Az elmúlt évtizedek azt mutatták, hogy az önkormányzatok költségvetési rendszerét gyakran érték jogszabályi változásból adódóan olyan külső hatások, mely kihívásokra a jövőben is felkészültnek kell lennie.

KÖLTSÉGVETÉS

Tekintettel az állami feladatátvállalásra és a megváltozott költségvetési szerkezetre a 2009-es IVS elkészítését követő időszakban az egymást követő évek összehasonlítása nem ad valós képet az önkormányzat gazdálkodásáról. A feladatfinanszírozás 2013. évben bevezetett szabályai, illetve a 2013-ban lezárult adósságkonszolidáció miatt (az önkormányzattól mintegy 3,4 milliárd Ft-os hitelállományt átvállalása) a költségvetési gazdálkodást csak a legutóbbi évre, illetve a 2013 óta eltelt időszakra nézve vizsgáljuk.

Budapest Főváros XX. Kerület Pesterzsébet Önkormányzatának Képviselő-testülete 2014. évi költségvetésének bevételi, kiadási főösszegét, költségvetési egyenlegét az alábbiakban határozta meg

Költségvetési tételek	**Összeg**
Költségvetési bevétele:	**8 163 173 e Ft**
működési bevétel	7 802 821 e Ft
felhalmozási bevétel	360 352 e Ft
Finanszírozási bevétele	1 254 000 e Ft
működési	724 000 e Ft
felhalmozási	530 000 e Ft
Költségvetési kiadása:	**9 406 343 e Ft**
működési kiadás	7 949 864 e Ft
felhalmozási kiadás	1 456 479 e Ft
Finanszírozási kiadása:	10 830 e Ft
űködési	
felhalmozási	10 830 e Ft
költségvetési egyenlege	0 e Ft
BEVÉTELEK ÖSSZESEN:	**9 417 173 e Ft**
KIADÁSOK ÖSSZESEN:	**9 417 173 e Ft**
költségvetési hiány összege	0 e Ft

Forrás: Budapest Főváros XX. Kerület Pesterzsébet Önkormányzata Képviselő-testületének 3/2014. (II. 4.) önkormányzati rendelete az Önkormányzat 2014. évi költségvetéséről

Az Önkormányzat tehát nem számolt hiánnyal.

A bevételi oldalon a központi költségvetésből származó tételek a következőképpen alakultak az elmúlt években:

Normatíva	2013 (zárszámadás alapján)	2014 (tervezet eredeti)	2015 (tervezet eredeti)
Helyi önkormányzatok működésének általános támogatása	174 444 300	95 822 792	-
települési önkormányzatok szociális és gyermekjóléti feladatainak támogatása	588 643 878	574 940 924	555 507 246
települési önkormányzatok egyes köznevelési és gyermekétkeztetési feladatainak támogatása	771 572 000	1 069 463 787	1 133 805 866
Központi támogatások (normatív hozzájárulások és kötött felhasználású támogatások összesen)	1 534 660 178	1 740 227 503	1 689 313 112

Forrás: Pesterzsébet Önkormányzata

A költségvetésbe bevételi oldalon a következő tételek kerültek beállításra:

	2013 (zárszámadás alapján)	2014 (tervezet eredeti)	2015 (tervezet eredeti)
Iparűzési adó,	3 431 116 e Ft	3 330 386 e Ft	3 646 728 e Ft
Idegenforgalmi adó	1 784 e Ft	1 959 e Ft	330 e Ft
Összesen	**3 432 900 e Ft**	**3 332 345 e Ft**	**3 647 058 e Ft**

Helyi iparűzési adóbevételek és idegenforgalmi adó alakulása (ezer Ft)

Forrás: Pesterzsébet Önkormányzata

Az iparűzési adó aránya a helyi típusú (helyi, valamint a Fővárosi Önkormányzat által szedett és visszaosztott) adóbevételek között domináns, nagyságrendje a 2008-as IVS elkészítése óta jelentős eltérést nem mutat.

Év	Gépjármű adó	Építmény adó	Telekadó	Iparűzési adó	Idegenforgalmi adó	Talajterhelési díj	Pótlék	Bírság	Összesen
	(e Ft)	(e Ft)	(e Ft)	(e Ft)	(e Ft)	(e Ft)	(e Ft)	(e Ft)	**(eFt)**
2007	350.564	361.519	166.892	3.261.863		8.508	7.469	7.860	**4.235.945**
2010	380.764	382.382	242.189	3.525.150		10.645	8.671	4.617	**4.608.291**
2013	139.660	566.979	319.563	3.431.116	1.784	31.126	9.140	2.318	**4.501.686**

Adóbevételek alakulása (ezer Ft)

Forrás: Pesterzsébet Önkormányzata

Az adóbevételek mellett az önkormányzati tulajdonban levő ingatlanok eladásából származó bevételek növelésével teremthető meg a gazdálkodás szabad mozgástere, ugyanakkor a jövőre nézve jelentős ingatlanértékesítés nem tervezett az önkormányzat részéről.

Az önkormányzat adósságot keletkeztető ügyletet a Stabilitási törvény szerint köthet, ez gyakorlatilag a 2013 évvel zárult országos állami adósságátvállalás feltételeként lépett életbe.

2014-ben a költségvetés beruházásokra, beszerzésekre mindösszesen 87, 6 millió forintot tervezett, a 2015. évi tervezetben ennek tízszeresével számol az önkormányzat, összesen 890,4 milli Ft keretében. A felújítások vonatkozásában évi 250-350 millió Ft-tal tervezett az önkormányzat az utóbbi években.

VAGYONGAZDÁLKODÁS, GAZDASÁGI PROGRAM

Vagyongazdálkodás

Az önkormányzat 2013-ban elfogadta Budapest Főváros XX. Kerület Pesterzsébet Önkormányzatának

közép (2013-2014.) és hosszú távú (2013-2016.) Vagyongazdálkodási Tervét.

A vagyongazdálkodási terv alapvető célkitűzései:

- biztonságos feladatellátás feltételeinek megteremtése
- kiszámítható és átlátható gazdálkodás
- pénzügyi egyensúly biztosítása
- vagyon értékének megőrzése, növelése
- vagyon piacorientált bérbeadásának biztosítása
- a gazdaságosan nem hasznosítható ingatlanok értékesítése.

A vagyongazdálkodási tevékenység a következő területekre terjed ki:

- Közterület-használat (törzsvagyon – forgalomképtelen): a rendelet az önkormányzat tulajdonában lévő közterületeket három kategóriába sorolja, s a kategóriákra a kerületben jellemzően előforduló tevékenységek alapján állapítja meg a közterület-használat díját.
- Intézményi vagyon (törzsvagyon – korlátozottan forgalomképes): az önkormányzati oktatási, szociális, egészségügyi intézmények által használt ingatlanok alaptevékenységi felhasználás során bevételt minimális mértékben termelnek, fenntartásukat, üzemeltetésüket, működésüket biztosítani kell, melyhez az állam részben biztosítja a költségeket
- Lakásgazdálkodás (üzleti vagyon – forgalomképes): a lakásgazdálkodás a helyi közügyek, valamint a helyben biztosítható közfeladatok körében ellátandó helyi önkormányzati feladat. az önkormányzat tulajdonában álló lakások és nem lakás céljára szolgáló helyiségek bérbeadásának feltételeiről szóló önkormányzati rendelet 2015-ben megújításra került.
- Egyéb vagyontárgyak hasznosítása (üzleti vagyon – forgalomképes): Az önkormányzat üzleti vagyonát képezi a lakásokon túlmenően a tulajdonában lévő:
  - beépítetlen területek
  - helyiségek
  - felépítmények ingatlanok.

A vagyongazdálkodási terv által kitűzött feladatok:

- vagyon műszaki állapotfelmérése, műszaki állapot szerinti kategorizálása, az esetlegesen szükséges műszaki beavatkozásokra vonatkozó költségbecslések elkészítése, s ennek alapján az akár több évre szóló karbantartási és felújítási terv, értékesítési terv elkészítése.

A vagyongazdálkodás céljai szoros összefüggésben vannak az önkormányzat korábban megfogalmazott gazdasági és fejlesztési elképzeléseivel, a Gazdasági Programmal, egyéb ágazati célkitűzéseivel.

Gazdasági program

Az önkormányzat 2011-ben fogadta el a 2011-2014 közötti időszakra szóló gazdasági programját.

Mind a gazdasági program, mind a vagyongazdálkodási terv közép- és hosszú távú céljai (4.1 és 4.2 pontok alatt) részletesen ismertetik az önkormányzat tervezett projektjeit, melyek felülvizsgálata – a koncepció és stratégia kialakításával párhuzamosan - megtörténik.

LAKÁS-ÉS HELYISÉGGAZDÁLKODÁS

Az önkormányzat lakás- és helyiséggazdálkodását több rendeletben szabályozza, melyek meghatározzák a bérbeadás és elidegenítés feltételeit. A képviselő-testület 2015. február 12-én módosította az önkormányzati tulajdonú lakások bérbeadásának feltételeiről szóló rendeletét, s ezzel döntött a korábbinál lényegesen objektívebb, a lakosság számára is követhetőbb rendszer kialakításáról. A legfontosabb változások: az igénylők konkrét lakásokra pályázhatnak majd, amelyeket pontrendszer alapján bírálnak el. A Szociális Bizottság 2015 júniusában írja ki az első pályázatot, addig igényt nem kell benyújtani. Azoknak is pályázniuk kell, akik az előző rendelet szerint megkapták a jogosultságot, ők ezért plusz pontokat kapnak. A módosítás értelmében a megüresedő lakásokat SZOCIÁLIS BÉRLAKÁS-PÁLYÁZAT lefolytatását követően a rendelet mellékletét képező pontrendszer szerinti pontozással megállapított leginkább rászorult pályázó részére adja bérbe a Szociális Bizottság döntése alapján az Önkormányzat. A pályázatot a Szociális Bizottság írja ki.

Az önkormányzat bérlakásállománya 2008 és 2015 között 33%-kal csökkent, elsősorban az alacsony minőségi színvonalú lakások állományból való kikerülésének köszönhetően. Így 2015-ben arányaiban egy sokkal jobb összetételű portfólióról beszélhetünk, ugyanakkor fenntartási, kiadási szempontból továbbra is gondot okoz, hogy 41 szükséglakás és 98 komfort nélküli lakás van az önkormányzat tulajdonában.

	2008	2013	2015	2008	2013	2015
összkomfortos	315	226	219	31%	32%	32%
komfortos	288	272	274	29%	38%	40%
félkomfortos	47	47	48	5%	7%	7%
komfort nélküli	260	115	98	26%	16%	14%
szükséglakás	99	55	41	10%	8%	6%
összesen	1009	715	680	100%	100%	100%

Forrás: önkormányzati adatszolgáltatás

Az összkomfortos lakások jellemzően a városközpontban helyezkednek el, lakótelepi környezetben, úszótelkes kialakítású társasházi ingatlanokban. A komfortos lakások a kerületben már szórtan

helyezkednek el, lakótelepi és családi házas környezetben, nagy részben belső udvaros társasházi ingatlanokban. Komfortfokozatuk ellenére jelentős mennyiségben felújításra szoruló lakások. A félkomfortos és komfort nélküli lakásokra ugyanez elmondható: szórtan helyezkednek el, családi házas környezetben, belső udvaros társasházi ingatlanokban, illetve jelentős mennyiségben korszerűsítésre, felújításra szorulnak. A szükséglakások területi elhelyezkedésére igaz a területi szóródás, ugyanakkor jelentős mennyiségben lakhatásra alkalmatlan lakások, szomszédos lakáshoz csatolásuk javasolt.

Az önkormányzati tulajdonú üzlethelyiségek száma 2015-ben összesen 281 db volt, melyből jelen vizsgálat időpontjában 186 db (66%!) üresen áll. Az üzlethelyiség kiadásával kapcsolatos problémák a válsággal, a vásárlóerő és ezáltal a kereslet gyengülésével hozható egyrészt összefüggésbe, másrész a kiadást nehezíti az állomány területi elhelyezkedésének sajátosságai és kedvezőtlen méret- és minőségi összetétele is. Nagy problémát jelent például a nagyobb alapterületű üzlethelyiségek kiadása, mely a kiskereskedelmi, lakossági szolgáltatási szektorban nem biztosítja a rentábilis működtetés feltételeit. Az üres helyiségek egyik jellemző csoportja továbbá a Gubacsi, illetve a Tátra téri lakótelep épületeinek pinceszintjén lévő, volt óvóhelyek.

A bérbeadás feltételeit a 24/2012. (V.22.) önkormányzati rendelet tartalmazza. A helyiségbérleti díjakat évente a Képviselő-testület határozza meg, mely évente az infláció mértékével emelkedik. 2014-2015 évben a bérleti díj mértéke nem emelkedett!

Az egyéb forgalomképes vagyonelemek hasznosítása szempontjából elmondható, hogy azok területileg szórtan helyezkednek el a kerületben, gazdasági célú hasznosításukat, értékesítésüket kis méretük hátráltatja.

INTÉZMÉNYFENNTARTÁS

Az önkormányzat fenntartásában, működtetésében lévő intézmények részletesen a 4. Humán infrastruktúra munkarészben találhatók. Az általános és középiskolák intézményfenntartója a KLIK, az épületek működtetése továbbra is önkormányzati feladat a az intézmények döntő esetében. Az egyes intézmények (pl. óvodák), különböző tagintézményeit is figyelembe véve az önkormányzat tulajdonában és működtetésében lévő intézmények listája a mellékletben található.

TELEPÜLÉS- ÉS GAZDASÁGFEJLESZTÉSI TEVÉKENYSÉG, TELEPÜLÉSÜZEMELTETÉSI SZOLGÁLTATÁSOK

Az önkormányzatnak erre a célra létrehozott település és vagy gazdaságfejlesztő szervezete nincs. A gazdaság- és településfejlesztési döntések előkészítése a Hivatal megfelelő osztályainak bevonásával történi, döntést pedig a képviselőtestület hoz. A településfejlesztés területén a szakmai koordinációt a főépítész látja el. Az intézményekhez, önkormányzati tulajdonhoz kapcsolódó infrastrukturális fejlesztések felmérése, szakmai koordinációja a Városfejlesztési-Közbeszerzési és Pályázati Osztály feladatköre. A humán területhez kapcsolódó intézmények működtetése, fejlesztési igényeinek – elsősorban nem a műszaki oldal – meghatározása az Oktatási-Kulturális-Egészségügyi és Sportosztály hatáskörébe tartozik, míg a segélyezéshez kapcsolódó kérdéseket a Szociális Osztály kezeli. A Vagyongazdálkodási Osztály a lakás- és helyiséggazdálkodás feladatait látja el.

Az önkormányzat fenti működését a következő 100%-os önkormányzati gazdasági társaságok bevonásával látja el:

Integrit-XX. Kft.

Tevékenységi kör:

- a Tátra téri és a Vörösmarty téri önkormányzati piacok üzemelési feltételeinek biztosítása, helyhasználati díjak beszedése, nyilvántartása és a hozzá kapcsolódó számlavezetési feladatok ellátása
- Társasház-kezelés

Pesterzsébet Jégcsarnok Kft.

Tevékenységi kör:

- Sportlétesítmény (jégcsarnok) működtetése, üzemeltetése
- Iskolás gyermekek korcsolyaoktatásának szervezése

Pesterzsébeti Városfejlesztő Kft.

Tevékenységi kör:

Városfejlesztés, településfejlesztés

- Az önkormányzati tulajdonú lakások és nem lakás célú helyiségek üzemeltetése, műszaki felülvizsgálata, ellenőrzése, eljárások lebonyolítása, üzemeltetéshez szükséges karbantartás ellátása
- Önkormányzati tulajdonú lakások és nem lakás céljára szolgáló helyiségek rendeletben meghatározott bérleti díjainak beszedése, nyilvántartása és a hozzá kapcsolódó számlavezetési feladatok ellátása,
- Az önkormányzati tulajdonú lakás és nem lakás célú helyiségek ténylegesen felmerülő közüzemi díjakkal, a társasházi önkormányzati albetétek közös költségeivel és egyéb ráfordításokkal kapcsolatos elszámolások készítése, ügyintézése

Az önkormányzat foglalkoztatáspolitikai céljainak megvalósítása és a rendezett településkép biztosítása a **Pesterzsébeti Szociális Foglalkoztatón** keresztül történik.

Az egészségügyi, szociális gyermekvédelmi és bölcsődei önkormányzati szolgáltatások ellátása a **Humán Szolgáltatások Intézménye** szervezeten keresztül történik. Az intézményhez tartozik Pesterzsébet egyik legismertebb és legkedveltebb játszótere a volt „máltai”, jelenleg Hársfa Játszótér üzemeltetése, mely a Hársfa sétány 21. szám alatt található, 2012. március 1-től a kerületi Önkormányzat tartja fenn.

A 2007-2013 között uniós forrásból megvalósított önkormányzati projektek a következők:

Pályázati kiírás	Projekt címe	Támogatás (Ft)	Projekt státusza/támogatási szerződés megkötése folyamatban/megvalósítás folyamatban/megvalósult/lezárt
KMOP MOP 4.6.1-11 Nevelési intézmények fejlesztése	Pesterzsébeti Nyitnikék Óvoda fejlesztése	119 588 005	lezárult
TÁMOP 3.1.4-09/1 Kompetencia alapú oktatás, egyenlő hozzáférés - Innovatív intézményekben	Megújult környezetben, megújult tartalommal a XXI. századi nevelésért	29 742 653	lezárult

KMOP 3.3.3-13 Megújuló energiahordozó-felhasználás növelése	Pesterzsébet Önkormányzat épületének energetikai korszerűsítése	16 027 400	lezárult
KMOP 4.5.3 Önkormányzatok illetőleg önkormányzati feladatellátást biztosító egyes közszolgáltatások akadálymentesítése	Akadálymentesen a pesterzsébeti felnőtt háziorvosi rendelőben	6 223 425	lezárult
KMOP 4.5.3 Önkormányzatok illetőleg önkormányzati feladatellátást biztosító egyes közszolgáltatások akadálymentesítése	Akadálymentesen a pesterzsébeti Gyermekmosoly Óvodában	8 809 883	lezárult
KMOP 4.5.3 Önkormányzatok illetőleg önkormányzati feladatellátást biztosító egyes közszolgáltatások akadálymentesítése	Akadálymentesen a pesterzsébeti Gyulai István (volt Stromfeld Aurél) Általános Iskolában	25 000 000	lezárult
KMOP 4.6.1/B_2 Közoktatási intézmények beruházásainak támogatása, eszközbeszerzés és infrastruktúrafejlesztés	Ady Endre Általános Iskola komplex felújítása	246 313 097	lezárult
KMOP 5.1.1/C Ipari technológiával épült lakótelepek rehabilitációja	Legyünk együtt és tegyünk együtt!	327 644 295	lezárult
ÁROP 3.A.1/B A polgármesteri hivatalok szervezetfejlesztése	Pesterzsébet Önkormányzata Polgármesteri Hivatalának szervezetfejlesztési és folyamat-felülvizsgálati pályázata	49 952 254	lezárult

Forrás: palyazat.gov.hu

Az önkormányzat összesen mintegy 829 millió Ft támogatásra pályázott sikeresen.

A fenti uniós pályázaton túl eredményes volt 2013-ban az önkormányzat TÉR-KÖZ pályázata is, mely Budapest Főváros Önkormányzata által került kiírásra. Pesterzsébet a Hullám Csónakház felújításának I. ütemére 220 millió Ft támogatást kapott, melyet 55 millió önrésszel egészítet ki. A felújítás jelenleg is zajlik.

FOGLALKOZTATÁSPOLITIKA

Az önkormányzat foglalkoztatáspolitikai feladatkörét a közfoglalkoztatás szervezésén keresztül tudja a gyakorlatban is megvalósítani. Cél a közfoglalkoztatás kiterjesztése az érintett munkavállalók foglalkoztatásának, megélhetésének javítása érdekében az önkormányzati feladatellátás költségtakarékos megoldásával. Az utóbbi két évben 120-150 fős közfoglalkoztatási igényt tudott az önkormányzat a Pesterzsébeti Szociális Foglalkoztatón keresztül teljesíteni.

Pesterzsébet Önkormányzatának Szociális Foglalkoztatója a törvényi szabályozásoknak megfelelően szervezte meg a közfoglalkoztatást, amiben halmozottan hátrányban lévő, foglalkoztatást helyettesítő támogatásban (FHT) részesülő, illetve álláskeresési vagy szociális ellátásra nem jogosult álláskeresők vehetnek részt. Az FHT megállapítása az önkormányzat hatáskörébe tartozik, a jogosultság feltétele az egy főre jutó jövedelem és a felülvizsgálatot megelőző évben harminc nap munkaviszony igazolása.

Az aktív korúak foglalkoztatást helyettesítő támogatásának (FHT) 20%-át az önkormányzatoknak kell finanszíroznia. Az önkormányzatok hosszú távú közfoglalkoztatást szervezhettek a kötelező és az önként vállalt feladataik ellátására. A források az előző évekhez viszonyítva kiegyensúlyozottak voltak. Az állami támogatás a foglalkoztatás költségének 70%-100%-a volt. Az állami támogatás elnyeréséhez kérelmet kellett benyújtani a helyi Munkaügyi Központ felé.

Hosszú távú foglalkoztatás kereteiben 6 és 8 órás munkaidőre volt lehetőség. A parkfenntartásban vannak olyan munkakörök, amelyhez szükséges állandó, hosszú távon foglalkoztatottakat alkalmazni.

ENERGIAGAZDÁLKODÁS

Az önkormányzatnak átfogó energetikai stratégiája nincs. A fenti táblázat lényegében tartalmazza azokat az uniós projekteket, amelyek energiahatékonysági, megújuló energetikai beruházási elemeket is tartalmaznak (Ady Endre Általános Iskola, Nyitnikék óvoda, Polgármesteri Hivatal, „Legyünk együtt, tegyünk együtt!” szociális városrehabilitáció keretében paneles társasházak külső felújítása). A kerületben sikeresen pályázott a Református Egyházközség is energetikai fejlesztésre.

A társasházak épületenergetikai felújításainak előkészítésében – a pály ázással együtt - a Városfejlesztő Kft. is aktívan részt vesz, ugyanakkor a tapasztalatuk az, hogy a társasházak már a pályázatok előminősítési szakaszában kiesnek a felhalmozott adósságok, kintlévőségek miatt. Komoly problémát jelent továbbá az önerő mellett az előfinanszírozás biztosítása.

Az önkormányzat tulajdonát képező ingatlanokban – különösen a működtetés költségeinek racionalizálása végett – jelentős energiahatékonysági fejlesztési igény jelentkezik.

SWOT

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
▪ Vagyongazdálkodási terv ▪ pályázatíró és projektmenedzsment kapacitás (Városfejlesztő Kft.)	▪ vagyonnyilvántartás, vagyonelemek részletes műszaki felmérése, fejlesztésin igények meghatározása hiányzik ▪ Kevés jól értékesíthető ingatlan ▪ Használaton kívüli intézményi ingatlanok állagromlása Pályázatoknál önerő biztosítása csak hitelből lehetséges ▪ idegenforgalmi adóbevételek alacsony szintje ▪ helyi iparűzési adóból származó bevételek nem növelhetők szignifikánsan, fővárosi összehasonlításban alacsony ▪ önkormányzati bérlakásállományban belül magas a felújítást igénylő ingatlanok, illetve a lakhatás szempontjait ki nem elégítő, gazdaságosan fel nem újítható szükséglakások száma ▪ üresen álló önkormányzati tulajdonú üzlethelyiségek magas száma, aránya
LEHETŐSÉGEK	**VESZÉLYEK**
▪ közfoglalkoztatás, mint lehetőség fennmaradása, megfelelő támogatási források; a Munkaügyi Központ és a kerületek együttműködése	▪ Központi költségvetésből származó források csökkennek ▪ Korlátozottan elérhető uniós fejlesztési források ▪ Projekt-előkészítési igény konjunktúraszerűen,

jelentkezik – Városfejlesztő Kft. Kapacitásai

FEJLESZTÉSI KIHÍVÁSOK

- Önkormányzati gazdálkodás során a fejlesztések finanszírozásához szükséges önerő biztosítása
- Üres üzlethelyiségek és forgalomképes vagyonkörbe tartozó ingatlanok hasznosítása, az ezekkel való értéknövelő és vagy bevételnövelő gazdálkodás
- Vagyonnyilvántartás rendszerének fejlesztése a fejlesztési igényekre és műszaki állapotra vonatkozó információval kibővítve
- Önkormányzati intézmények működését biztosító épületek kiadási oldalainak csökkentése épületenergetikai fejlesztésekkel
- Foglalkoztatásban együttműködés a Munkaügyi Központtal.

7. A TÁJI ÉS TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK

Pesterzsébet a Pesti hordalékkúp-síkságon helyezkedik el a Btf. 110-120 m szinten, gyakorlatilag sík felszínű, leszámítva a Ráckevei (Soroksári)-Duna-ág (a továbbiakban: RSD) partját kísérő lankás völgyoldalt.

A hullámos síkságot a Duna bal parti mellékfolyóinak völgyei szabdalták szét, a környezetében, a régi mocsarak (Sós-mocsár) helyén több mély fekvésű rész is található. A kerület nagyrészt beépített, emberi beavatkozás által jelentősen átalakított, így a természetes vegetáció már nem, vagy csak nyomokban fedezhető fel. Természeti szempontból értékesebb növénytársulások egyrészt az RSD mentén, valamint a beépítetlen, erdőterületekkel tagolt újtelepi területen találhatóak.

Természeti adottságok, tájhasználat, tájszerkezet

Pesterzsébet nagyobb része tájtípusát tekintve települési (urbánus) táj, ennélfogva az emberi beavatkozás és az épített elemek vannak túlsúlyban. Arculatát meghatározzák a kiterjedt, intenzív beépítettségű kertvárosias lakóterületek, amelyeket szórványosan zöldterületek tagolnak. A Helsinki út mentén egykori ipari zónában jelenleg is a munkahelyi funkciók dominálnak. Erzsébetfalva városrész Ny-i része jellemzően nagyvárosias, telepszerű beépítésű. Gubacs városrészben az egykori téglagyár területén új építésű lakópark található. Az RSD mentén rekreációs, sportolási funkciók telepedtek meg. Nagyobb összefüggő beépítetlen térség Gubacsipusztában van, erdősült (Újtelepi-parkerdő) és gyepszinten borított területek. Az egykori mezőgazdasági területek átalakulóban vannak, az M5 autópálya megépülésével gazdasági-kereskedelmi funkciók megtelepedése indult meg a jó közlekedési kapcsolatokat kihasználva.

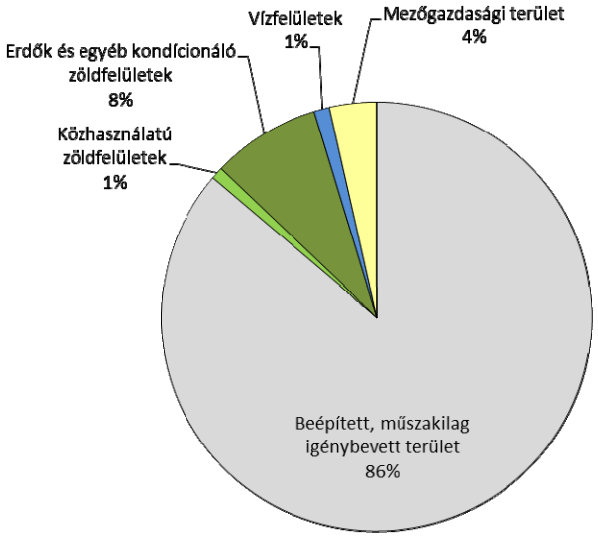

45. ábra: Tájhasználat területi megoszlása a kerületben

A Duna vonalát követő medencében a korai régészeti kultúráktól napjainkig megszakítás nélkül mindig megtalálható az ember jenléte. A folyó mindkét oldalán adott volt emberi településre alkalmas környezet, a közelsége, a jó termőföld, a kedvező csapadékviszonyok, a fontos kereskedelmi utak és dunai átkelőhelyek. A honfoglalás korabeli Gubacs falu nevét XI. sz.-i iratok említik először.

Az I. katonai felmérés (1763-1787) idején készült térképek alapján a Pesterzsébet ekkor még beépítetlen volt. Kisvízfolyásokkal tagolt homokbuckás síksága mezőgazdasági művelés (szántó, rét és legelő) alatt állt. Az újtelepi mocsárrét jelentősebb vízállásos terület volt.

A II. katonai felmérés (1806-1869) térképein már látszanak az intenzívebb emberi tájalakítás nyomai: a vízfolyások mederrendezése, mocsarak lecsapolása, a felépült vasúti pálya mentén megjelenő gazdasági létesítmények (agyaggödör és téglagyár, vegyi üzem, stb.). Az RSD mentén

szőlős-gyümölcsös kertek domináltak ekkor. Az 1800-as évek közepétől kezdődően fokozatosan épültek be a mai lakóterületi részek. Erzsébetfalva telepet a mai központi városrész helyén 1870-ben alapították a helyi földtulajdonos polgárok.

Védett, védendő táji, természeti értékek, területek

Pesterzsébeten országos, vagy helyi (fővárosi) jelentőségű védett természeti terület, természeti emlék nem található. A kerület kiemelkedő természeti értéke az RSD, amelynek medre és partja az EU és Magyarország ökológiai hálózatainak része: NATURA 2000 kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUDI20042), valamint az *ORSZÁGOS ÖKOLÓGIAI HÁLÓZAT* ökológiai folyosó övezete.

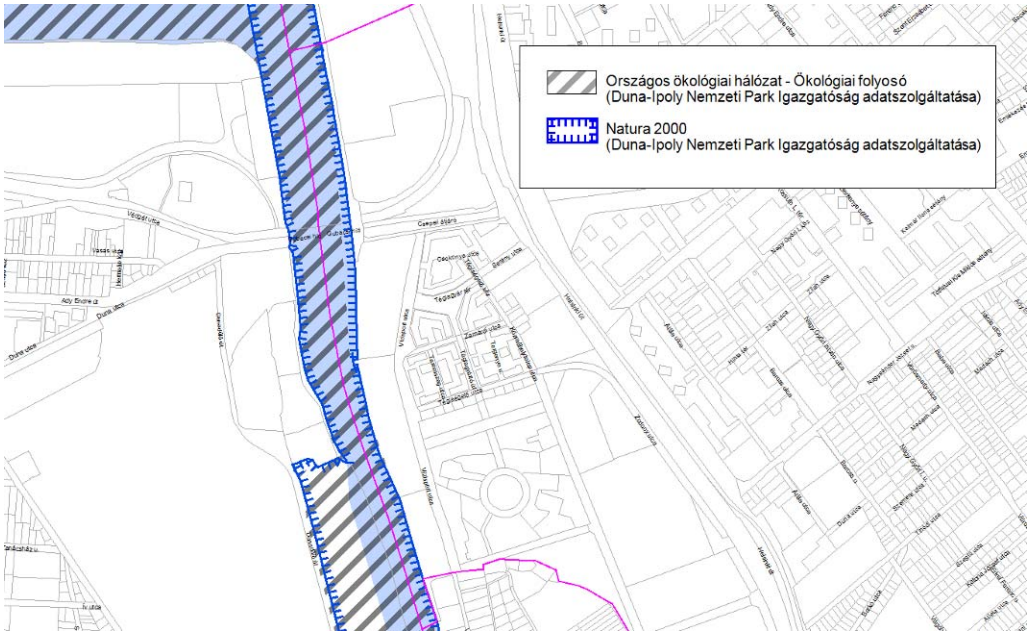

46. ábra: Natura 2000 és ökológiai hálózat által érintett területek

Az RSD természetes növényzetét nagyrészt elvesztette, a fennmaradt vékony nádszegélyek fennmaradása a vízminőség javítása végett is kiemelten fontos. A gyakorlatilag állóvízként viselkedő Duna-ág egész évben igen jelentős élőhelye a vízimadaraknak. A természetvédelmi értékei közé tartoznak az úszólápok, amelyek ritka, védett növény- és állatfajok élőhelyei.

Védelemre érdemes, kb. 5 ha kiterjedésű természetközeli terület az ún. *SOROKSÁR-ÚJTELEPI MOCSÁRRÉT*. A XX. kerület déli részén található nedves, réti élőhely környezetében földfeltöltések történtek, de még meglepő épségben fennmaradt az értékes lápterület.

Említésre érdemes természeti szempontból a *SÓSMOCSÁR ÁROK-RENDSZERE*, amelynek a szennyezettsége ellenére is viszonylag gazdag élővilága van: békák, siklók, mocsári teknősök élnek benne, időszakosan vízimadarak (pl. szürke gém) is előfordulnak a környéken.

SWOT

ERŐSSÉGEK	**GYENGESÉGEK**
▪ Az RSD, mint számos növény- és állatfaj élőhelye. ▪ Gubacsipuszta fennmaradt értékes élőhelyei: az Újtelepi-parkerdő és a lápterület.	▪ Pesterzsébet a jelentős beépítettségének köszönhetően összességében csekély táji-természeti értékkel bír.
LEHETŐSÉGEK	**VESZÉLYEK**
▪ RSD revitalizációja állami beruházás keretében.	▪ Megnő az igény a zöldmezős beruházások iránt a jelentős belső tartalékok ellenére. ▪ Vízfolyások revitalizációjának összehangolása a sok érdekelt jelenléte miatt nem koordinálható sikeresen. ▪ Forráshiányos természetvédelem miatt az értékek pusztulása.

FEJLESZTÉSI KIHÍVÁSOK

- Beépítésre nem szánt területek megőrzése, természetvédelmi érdekek érvényre juttatása.
- Természetvédelem szempontjainak és gazdasági rekreációs hasznosítás szempontjainak összeegyeztetése a vízfolyás-revitalizációk során.

8. ZÖLDFELÜLETI RENDSZER VIZSGÁLATA

A zöldfelületi rendszer a település sajátos felépítésű, biológiai folyamatokkal és ökológiai törvényszerűségekkel jellemezhető alrendszere. A növényzettel borított zöldfelületeken túl biológiailag aktívnak számítanak a vízfelületek is. A településszerkezetet átszövő, tagoló városi szabadterek rendszere foglalja magába a területi és lineáris zöldfelületi elemeket. Ez a hálózat különböző jellegű és funkciójú, változatos zöldfelületi elemekből épül fel. A zöldfelületi elemek tipologizálhatók kiterjedésük, eltérő ökológiai jellemzőik, és rekreációs használatuk alapján.

Pesterzsébet jelentős részben sűrű beépítettségű, a kertvárosias városrészek zöldfelületi rendszere hiányosnak mondható, egyenetlenül elhelyezkedő közkertek és az út menti zöldsávok, fasorok képezik a zöldfelületi rendszer gerincét. A telepszerű lakóterületek zöldbeágyazottsága jobbnak mondható. Az RSD parti sávja kerületközi zöldfelületi (ökológiai) kapcsolatot képez. A gubacspusztai szabadterületek az M5 autópálya mentén a város szövetébe nyúló zöldfelületi ék végpontját jelentik. Az itt meglévő zöldfelületek által biztosított az ökológiai kapcsolat Soroksár irányban, az ökológiai hálózat részét képező természetközeli területek felé. Keleti irányban az autópálya kedvezőtlen, izoláló hatással bír ökológiai értelemben.

Szerkezeti, kondicionáló szempontból lényeges, valamint a zöldfelületi karaktert meghatározó elemek

Rekreációs szempontból a közparkok, közkertek és turisztikai rendeltetésű erdőterületek a meghatározóak, ezek alkotják a zöldhálózatot, amelynek elemei korlátlan közhasználattal bírnak. A közhasználatú zöldfelületek mellett a közhasználat elől elzárt, vagy korlátozott közhasználatú területek zöldfelülete szintén fontos strukturális alkotórész. A fentieken túlmenően a kerületben található többi zöldfelületi elem főként kondicionáló szerepet tölt be.

A zöldfelületi rendszer legjelentősebb elemei:

- ökológiai szempontból jelentős zöldfelületek: Újtelepi-parkerdő, Soroksár-Újtelepi mocsárrét és térsége;
- telepszerű lakóterületek zöldfelületei;
- jelentős zöldfelületű intézménykertek: Jahn Ferenc (Dél-pesti) Kórház, Pestszenterzsébeti köztemető, Jódos-sós Gyógyfürdő kertje.

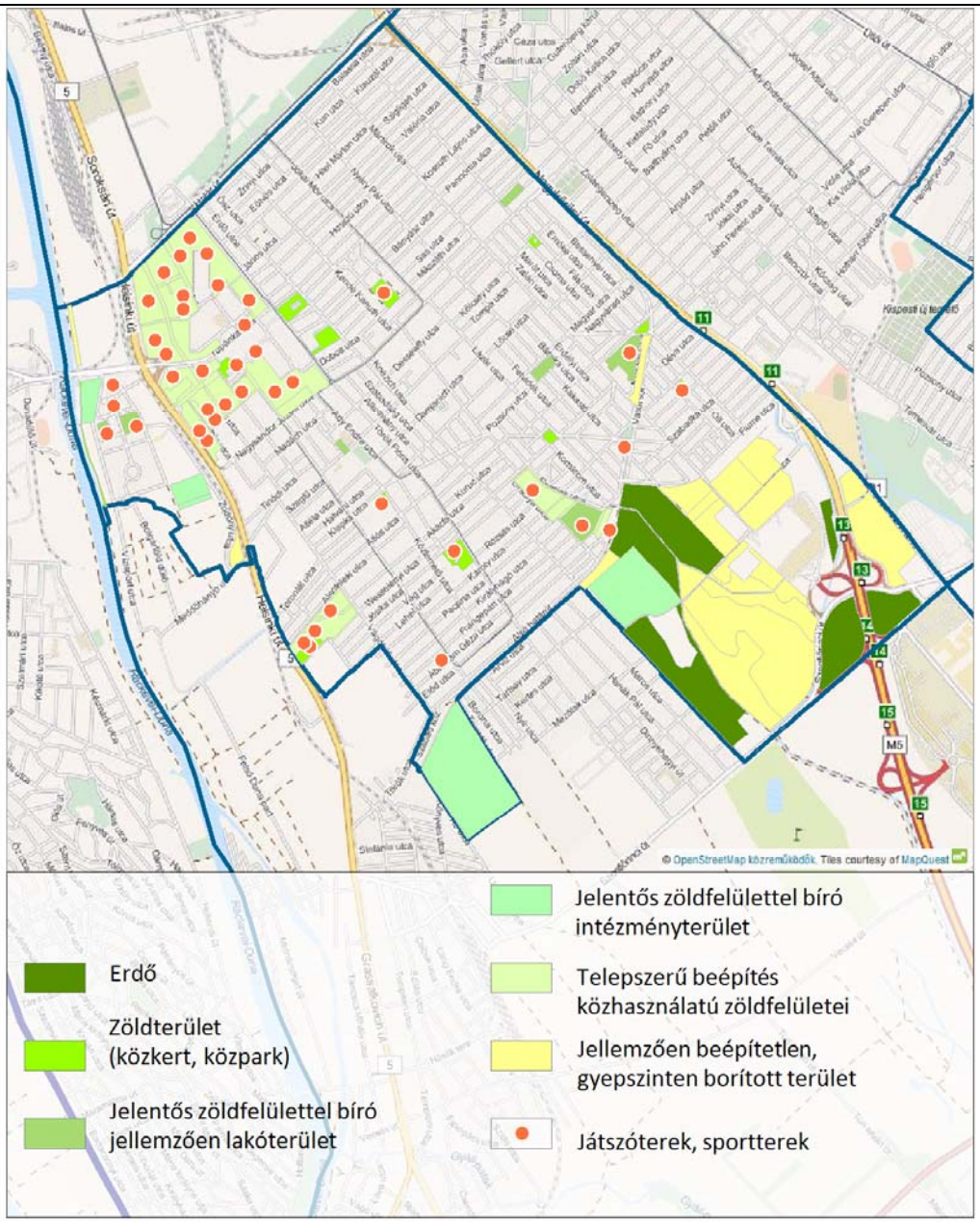

47. ábra: Zöldfelületi rendszer

A kerület fontosabb *KÖZKERTJEI, KÖZPARKJAI*: Tátra tér, Szent Erzsébet tér, Emlékezés tere, Magyarok Nagyasszonya tér, Kossuthfalva tér, Ady Endre tér, Hunyadi János tér, Deák tér.

A kerület csekély erdőterülettel rendelkezik, az *ÚJTELEPI PARKERDŐN* kívül a Köves utca térségében az Erzsébet ér mellett találhatók üzemtervezett erdők. Ezek az erdőterületek szabadidős célra jelenlegi állapotukban csak korlátozottan alkalmasak, fejlesztést igényelnek. Bár az Országos erdőállomány Adattárában nem szerepelnek, gyakorlatilag erdősült területként értékelhetők az M5 autópálya – Szentlőrinci út csomópont által közrezárt 5-10 ha nagyságú zöldfelületek.

A kerület legjelentősebb *ZÖLDFELÜLETTEL RENDELKEZŐ INTÉZMÉNYE* a Jahn Ferenc Kórház. A közel 15 ha-os telekterület mintegy 60-65 %-a zöldfelület, ez részben színvonalasan kialakított kert, részben erdő. A nagy zöldfelületű intézménykertek közé sorolható a Pestszenterzsébeti köztemető, amely jelentős faállománnyal bír.

A *KÖZTERÜLETI FASOROK* a zöldfelületi rendszer szerves részét képezik. Különös jelentőséggel bírnak a XX. kerületben, ahol a közhasználatú zöldfelületek aránya igen alacsony. A vizsgálatok alapján a

kerület közterületeinek 80-90%-a fásított, 70%-ban kétoldalt telepített állománnyal. Ez elsősorban a fejleszthetőség szempontjából kedvező (az élettér rendelkezésre áll), mert jelenleg a közterületi faállomány döntő hányada (~95%-ban) szakaszos, vagy hiányos telepítésű.

Zöldfelületi ellátottság értékelése

A zöldfelületi ellátottságot meghatározza egyrészt a közkertek, közparkok és erdőterületek nagysága és térbeli elhelyezkedése, másrészt a településen található zöldfelületek intenzitás értéke.

Közkertek, közparkok és erdőterületek

A település zöldterületi ellátottsága a közösség által igénybe vehető zöldfelületek nagyságától (funkcionális kínálatától), illetve ezek térbeli elhelyezkedésétől függ. A közösségi zöldfelületek típusonként eltérő funkcionális és rekreációs szereppel, valamint eltérő vonzáskörzettel bírnak. A mozaikosan elhelyezkedő kisebb közkertek a napközbeni rekreációt biztosítják, a komplexebb funkcióval rendelkező parkok (városi parkok), valamint a nagyobb kiterjedésű erdőterületek az egész napos rekreációban játszanak szerepet. A vonzáskörzet mérete, kiterjedése a zöldfelület funkciójától, a környező lakóterületek elhelyezkedésétől, valamint a korlátozó tényezők lététől és elhelyezkedésétől függ. A településszerkezetből fakadóan az egyes városrészek zöldfelületi ellátottságát más-más típusú zöldfelületek biztosítják.

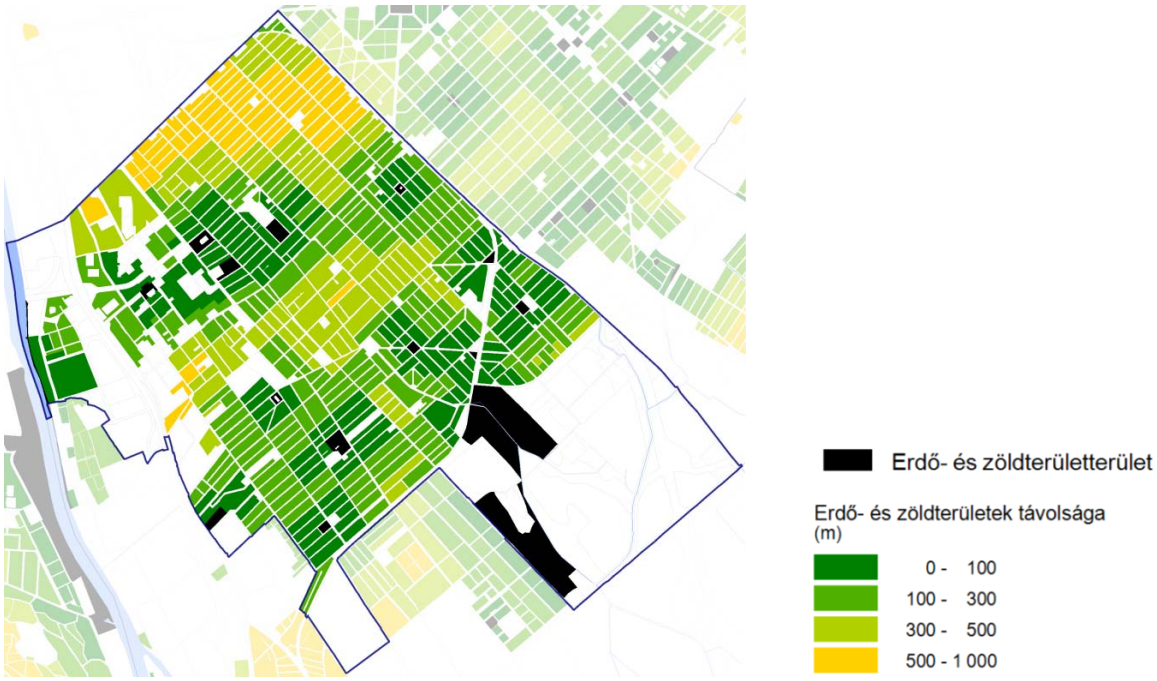

48. ábra: Erdő- és zöldterületek lakóterületektől való távolsága

Forrás: TSZT 2015

A zöldterületi ellátottságot a kiszolgálandó lakosság száma is nagymértékben alakítja. Az 1 főre jutó zöldterületek nagyságát megkapjuk, ha zöldterületek összesített területét összevetjük a kerület lakos számával. A kerületben található erdőterületek nehézkes megközelíthetőségük miatt, perifériális elhelyezkedésükből fakadóan, továbbá rendezetlen, szemetes állapotuk miatt korlátozott mértékben játszanak szerepet a zöldfelületi ellátottság alakításában. Pesterzsébeten a közcélú zöldfelületek aránya kicsi, nem éri el a budapesti átlagot. A zöldterületi besorolású, funkcionáló közkertek, közparkok területe összesen csupán ~12 ha, amely értékkel számolva az egy főre jutó zöldterületek mennyisége kevesebb, mint 2 m2/fő (a lakótelepi zöldfelületekkel nem számolva).

Pesterzsébet parkjainak többsége mind a felszerelést, mind a növényállományt tekintve megújításra szorul. A lakótelepi parkok egy része kb. 50 évvel ezelőtt épült (Gubacsi lakótelep, Tátra téri lakótelep stb.) és rendszeres felújításuk nem történt meg. A kb. 20 évvel ezelőtt épült parkok (pl. Helsinki út, Nagy Győri I. u., Berkenye stny., Török F. u. stb.) nem olyan színvonalon és minőségben készültek el, ami kedvezne a tartós használhatóságuknak, jellemzők a tervezési hibák, építési, műszaki hiányosságok. Az elmúlt közel 10 évben fokozatosan, lépésről-lépésre, a források adta lehetőségek szerint folyt a közcélú zöldterületek fejlesztése.

A kerületben található mintegy 40 játszótér döntő hányadát felújították, szabványosították a közelmúltban, azonban a 47. ábra tartalmazza a nem korszerűsített játszótereket is.

Zöldfelületi intenzitás

A zöldfelületi intenzitás másik meghatározó indikátora zöldfelületi ellátottságnak, és ezáltal a települések élhetőségének. A zöldfelületek közvetetten, illetve közvetlenül hatással vannak a városklímára, közvetett módon pedig az élővilágra és az emberre is. A Zöldfelület Intenzitás érték (ZFI) a zöldfelület intenzitását jellemző %-érték, mely az adott területre eső zöldfelületek arányát (területi kiterjedés és borítottság minősége is) fejezi ki. Az érték nagysága nem egyezik a zöldfelületek tényleges nagyságával. (Pl. egy zárt lomkorona szint alatt lévő szilárd burkolat nem érzékelhető a felvételeken.)

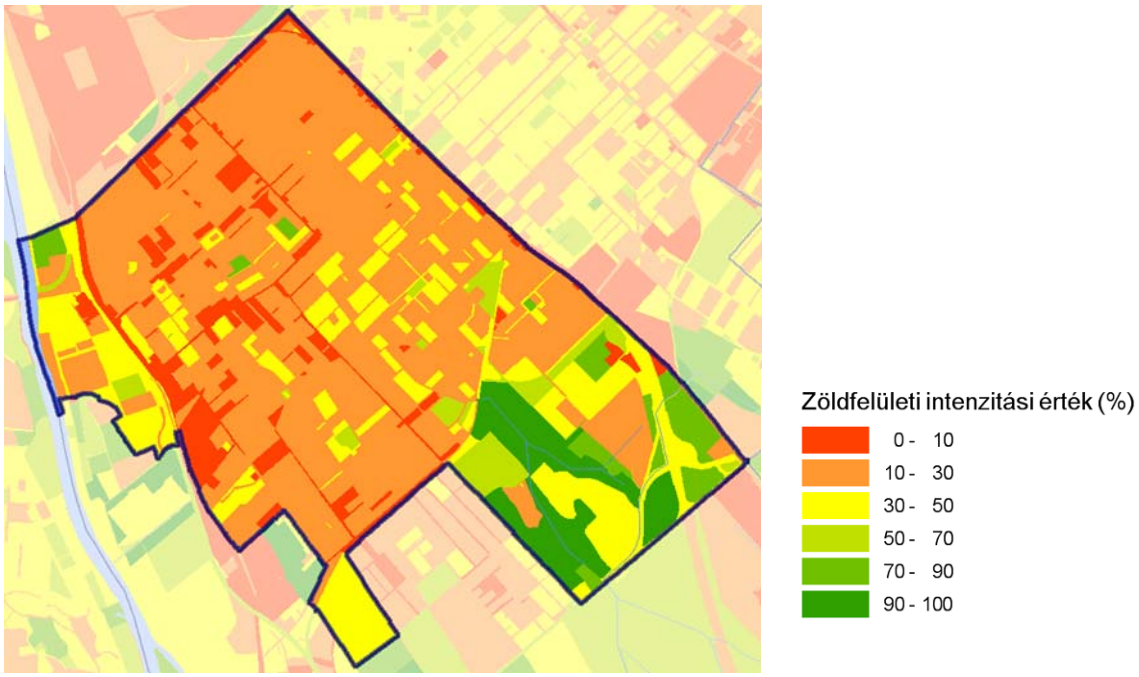

49. ábra: Zöldfelületi intenzitás érték, 2010.
Forrás: TSZT 2015 (Adatforrás: BCE, Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék, Landsat TM5 műholdfelvétel felhasználásával)

A Zöldfelületi intenzitás című ábrán jól látható, hogy a kerület zöldfelületekben igen hiányos. Legrosszabb arány a Helsinki út menti gazdasági területeken mutatkozik (<10%!), de általában véve a legtöbb lakóterületen is az előírt legkisebb zöldfelületi érték alatt van, különösen Erzsébetfalva, Pacsirtatelep városrészeken. Kedvezőbb, 50%-ot meghaladó intenzitás érték csak a Gubacsipuszta szabadterületein és szórványosan Gubacs városrészben fordul elő.

SWOT

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK

▪ Gubacsipuszta beépítetlen területei egybefüggő zöld éket képeznek Soroksár szabadterületei irányába.	▪ A kerület zöldfelületi rendszere hiányos. ▪ A közcélú zöldterületek egy főre jutó aránya a budapesti átlag alatt van. ▪ Közparkok, közkertek leromlott állapota.
LEHETŐSÉGEK	**VESZÉLYEK**
▪ RSD revitalizációja állami beruházás keretében. ▪ Szabadtéri rekreációs, sportterületek, valamint az egészséges lakókörnyezet iránti igény növekedése. ▪ Ingatlantulajdonosok együttműködése a használaton kívüli területek átmeneti hasznosításában, köztük a zöldfelületi megoldások alkalmazásában.	▪ Megnő az igény a zöldmezős beruházások iránt a jelentős belső tartalékok ellenére. ▪ Barnamezős területek átalakítása finanszírozás hiánya és az agglomerációban/szomszédos kerületekben rendelkezésre álló zöldmezős területkínálat, illetve a barnamezős területeken működő KKV-k forráshiánya miatt elmarad.

FEJLESZTÉSI KIHÍVÁSOK

- A zöldfelületi, környezetrendezési szempontok hatékonyabb érvényesítése a gazdasági visszaesés ellenére.
- Az újfajta rekreációs igényeknek való megfelelés (pl. extrém sportok).

9. AZ ÉPÍTETT KÖRNYEZET VIZSGÁLATA

AZ ÉPÍTETT KÖRNYEZET ÉRTÉKEI

Településszerkezet történeti kialakulása

A Duna vonalát követő medence a korai régészeti kultúráktól napjainkig lakott település volt. Gubacs falu nevét egy, az 1067 körül keletkezett századi monostor alapítólevelében említik először. Gubacspusztát a XVIII. században a Batthai Watthai nemzetség, majd később, herceg Grassalkovich Antal birtokolta. 1840-ben az egész gödöllői uradalmat megvette báró Sina György, aki a nem összefüggő uradalmat gödöllői, hatvani, szentlőrinci uradalommá alakította.

1864-ben a brüsszeli Banque de Credit Foncier et Industriel a tulajdonába került uradalmat parcellázni kezdte, ám csak 1870-ben indult meg a betelepedés. Erzsébetfalva az iparosság és a kereskedők telepe lett. Ugyanekkor kezdték meg a mai Kossuthfalva területének felparcellázását is, ahol főként földművesek laktak. A két telep 1897-ben szakadt el Soroksártól és alakult önálló községgé Erzsébetfalva néven.

50. ábra: Második katonai felmérés (1806-1869)
Forrás: http://mapire.eu/hu/

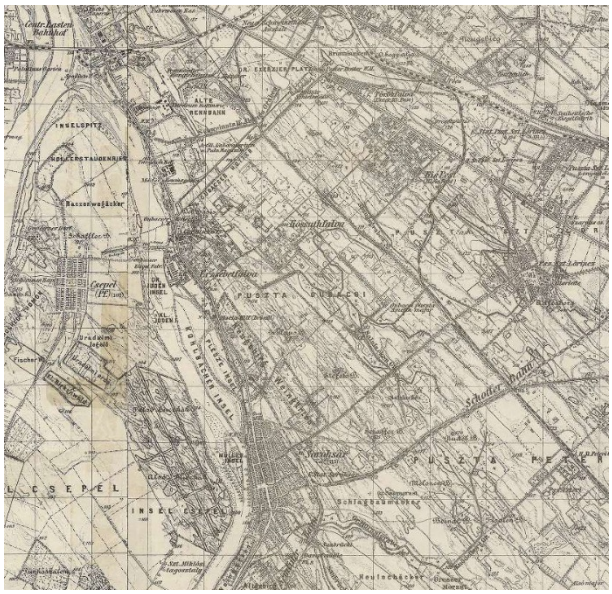

51. ábra: Harmadik katonai felmérés (1869-1887)
Forrás: http://mapire.eu/hu/

1907-ben Szabó-telep új parcellázás indult, melynek házait és utcáit már az új építési szabályrendelet értelmében tervezték. Pesterzsébeten gyáripar ekkor nem alakult ki, apró ipari üzemek működtek. Az 1920-as évek elején, Magyarországon Erzsébetfalva volt a legnépesebb község. A 20-as évek második felében mutatkozó általános gazdasági fellendülés lehetővé tette, hogy Pesterzsébet ipari fejlődése lendületet vegyen és több új gyárat is alapítottak.

Történeti településmag

A kerület legrégebben kialakult városrésze Erzsébetfalva, mely egyben a település központja volt. Az itt meginduló fejlődést az egész országra kiható 1873-as nagy gazdasági válság meglassította és csak az 1890-es években épült be. E területen szűnt meg elsőként a korábbi településszerkezet és alakult ki az új városközpont az 1960-as években. A korábbi telekosztás és épületek csak a terület határán maradtak fenn, beékelődve az új építésű házak közé.

Az 1970-es évek végén meginduló gazdasági fejlődés ismét fellendülést hozott Erzsébetfalva életében. A vasúthálózat bővítésével megállóhely létesült a település mellett, az így létrejött gazdasági fellendülés következtében folytatódtak az építkezések. A parcellázás rendszertelenségéből adódóan a házak a természeti viszonyokhoz alkalmazkodva ötletszerűen épültek. Ebből következett, hogy a település utcahálózatai is a rendezési elgondolások nélkül a terepviszonyokhoz illeszkedően jött létre.

Magyarország területén harmadikként Pesterzsébeten alakult ki "Kossuthfalva" 1870-ben. A városrész tudatos parcellázás következtében alakult ki, és ennek a tudatosságnak a jegyeit ma is őrzi. A kerület többi kertvárosi beépítésétől eltérően, itt a telekosztás ma is a régi falusias jellegről tanúskodik. Eltérő utcahálózata van, nagyobb tömbökkel, hosszú-keskeny telkekkel.

Régészeti terület, védett régészeti terület, régészeti érdekű terület

A régészeti örökség leírása a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény 71. § (1) bekezdése szerinti, a Lechner Lajos Tudásközpont által vezetett közhiteles hatósági nyilvántartásban található adatokon, az ide vonatkozó szakirodalmon, a Magyar Nemzeti Múzeum Adattárában található leletmentési dokumentációkon és a helyszíni szemlén alapul.

Történeti leírás, régészeti örökség

A mai XX. kerület, Pesterzsébet története csak a késő újkorban kezdődik, így kívül esik a 2001. évi LXIV. tv-ben a régészet tárgykörébe utalt 1711-es korszakhatáron. A kerület területének korábbi történetét a XI. századtól kezdve rendelkezésünkre álló írásos adatok mellett alapvetően a régészeti emlékek alapján lehet felvázolni. A kerület területén ismertté vált régészeti lelőhelyek mind leletbejelentések, leletmentések alapján váltak ismertté, ahol ezután a lelőhely még csak részleges feltárása sem történt meg.

A Duna partjának homokos dűnékkel tarkított sávjában kialakult főút menti terület az őskortól kezdve a népvándorláskoron át a középkorig topográfiai adottságainál fogva kedvelt színtere volt a történeti korok emberi megtelepedésének. A középkorban itt találjuk Gubacs falut a terület legmagasabb pontján épült templomával. A hosszú életű, és fontos kereskedelmi út mellé települt faluról jelentőségéhez képest igen keveset tudunk.

Egy 1775-ben készült felmérésen a kerület területe teljesen lakatlan. A korábbi időkből származó esetleges rom sem került feltüntetésre. Ha a régészeti leletmentések leírásait vesszük alapul, abból is kiderül, hogy Pesterzsébet fokozatos benépesülését mindenütt megelőzte valamilyen homokbányászattal egybekötött tevékenység. Van ahol csak 1-2 méter vastag rétegeket egyenlítettek ki a parcellázások során (pl. A Perczel Mór utca tájékán), de ez éppen elég volt arra, hogy az egyébként nagy kiterjedésű temetők, településrészek tetemes része ezekkel a homokbányászatokkal eltűnjenek nyomtalanul.

Régészeti védettségek: területi és egyedi

A kerületben összefüggő régészeti terület csak a Duna mentén helyezkedik el, míg kisebb, szórványos lelőhelyek megtalálhatóak a kerület belső területein is - a térképen bemutatott pozíciókban. A részletes lelőhelyleírást a melléklet tartalmazza.

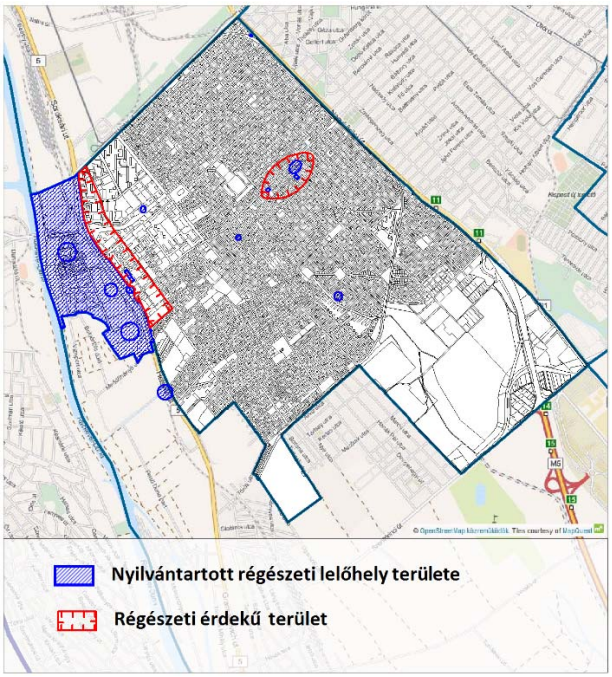

52. ábra: Pesterzsébet régészeti területei

Világörökségi és világörökségi várományos terület

A XX. kerületben nincs világörökségi és világörökségi várományos terület.

Műemlék, műemlékegyüttes

A XX. kerületben nincs műemlék, műemlékegyüttes.

Műemlékvédelem sajátos tárgyai: a történeti kert, temető és temetkezési emlékhely

A XX. kerületben nincsenek műemlékvédelem sajátos tárgyai.

Műemléki terület: történeti táj, műemléki jelentőségű terület, műemléki környezet

A XX. kerületben nincs műemléki terület.

Nemzeti emlékhely

A XX. kerületben nincs nemzeti emlékhely.

Helyi védelem

Fővárosi helyi védelem

Budapest főváros városképe és történelme szempontjából meghatározó építészeti örökség kiemelkedő értékű - műemléki védettség alatt nem álló - elemeinek védelme érdekében Budapest Főváros Önkormányzata Közgyűlése a 37/2013. (V.10.) Főv. Kgy. rendeletében határozza meg a helyi védettséggel kapcsolatos szabályokat. A rendelet új mellékletét a 69/2013. (IX.18) önkormányzati rendelettel fogadták el.

A XX. kerületben 17 épület és 2 épületegyüttes áll fővárosi helyi védettség alatt, helyüket a térkép mutatja, részletes táblázat pedig mellékletben található.

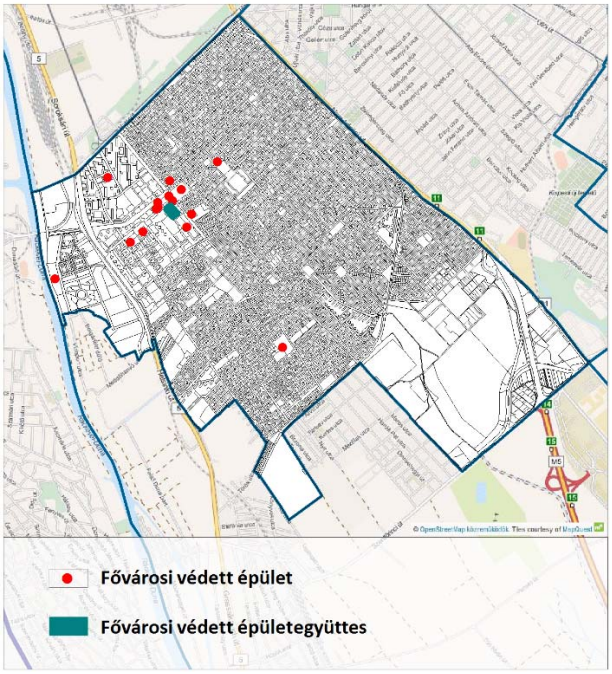

53. ábra: Fővárosi helyi védett épületek a kerületben

Kerületi helyi védelem

A kerületnek jelenleg nincs helyi védett épülete és védelemre javasolt adatbázisa sem. A történeti és építészeti értékekkel rendelkező épületállomány megmentése miatt fontos lenne, ha a kerület helyi védelmi listát és védelmi rendeletet készítene el.

TERÜLETFELHASZNÁLÁS VIZSGÁLATA

A település szerkezete, a helyi sajátosságok vizsgálata

A kerület a Duna bal partján fekszik, területe 1218 ha. Természettáji szempontból a Pesti-síkság része, a Ráckevei (Soroksári) Duna-ág mellett, a Csepel-sziget északi csúcsával átellenben. Közigazgatásilag nyugatról a XXI. kerülettel, északról a IX. kerülettel, északkeletről a XIX. kerülettel, keletről a XVIII. kerülettel, délről pedig a XXIII. kerülettel határos.

A fővárosi zónarendszerben a XX. kerület három zóna (Duna menti, átmeneti és az elővárosi zóna) **peremrészén** helyezkedik el. *(Lásd. 2. fejezet - Budapest főváros településszerkezeti terve (TSZT 2015) pontjánál a térképi lehatárolást.)*

A Duna menti zóna a főváros egyre értékesebb területsávjává válik, ugyanakkor a XX. kerületen belül ez a potenciál még nem kellően kiaknázott. Az átmeneti és az elővárosi zóna nyugat – kelet irányban osztja két részre a kerületet, azonban a kerület sajátos kettősségét adó kertvárosias, kisvárosias lakóterületek, valamint a koncentrált lakótelepek, gazdasági-, intézményi- és rekreációs területek jellemzően észak – déli irányban válnak el.

Pesterzsébetet érinti az M5 autópálya, keresztülhalad rajta az 51. sz. országos főút. A fővároson belül a Határ út a Gubacsi híddal jelentős haránt irányú térszerkezeti elemet tölt be. A közúti fővonalak, a HÉV és a vasút által meghatározott területek szerkezetileg tagolják a kerületet.

Napjainkban a **lakófunkció domináns a kerületben, kvázi alvó-városi térség**, kertvárosias és kisvárosias családi házas területekkel és lakótelepekkel. A kerület központja (városközpont) és a jelentősebb intézmények a kerület észak-nyugati részén kaptak helyet. A rekreációs területek a kerület nyugati, Duna-parti részén, az erdő, mezőgazdasági és gazdasági területek a kerület dél-keleti részén, valamint a Helsinki út mentén koncentrálódnak.

A kerület jelenlegi, tényleges területfelhasználása

A XX. kerület jelenlegi, tényleges területfelhasználására összességében a vegyesség jellemző.

A beépítésre szánt területeken belül – bár a lakóterületek dominanciája vitathatatlan – éppúgy megtalálhatóak a gazdasági, a vegyes és a különleges területek is, csak kisebb léptékben.

A **lakóterületek** több, mint a felét a ***kertvárosias*** lakóterületek adják, jellemzően a kerület keleti és középső sávjában nagy összefüggő egységet alkotva. A ***nagyvárosias*** lakóterületek döntően a kerület észak-nyugati részén koncentrálódnak, elszórtan azonban a kertvárosias lakóterületekbe ékelődve is megtalálhatóak. A ***kisvárosias*** lakóterületek a központhoz és környezetéhez csatlakozva (nagyvárosias, vegyes és gazdasági területek mellett) képeznek átmenetet a kertvárosias lakóterületek irányába a Határ úttól a Helsinki útig.

A kerület észak-nyugati részén, a központban és környezetében koncentrálódnak a **vegyes** területek. A kerület egyközpontú, melyet a Pesterzsébet városközpont ***településközpontja*** és hozzá keletről csatlakozó Tátra tér képez. Ettől nyugatra, a Helsinki út által elválasztva található a Gubacsi-hídtól északra lévő jellemzően beépítetlen (a beépített terület pedig gazdasági funkciójú) mellékközponti terület, ahol így még a központi funkciók teljesen hiányoznak. A kerületben fellelhető egyéb lokális központok jellemzően csak kis méretűek és jelentőségűek (területfelhasználási egységként nem is jelennek meg), inkább csak központ kezdeményeknek nevezhetjük őket. Ezek jellemzően a lakótelepeken és az elszórt ***intézményi*** területeken levő kereskedelmi és szolgáltató funkciók.

A gazdasági **kereskedelmi, szolgáltató** területek a Helsinki út és az M5 autópálya bevezető szakasza két oldalán kaptak helyet. A Helsinki út keleti oldalán szorosan illeszkednek a lakóterületekhez, ami nem kedvező, azonban a többi gazdasági terület viszonylag jól elkülönül a lakóterületektől. Megjegyzendő, hogy sok kisebb kereskedelmi, szolgáltató terület (ami a tervezett, TSZT szerinti területfelhasználásban nem jelenik meg a léptékből adódóan) a lakó és intézményi területeken belül helyezkedik el.

A **különleges** területek közül a szabadidő eltöltés-, sport- és rekreációs területek a Helsinki út és a Duna között találhatóak (csónakházak, jelenleg használaton kívüli gyógyfürdő, Zodony utcai sportcentrum). Ezek mellett említést érdemel még a kerületi temető és a Dél-pesti kórház a kerület déli részén.

A **beépítésre nem szánt területek** közül megemlítendő a kerület szerkezetét is befolyásoló ***közlekedési*** területek (főútvonalak, HÉV, vasút), valamint a kerület dél-keleti részén összefüggő egységet alkotó védelmi- és közjóléti ***erdők*** területei. Viszonylag kisebb kiterjedésben (összességében a kerületnek mintegy 5%-án) találhatóak ***mezőgazdasági*** területek, elsősorban a kerület déli határán. Ezek nagyrészt szántó vagy erdő művelési ágba tartoznak. Budapest Főváros Kormányhivatalának Földhivatala tájékoztatása szerint a kerületben a 3. és 4. minőségi osztályú szántó művelési ágba tartozó területek aranykorona értéke minősül átlag felettinek. A Földhivatal ingatlan-nyilvántartási alapján 1-3. minőségi osztályba tartozó termőföld nem található a kerületben. Az OTRT lehatárolása alapján 21 ha kiváló termőhelyi adottságú erdőterület található a kerület területén.

Művelési ág:	**kivett**	**erdő**	**legelő**	**nádas**	**rét**	**szántó**
Terület (ha):	1151	19	2	8	18	22
	94,4%	1,6%	0,1%	0,6%	1,5%	1,8%

1. táblázat: Művelési ágak megoszlása

Forrás: TAKARNET

A XX. kerületben az alábbi **tényleges** beépítésre szánt és beépítésre nem szánt területek találhatóak, az OTÉK által meghatározott területfelhasználási egység kategóriák közül:

Tényleges területfelhasználás Pesterzsébeten

		ha			***ha***
Lakó területfelhasználás			**Különleges területek**		
Nagyvárosias, jellemzően szabadonálló jellegű lakóterület	Ln-3	13,84	Kondicionáló célú, jelentős zöldfelületű terület	Kb-Ez	3,07
Nagyvárosias telepszerű lakóterület	Ln-T	73,69	Különleges területek összesen:		3,07
Kisvárosias, jellemzően szabadonálló jellegű lakóterület	Lk-2	6,64	**Közlekedési területek**		
Kisvárosias, telepszerű lakóterület	Lk-T	17,13	Közúti közlekedési terület	KÖu	79,65
Kertvárosias, intenzív beépítésű lakóterület	Lke-1	624,49	Kötöttpályás közlekedési terület	KÖk	11,58
Lakó területfelhasználás összesen:		735,79	Közlekedési területek összesen:		91,24
Vegyes területfelhasználás			**Vízgazdálkodási területek**		
Kiemelt jelentőségű helyi központ területe	Vt-H	23,59	Folyóvizek medre és partja	Vf	6,52
Intézményi, jellemzően szabadonálló jellegű terület	Vi-2	30,82	Állóvizek medre és partja	Vá	6,83
Intézményi, helyi lakosság alapellátását biztosító terület	Vi-3	7,07	Vízgazdálkodási területek összesen:		13,36
Vegyes területfelhasználási egység összesen:		61,48	**Zöldterület**		
Gazdasági területek területfelhasználási egység			Közkert, közpark	Zkp	10,27
Gazdasági, jellemzően kereskedelmi, szolgáltató terület	Gksz-1	46,65	Zöldterületek összesen:		10,27
Gazdasági, jellemzően raktározást, termelést szolgáló terület	Gksz-2	42,76	**Erdőterület**		
Gazdasági területek területfelhasználás összesen:		89,41	Védelmi erdő	Ev	15,94
Különleges területek területfelhasználás			Közjóléti erdő	Ek	41,23
Egészségügyi terület (kórház, szanatórium, gyógyszálló,	K-Eü	14,84	Erdőterületek összesen:		57,17

gyógyüdülő)					
Nagykiterjedésű rekreációs és szabadidős terület	K-Rek	20,59	**Mezőgazdasági területfelhasználás**		
Temető területe	K-T	23,33	Általános mezőgazdasági területfelhasználás	Má	94,99
Mezőgazdasági üzem területe	K-Mü	2,27	Mezőgazdasági területek összesen		94,99
Különleges területek területfelhasználás összesen:		61,03	**Tényleges beépítésre nem szánt területek összesen:**		270,1
Tényleges beépítésre szánt területek összesen:		947,71			

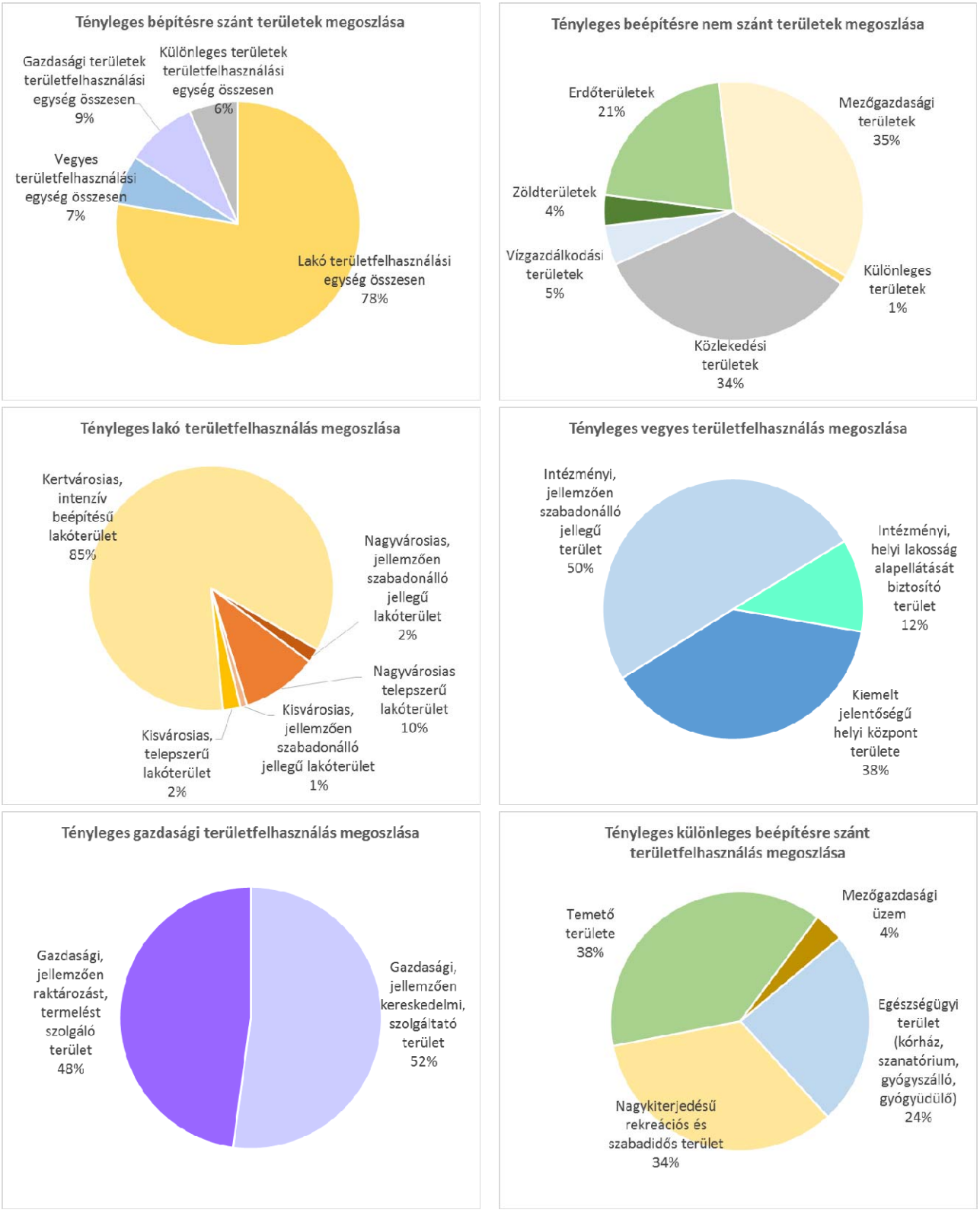

54. ábra: A tényleges területfelhasználási egységek megoszlása Pesterzsébeten

A kerületben 6 városrész található, tényleges területfelhasználásuk az alábbi:

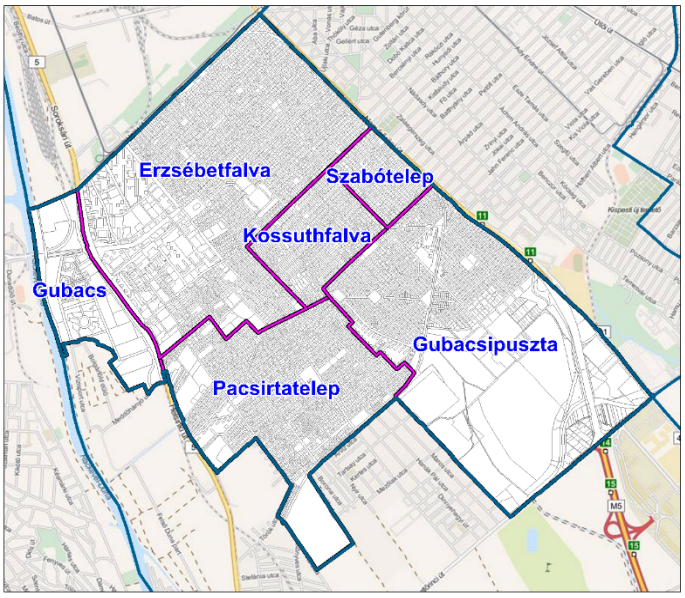

55. ábra: Pesterzsébet kerületrészei

Erzsébetfalva

A kerület északi részén található **heterogén** karakterű kerületrész a Helsinki út és a Nagykőrösi út között, amely tulajdonképpen a kerület „magját” adja.

A városrész középső és nyugati részén a **nagyvárosias lakótelepek** gyűrűjében alakult ki a kerület fő központja. Itt találhatóak a kerület jelentősebb **igazgatási, nevelési, oktatási, hitéleti intézményei és irodái** elsősorban a sétálóutcává alakított Kossuth Lajos utcára „felfűzve”. A központhoz szervesen csatlakozik a Szent Erzsébet tér, majd a Tátra tér, melyek létrehoznak egy kiterjedt alközponti térséget a városrészben, kiegészülve **zöldterületekkel** (Szent Erzsébet tér, Emlékezés tere, Tátra tér). A központ egységétől észak-keleti, keleti irányban nagy összefüggő, tagolatlan **kisvárosias és kertvárosias** lakóterületek találhatóak a Nagykőrösi útig. A kerület észak-nyugati részén a Helsinki út menti sávban **kereskedelmi, szolgáltató** egységek, délen pedig **gazdasági, kisvárosias és kertvárosias** tömbök alakultak ki.

Kossuthfalva, Szabótelep

Erzsébetfalvához déli irányba csatlakozik a két leghomogénabb kerületrész, jellemzően szabadonálló beépítésű, alacsony szintszámú **kisvárosias és kertvárosias** karakterű lakóterületei. A kertvárosias jelleg mellett a főutak mentén sűrűsödések figyelhetőek meg **kereskedelmi, szolgáltató funkciókkal,** valamint megemlítendő, hogy falusias karakter is érzékelhető még, ugyanis az eredeti, hosszú, nadrágszíjparcellás telekosztás a mai napig fennmaradt (Nagysándor József utca és Klapka utca közti területsáv), és a tömbbelsőkben beépítetlen, zöld foltként jelennek meg az eredetileg gazdálkodásra szánt területek.

Gubacsipuszta

Északi részének alapkaraktere szabadonálló beépítésű, alacsony szintszámú, nagyrészt lakófunkciójú, **kertvárosias** terület, amelybe kisebb lakótelepek is beékelődnek.

Dél felé haladva a Fiumei úttól délre, a rendezési tervekben régóta kijelölt kertvárosias lakóterület máig beépítetlen. A lakóterületeket és a kerület déli részén kijelölt és meglévő gazdasági területeket választják el a kerület legjelentősebb egybefüggő **zöld- és erdőterületei.** Ezek peremén található a Köves út mellett a Jahn Ferenc Dél-pesti kórház.

A kerületrész déli részén nagy kiterjedésű **gazdasági, kereskedelmi** funkciójú területek találhatóak, amelyek a mai napig jellemzően beépítetlenek, mindösszesen a Tesco áruház, a Media Markt és az Aldi kereskedelmi egységei települtek ide.

Pacsirtatelep

Gubacsipuszta kerületrésztől nyugati irányban lévő területegység is jellemzően három részre osztható. A Vágóhíd utcától keleti irányban **homogén kertvárosias,** családiházas lakóterületekkel találkozhatunk. A terület némileg tagolt zöldterületekkel (Klapka tér, Magyarok Nagyasszonya tér) és kereskedelmi egységekkel. A Vörösmarty tér a kerületrész alközponti kezdeménye a piaccal, azonban szélesebb körű funkció kínálat még nem jelent meg.

A kerületrész legdélibb részén található a **temető** területe.

A harmadik területegységet a Wesselényi utcai **lakótelep,** valamint a Helsinki útról nyíló **gazdasági területek** adják, amelyek közé több tiszta lakófunkciójú tömb (pl.: családi házas terület a Tinódi utca – Barkó utca között) ékelődött.

Gubacs

A kerület Ráckevei (Soroksári) Duna-ág menti területei több jól elkülönülő részre oszthatók.

A Gubacsi-hídtól északra eső területen jelenleg elhanyagolt, üres vagy alulhasznosított **iparterület** található, ahol a rendezési tervben jelölt mellékközponti területfelhasználás jelentős fejlesztési potenciált rejt magában.

A hídtól délre található **rekreációs** területek központja a bezárt Jódos-sós Gyógyfürdő. Ettől délre található a Duna Garden Hotel és a ma leromlott, illetve avuló állagú csónakházak.

Az egykori gyógyfürdőtől keletre található a kerület első **lakótelepe**, a Gubacsi lakótelep. Ettől délre, mintegy a lakótelep folytatásaként került kivitelezésre a Mediterrán lakópark. A lakópark és a Pesterzsébet vasúti megállóhely között találhatjuk a Zodony utcai **sportcentrumot** (Pesterzsébet Jégcsarnok, valamint az újonnan kialakított Pesterzsébeti Uszoda).

A kerületrész déli részén **gazdasági** területek kaptak helyet. Említést érdemel a Hungaro Casing üzeme, mely a kerület egy értékes gazdasági területe. A többi területrész még beépítetlen.

A kerület területfelhasználásának konfliktusai

A TSZT szerinti tervezett területfelhasználás és a valóságban meglévő, tényleges területfelhasználás között eltérést, konfliktust, vagyis azokat a területeket, ahol városszerkezetileg más típusú területfelhasználás megjelenése indokolt (csak a léptékében nagyobb, mértékadó konfliktusok kerülnek bemutatásra, pontszerű problémák nem) a kerületrészek sorrendjében ismertetjük.

ERZSÉBETFALVA

- a Nagysándor J. utca – Ady u. – Török F. – Dessewffy utca által határolt tömbben pár lakóházon kívül jellemzően termelői, gazdálkodási tevékenység folyik, kívánatos lenne a terület funkcióváltása (intézményi) a kisvárosias lakóterületek gyűrűjében,

- a Helsinki út menti gazdasági területeken szigetszerűen megmaradt lakó ingatlan csoportok.

KOSSUTHFALVA, SZABÓTELEP

A kerületrészekben nincs területfelhasználási konfliktus, homogén lakóterületek találhatóak itt.

GUBACSIPUSZTA

- A közjóléti- és védelmi erdők területén találhatóak nem kívánatos gazdasági telephelyek.

PACSIRTATELEP

- a Vágóhíd u. menti területeken, ahol helyenként még gazdasági tevékenység folyik a kis- és kertvárosias lakó területfelhasználási egység,
- a Helsinki út menti gazdasági területeken szigetszerűen megmaradt lakó ingatlan csoportok, (legmarkánsabb a Tinódi u. – Barkó u. közötti tisztán lakófunkciójú tömb).

GUBACS

- A Gubacsi hídtól északra lévő terület nagy része beépítetlen, kisebb részén ipari, gazdasági tevékenység folyik, hiányzik a távlatban kívánatos vegyes, településközponti funkció.

TELEKSTRUKTÚRA

Jellemző telekmorfológia és telekméret

Egy településen belül a telekszerkezet, a telkek morfológiája alapvetően meghatározza annak szerkezetét és egyben a településképet. A történetileg kialakult utcahálózat, a telekosztások akár évszázadokra visszamenőleg is lekövethetők, a múlt lenyomataként szolgálnak. A telekstruktúra, a területi és szélességi-mélységi jellemzők meghatározzák a beépítés jellegét, vizsgálata ezért kulcsfontosságú.

A kialakult telkek mérete, formája összefügg a rajta fekvő funkciókkal. A kerület igen nagy része lakóterület, melyben a telek formája kevésbé eltérő (közel négyzet, vagy téglalap alakúak, amiknek a rövidebbik oldala a közterület felé esik), méretük viszont igen változatos.

A kertvárosias és kisvárosias lakóterületek döntő része **apró- és kistelkes**, 250 m2 és 600 m2 közötti értékekkel. Kivétel Kossuthfalván mutatható ki, ahol a falusias karakter is érzékelhető még, ugyanis az eredeti, hosszú, nadrágszíjparcellás telekosztás a mai napig fennmaradt (Nagysándor József utca és Klapka utca közti területsáv jellemző telekméret 800 m2 – 1500 m2).

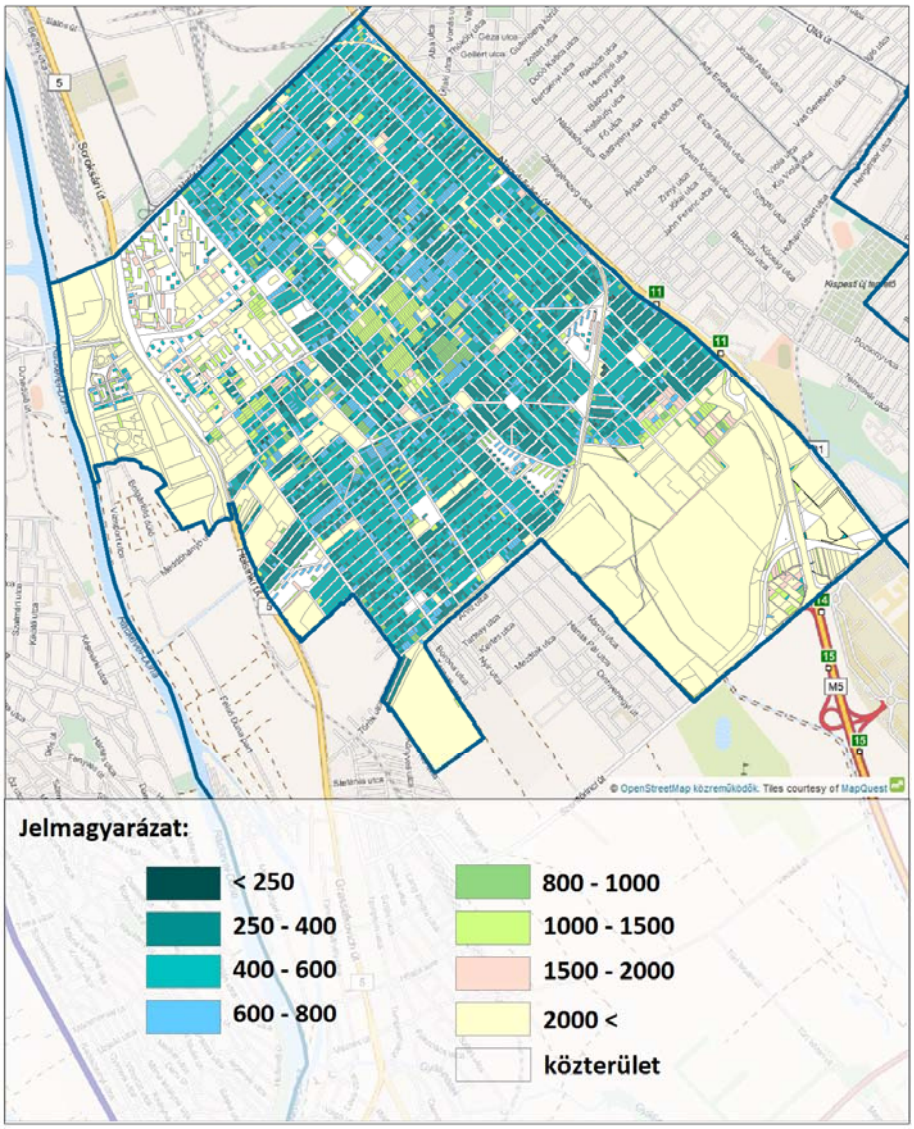

56. ábra: XX. kerület telekméret vizsgálata

Az előbbiekben említett kertvárosias- és kisvárosias lakóterület mellett az összes egyéb beépítésre szánt és beépítésre nem szánt területre a **nagyobb telekméret jellemző** (2000 m2-nél nagyobb). Nagyobb telkek a Duna menti Gubacs városrészben, Erzsébetfalva nyugati részén, valamint Gubacsipuszta középső és déli részén jelennek meg.

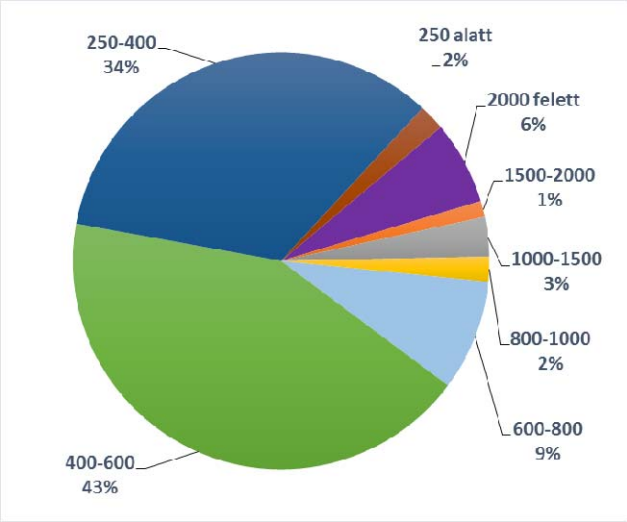

57. ábra: XX. kerületi ingatlanok telekméretének (m2) megoszlása közterületek nélkül

Önkormányzati ingatlanok

Az önkormányzati tulajdonú ingatlanok a két szintű önkormányzati rendszer miatt lehetnek kerületi és fővárosi tulajdonban egyaránt. Fővárosi tulajdonként jelen vizsgálatban a fővárosi tulajdonú gazdasági társaságok tulajdona is szerepel.

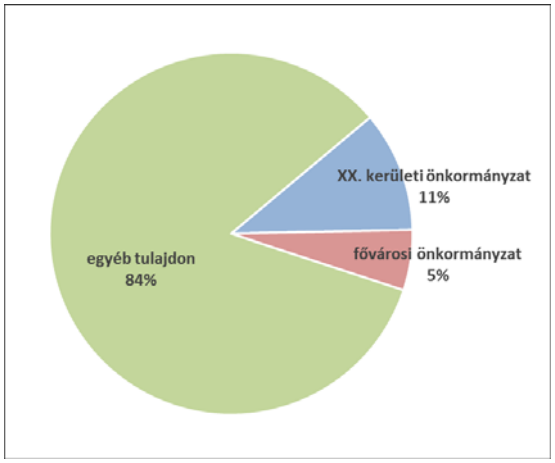

58. ábra: XX. kerület közigazgatási területén lévő ingatlanok tulajdoni megoszlása

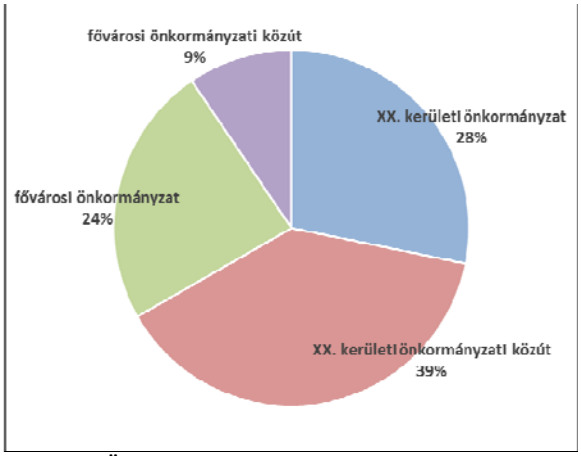

59. ábra: Önkormányzati tulajdonú ingatlanok megoszlása

A kerületben területi alapra vetítve a fővárosi tulajdonú ingatlanok 5%-ban szerepelnek, ennél több mint kétszer annyi a kerületi tulajdon. A kerületi tulajdonú ingatlanok 80 %-át a közterületek teszik ki. A főváros esetében azonban fordított a helyzet, mivel a közterületek csak az ingatlanok közel 30%-át adják. Ennek oka a nagy telekterületű, fővárosi tulajdonú kórház, temető és a gyógyfürdő (fővárosi tulajdonú gazdasági társaság).

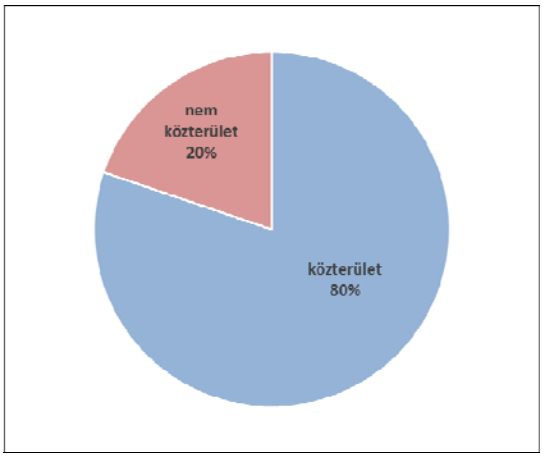

60. ábra: XX. kerületi önkormányzati tulajdonú ingatlanok megoszlása

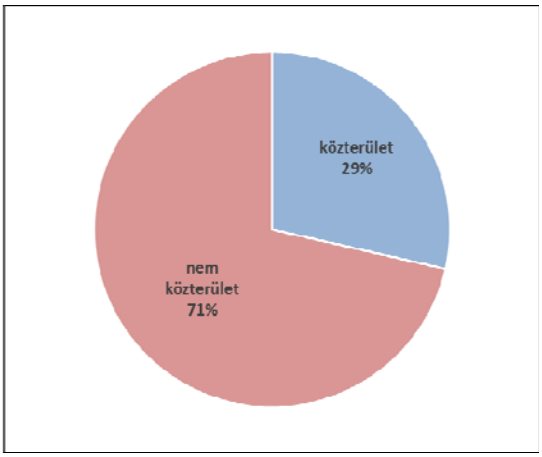

61. ábra: fővárosi önkormányzati tulajdonú ingatlanok megoszlása

A XX. kerület területén az önkormányzati tulajdonú ingatlanok elhelyezkedése az alábbi:

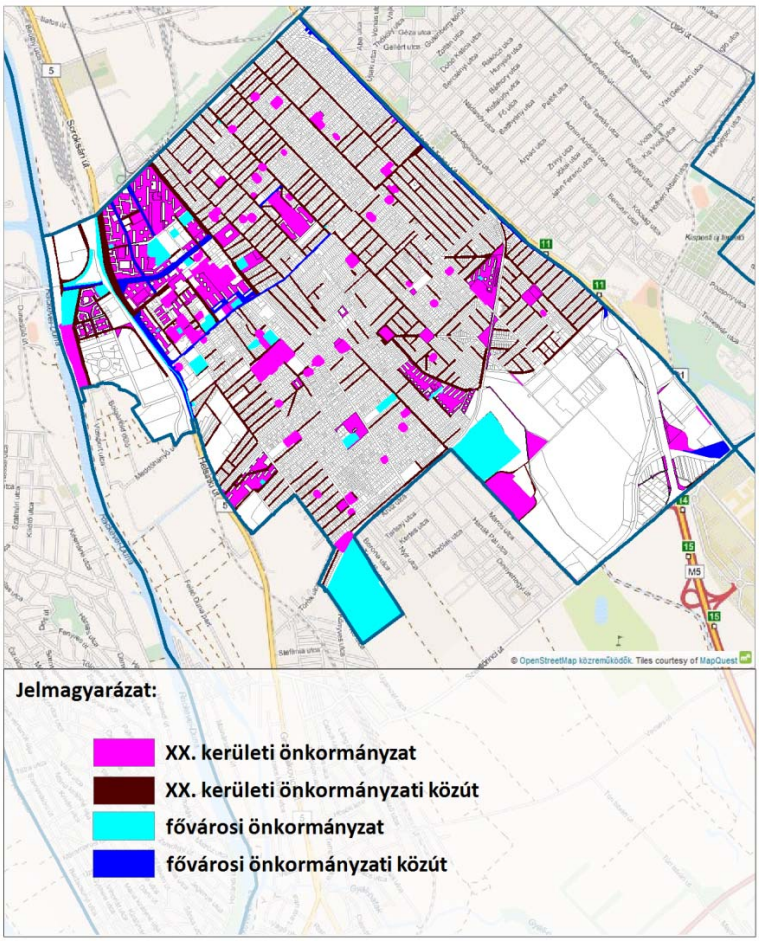

62. ábra: önkormányzati tulajdonú ingatlanok

ÉPÍTMÉNYEK VIZSGÁLATA, TELEPÜLÉSKARAKTER

Az épületek általános funkcionális jellemzői

Az épületállomány és a területhasználat összefüggései

A területfelhasználás vizsgálata bemutatja azokat a területeket, ahol funkcionálisan hasonló rendeltetésű épületek– pl. lakóépületek, intézmények (egészségügyi, oktatási) találhatók, vagy az adott helyszín épületei különböző típusú gazdasági célt szolgálnak (kereskedelem, ipar, raktár). A homogénként jelölt lakó- vagy településközponti területeken mozaikszerűen vagy beékelődve egyéb rendeltetések is megjelennek - pl. a lakosság ellátását szolgáló funkciók -, befolyásolva a városrész működését. A nagyságrend, a fő rendeltetés, a városrész életében betöltött szerep alapján indokolt az ellátást biztosító, vagy a közcélokat szolgáló létesítmények megkülönböztetése, különösen az intézmények körében, annak ellenére, hogy részletes épületenkénti funkcióvizsgálat nem történik. Az intézmények térbeli elhelyezkedése jelzi az egyes területek ellátottságát, sűrűsödésük kijelöli a központibb helyeket, de mutatja azt is, hogyan erősítik a különböző ellátórendszerek egymást. Az önálló intézményeket az ellátás szolgálatába állított épületföldszinti funkciók egészítik ki.

Az eltérő földszinti funkciók

A városszerkezettel összefüggésben a kerületben csak minimálisan meghatározóak azok a fontosabb erővonalak, amelyek mentén az épületek fölszinti kialakítása lehetővé teszi a közvetlen közterületi kapcsolatot, így alkalmassá válnak az épületek a különböző ellátó funkciók, kereskedelem, vendéglátás, szolgáltatás, vagy egyéb közfunkciók befogadására. Ezek általában a forgalmasabb útvonalak, központi lakótelepek és Erzsébetfalva központjában alakultak ki. Legjellemzőbb példa a kelet-nyugati irányú Kossuth Lajos utca, kisebb mértékben pedig a Nagysándor József utca.

Az intézmények jellemzői

A kerület területén lévő intézmények döntően a helyi alapellátását biztosítják, minimális a fővárosi ellátást biztosító intézmény. A humán intézmények részletes ismertetése a 4. fejezetben található.

A kerület legfontosabb közigazgatási közintézményei a polgármesteri hivatal, a kerületi rendőrkapitányság és a tűzoltóság.

Jellemző beépítési mérték

A beépítési mérték a beépítés sűrűségének egyik fontos sajátossága. Az épülettel beépített terület és telek területének hányadosából adódó érték jól jellemzi az egyes területeket.

A kerületen belül legnagyobb arányban a 20-40% közötti beépítettséggel rendelkező telkek vannak. Ezek alkotják lényegében a kerület kertvárosias és kisvárosias lakóterületeit, tehát a kerület közel felét. Ennél alacsonyabb értékek a Duna mentén a Gubacs városrészben, illetve a kerület dél-keleti részén mutatható ki. Ezeken a területeken magas a beépítetlen telkek aránya is (erdő, mezőgazdasági terület, beépítetlen építési telkek). Magas beépítési mértékek (60-100 %) Erzsébetfalva központban mérhető, illetve a lakótelepek úszótelkei is értelemszerűen magas értékeket indukálnak. Említést érdemel még Erzsébetfalva középső részén húzódó kisvárosias területsáv, ahol a viszonylag apró telkeken magas beépítési mértékek - jellemzően 40-60 % közötti - mutathatóak ki.

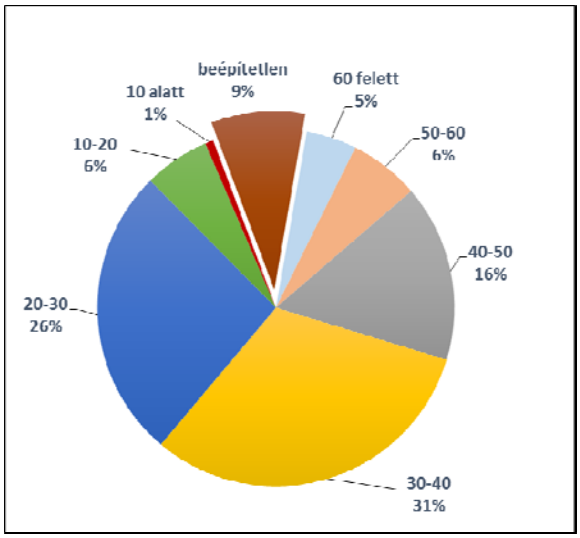

63. ábra: Beépítési mérték (%) megoszlása a telkek darabszáma alapján a kerület egészén, közterületek nélkül

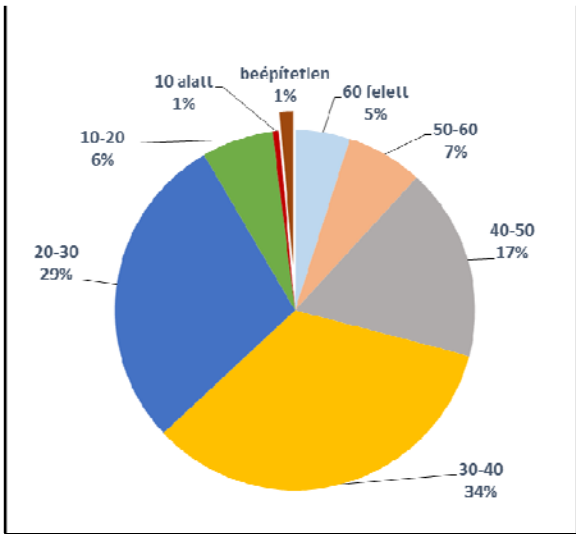

64. ábra: Beépítési mérték (%) megoszlása a telkek darabszáma alapján a kerület beépítésre szánt területein

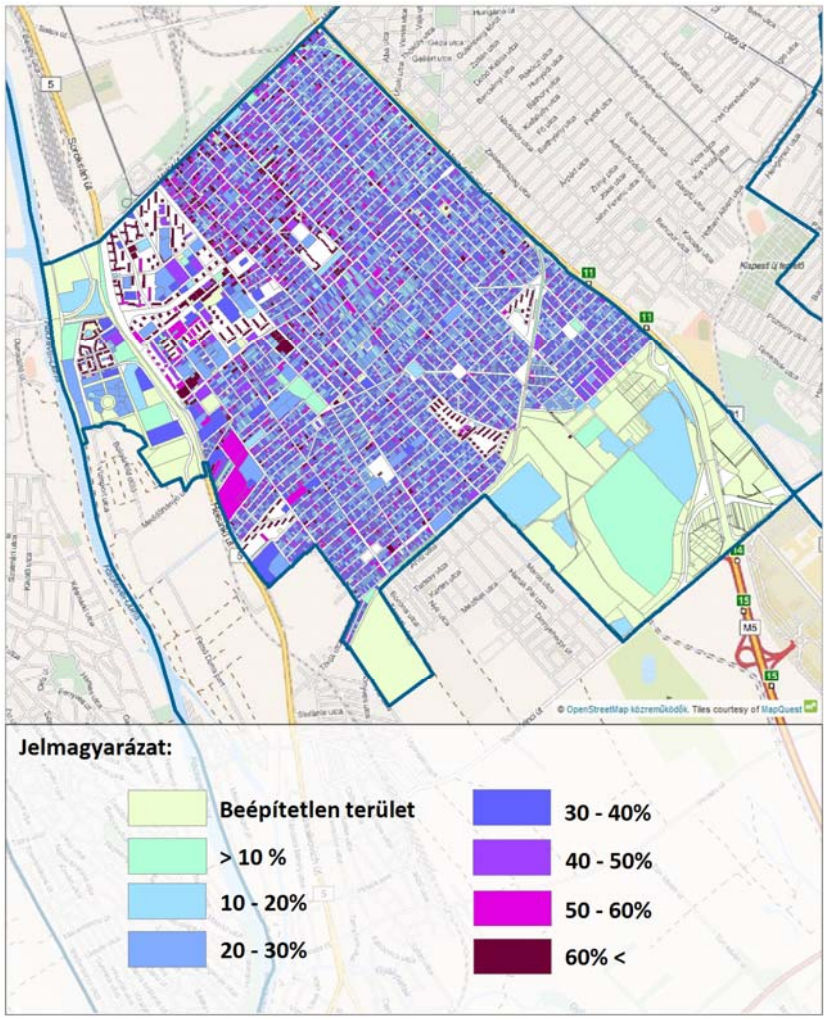

65. ábra: Beépítési mérték területi megoszlása (%)

A beépítés magassági jellemzői (szintszám, beépítési magasság)

A beépítés magassága meghatározó eleme a városképnek, emellett a sűrűség másik meghatározó tényezője. A szintszámok vizsgálata valójában a beépítési magasság vizsgálatot helyettesíti.

Az épületek szintszámából a legtöbb funkció esetén következtethető az épület magassága. Lakóépület esetén a szintenként kb. 3 m-rel, intézmény esetén kb. 4 m-rel lehet számolni. Egy földszintes családiház nyeregtetős kialakítással kb. 4,5-5 m magas. Kivételt képeznek a gazdasági területek épületei, a csarnokok változó magasságúak lehetnek, de jellemzően egyszintesek. Különleges kivétel még a templom, amelyek a klasszikusan kiemelkednek környezetükből, jelzőpontként szolgálnak a magasságuk által.

A kerületben a kis- és kertvárosias lakóterület dominanciát figyelembe véve főként a földszintes, tetőtérbeépítéses, illetve egy- és kétemeletes épületek figyelhetőek meg. Ezen területek mellett és közül jól kirajzolódnak a lakótelepek és gazdasági területek (jellemzően a kerületközpont és a Helsinki út menti gazdasági területek), illetve a templomok.

Pesterzsébeten álló épületek 94 %-a földszintes. Az apró, földszintes épületek száma olyan magas, hogy a háromszintes, vagy annál magasabb épületek aránya a teljességre vetítve már elenyésző, bár több lakótelep is található a kerületben.

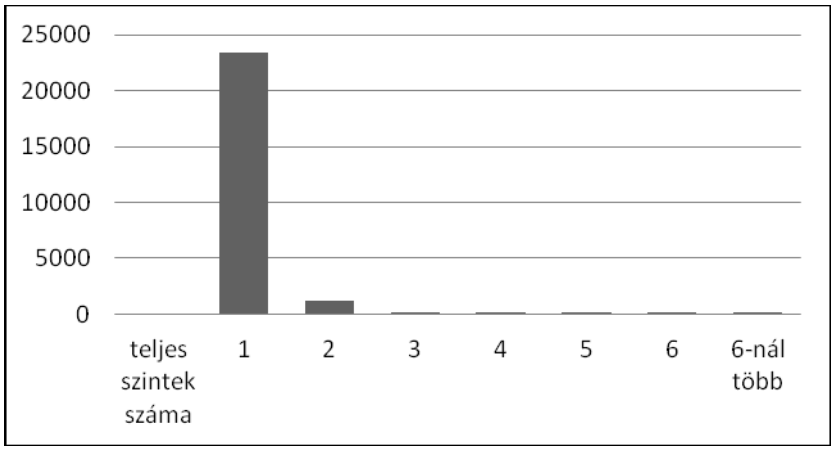

66. ábra: Szintszámok megoszlása a kerületben (db)

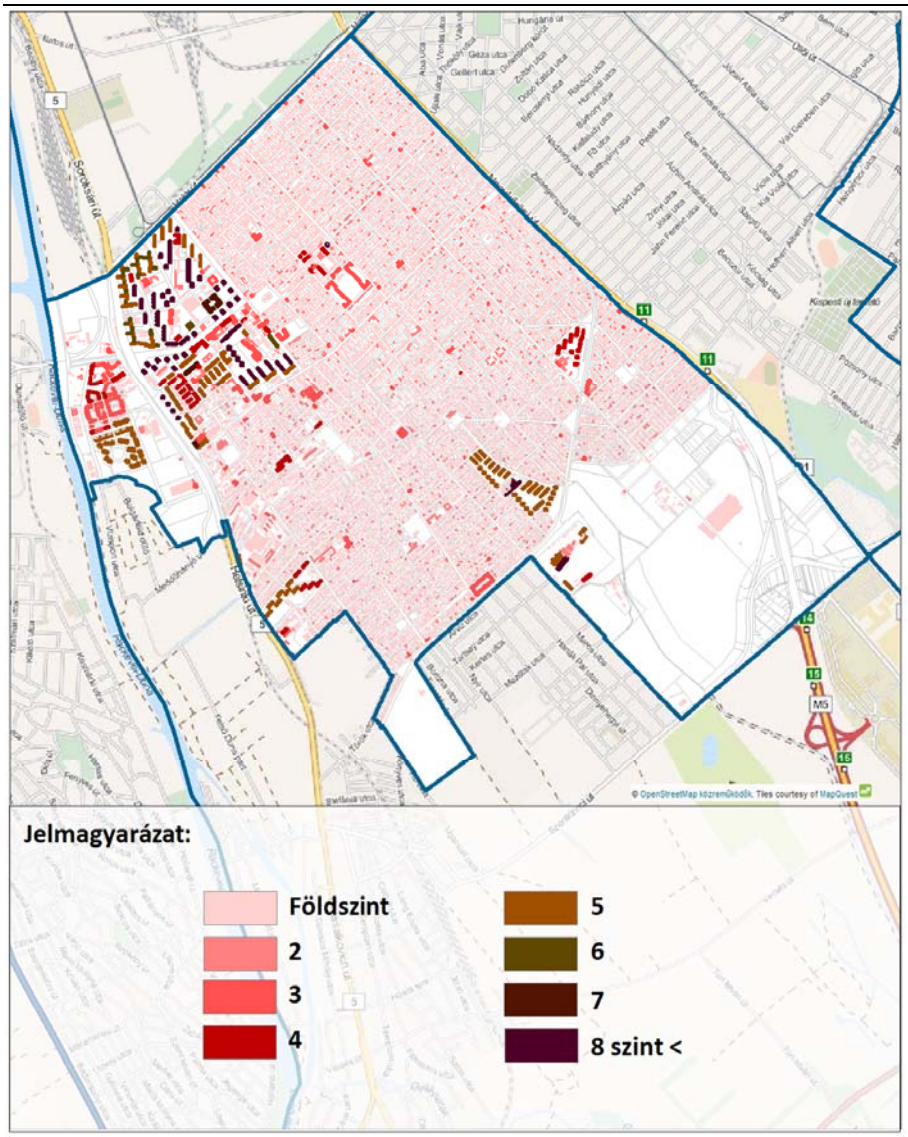

67. ábra: Szintszámok vizsgálata a kerületben

Jellemző beépítési sűrűség

A beépítési sűrűség az épületek szintterületének és a lehatárolás közterületekkel együtt vett alapterületének hányadosa. A tömbméret, közterületi struktúra, annak a területi lehatároláshoz mért aránya alapvetően befolyásolja a beépítési sűrűség számítását. A beépítési sűrűség érzékeltetéséhez alkalmazott lehatárolások a közterület fő struktúrája (jellemzően fő és gyűjtőúthálózat), valamint az azokon belül funkcionálisan, vagy karakterében jelentősen elváló egységek figyelembevételével kerülnek meghatározásra. A szintterület megállapítása során az építményszintek összegzése a pinceszintet is tartalmazza.

A kerület beépítési sűrűsége a kerületközpontban a legnagyobb, de itt sem túl magas értékek mutathatóak ki (1,0-1,75). A központon kívül, a kerületben elszórtan helyet foglaló lakótelepek magasabb értékei említhetőek még (Gubacs és Gubacsipuszta városrész lakótelepei). A kerület összes többi részén azonban alacsonyak a sűrűségi értékek, mindösszesen 0,25-0,75 közöttiek.

Az összes, kerület területén lévő területfelhasználási egységre igaz, hogy a jelenleg kialakult beépítési sűrűségek mindenhol az FRSZ-ben meghatározott határértékek alatt maradnak.

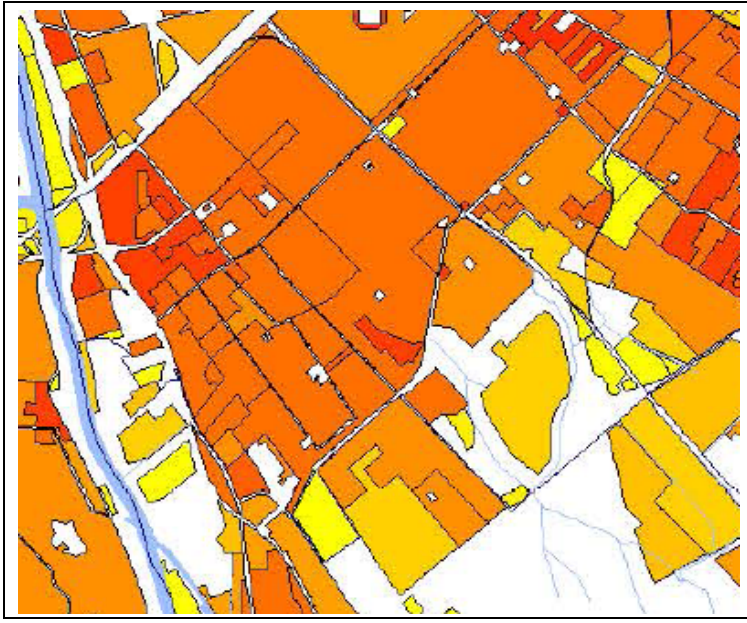

68. ábra: A beépítési sűrűség tényleges bsá[7] értékei a XX. kerületben
Forrás: TSZT alátámasztó munkarész, 3.1.1.4. fejezet – részlet

Területi tartalék (fejlesztési potenciál)

A kerületre vonatkozó **tervezett területfelhasználási egységeket és a ténylegesen meglévő területfelhasználást** (beépítési intenzitás, funkciók köre) **összevetve**, egyes területek **tartalékkal** rendelkeznek (jellemzően a jelentősen alulhasznosított, extenzív beépítésű vagy beépítetlen beépítésre szánt területek).

A területfelhasználási egységek intenzitását, vagyis a területek számszerűsített, tervezett beépítési sűrűség értékeit (határértékeket) az FRSZ 2. számú melléklete határozza meg. **A határértékeket és a kerület területfelhasználási egységeinek tényleges beépítési sűrűség értékeit összevetve, az egész kerületre tartalék mutatható ki.** Az FRSZ-ben rögzített határértékek kerületi szintre való leképzése (a határértékek kihasználása, megközelítése, vagy „visszafogása") a kerületi terveszköznek a kiemelt feladata. Ezek alapján a kerületi rendezési tervnek (KÉSZ) szükséges meghatároznia, differenciálnia részletesen az egyes területek hosszabb távú fejlesztési, intenzitásbeli alakulását (pl.: szintterületi mutató értékekkel).

[7] A területfelhasználási kategória szerint általánosan elhelyezhető funkciók beépítési sűrűségének értéke

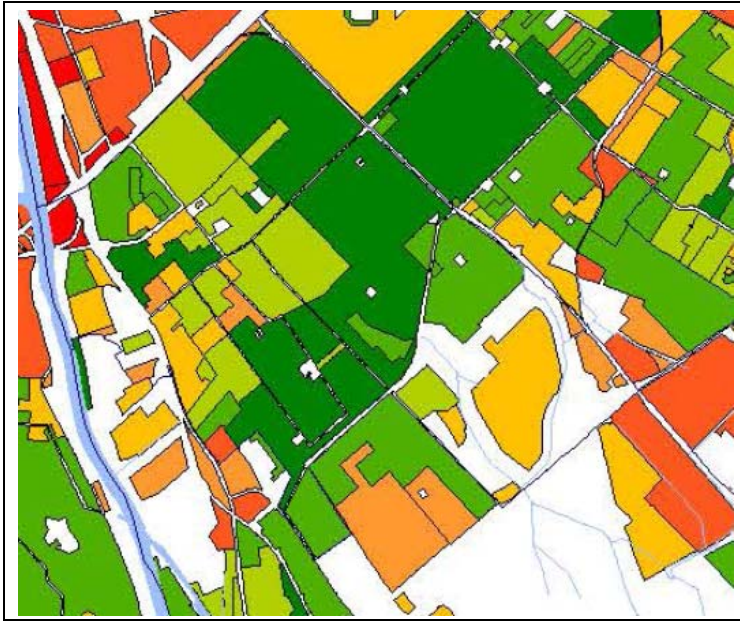

69. ábra: A területfelhasználási egységek fejlesztési potenciálja a XX. kerületben (bsá[8] érték lehetséges növekménye)
Forrás: TSZT alátámasztó munkarész, 3.1.1.4. fejezet – részlet

A területi tartalékok az egyes kerületrészekben:

ERZSÉBETFALVA

- A kertvárosias és kisvárosias lakóterületeken összességében plusz egy építményszint lenne még építhető (alacsony szintterületi mutató értékek mutathatók ki),
- a Nagysándor J. utca keleti részén lehetséges a lakóterületekhez képest intenzívebb intézményi terület kijelölése (a forgalmas út mentén már helyenként megjelent a környező nagyméretű lakóterületek ellátását biztosító funkciók köre),
- a Nagysándor J. utca észak-nyugati része menti intézményi, gazdasági területek tartalékai (elaprózott, alacsony zavaros beépítések, foghíjak, üres épületek, területek),
- az Ady E. utcai sportterület tulajdonképpen beépítetlen, távlati intézményi hasznosítása esetén jelentős tartalékai vannak.

KOSSUTHFALVA, SZABÓTELEP

- A kertvárosias és kisvárosias lakóterületeken összességében plusz egy építményszint lenne még építhető (alacsony szintterületi mutató értékek mutathatók ki),
- a Nagysándor J. utca dél-keleti részén lehetséges a lakóterületekhez képest intenzívebb intézményi terület kijelölése (a forgalmas út mentén már helyenként megjelent a környező nagyméretű lakóterületek ellátását biztosító funkciók köre).

GUBACSIPUSZTA

- A kertvárosias és kisvárosias lakóterületeken összességében plusz egy építményszint lenne még építhető (alacsony szintterületi mutató értékek mutathatók ki),
- a kerület legjelentősebb tartalékkal rendelkező területegységei az M5 autópálya bevezető szakasza két oldalán lévő, jellemzően beépítetlen gazdasági területek.

PACSIRTATELEP

[8] A területfelhasználási kategória szerint általánosan elhelyezhető funkciók beépítési sűrűségének értéke

- A kertvárosias és kisvárosias lakóterületeken összességében plusz egy építményszint lenne még építhető (alacsony szintterületi mutató értékek mutathatók ki),
- a Helsinki út menti gazdasági területek tartalékai (gyakran elaprózott, alacsony, zavaros beépítések, foghíjak, üres épületek, területek).

GUBACS

- A Gubacsi hídtól északra lévő terület nagy része beépítetlen, jelentős a vegyes, településközponti területfelhasználást kiszolgáló funkciók elhelyezésének lehetősége,
- a rekreációs területek alulhasznosítottak, kihasználatlanok (Duna-part, gyógyfürdő, csónakházak, Zodony utcai sportcentrum),
- gazdasági területek jellemzően beépítetlenek.

Településkarakter, helyi sajátosságok

Karaktervizsgálat módszertana

A vizsgálat célja, hogy feltárja a település beépített területeinek azon legjellemzőbb vonásait, amelyek meghatározzák az adott épített környezet arculatát, jellegét, hangulatát. Területi bontásban meghatározhatóak azok a közös jellemzők (karakterjegyek), amelyek egy-egy területen hasonlóak (és esetleg van máshol is belőlük), ezért ezek típusként leírhatóak, térképen körülhatárolhatóak. A vizsgálat során az adott településrészre jellemző, sajátságos településkarakterrel bíró, legalább 300x300 m-es területeket határoztunk meg, amelyek a feltárt karakterjegyeket, jellemzőket magukba sűrítik, és amelyekre a területek megkülönböztetése (vagy meghatározása) szempontjából általánosítható megállapítások tehetők.

Településkarakter

Önálló típust képviselnek az olyan sajátságos településkarakterrel bíró területek, amelyek közös jellemzői másutt is megtalálhatók, és az alább felsoroltak szerinti hasonló általános jellemzőkkel rendelkeznek: Beépítés típusa, intenzitása, magassága, kora, környezethez való viszonya, térfal helyzetek, építészeti megjelenés, épülettípusok, domborzat, zöldbe ágyazottság.

A helyi, egyedi arculatot biztosító építészeti jellemzők

Az általános településkarakterbeli jellemzőket a vizsgált helyszín további sajátosságai kiegészítik vagy befolyásolják, ezért a területre jellemző további minőségek (városszövetbe való illeszkedés, kedvező vagy kedvezőtlen megközelítés, más, jellemző karakterű területen belüli szigetszerűség, zöldfelületek, látványelemek, természeti környezethez való viszony, használati jellemzők, alulhasznosítottság, stb.) is bemutatása kerülnek.

Pesterzsébet történelmi múltú részére a földszintes, jellemzően oldalhatáron álló, utca felől részben zártsorúan megjelenő földszintes épületállomány a jellemző. Az épületállomány többségében a 19. század végén, a 20. század elején épült. A telekosztások és utcahálózat a legrégebbi területen még szabálytalan, amit a 19. század végén felvált a szabályos keskeny, hosszú telekalakítás és utcahálózat. A historizmus korának kiemelkedő példái a finom, orientális jellegű téglaarchitektúrás épületek. Az eklektikus épületek nívója sem különbözik a korábbi épületekétől. Homlokzati kialakításuk már változatosabb. tégla, tégla-vakolat és vakolat architektúrával rendelkeznek. Forma és díszítővilágúk sokrétű, magas színvonalú. Egy- egy utcakép meghatározó eleme az utcák találkozásánál kialakított nagyméretű saroktelek épülete. Nem egy esetben a többlakásos ház műhelye, vagy boltja helyezkedik el a sarokra nyílóan az épületben. Az udvar keretes beépítésű, az udvarra nyíló lakások homlokzati kialakítása szerényebb, mint az utcára néző házrészé. Az oldalhatárra telepített épületek főhomlokzata kisvárosias, a telek hosszában elnyúló lakószárny és gazdasági épületek még tornácos, inkább falusias megformálásúak. A historizmus idejéből egyetlen kétszintes épület maradt fenn, feltételezhetően munkások számára készült bérlakás céljára épült.

Korábbi épületek helyén, az utcák egyes telkein jelenik meg a szecessziós stílusjegyeket tükröző részben oldalhatárra teleépített, részben szabadon álló családi ház. Építészeti karakterüket leginkább a sokrétű vakolat architektúra jellemzi. Stílusjegyeik követik az európai áramlatokat, a geometrikusformától az ornamentális díszítésig. Különlegességnek számít a településen a tégla és mázas cserép felhasználásával létrehozott szecessziós homlokzat. Az épületállomány nagy része

még mindig földszintes kialakítású. Ebből a korszakból egyetlen kétszintes lakóépület van a területen. A 20. század elején sok közintézmény létesül, ezek többsége is a szecesszió időszakára tehető.

Az eddig tárgyalt építési korszakok a településképben meghatározó jelleggel bíró földszintes, magas tetős utcaképekben jelenik meg. Az utcaképből leginkább közintézmények épületegyüttese emelkedik ki, a lakóházak közül kevés a kétszintes megjelenésű.

Habár kis számban, de a 20-as 30-as évek is képviselteti magát néhány épülettel. Néhány családi ház, és közintézmény képviseli ezt az építési korszakot. Az újkori építési stílusok, mint a modernizmus (szocreál) a nagyléptékű településszerkezet átalakításának következménye. Ezek a lakótömbök mára már építészeti és településrendezési értéket képviselnek.

Jellegzetes épülettípusok

A vizsgált helyre jellemző funkciójú, esetleg meghatározó szerkezetű épületek bemutatása.

A településszerkezetet leginkább meghatározó épületállományt a lakóépületek képviselik.

Az 1870-90 közötti időszakban a lakosságot főként földművesek és „kisiparosok” alkotják. A többlakásos telkeken belül helyezkedik el a műhely, a bolt is és feltételezhetően a gazdálkodás is. telkeken belül zajlott. A 20. század elején jelennek meg a villa és családi házak, amelyek egy-egy család életteréül szolgálnak. Ezek sorát folytatja a Bauhaus és art-deco villák megjelenése.

Pesterzsébet korábbi településrészeit ez az épületállomány határozza meg. A közintézmények (iskolák, és egyéb épületek) egy része a szecesszió korából származó, magas építészeti nívót képviselő együttesek. De a Bauhaus és a két világháború közötti építészetet reprezentálja egy-egy közintézmény.

70. ábra: Kerület a Ráckevei-Soroksári-Duna-ág felől

forrás: www.google.hu/maps

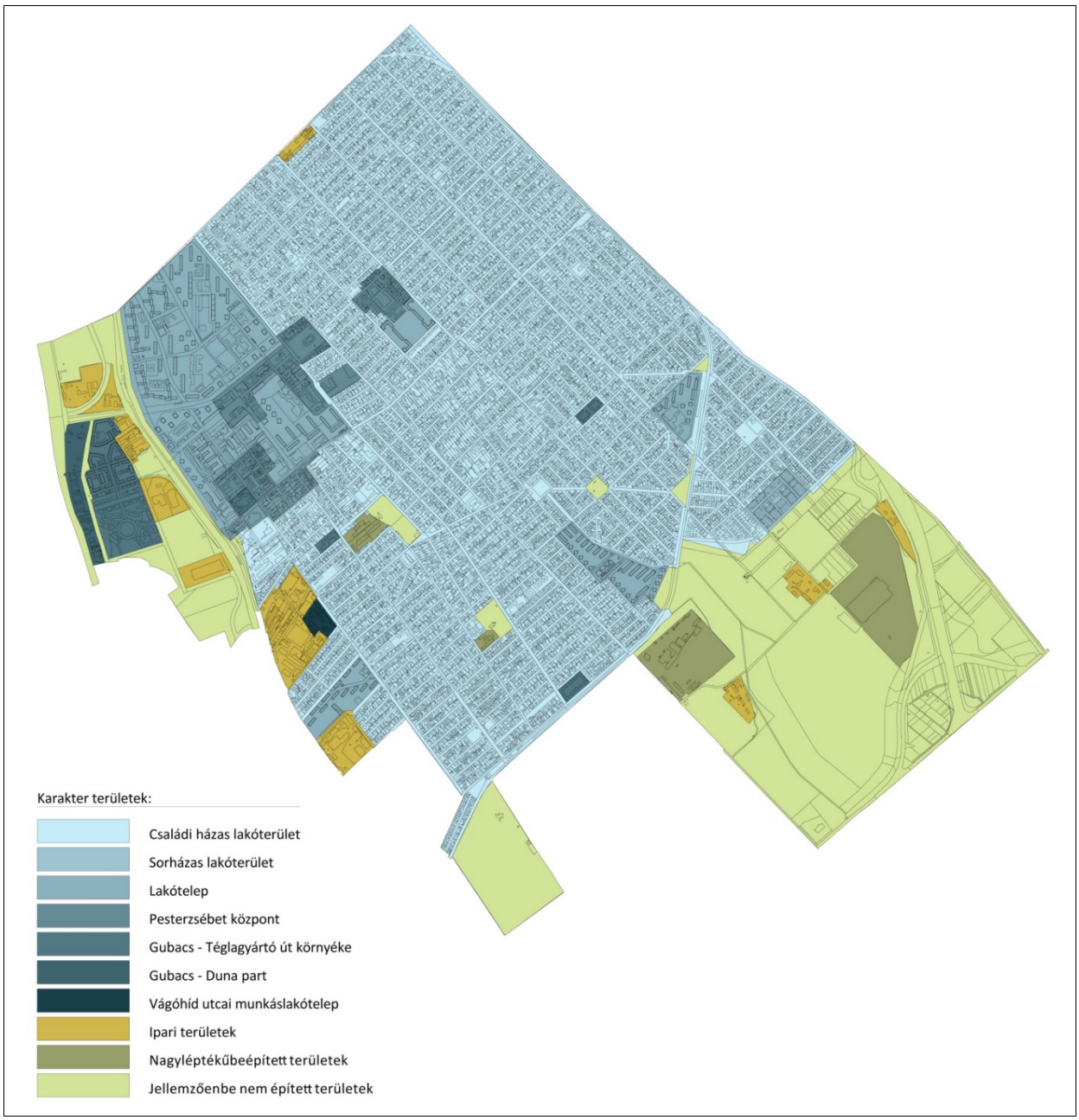

71. ábra: Pesterzsébet karaktertérképe

1. Családi házas lakóterület

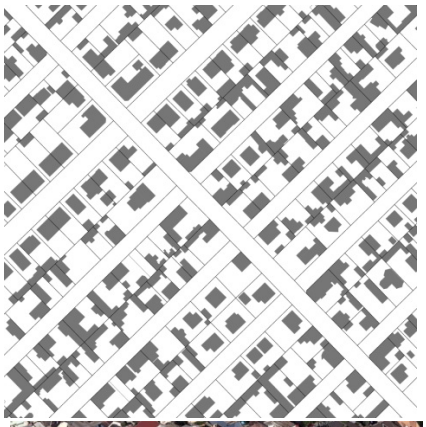

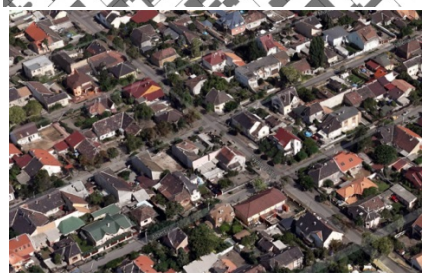

forrás:www.google.hu/maps

Településkarakter

- jellemzően szabadon álló illetve ikres beépítés
- magas beépítési intenzitás
- jellemzően fsz, fsz+1 szint magasság
- zölddel tagolt térfalak
- heterogén építészeti megjelenés
- sík terület

Helyi sajátságok

- változatos telekbeépítési formák
- kialakult városszövet

Jellegzetes épülettípusok

- jellemzően magastetős, hagyományos építéstechnológiával készült családi házak
- lakó funkció

2.Sorházas lakóterület

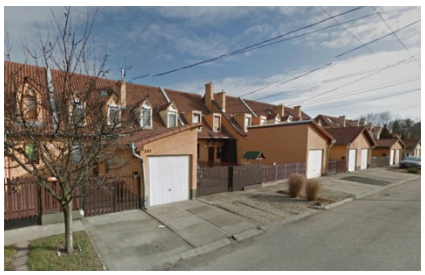

Településkarakter

- jellemzően zártsorú beépítés
- közepes beépítési intenzitás
- zölddel tagolt térfalak
- jellemzően 1 szintes épületek
- homogén építészeti megjelenés
- sík terület

Helyi sajátságok

- egysíkú telekbeépítési formák
- kialakult városszövet

Jellegzetes épülettípusok

- jellemzően magastetős, hagyományos építéstechnológiával készült családi házak
- lakó funkció

3.Lakótelep

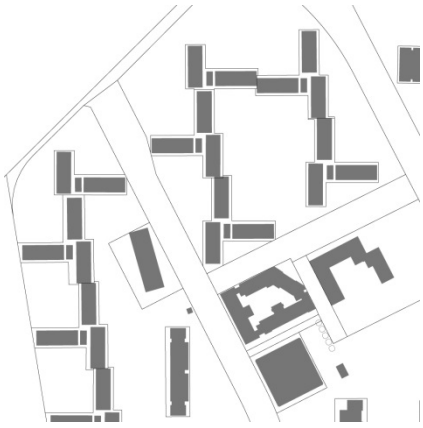

Kossuth Lajos utca (forrás:GoogleEarth)

Településkarakter

- szabadon álló és zártsorú beépítés
- magas beépítési intenzitás
- zölddel tagolt térfalak illetve térfalhiányos területek
- homogén építészeti megjelenés
- 4-től 10 szintes panel épületek
- sík terület

Helyi sajátságok

- Duna part nehéz megközelítése
- nagyforgalmú utak közelsége
- többszintes közlekedési területek
- összefüggő városi szövet

Jellegzetes épülettípusok

- előregyártott technológiával készült lakóépületek
-

4.Pesterzsébet központ

forrás:www.google.hu/maps

Településkarakter

- jellemzően zártsorú beépítés
- közepes beépítési intenzitás
- zölddel tagolt térfalak
- jellemzően 1 szintes épületek
- heterogén építészeti megjelenés
- sík terület

Helyi sajátságok

- parkosított területek
- kialakult városszövet
- földszinti üzlethelyiségek
- sétáló utca zárt épített térfalakkal (panelépület is)

Jellegzetes épülettípusok

- jellemzően magastetős, hagyományos építéstechnológiával készült köz- és lakó épületek
- lakófunkció kiegészítve intézményi, kereskedelmi és szolgáltatási funkciókkal

5. Gubacs – Téglagyártó út környéke

„szocreál" lakóterület (forrás:GoogleEarth)

Településkarakter

- zöldbe ágyazott szabadon álló telepszerű beépítés
- közepes beépítési intenzitás
- jellemzően 3-5 szintes épületek
- zölddel tagolt térfalak
- homogén építészeti megjelenés
- sík terület

Helyi sajátságok

- Duna part közelsége
- tervezett városi szövet

Jellegzetes épülettípusok

- „szocreál" magastetős lakóépületek
- hagyományos építéstechnológiával készült magastetős lakóépületek

6. Gubacs – Duna part

csónakház

Településkarakter

- zöldbe ágyazott szabadon álló beépítés
- közepes beépítési intenzitás
- rendezetlen építészeti megjelenés
- zölddel tagolt térfalak
- jellemzően földszintes épületek

Helyi sajátságok

- bejárható Duna part
- vizisport központ
- csendes környezet
- úszóművek
- nem alakult ki összefüggő városi szövet

Jellegzetes épülettípusok

- rekreációt, szabadidős tevékenységet szolgáló épületek

7. Vágóhíd utcai munkáslakótelep

forrás:www.google.hu/maps

Településkarakter

- telepszerű beépítés
- zöldbe ágyazott közepes beépítési intenzitás
- földszintes és 1 szintes épületek
- igénytelen építészeti megjelenés
- sík terület

Helyi sajátságok

- kialakult beépítési struktúra

Jellegzetes épülettípusok

- magastetős, hagyományos építéstechnológiával épült lakóépületek
-

8. Iparterületek

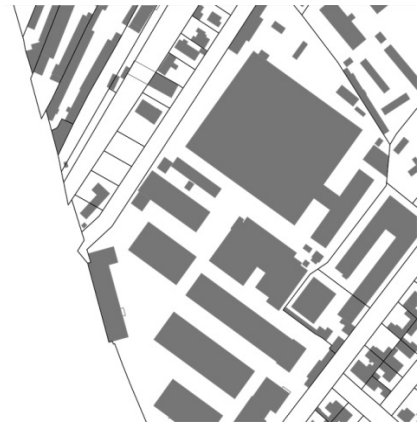

forrás:www.google.hu/maps

Településkarakter

- jellemzően szabadon álló beépítés
- magas beépítési intenzitás
- földszint és 1 szintes épületek
- heterogén építészeti megjelenés
- kevés zöldfelület
-

Helyi sajátságok

- nagyforgalmú utak közelsége
- családi házas lakóterületek szomszédsága
- nincs összefüggő városi szövet

Jellegzetes épülettípusok

- előregyártott és szerelt technológiával készült épületek
- gazdasági funkciók

9. Nagyléptékű beépített területek

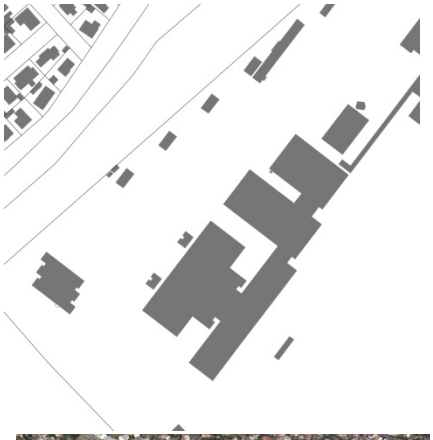

forrás:www.google.hu/maps

Településkarakter

- szabadon álló beépítés
- rendezett építészeti megjelenés
- beépítetlen területekkel határos
- telephely, egészségügyi és kereskedelmi funkciók
- változó magasságú épületek

Helyi sajátságok

- nagyforgalmú utak közelsége
- esetenként többszintes közlekedési területek
- nincs összefüggő városi szövet

Jellegzetes épülettípusok

- előregyártott és szerelt technológiával készült épületek

ÉPÍTETT KÖRNYEZET KONFLIKTUSAI, PROBLÉMÁI

Szlömösödött, leszakadó, leromló és degradálódott területek

A lakóhely rossz fizikai körülményei olyanok, melyeken gyakran csak a városrehabilitációs beavatkozások segíthetnek. Az itt élőkre általában jellemző az alacsony iskolázottság és alacsony foglalkoztatási ráta, a lakhatási költségek megfizetésének mindennapos nehézsége, a rossz egészségi állapot, és az általános elszegényedés. Ilyen területek lehetnek többek között:

- a szegregátumok és a szegregációval veszélyeztetett krízisterületek (mély strukturális és komplex szocio-kulturális problémák következtében spontán rehabilitációs folyamat nem lehetséges);
- az erősen leromlott lakókörnyezetek;
- a környezetükhöz képest erőteljesen leértékelődő lakóterületek, ahol az alacsony státuszú lakók nagyarányú beköltözésével, a leértékelődés tovagyűrűző hatásával számolni lehet;
- a rozsdaövezetekbe ékelődő és/vagy azok mellett elhelyezkedő lakóterületek.

A fentiek alapján a XX. kerületben a jellemzően leromló, avult épületállományú, szlömösödött, vagy szlömösödésre hajlamos területek kimutatására a KSH 2011. évi népszámlálási adatok felhasználásával, a 314/2012 (XI. 8.) Korm. rendelet 10. melléklete szerint elvégezte a kerület szegregáció-szűrését. Az adatok elemzése és értékelése külön fejezetben (II.2. Eltérő jellemzőkkel rendelkező kerületrészek) kerül bemutatásra. A Budapest 2020 dokumentum szintén komplex, de a KSH módszertanától eltérő metodikája szerint a mellékelt térkép szerinti szlömösödött területeket mutatta ki Pesterzsébet területén: a szlömösödéssel érintett területek a kerület északi és dél-nyugati részében koncentrálódnak.

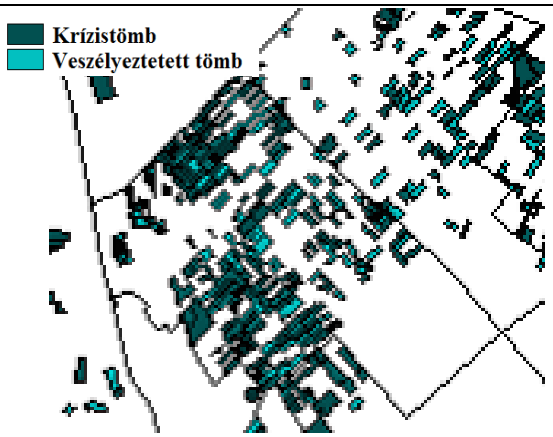

72. ábra: A XX. kerület krízis- és veszélyeztetett tömbjei – 2011
Forrás: Budapest 2020: 148. oldal

Ezek a veszélyeztetett tömbök Erzsébetfalva középső és északi, valamint Pacsirtatelep jelentős részén fellelhetőek. Természetesen ezekben a tömbökben is megtalálhatóak a közepes és egyes esetekben a jó állagú épületek is, azonban számuk kevés és ezek a területek nem célterületei az új beépítések elhelyezéseinek.

Az előbbiekben említett és lehatárolt krízis-, és veszélyeztetett területek mellett – amelyek a kertvárosias és kisvárosias lakóterületek közel felét lefedik - máshol is megtalálhatóak hasonlóan jellemezhető területek. Ezek döntően a fentebb lehatárolt területekhez csatlakoznak, azok folytatásai.

A fővárosban a rossz helyzetű népességet koncentráló, leromlott épületállományú területek viszonylag szétszórtan helyezkednek el, ám egy-egy kerületben több kisebb terület is van, ahol a leromlott, rossz állapotú, alacsony komfortfokozatú, rossz minőségű (szubstandard, zsúfolt lakások) lakások aránya magas. **A XX. kerületi lakások között kevés substandard van.** A lakások jelentős része összkomfortos vagy komfortos, ám 2011-ben a komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya 4,1% volt a kerületben.

Alulhasznosított és barnamezős területek

Barnamezős területeknek nevezzük azon területeket - barnamező-fogalom egységes európai meghatározása CABERNET (Concernet Action on Brownfields and Economic Regeneration Network) szerint -, amelyekről elmondható, hogy hatással volt rájuk saját, valamint a közvetlen környezetük korábbi használata; felhagyottak, vagy alulhasznosítottak; vélt vagy valós környezeti szennyezettséggel terheltek; elsősorban fejlett városi térségben találhatóak; újra hasznossá tételük beavatkozást igényel.

Ezek alapján Budapesten a használaton kívüli, illetve alulhasznosított területek jelentős hányada „klasszikus” barnamezős terület (azaz az egykor ipari, közlekedési, vagy katonai funkcióval bíró területek).

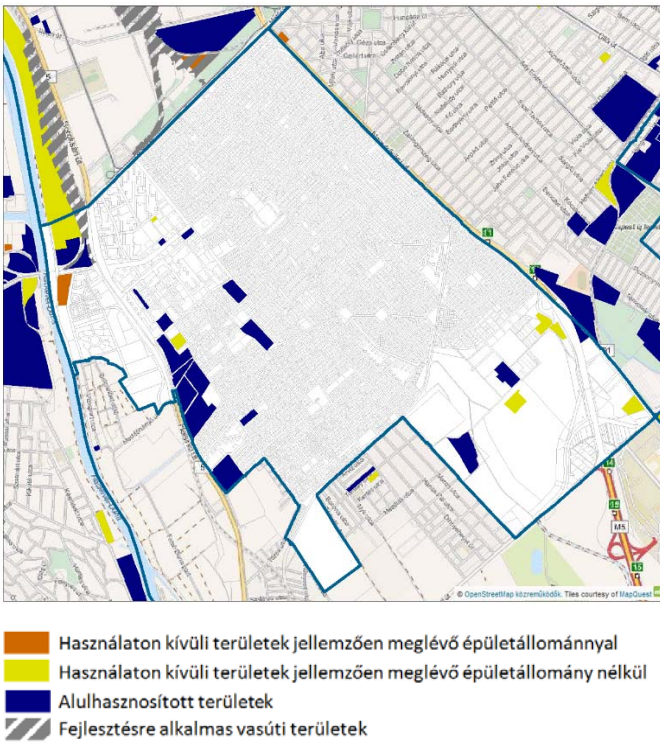

73. ábra: Barnamezős területek Pesterzsébeten

Jelen vizsgálatban a használat alapján a következő kategóriák kerültek megkülönböztetésre:

- Használaton kívüli területek jellemzően meglévő épületállománnyal,
- Használaton kívüli területek jellemzően épületállomány nélkül,
- Alulhasznosított területek,
- Fejlesztésre alkalmas vasúti területek.

Az alulhasznosítottság a belső területi tartalék nem megfelelő kihasználását, vagy városszerkezetileg nem megfelelő funkciót jelenti. Ezeken a területeken sok esetben nem értékes az épületállomány. Előfordul, hogy az elmúlt években a területen jelentős bontások történtek, de a terület (minőségi) átalakulása – jellemzően a gazdasági válság következtében – nem történt meg, és a visszamaradt, néha értékes épületek sem hasznosítottak megfelelően.

Az alulhasznosított területek mellett számos olyan használaton kívüli terület van, amelyen a korábbi használat megszűnt, az értéktelen épületek vagy elbontásra kerültek, vagy üresen állnak, de számos értékes épület pusztul megfelelő használat hiányában. A használaton kívüli területeken a város számára jelentős fejlesztési lehetőség kínálkozik beépítésre és szabadterületek fejlesztésére egyaránt. Jelenlegi állapotuk szerint ezen területeken belül megkülönböztetésre kerültek az épületállománnyal rendelkező, illetve üres, épületállománnyal nem rendelkező területek.

A XX. kerületben az alábbi területek kerültek lehatárolásra (fenti térképen megjelenő területek):

	Alulhasznosított funkció	Egykori hasznosítás módja	Telekcsoport összes területe (m2)	Fejlesztésre alkalmas terület (m2)	Védettség típusa	Védett épület alapterülete (m2)
M5 - Nagykőrösi út mente	kereskedelem, szolgáltatás	kereskedelem, szolgáltatás	26818	26818	-	-
Tesco észak	gazdasági	-	52528	29284	-	-
Tesco Mártírok útja	gazdasági, kereskedelem, szolgáltatás	-	445611	407208	-	-
Kapitánypuszta	gazdasági		95332	45727	-	-
Helsinki út (volt Papírgyár)	gazdasági, ipari	ipari	48367	46740	-	-
Vágóhíd u. 55.	gazdasági, ipari	ipari	9206	9206	-	-
ESMTK sporttelep	sport	-	29888	29888	-	-
Nagysándor J. u. (Török F.-	kereskedelem,	-	20750	20750	-	-

Ady)	szolgáltatás					
Helsinki út (Barkó-Torontál)	kereskedelem, szolgáltatás	kereskedelem, szolgáltatás, ipari	113925	113925	-	-
Helsinki út (Nagysándor-Tinódi)	kereskedelem, szolgáltatás	kereskedelem, szolgáltatás, ipari	40928	39715	-	-
Duna utca (volt fűtőmű)	-	ipari	11350	11350	-	-
Nagysándor J. u. (Attila-Baross)	gazdasági, kereskedelem, szolgáltatás	ipari	12253	12253	-	-
Topánka u. (Ady-Török F.)	kereskedelem, szolgáltatás	-	5516	3269	Fővárosi helyi védett épület	1370
Széchenyi u. - János u.	-	lakó	1676	1676	-	-
Jódos-Sós Gyógyfürdő	gyógyfürdő	-	27445	25834	-	-
Pesterzsébet felső (Csepeli átjáró észak)	kereskedelem, szolgáltatás, ipari	kereskedelem, szolgáltatás, ipari	191936	161144	-	-

SWOT

ERŐSSÉGEK	**GYENGESÉGEK**
▪ Csendes, élhető kertvárosias lakóterületek. ▪ Jelentős a barnamezős területekben és az épületállományban rejlő fejlesztési potenciál. ▪ minőségileg megújuló városközpont	▪ Fővárosi viszonylatban kevés védendő érték. ▪ Kerületi helyi védelem hiánya. ▪ Kerületi alközpontok hiánya. ▪ Nagy kiterjedésű, tagolatlan (terek, parkok, ellátást biztosító intézmény területek) kertvárosias lakóterület. ▪ Duna-parti térség alulhasznosítottsága. ▪ Nagy kiterjedésű, zöldterület-hiányos lakóterületek. ▪ Lassan átalakuló gazdasági területek. ▪ Gazdasági területeken zárvány lakóterületek. ▪ Sok a veszélyeztetett, szlömösödött, degradálódott terület. ▪ Jellemzően apró- és kistelkes lakóterületek, túlépített telkek, sok helyen zavaros utcakép
LEHETŐSÉGEK	**VESZÉLYEK**
▪ Duna-part, gyógyfürdő – EU-s, fővárosi pályázati lehetőségei. ▪ TSZT 2015 szerint tervezett területfelhasználás tartalékai. ▪ Átstrukturálódó gazdasági szektor. ▪ Fővárosi források az épített örökség védelmére	▪ EU-s, országos, fővárosi támogatottság hiányában tovább romló területek és pusztuló építészeti értékek. ▪ A támogatások tudatos ösztönző rendszerének, a magánberuházók bevonásának elmaradása esetén a fejlesztések nem lehetnek hosszútávon fenntarthatóak. ▪ Barnamezős területek átalakítása, rehabilitációja a finanszírozás hiánya és a csatlakozó kerületekben, agglomerációban rendelkezésre álló zöldmezős területkínálat miatt elmarad. ▪ lakossági önerő hiánya az épületállomány megújításához, felújítások finanszírozásához

FEJLESZTÉSI KIHÍVÁSOK

- Építészeti értékvédelem,
- Alközpontok kialakítása,
- Duna-parti térség életre keltése,
- Veszélyeztetett, szlömösödött, degradálódott lakóterületek csökkentése,
- Alulhasznosított területek kezelése, fejlesztési stratégiája,
- Önkormányzat szerepvállalása a fejlesztésekben.

10. KÖZLEKEDÉS

Hálózatok és hálózati kapcsolatok

Budapest nemzetközi- és országos szintű közúti kapcsolatrendszerének két sugárirányú eleme közvetlenül is érinti Pesterzsébetet, ezen elemek elsősorban a Duna-Tisza köze és Dél-Magyarország elérését biztosítják.

Országos szintű kapcsolatrendszer közúti elemei

Soroksári út – Helsinki út – 5. sz. főút által alkotott útvonal,
Nagykőrösi út – M5 autópálya bevezető szakasz – M5 autópálya által alkotott útvonal.

A vasúthálózat elemei közüli egyedül a Keleti pályaudvarra befutó Budapest–Kelebia (150. sz. vasútvonal) érinti Pesterzsébetet.

Az országos kapcsolatokon kívül fővárosi és agglomerációs szintű hálózati kapcsolatot nyújtó közösségi közlekedési eleme szintén érinti Pesterzsébetet, a H6 Ráckevei HÉV.

Pesterzsébet nyugati határát rövid szakaszon érinti a Ráckevei (Soroksári)-Duna, azonban ez nem jelent hálózati szintű vízi közlekedési kapcsolatot a kerület számára.

Közúti közlekedés

A XX. kerület Budapesten belüli, kerületközi közúti kapcsolatait a kerülethatáron, vagy annak közelében lévő elsőrendű (Nagykőrösi út, Helsinki út, Határ út) főutak biztosítják.

A Pesterzsébetet keletről a Nagykőrösi út (az M5 autópálya fővárosi bevezető szakasza), nyugati oldalon a Soroksári út-Helsinki út, a 150 sz. vasútvonal és a H6 Ráckevei HÉV által alkotott közlekedési folyosó, míg északon a Határ út és a villamos-pálya együttese határolja. Ezek a közlekedéshálózati elemek – kiegészülve a Ráckevei-(Soroksári) Duna ággal – elvágó hatásuk révén alapvetően meghatározzák Pesterzsébet szomszédos kerületek irányába való kapcsolati lehetőségeit.

A kerület belső fő közlekedési hálózatát K-NY-i irányban a Topánka utca–Kossuth Lajos utca, a Nagysándor József utca (XIX. kerületi kapcsolat a Hunyadi utcai felüljárón keresztül), és a Szentlőrinci út (XVIII. kerületi kapcsolat a Méta utcai külön szintű csomóponton keresztül), míg É-D- irányban a Török Flóris utcának a Határ út és Nagysándor József utca közötti szakasza, valamint a Knézits utca–Virág Benedek utca –Köves út, illetve ezt az I. és II. rendű főúthálózatot kiegészítő, döntően É-D-i irányú gyűjtő utak alkotják.

A kerület közúti közlekedését biztosító úthálózat jellemzően kialakultnak tekinthető, annak új elemmel történő bővítésére a kerület északi határát jelentő Határ út térségében, valamint az Alsó határ út-Vasút sor mentén nyílik reális lehetőség.

Pesterzsébet területén – elsősorban a balesetveszély szempontjából meghatározó – szintbeli közúti-vasúti átjáró a 150 sz. vasútvonalon nem található, azonban a Csepeli átjáró csomóponti ágát, valamint a Torontál utcát a H6 HÉV vonala szintben keresztezi.

A közúthálózat adottságai folytán Pesterzsébetet az országos, vagy az agglomerációból érkező közúti átmenő forgalom nem terheli, azonban a kerületek közötti kapcsolatok tekintetében a Csepel-Kőbánya irány számottevő forgalmának jelentős része a kerület belső úthálózatát veszi igénybe. A

közúthálózati elemek forgalomterhelését (E/nap) és keresztmetszeti kialakítását az alábbi ábra mutatja be.

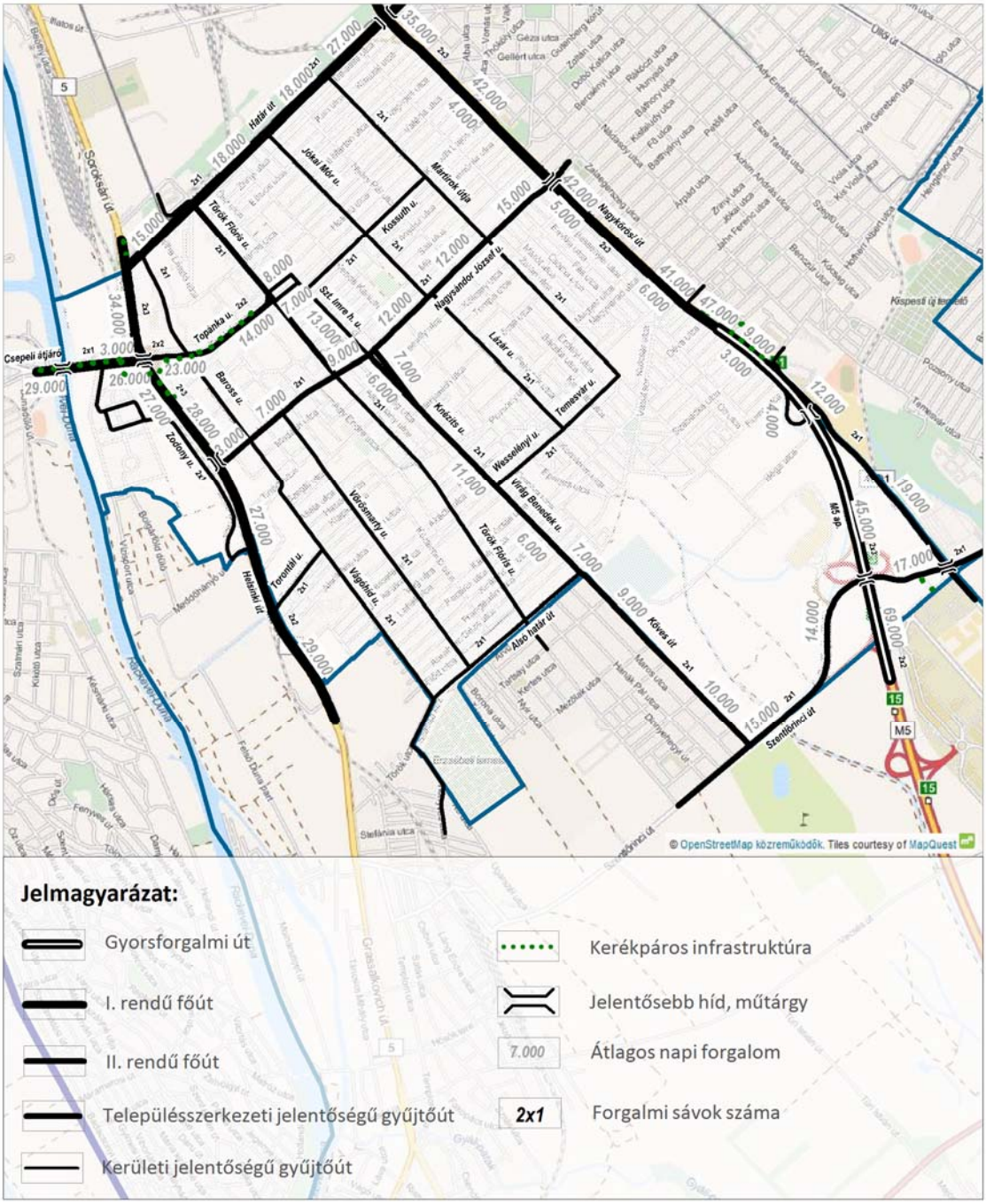

74. ábra: Közúthálózat

A kerületi tulajdonban lévő közutak közel 100%-a burkolt, azonban az úthálózat jelentős része felújításra, átépítésre szorul. Pesterzsébet területén az elmúlt évtizedben több lakó-pihenő övezet és tempó 30-as zóna került kijelölésre. További forgalomcsillapított övezetek kialakítására a kerület koncepcióval rendelkezik.

A kerület jelentős részének (a Határ út – Nagykőrösi út – Szentlőrinci út – Köves út – Alsó határút – Helsinki út által határolt terület) közútjain 7,5 t, azon kívül 12 t össztömeg korlátozás van érvényben, amelyet a Budapest egészét egységes elvrendszer szerint differenciáltan szabályozó

92/2011 (XII.30) Főv. Kgy. rendelet határoz meg. A korlátozás biztosítja az átmenő teherforgalom távoltartását a beépített területektől.

A XX. kerület közigazgatási területén belül jelentős forgalomvonzó létesítmények az M5 autópálya-Szentlőrinci út különszintű csomópontjának térségében található Tesco és Média Markt áruházak. A két létesítményhez együttesen közel 1.900 parkoló tartozik.

Közösségi közlekedés

Pesterzsébet közösségi közlekedéssel való ellátottsága és annak színvonala a főváros tekintetében átlagosnak mondható.

A közösségi közlekedési hálózatok forgalomterhelését (Utas/nap), és azok megállói 300 m-es környezetének (metróállomás estében 500 m) lefedettségét az alábbi ábra mutatja be.

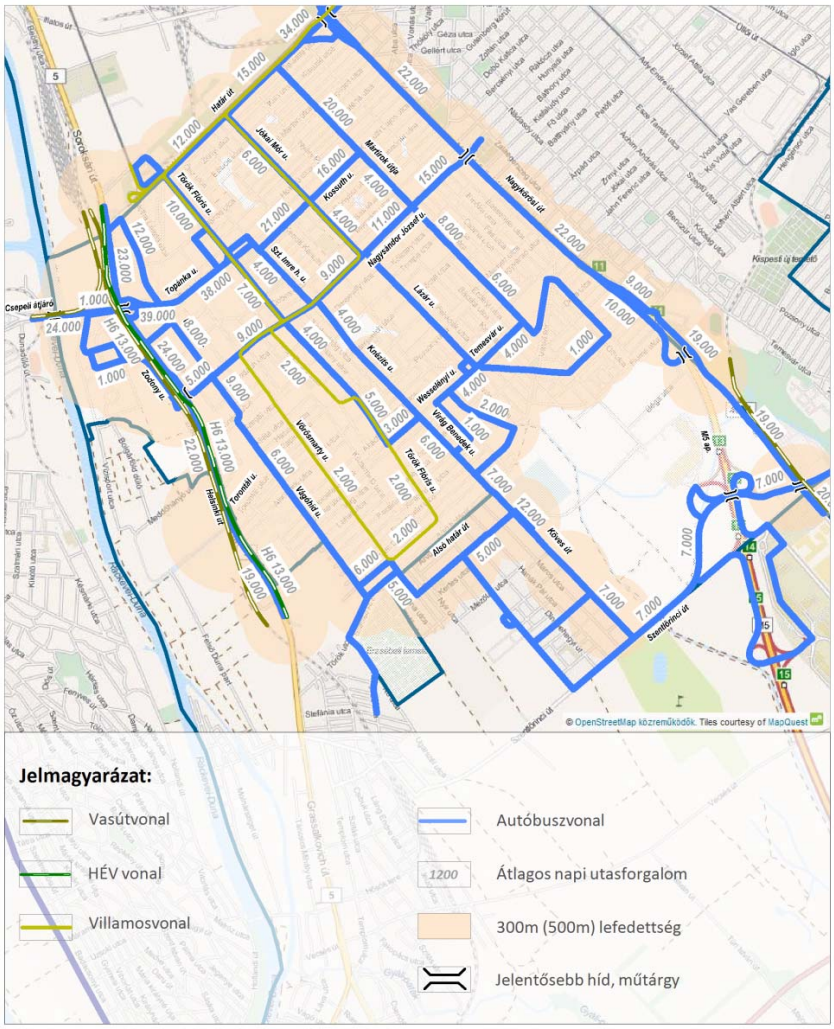

75. ábra: Közösségi közlekedési hálózat

A kerületben, vagy annak határán található jelentősebb, a közforgalmú közlekedéshez kapcsolódó forgalommal rendelkező megálló (és átszálló) helyek:

Jelentősebb forgalmú megálló (átszálló) helyek

Pesterzsébet-vasútállomás (vasút, autóbusz),
Pesterzsébet, Baross utca (autóbusz),
Pesterzsébet, városközpont (autóbusz),
Ady Endre utca-Topánka utca csomópont (autóbusz),

IX. ker., Gubacsi út (villamos, autóbusz).

Közúti közösségi közlekedés

Pesterzsébet közösségi közlekedésében a villamos hálózatot kiegészítő autóbusz-viszonylatok szolgálják ki a mobilitási igények jelentős részét. A belvárosi irányú közvetlen eljutási lehetőséget, illetve városi gyorsvasúti (metró) átszállási lehetőséget biztosító Boráros térig, illetve Határ útig közlekedő autóbuszok mellett a szomszédos kerületek (Ferencváros, Csepel, Soroksár, Kispest, Pestszentlőrinc) irányába is több vonal biztosít kapcsolatot.

A kerületben autóbusz-végállomás, buszforduló az Ady Endre téren, illetve a Mátyás király téren helyezkedik el.

Autóbusz-hálózat üzemét biztosító garázs Pesterzsébet területén nem található, a legközelebbi létesítmény a Dél-pesti Autóbuszgarázs kerület a XIX. kerületben található.

A kerületben az autóbusz-közlekedéssel érintett útvonalak hossza 53,2 km, amely a fővárosi érték 6,3 %-a.

Kötöttpályás közösségi közlekedés

Pesterzsébetet a főváros három metróvonala közül egyik sem érinti. Az elővárosi közlekedésben is részt vállaló 150 sz. Budapest- Kelebia vasútvonal, valamint a H6 Ráckevei HÉV mellett azonban több közúti vasúti vonal (villamos) segíti. A kerület a belváros közvetlen elérhetőségét biztosító, megfelelő szolgáltatási színvonalú, korszerű kötöttpályás kapcsolattal nem rendelkezik.

A Budapest–Kelebia vasútvonal érdemi városi közlekedési lehetőséget nem jelent a XX. kerület számára. A vasútállomás a kerület beépített területeinek peremén, a súlypontjától távol található. A városi közösségi közlekedési eszközökkel könnyebben elérhető Kőbánya-Kispest metró végállomás, valamint a Keleti pályaudvar.

A H7 Ráckevei HÉV a kerület délnyugati határának közelében, az intenzíven beépített lakóterület peremén halad. Belső végállomása (a Közvágóhíd) a belvároson kívül található, és nem biztosít átszállási lehetőséget a többi gyorsvasúti (metró, HÉV) vonalra.

A 3-as villamos a főváros legkülső, gyűrű irányú vonala, mely a Gubacsi út és a Mexikói úti végállomások között biztosít forgalmi kapcsolatot, felfűzve a budapesti központrendszer több elemét is (Kőbánya városközpont, Örs vezér tere, Bosnyák tér). A vonal a pesterzsébeti szakaszon a kerületet északnyugatról határoló Határ úttal párhuzamosan épült ki, és az Ecseri útnál biztosít kapcsolatot az M3 metróvonallal.

Az 51-es és 52-es villamos viszonylatok (az előbbi a IX. ker. Mester utca, Ferenc körút és a Nagysándor József utca, az utóbbi a Határ út, metróállomás és Pesterzsébet, Pacsirtatelep között közlekedik) hurokjáratként a kerület egyes kevésbé intenzíven beépített területeit is feltárják. A villamos pályája a belső területeken – egyes rövid szakaszok kivételével – a közúti forgalomtól jellemzően nincs elválasztva, a villamosok a gépjárművekkel közös felületen haladnak. Az elmúlt időszakban a közúti vasúti infrastruktúra-hálózaton szolgáltatási színvonal növelése érdekében jelentős felújítások történtek, azonban egyes vonalszakaszokon még további korszerűsítések szükségesek.

Kötöttpályás hálózatok üzemét biztosító metró-járműtelep vagy villamos remíz nem található Pesterzsébet területén, a legközelebbi létesítmény a IX. kerületi Száva kocsiszín.

Kerékpáros és gyalogos közlekedés

Kerékpáros közlekedés

Pesterzsébeten, továbbá a kerületet határoló közterületeken önálló (vagy szerviz úton vezetett) kerékpáros infrastruktúra teljes hossza 1,6 km, amely a fővárosi átlag alatti.

Önálló kerékpáros infrastruktúrával rendelkező útvonalak

Kossuth Lajos utca – Helsinki út,
Topánka utca,
Csepeli átjáró – Serény utca.

A kerület családi házas, kertvárosias beépítésű területei és a kerékpározás szempontjából kedvező domborzati viszonyai optimális helyszínei a hivatásforgalmú kerékpáros közlekedésnek. A kerületen belül kiterjedt forgalomcsillapított övezetek úthálózata kivétel nélkül biztonságosan kerékpározható, ideálisak a kerületen belüli helyi kerékpáros hivatásforgalom (munkába, iskolába járás, napi ügyintézés, bevásárlások) számára.

Gyalogos közlekedés

A gyalogosforgalom szempontjából kiemelt jelentőségű a Kossuth Lajos utcának a Nagy Győri István utca és az Ady Endre utca közötti szakaszán kialakított gyalogos övezet. A hozzá kapcsolódó, Török Flóris utca–Kalmár Ilona sétány–Vörösmarty utca–Kossuth Lajos utca által határolt területen kijelölt lakó-pihenő övezet a jellegéből elvárható gyalogosbarát funkciót nem tölti be, a területen az övezet kijelölése ellenére a gépjárműforgalom elsőbbsége dominál.

A közterületek mellett a gyalogos-kapcsolatok szempontjából szintén meghatározóak a Nagykőrösi úton átvezetett gyalogos felüljárók (Rákóczi utca, Vas Gereben utca, Irányi utca, Zobor utca, Radnó utca, Torda utca, Beszterce utca), melyek a XIX. kerület felé történő eljutás mellett a főútvonalat érintő közösségi közlekedési megállóhelyek megközelíthetőségét is szolgálják.

A Pesterzsébet vasútállomásnál található, a Helsinki utat keresztező aluljáró, illetve a Serény utcánál található vasút feletti gyalogos-kerékpáros átvezetés a biztonságos gyalogosközlekedést szolgálja.

Parkolás

Pesterzsébet közigazgatási területén P+R rendszerű parkoló nem található. Budapest közel 4.000 férőhelyes P+R parkoló kapacitásának legközelebbi elemei az M3 metró vonala mentén, a Kőbánya-Kispest (550 fh.), a Határ úti (250 fh.) és az Ecseri úti (500 fh.) metróállomásnál találhatóak.

Pesterzsébet 64.358 fős lakónépessége 30.940 lakásban él, és statisztikailag 19.243 személygépjárművel rendelkezik. A kerületben 1000 lakosra 299 személygépjármű jut, amely nem éri el sem Budapest 326-os, sem Magyarország 301-es átlagértékét sem.
A kerület jelentős részének kertvárosias beépítése miatt a parkolási helyzet a fővárosi viszonyoknál kedvezőbb. Ugyanakkor az intenzíven beépített lakóterületeknél, valamint a kerületközpont térségében (jellemzően a Határ út–Török Flóris utca–Nagysándor József utca–Helsinki út által határolt területen) már jelentkeznek a parkolási problémák, melyet a gépjármű ellátottság növekedése mellett (egyes háztartásokban a második autó megjelenése) a telken belüli parkoló férőhelyek korlátozott száma idéz elő.

A XX. kerület közigazgatási területén belül korlátozott várakozási övezet nem került kijelölésre (fizető parkolási rendszer nem került bevezetésre). Pesterzsébet területén közforgalmú mélygarázs, vagy parkolóház nem található.
A parkolás igények szempontjából koncentrált területeken (Tátra téri piac környéke, kerületközpont térsége) a rendelkezésre álló várakozóhelyek foglaltsága napközben meghaladta a 75 %-ot.

Pesterzsébet közigazgatási területén a parkolás szempontjából jelentős problémát a nagyszámú, jellemzően úszótelkes telekstruktúrájú lakótelep jelenti, itt található a lakásállomány közel 34%-a.

Lakótelepek és megépített lakások száma

Városközpont	7.460
Vécsey út	1.170
Gubacsi út	724
Vágóhid utca	448
Mártírok útja	274
Tátra tér	252
Mezőlak utca	112

A lakótelepek esetében épített parkolók száma jelentősen elmaradt az 1 lakás/1 parkoló ellátottsági szinttől.

SWOT

Erősségek	**Gyengeségek**
▪ Forgalomcsillapított övezetek kialakítására alkalmas úthálózat, Tempo 30 hálózat folymatos fejlesztése ▪ Kertvárosias beépítés parkolása nagyrészt telken belüli biztosított ▪ Fejlődő kerékpáros közlekedés (a domborzati adottságok és a meghatározóan lakó funkciójú területfelhasználás úthálózata kedvező feltételeket biztosít)	▪ M5 autópálya bevezető szakasz, HÉV, vasútvonal elvágó hatása ▪ Közvetlen belvárosi közösségi közlekedési kapcsolatok további fejlesztéseket igényelnek ▪ Lakosság parkolási igényeinek megoldatlansága a lakótelepeken (elmaradt az 1 lakás/1 parkoló ellátottsági szinttől) ▪ A villamospálya műszaki állapota még több helyen felújításra szorul, elavult a járműállomány ▪ A peremrészeken koncentrált kötöttpályás közlekedési rendszerek a belső kerületrészeket nem tárják fel, ráhordás szükséges. ▪ A magas utas-koncentrációjú területeken nincs megfelelő tömegközlekedési szállítókapacitás ▪ Jelentős közúti átmenőforgalom Csepel-Kőbánya viszonylatban, csúcsidőben torlódások – kerülőutak a lakóterületeken át ▪ Kapacitáshiányos csomópontok ▪ Balesetveszélyes csomópontok
Lehetőségek	**Veszélyek**
▪ Kerületközpont jobb bekapcsolása a kötöttpályás közösségi közlekedési hálózatba (észak déli regionális gyorsvasút, 3-as villamos csepeli átvezetése) ▪ Kerékpáros infrastruktúra fővárosi szintű fejlesztése ▪ Területileg differenciált fővárosi személyforgalmi	▪ Személygépjármű ellátottság további növekedése ▪ Jelentős, szerkezetalakító fővárosi fejlesztések csak 2020 után valósulnak meg a finanszírozási feltételek miatt

behajtási díjrendszer bevezetése. ▪ Intelligens közlekedési rendszerek alkalmazása ▪ FUTÁR bővítése az utas tájékoztatás javítására és a közösségi közlekedés előnyben részesítése érdekében ▪ Alternatív üzemanyag-meghajtású autóbuszok üzemeltetése	▪ Átmenőforgalom további növekedése

FEJLESZTÉSI KIHÍVÁSOK

- A közlekedést – a gyalogos közlekedés kivételével – a kerülethatárokat átszelő hálózatok (közúthálózat, tömegközlekedési hálózat, kerékpárforgalmi főhálózat) jellemzik, ezért a kerületi közlekedés fejlesztése sok esetben csak több kerület közlekedésének, vagy a fővárosi közlekedési rendszer egészének figyelembe vételével lehetséges.
- A lakossági parkolás végleges rendezésére a lakótelepek esetében többlet férőhelyek létesítése.
- A lakóterületek úthálózatának forgalomcsillapított kialakítása (tempó 30-as zóna, lakó-pihenő övezet).
- Pesterzsébet területén a helyi közlekedési igényeknek megfelelő kerékpáros közlekedés feltételeinek megteremtése.

11. KÖZMŰVESÍTÉS

Vízellátás és vízgazdálkodás

Vízgazdálkodás és vízellátás

00A kerület vízellátása teljesen kiépített. A vízszolgáltatást több, 300 mm-nél nagyobb átmérőjű Sentab, eternit, acél, öntöttvas és gömbgrafitos öntöttvas (göv) anyagú vezeték biztosítja (11.1 ábra), melyekről kisebb (80-300 mm), a fogyasztók ellátását szolgáló vezetékek csatlakoznak le. Az eternit anyagú vezetékek aránya a kerületben 52%-os.

2007 végén az üzemelő vízellátó hálózat hossza a kerületben 185,7 km volt.

00Pesterzsébet kb. 75%-a a fővárosi alap nyomászónához tartozik, ami a csepeli vízbázisokról kapja a vizet. A középmagas épületek megfelelő ellátását azonban három gépház – Széchenyi utcai, Pacsirta utcai és Alsótelki utcai – biztosítja.

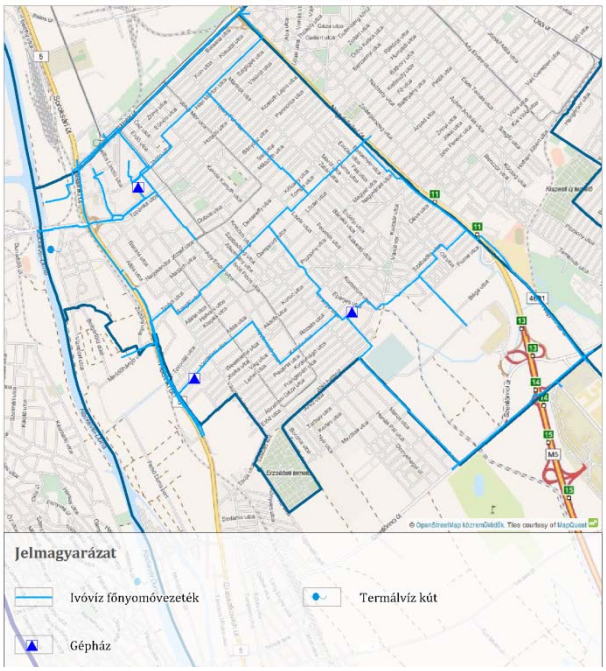

76. ábra: Ivóvíz főnyomó vezeték

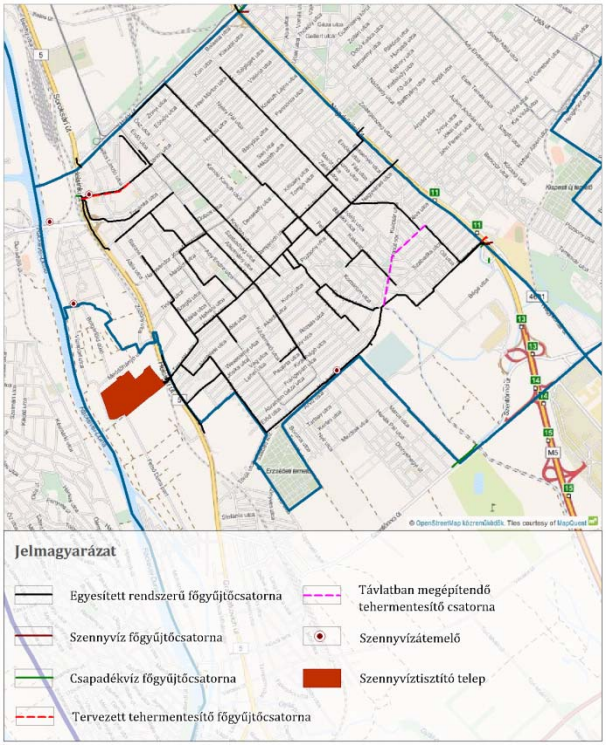

77. ábra: Csatorna főgyűjtő hálózat

A Gubacsi hídtól délre található a Pesterzsébeti fürdő, ami jelenleg nem üzemel. A fürdőt két kút látja el, egy jódod-sós vizű, és egy termálvíz kút.

Az oltóvíz biztosítása is az ivóvízhálózatról történik – földfeletti és földalatti tűzcsapokról –, azonban a kerület peremterületeinek egyes részén nehézkesen megoldható a tűzcsapok elhelyezkedése miatt.

Szennyvízelvezetés

A kerület nagy részének szennyvizét a Dél-pesti Szennyvíztisztító Telep fogadja, ahonnan tisztítás után a víz a Ráckevei-Soroksári Duna ágba kerül bevezetésre. A kerület észak-nyugati területének egy része a Soroksári úti főgyűjtőhöz csatlakozik, így a szennyvíz a Központi Szennyvíztisztító Telepre jut, aminek végső befogadója a Duna.

Pesterzsébeten döntően egyesített rendszerű hálózat üzemel (11.2. ábra). Azokon a területeken (Gubacsi lakótelep, Pesterzsébet városközpont lakótelepe), ahol elválasztott rendszerű szennyvízcsatorna található, a csapadékvíz elvezetését vápákkal, vagy az út menti zöld felületeken

szikkasztással oldják meg. A szennyvízcsatorna kiépítettsége is majdnem teljes mértékű. A „Budapesti Komplex Integrált Szennyvízelvezetési és Szennyvíztisztítási Program” (BKISZ) keretében 0,6 km új csatorna épült 2014 decemberéig.

A kerületben a domborzati adottságok miatt 4 szennyvízátemelő is található.

Csapadékvíz elvezetés, felszíni vízrendezés

Mivel a kerületben döntően egyesített rendszerű csatornahálózat üzemel, így a csapadékvíz elvezetése megoldott. Nyílt árkos elvezetés csak a Sósmocsár-ér becsatlakozásától a Vasút soron a Versec utcáig található. A beépítetlen területeken a csapadékvíz elszikkad.

A Nagykőrösi út – Határ út menti területen a csatornahálózat túlterhelt, a lefolyási viszonyok megváltozása esetén a többlet csapadékvíz csak késleltetve vezethető rá a hálózatra.

A Gyáli-patak és Sósmocsár-ér (Erzsébet-ér) nem tekinthető természetes vízfolyásnak, mivel azok csapadékvíz elvezetésére és a belvíz lecsapolására lettek kialakítva, így tápláló forrásuk, vízfolyásuk sincs. A vízfolyások medrei állandósultak, azok fenntartásáról, kotrásáról rendszeresen gondoskodni kell a megfelelő lefolyási viszonyok biztosítása érdekében. A Sósmocsár-árokban nagy szintkülönbségek vannak, lejtése nem megfelelő, így egy állóvíznek tekinthető, mely túlfolyóval rendelkezik. A kisvízfolyások vizét a Dél-Pesti tehermentesítő főgyűjtő csatorna vezeti el.

A kerület nyugati határa egy rövid szakaszon határos a Ráckevei-Soroksári Duna-ággal (RSD). Az ág vízszintjét a Kvassay zsilippel szabályozzák – amit az elmúlt években felújítottak –, így a Duna-mederből való kilépésével nem kell számolni.

Több helyen van mélyfekvésű terület Pesterzsébeten. A legnagyobb kiterjedésű a Gubacsipusztai. Kisebb területek találhatóak a kerület dél-keleti részén (Helsinki út, Alsóhatár út és a Virág Benedek – Török Flóris utcák által határolt területen a kerülethatár közelében).

Energiaellátás, energiagazdálkodás

Villamosenergia-ellátás és közvilágítás

A kerületben a középfeszültségű elosztás két feszültségszinten történik, a 20 kV-os szabadvezetéki- és a 10 kV-os földkábel-hálózat egyaránt megtalálható.

A kerület energiaellátását biztosító alállomások 2012. évi átlagos kiterheltsége, valamint a kiépült hálózatok alapján a kerület villamosenergia-hálózata jelentős tartalékkapacitásokkal bír, ugyanakkor a középfeszültségű hálózat azon részei, amelyek távol esnek az alállomásoktól, leterheltebbek.

Az 120/10 kV-os alállomásokból kiinduló középfeszültségű kábelhálózat a kerület nagy részében kiépült – a 10 kV-os földkábel-hálózattal való lefedettség mintegy 90% –, a 20 kV-os szabadvezetékes hálózat jellemzően a dél-keleti részen, Gubacsipusztán lelhető fel.

A kisfeszültségű hálózat táppontjai a KöF/0,4 kV-os transzformátorok, melyek 20 kV-os hálózat esetében oszloptranszformátorok, míg 10 kV-os primer oldal esetében jellemzően épületben elhelyezett, betonházas, vagy épített házas transzformátorok. A kisfeszültségű hálózat a kerület nagy részében szabadvezetékes kialakítású, de megtalálhatóak a korszerűbb szigetelt légvezetékes elemek, illetve jellemzően a Török Flóris utca, Nagy Sándor József utca – Kossuth Lajos tér – Zilah utca – Hinta tér – Attila utca – Helsinki út – Duna által határolt térségtől a kerület északi határáig a középfeszültségű hálózat mellett a kisfeszültségű rendszer is földkábelként épült ki. Az említett

lehatároláson belül a közvilágítási hálózat is földkábeles kivitelű, amely rendezettebb utcaképet eredményez. A kerületi villamosenergia-fogyasztási helyek száma ~36 000 db, a szolgáltatott éves villamosenergia-mennyiség 230 GWh nagyságrendű. A szolgáltatott mennyiség közel 30%-át háztartási fogyasztók vételezik. A kisfeszültségű elosztóhálózat hossza a kerületben 290 km-re tehető.

Pesterzsébeten a háztartások részére szolgáltatott villamos energia egy lakosra jutó mennyisége csökkenő tendenciát mutat, a főváros más kerületeivel összehasonlítva az egy főre jutó lakossági villamosenergia-felhasználás 2012. évre vonatkozóan az átlagosnál mérsékeltebbnek mondható.

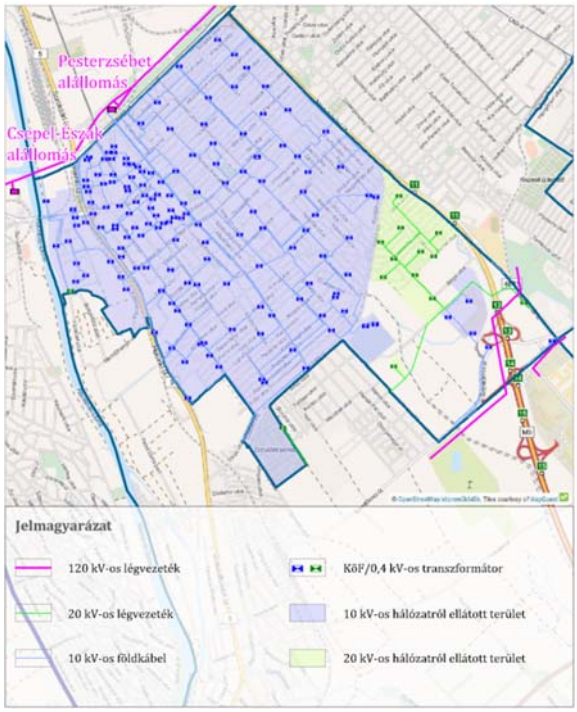

78. ábra: Villamosenergia-ellátás

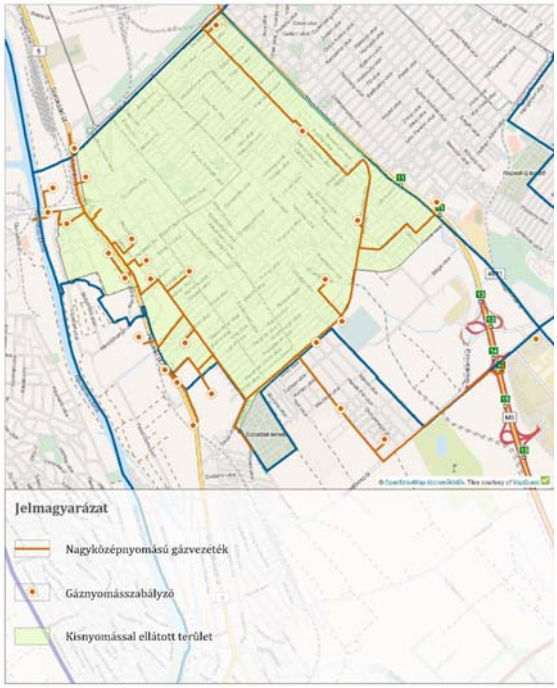

79. ábra: Gázellátás

Gázellátás

A kerület gázellátását a Soroksári gázátadó állomásból kiinduló nagyközépnyomású gázhálózat biztosítja. A rendszeren 16 db nagyközép/kisnyomású hálózati nyomásszabályzó és számos egyedi szabályzó elégíti ki a kerületi gázigényeket. A KSH 2013. évre vonatkozó adatai alapján a kerületben a gázfogyasztási helyek száma 27 419 db, melynek 93%- a háztartási fogyasztó. A háztartási gázfogyasztók 82,88%-a használ gázszolgáltatást fűtésre.

A kerületben a FŐGÁZ gázcsőhálózatának hossza 199,9 km. Ha a 100 lakásra jutó háztartási gázfogyasztók számát tekintjük megállapítható, hogy a fővárosi tendenciával összhangban 2010. év óta enyhén csökkenő tendencia mutatkozik, némileg a budapesti átlag alatt.

Távhőellátás

A kerületben a FŐTÁV Zrt. távhőhálózata üzemel, melynek hőbázisa a Csepeli Erőmű. A kerület távfűtött épületeinek hőellátását korábban a Pesterzsébeti Fűtőmű biztosította, azonban a versenyképesebben előállított hő szállítására a Gubacsi hídon keresztül megépült rendszer a fűtőmű bezárását eredményezte.

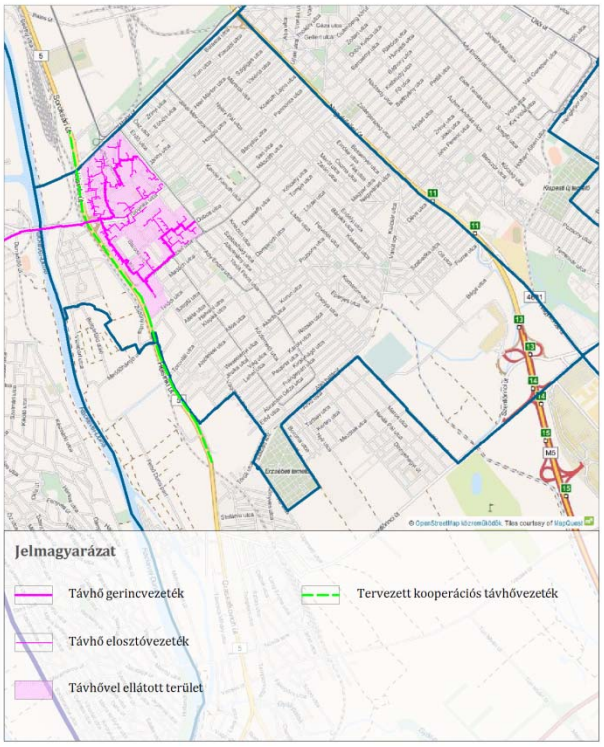

80. ábra: Távhőellátás

A kerület távfűtött épületeinek ellátása a Csepeli Erőműből történik, mintegy 6300 lakás hőigényét (fűtés és használati melegvíz egyaránt) biztosítva. A KSH 2013. évre vonatkozó adatai alapján a kerületi lakosság számára szolgáltatott melegvíz mennyisége éves szinten 250 ezer m^3, a lakossádi távhőellátásra felhasznált hőmennyiség 220,6 ezer GJ. Mindkét érték az elmúlt néhány év adatai alapján csökkenő tendenciát mutat.

A Fővárosi Önkormányzat és a FŐTÁV Zrt. tervei között szerepel egyrészt a független távhőkörzetek összekapcsolására hivatott kooperációs gerinchálózat kiépítése, másrészt egy energetikai célú hulladékhasznosító mű létesítése Dél-Pesten. A hőenergiát is előállító energiatermelő létesítmény elhelyezésére a településszerkezeti terv a XXIII. kerületben jelölt ki terület, valamint a kooperációs vezetékszakasz kerületet érintő, tervezett nyomvonalát is tartalmazza.

Csupán a kerület észak-nyugati területe távhőhálózattal ellátott, a kerület távfűtött területe kb. 8%.

Az energiahatékonysági és klímavédelmi törekvések a távhőhálózat lefedettségének kiterjesztését teszik indokolttá. A gázhálózatok kiterjedtsége a távhőszolgáltatásra való igényt csökkentik, ugyanakkor a párhuzamos infrastruktúrák üzemeltetése költséges. A környezetbarát és megújuló energiaforrások energiaellátásba történő integrálásnak alapját adó távhő szolgáltatás versenyképességének javítása a hatályos jogi környezetben piacbővítéssel, valamint a független távhőkörzetek összekapcsolásával mozdítható elő. A fejlesztések megvalósulásával a jelenleg üresen álló, FŐTÁV Zrt. tulajdonú, energiatermelés számára fenntartott terület újra szerepet kaphat a távhőrendszer termelői oldalán.

Megújuló energiaforrások alkalmazása, a környezettudatos energiagazdálkodás lehetőségei

A kerületben számottevő megújuló energiaforrás hasznosítás nem valósul meg. Kedvező lehetőséget a napenergia és a geotermikus energia hasznosítása kínál. Néhány évvel ezelőtt, egy napenergia-felhasználást népszerűsítő program alkalmával a kerületben felmérésre került a napenergia hasznosításának mértéke. 2010. évben napkollektorok vonatkozásában a kerületi lakosság 230 m^2 felülettel rendelkezett, míg napelemek esetében a Tesco áruház tetőszerkezetén 670 m^2 felületen mintegy 100 kW beépített teljesítményű napelem üzemelt. Geotermikus fűtési rendszerek beruházás gazdaságossági okok miatt nem terjedtek el.

Az önkormányzati intézmények energiahatékonysági értékelése

Energiahatékonysági projektek vonatkozásában az elmúlt években jelentősebb beruházás nem történt. Pesterzsébeten önkormányzati kezelésbe mintegy 50 intézmény tartozik. Az épületállomány korszerinti összetétele és felújítási igénye nem tér el karakterisztikusan a fővárosi, illetve az országos átlagtól. Így energiahatékonysági szempontból sem látszik számottevő különbség a fővárosi, illetve az országra jellemző helyzettől.

Elektronikus hírközlés

Vezetékes elektronikus hírközlés

A térség a Magyar Telekom Nyrt. (volt MATÁV Rt.) ellátási területéhez tartozik. A kerületben jelen van a DIGI Távközlési és Szolgáltató Kft. is, mind televízió, mind internet szolgáltatás a hálózatán elérhető. A hálózat légvezetékes optikaként épült ki a Török Flóris utca – Nagysándor József utca – Mártonffy utca – Nagykőrösi út – Határ út városrészben. Ugyancsak légvezetékes hálózat található a Vörösmarty utcától dél-nyugatra, valamint az Előd utca – Ábrahám Géza utca mentén, valamint az Eperjes utcai társasházaknál. Alépítményként létesült a Török Flóris utca – Nagysándor József utca – Helsinki út – Határ út által határolt területen a DIGI távközlési hálózata.

A UPC Magyarország Kft. szintén rendelkezik a kerületben távközlési hálózattal. A kerület légvezetékes hálózattal ellátott részében az utcakép rendkívül rendezetlen benyomást kelt.

Vezeték nélküli elektronikus hírközlés

A vezetékes ellátáson kívül a kerületben a mikrohullámú rendszerek mellett a mobil telefonszolgáltatók is létesítettek bázisállomásokat. Pesterzsébeten mindhárom mobil szolgáltató hálózata a jelenlegi igényeknek megfelelően kiépült.

Vezeték nélküli hírközlés esetében az antenna elhelyezések vegyes képet mutatnak. A szolgáltatók mobil szektorsugárzói és átjátszó antennái mellett a lakossági forgásparaboloid antennák és földfelszíni műsorszórás vételre alkalmas Yagi, monopol stb. antennák nagyszámban megtalálhatóak a kerületben.

SWOT

Erősségek	**Gyengeségek**
▪ Ivóvízhálózat kiépítése közel 100%-os. ▪ Energiaközművek kellőképpen kiépültek. ▪ Elektronikus hírközlési hálózatok széleskörű szolgáltatást nyújtanak.	▪ Nagy átmérőjű egyesített csatornák bűzproblémája nyáron, csapadékmentes időszakban. ▪ Belvíz és csapadékvíz elvezetése nem minden területen megoldott. ▪ Földalatti tűzcsapok. ▪ Egyes területeken a tűzoltás nehezen megvalósítható. ▪ Minimális mértékű megújuló energiahasznosítás. ▪ A jelentős mennyiségű légvezetékes hálózat rendezetlen utcaképe eredményez.

Lehetőségek	Veszélyek
▪ Bűzzárak elhelyezése a víznyelőkben. ▪ Alternatív energiák térnyerése. ▪ Lakossági érdeklődés az energia- és vízfelhasználás csökkentésére. ▪ Elérhető és megfizethető korszerű energia hatékony technológiák megjelenése, elterjedése.	▪ Jogszabályi környezet ellehetetleníti a megújuló energiaforrások terjedését. ▪ Megfelelő támogatási rendszer nélkül az energiahatékonysági és klímavédelmi törekvések által generált projektek beruházás gazdaságosság miatt nem indulnak el. ▪ A távhőrendszer kooperációjának elmaradásával tovább csökken a távhőszolgáltatás részaránya.

Fejlesztési kihívások

- A csapadékvíz tározókban való összegyűjtése, és locsolásra történő felhasználása csökkentheti a területről lefolyó csapadékvíz mennyiségét, illetve a hirtelen, nagy mennyiségű esővíz megjelenését a csatornában, ezáltal csökkentve azok túlterhelését.
- A Sósmocsár-árok medrének rendbetétele, annak érdekében, hogy ne csak az extrém mennyiségű csapadékvíz tudjon elfolyni benne.
- Csapadékvíz egy részét átengedő burkolat kialakítása annak érdekében, hogy a területről lefolyó csapadékvíz mennyiség csökkenjen.
- A lakosság ösztönzése a csapadékvíz telken belüli visszatartására és felhasználására, például öntözésre.
- Energiahatékonysági korszerűsítések és megújuló energiaforrások alkalmazása önkormányzati intézmények energiafelhasználásának fedezésére.
- Lakossági energiahatékonysági és megújulós beruházások ösztönzése, támogatása és tanácsadás
- Közvilágítási hálózatok korszerűsítése, LED fényforrások alkalmazása, valamint intelligens vezérlések alkalmazása.

12. KÖRNYEZETVÉDELEM

Talaj

A térség talajainak általános helyzete és kondíciója mára tipikus városi jellegeket mutat. Pesterzsébet benépesülése során igen hamar vízrendezést hajtottak végre, amely a talajvíz süllyedéséhez, illetve a talajok általános száradásához vezetett. A térségben eredetinek mondható, bolygatatlan talajfelszín alig található. A kerület talajvédelmi szempontból legproblematikusabb helyszíne a Meddőhányó utca menti egykori anyagnyerőhely, amelyet „rekultivációként" nagydarabos betontörmelékkel, hulladékkal töltöttek fel.

A kerületben jelentős talaj- és talajvíz-szennyezettség nem ismert, a FAVI-KÁRINFO adatbázisa alapján tényfeltárás és műszaki beavatkozás nem vált szükségessé az elmúlt évtizedekben. Pesterzsébet talajainak állapotára vonatkozó aktuális felmérés nem áll rendelkezésre. Szennyezettséggel érintett az egykori Materiál Vegyipari Szövetkezet telephelye (173280/7 hrsz.), ahol a szennyezettségek feltárását elvégezték, a környezetvédelmi felügyelőség az elkészült tényfeltárási záródokumentáció alapján dönt a szennyezettséggel, károsodással kapcsolatos további feladatokról. A szomszédos kerületben található Illatos úti volt Vegyiművek területe talajvíz-szennyezettséggel (benzol) érintett. A FAVI-KÁRINFO 2013-as adatai alapján a kármentesítés itt csak részben volt eredményes, a szennyező anyag csóva összehúzódó fázisban van, de részben érintheti a XX. kerület területét is. Az egykori gazdasági tevékenységek területein potenciális szennyezettséggel lehet számolni, illetve jellemző a talajfelszín roncsolása, pusztulása. Legtöbb ilyen terület a Helsinki út menti volt gazdasági zónában található.

Felszíni és a felszín alatti vizek

Pesterzsébet területe sem földtanilag, sem geomorfológiailag nem képez jelentős vízgazdálkodási egységet. A kerület nyugati határának egy részén a Duna folyam mellékága, a *Ráckevei-(Soroksári)-Duna* (a továbbiakban: RSD) folyik. Az RSD-t a Duna vize táplálja, vízszintje állandósított, a vízfolyás kis sebessége (0,05 – 0,1 km/h) miatt gyakorlatilag állóvíznek tekinthető. A környezetvédelmi felügyelőség rendszeres mérései alapján vízminősége messze nem éri el kívánatos szintet (fürdésre alkalmatlan), ami több tényező együttes hatásaként értékelhető. Alapvetően meghatározza a Duna vízminősége, amely éppen a beömlésnél, a Kvassay-zsilipnél mutatja a legkedvezőtlenebb értékeket. Ugyancsak rontja a vízminőséget a Dél-Pesti Szennyvíztisztítóból és az RSD budapesti szakaszán települt ipari üzemekből bevezetett tisztított szennyvíz, valamint egyéb illegális szennyvízbekötések. Az RSD jó állapotának megvalósulásához állami feladatkörben széleskörű revitalizációs beruházás tervezett, amely részben megvalósult: a Kvassay és Tassi zsilipek rekonstrukciója befejeződött, a parti sávban található üdülőterületek csatornázása a monitoring rendszer fejlesztése és a Tassi vízleeresztő műtárgy építése folyamatban van. A projekt ugyanakkor már nem tartalmazza a főmeder és mellékágai mederkotrását. A projekt célja, hogy az RSD vízminősége 2015 végére érje el a veszélyes anyagok vonatkozásában megállapított, külön jogszabály szerinti környezetminőségi határértékeket, továbbá a tápanyagokra és egyéb kiemelt anyagokra szabályozásra kerülő környezetminőségi határértékeket. Az RSD „Magyarország vízgyűjtő- gazdálkodási tervéről szóló" 1042/2012. (11.23.) Kormányhatározat szerint víztestként van kijelölve, ezért az itt tervezett beavatkozásoknak összhangban kell lenniük a

Kormányhatározat mellékletében szereplő, erre a víztestre vonatkozó intézkedési programokkal, melyek az Európai Unió Víz Keretirányelvében (2000/60/EK) megfogalmazott célkitűzések elérését teszik lehetővé.

A kerület kisvízfolyásai a *GYÁLI-PATAK* különböző ágai, valamint a *SÓSMOCSÁR-ÁROK* (Erzsébet-ér) nem tekinthető eredeti vízfolyásnak, hiszen mindegyiket a csapadékvíz elvezetésére, illetve a területek belvizeinek lecsapolására alakították ki. Ezek a vízfolyások időszakosak, tápláló forrásuk vagy vízfolyásuk nincs, csak a csapadék mennyiségétől függően szállítanak bizonyos vízmennyiséget. A kisvízfolyások vizét a Dél-Pesti tehermentesítő főgyűjtő csatorna vezeti el. A Sósmocsár-árok lejtése nem megfelelő, nagy szintkülönbségek vannak az árkon belül, ezért csak az extrém mennyiségű csapadékokat tudja elvezetni.
Ez a csatorna eliszapolódásához vezet, ami meleg időszakban bűzhatással is jár. A Sósmocsár-árok és a TESCO bevásárlóközpont közötti, mélyfekvésű területen talajvízből táplálkozó mocsaras, lápos területrészek, kisebb pangóvizek alakultak ki.

A kerület felszínközeli földtani rétegződése homogénnak tekinthető, így gyakorlatilag egész területén a *TALAJVÍZ* viszonylag kis mélységben (2,5-5 m) fekszik. A mély fekvésű, Sós-mocsár árkot kísérő sávban a talajvíz a felszín közelében található. A talajvíz a korábbi szennyeződések (fekália, kemikáliák, ipari üzemek) következtében szennyezett, ivóvíznek nem alkalmas. A térség csatornázottsága közel teljes mértékben kiépítettnek tekinthető, így egyedi szennyvízszikkasztók okozta talajvízszennyezéssel egyre kevésbé kell számolni. A talajvizet ipari vízként és korábban a mezőgazdasági művelésnél öntözésre is használták. A kutak átlagos mélysége 15 m.

A felszín alatti víz állapota szempontjából érzékeny területeken lévő települések besorolásáról szóló 27/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet alapján Pesterzsébet érzékeny besorolású. A kerület egy részét érinti a Pesterzsébeti Strandfürdő B-137 kataszteri számú kútjának belső védőövezetét és védőidomait.
A vízbázison folytatható tevékenységekre, az ott elhelyezhető létesítményekre vonatkozóan a kijelölő határozatban, valamint „a vízbázisok, a távlati vízbázisok valamint az ivóvízellátást szolgáló vízi létesítmények védelméről " alkotott 123/1997. (Vll.18.) számú Korm. rendelet 10 - 14. §-aiban, illetve 5. sz. mellékletében foglalt előírásokat kell figyelembe venni.

Levegőtisztaság és védelme

Pesterzsébet a 4/2002. (X. 7.) KVVM rendelet alapján a "Budapest és környéke" légszennyezettségi agglomerációba sorolódik.

A vizsgált terület levegőminőségének jellemzése csak tágabb keretek között lehetséges, ugyanis a levegőminőség alakulását összvárosi és regionális – esetenként határokon átnyúló – tényezők határozzák meg. A levegő tisztasága a különböző emissziók (szennyezőanyag kibocsátások) mellett nagyban függ a mindenkori meteorológiai viszonyoktól is. Általánosságban elmondható, hogy a kerületben (ahogyan az egész fővárosban) a mérési eredmények alapján az esetenként megnövekvő *NITROGÉN-DIOXID (NO_2)* és a *SZÁLLÓ POR (PM_{10})* koncentráció jelent levegőminőségi problémát.

A kerülethez legközelebb elhelyezett automata mérőállomások a XXI. kerületben, illetve a XVIII. kerületben találhatók, kb. 2 km távolságban a kerülethatártól. A térség levegőjét az *ORSZÁGOS LÉGSZENNYEZETTSÉGI MÉRŐHÁLÓZAT* a 2013. évi eredmények alapján a nitrogén-dioxid, szálló por (PM_{10}) és ózon tekintetében jónak, a kisméretű szálló por ($PM_{2,5}$) alapján megfelelőnek minősítette. A

többi – vizsgált és a miniszter által értékelt – légszennyezőanyag esetében nincs, vagy kisebb jelentőségű a probléma, többnyire teljesülnek a levegőterheltségi szintre vonatkozó határértékek.

A levegőminőségre vonatkozó lakossági panaszok jellemzően eseti bűzterheléssel kapcsolatosak, amelyek az utóbbi években csökkenő mértékben fordulnak elő. Kedvezőtlen széljárás esetén a Mediterrán ltp. érintett lehet a Dél-Pesti SZVT bűzével. Bűzpanasz elsősorban eseti lakossági hulladékégetés miatt, valamint csapadékhiányos időszakban a csatornahálózatban kialakuló szennyvíz-pangásból ered.

A nitrogén-oxidok (NO_x) kibocsátásának gyakorlatilag egyik felét a közlekedés, míg másik felét a helyhez kötött források eredményezik: az ipari kibocsátás részaránya mintegy 25 %, ugyanakkor a lakossági földgázfelhasználás is gyakorlatilag ezzel azonos mértékű nitrogén-oxidokat termel.

A fővárosi szálló por (PM_{10}) szint az őszi-téli időszakban mintegy egy harmada származhat a háztartási eredetű szilárd, leginkább fatüzelésből, míg a közlekedés hozzájárulása mintegy 40 %-ot eredményez

Az elmúlt évtizedekben – az országos és az európai trenddel összhangban – nagymértékben csökkent a korábban jelentős mennyiségben Budapesten kibocsátott ipari eredetű légszennyező anyagok (kén-dioxid, szén-monoxid, nitrogén-oxidok és szilárdanyag részecskék) mennyisége. A *LEVEGŐTISZTASÁG-VÉDELMI INFORMÁCIÓS RENDSZER* (LAIR) adatai alapján elmondható, hogy a XX. kerületben budapesti viszonylatban jelentős helyhez kötött légszennyező forrás nem található. A kerületben 48 db telephely (LAIR, 2012.) rendelkezik bejelentés köteles pontforrással, amelyek közül a legkelentősebbek: Redel Elektronika Kft, Platina Öntöde Kft., Pesterzsébeti Papírgyár Kft., Knorr-Bremse Vasúti Jármű Rendszerek Hungária Kft..

Mozgó forrásokat tekintve a gépjárművek szén-monoxid, nitrogén-oxid és szálló por emisszióját kell megemlíteni. A kerület legforgalmasabb útjai a Nagykőrösi út (M5 bevezetőszakasz), Helsinki út és a Határ út.

Zajterhelés

A főváros egészének zajterhelésére vonatkozó legfrissebb adatokat a 2007 őszén elkészült Budapest és vonzáskörzete stratégiai zajtérkép szolgáltatja.

Pesterzsébet területén zajvédelmi szempontból a legnagyobb problémát a *KÖZLEKEDÉSI EREDETŰ ZAJTERHELÉS* jelenti. A zajtérkép alapján a kerületet érintő, jelentősnek mondható – egyértelműen küszöbérték feletti sávba eső – egész napi *KÖZÚTI ZAJTERHELÉSSEL* érintett az M5 autópálya és az 51. számú főút bevezető szakasza, valamint a Határ út, Helsinki út, Topánka utca, Kossuth Lajos utca, Nagysándor József utca, Temesvár utca, Mártírok utca, Jókai Mór utca, Lázár utca, Knézits utca, Virág Benedek utca, Köves út, Török Flóris utca Baross utca, és Vágóhíd utca. Az átmenő forgalom helyzete némiképp javult a kerületben a Határ út – Nagykőrösi út – Szentlőrinci út – Alsó Határ út – Helsinki út által határolt területen 2006. októberében bevezetett teherforgalom korlátozás révén. A Nagykőrösi út mentén a közelmúltban megépült zajárnyékoló falnak és az érintett lakóépületek nyílászárócseréjének köszönhetően jelentősen csökkent a zajkonfilktus.

A kerületet érintő *VILLAMOSVONALAK* mentén fokozottabb, lakossági panaszokat eredményező zaj- és rezgésterhelés jelentkezik, mely a pálya és a szerelvények elavultsága miatt jelentős. A konfliktus mérséklésére már történtek előrelépések (30-as vonal lerövidítése, sebességcsökkentés, korszerűbb szerelvények alkalmazása), de érdemi javulást egy átfogó pályarekonstrukció, valamint teljes járműcsere hozhat.

A *VASÚTI KÖZLEKEDÉS* esetén a 150 (Budapest-Kelebia) számú vasútvonal környezete 10 dB feletti határérték túllépéssel terhelt mind nappal, mind az éjszaka folyamán. Megemlítendő ugyanakkor, hogy a vasúti zajterhelésből eredő konfliktus sokkal kisebb területet és lakost érint a kerületben.

A *REPÜLÉSI KÖZLEKEDÉSBŐL* eredő zajterhelés nem számottevő a térségben, a Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtérre vonatkozó 2012-es stratégiai zajtérkép alapján a zajszint jóval a határérték alatt marad.

A stratégiai zajtérkép jelentős *ÜZEMI ZAJFORRÁST* nem jelöl, ugyanakkor lokális problémák adódnak a telephelyek zajkibocsátásából adódóan. A XX. kerület gazdasági területei többnyire a Helsinki út mellett helyezkednek el, illetve kisebb jelentőségű üzemek szétszórtan működnek a kerületben, általában a lakóterületbe ágyazottan.

A kerület lakosságát érintő *EGYÉB ZAJFORRÁSOK* tekintetében meg kell említeni az eseti építkezési tevékenységek okozta zajterhelést, valamint a nyári időszakban jellemző szabadtéri, kulturális és sportesemények, illetve a szórakozóhelyek környezetében jelentkező eseti zajproblémákat.

Hulladékkezelés

Budapesten a *HULLADÉKGAZDÁLKODÁSI KÖZSZOLGÁLTATÁS* megszervezése, működtetése alapvetően fővárosi önkormányzati és nem kerületi feladat, így a XX. kerületben is a Fővárosi Önkormányzat a Fővárosi Közterület-fenntartó Nonprofit Zrt-vel (a továbbiakban FKF) kötött közszolgáltatási szerződés útján biztosítja a hulladékgazdálkodási közszolgáltatást, vagyis a települési hulladék rendszeres gyűjtését, elszállítását és kezelését.

A hulladékok minél nagyobb arányú újrahasznosítására a *SZELEKTÍV HULLADÉKGYŰJTÉS* különböző módozatai teremtenek lehetőséget a kerületben:

- a házhoz menő elkülönített hulladékgyűjtő rendszer (papír, műanyag és fémhulladékok rendszeres gyűjtése) gyakorlatilag az egész főváros területén kiépült;
- a lakossági zöldhulladékok háznál történő begyűjtését a kertvárosias lakóterületeken végzi az FKF;
- a szelektív hulladékgyűjtő szigeteken a papír, műanyag, fém és üveg frakciók elkülönített gyűjtésére van lehetőség, jelenleg 27 db sziget található a kerületben, illetve további 14 szigeten csak az üveg frakció gyűjtése zajlik (FKF, 2015. január);
- hulladékgyűjtő udvar nem áll rendelkezésre a kerületben, legközelebb a IX. ker. Ecseri úton található;
- a közszolgáltatás körébe tartozik évente egy alkalommal az ingyenes lomtalanítás is;
- a lakosságnál keletkező veszélyes hulladékok leadása a közszolgáltató részére a hulladékudvarokon, valamint a lomtalanítás keretében biztosított.

A kerületben a legjelentősebb hulladékkezelési/köztisztasági probléma a környezeti kultúra hiányosságaiból fakad: a szelektív gyűjtőszigetek környezetében gyakori az *ILLEGÁLIS HULLADÉKELHELYEZÉS*, amely rendszeres többlet kiadást jelent a közszolgálattó számára. A külső területeken (erdőkben, vízfolyások mentén), a közutak és a vasúti pályatestek mellett felhalmozódó egyre jelentősebb mennyiségű illegális hulladék jelentős konfliktusteényező.

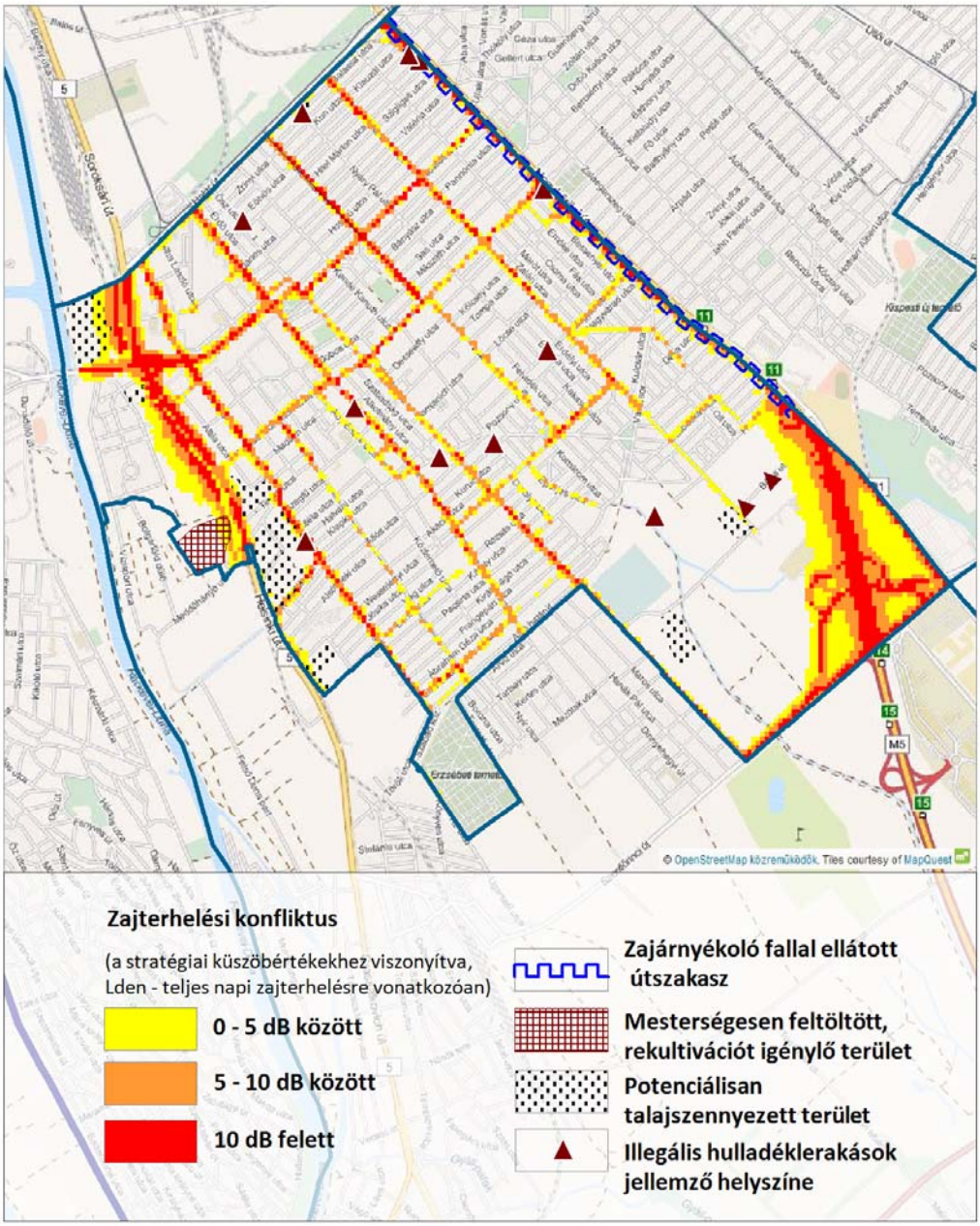

81. ábra: Környezeti állapot és beépítést korlátozó tényezők

SWOT

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
▪ A légszennyező anyagok kibocsátása és a mért immissziók zömében csökkenő tendenciát mutatnak. A	▪ A kerület forgalmasabb útvonalai mentén jelentős a gépjárműforgalomból eredő zajterhelés.

jelentős ipari szennyezők száma csökkent az elmúlt évtizedekben. ▪ A kerületben a szelektív hulladékgyűjtés megoldott, a szelektíven gyűjtött hulladékok aránya növekvő tendenciájú.	▪ A Ráckevei (Soroksári) Duna-ág és a kerület kisvízfolyásainak vízminősége nem éri el a kívánt szintet. ▪ Barnamezős területek (mint potenciális szennyezőforrások) az egykori ipari zónában. ▪ A szelektív hulladékgyűjtőszigetek környezetében és a külső területeken jelentős problémát jelent az illegális hulladék-elhelyezés.
LEHETŐSÉGEK	**VESZÉLYEK**
▪ Az EU következő támogatási ciklusában előnyben részesíti a városi környezet minőségének javítását célzó beruházásokat. ▪ A hulladék újrahasznosítási arányának növelését az EU kiemelten támogatja. ▪ A környezettudatosság erősödése.	▪ A kooperáció hiánya a várostérségben: vízfolyásrevitalizációk elmaradása, fejletlen közlekedési rendszerek. ▪ Budapesti Vegyi Művek – veszélyes hulladék tárolása, talajszennyezés terjedése

FEJLESZTÉSI KIHÍVÁSOK

- A zaj- és légszennyezés csökkentése összvárosi szintű fejlesztési szemléletet és együttműködés mentén
- A környezeti konfliktusok mérséklése a területhasználat optimalizálásával
- Az RSD vízminőségének javítása az érintett kerületek és települések összefogásával, kormányzati szerepvállalással
- A barnamezős területek rendezése, az esetleges szennyezettségek felszámolása
- Szemléletformálás

13. KATASZTRÓFAVÉDELEM (TERÜLETFELHASZNÁLÁST, BEÉPÍTÉST, BEFOLYÁSOLÓ VAGY KORLÁTOZÓ TÉNYEZŐK)

Építésföldtani korlátok

Pesterzsébetet alábányászott, illetve jelentősebb alápincézett területek nem érintik.

A Magyar Állami Földtani Intézet Építésalkalmassági térképe alapján a kerület nagy része beépítésre 4-5 szint felett is alkalmas, a zömében Gubacsipusztán található mélyfekvésű, vizenyős területek többszintes beépítésre ugyanakkor gazdaságtalanok. A Meddőhányó utca menti törmelékkel, hulladékkal feltöltött sávban a beépíthetőség korlátozott (magasabb költségigényű).

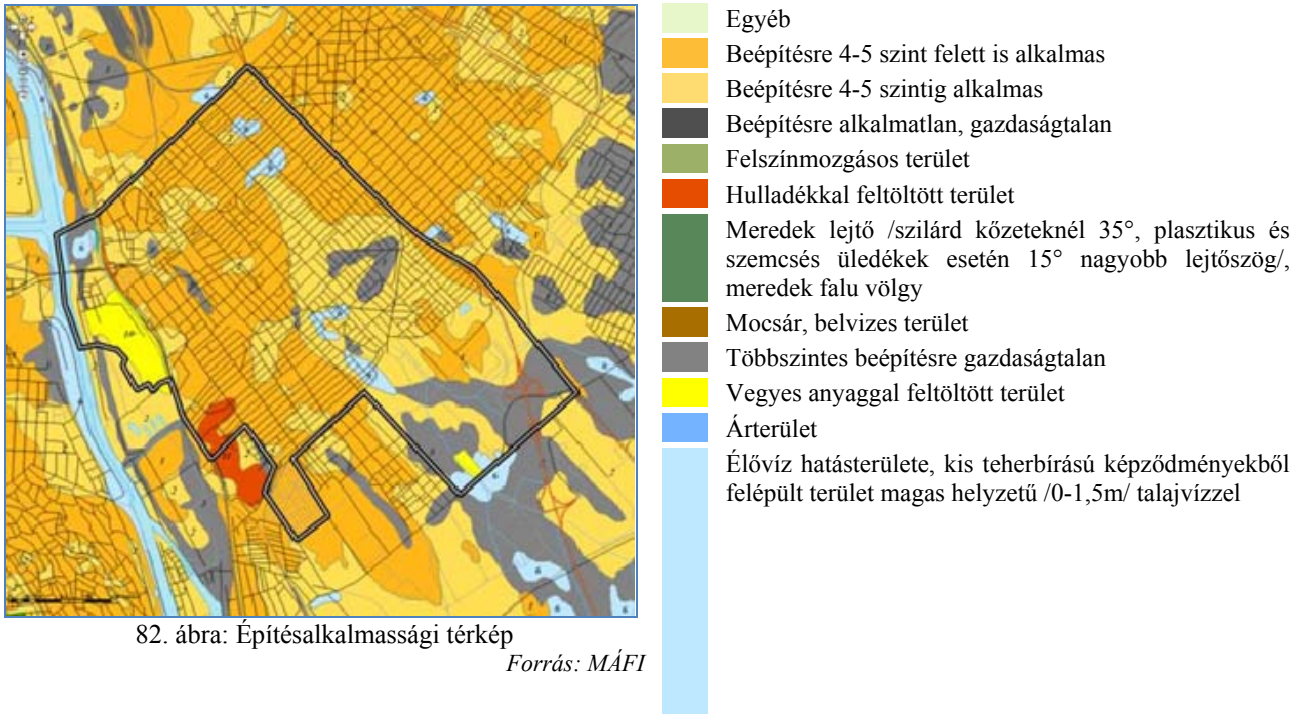

82. ábra: Építésalkalmassági térkép
Forrás: MÁFI

Vízrajzi veszélyeztetettség

A kerület nyugati határa egy rövid szakaszon határos a Ráckevei–Soroksári Dunaággal (RSD), amely a Duna folyamtól a Kvassay zsilippel van elválasztva. A zsilip nem csak a szabályozott vízutánpótlásról gondoskodik, hanem egyben szivattyútelep-erőmű, és a közlekedést is biztosító hajózsilippel is rendelkező műtárgy.

A zsilip egyúttal a fővárosi *ÁRVÍZVÉDELMI FŐVONAL* részét is képezi, így a XX. kerületben a közel állandó szinten szabályozott Dunaág mederből történő kilépésétől nem kell tartani. A Kvassay zsilip felújítása 1998 és 2004 évek között szinte folyamatosak voltak, így a műtárgy kellő állékonysággal és biztonsággal rendelkezik.

BELVIZESEDÉSRE hajlamos a Gubacsipuszta Sosmocsár-árok és a TESCO bevásárlóközpont közötti, mélyfekvésű, magas talajvízállású területe. A talajvízből táplálkozó mocsaras, lápos területrészeken kisebb pangóvizek alakultak ki.

Egyéb

Közművek és elektronikus hírközlés korlátozásai

A kerületet érinti az ELMŰ Hálózati Kft. nagyfeszültségű távvezetékrendszere, amelynek biztonsági sávja építési korlátozást jelent. A kerületben a FŐGÁZ nagyközép- és kisnyomású gázhálózatának biztonsági övezetében építési tilalom van érvényben. A vizsgált terület vezeték nélküli elektronikus hírközlés vonatkozásában érintett, továbbá a Magyar Telekom Nyrt. mikrohullámú pont-pont összeköttetése magasságkorlátozásként veendő figyelembe.

Tevékenységből adódó korlátozások

Az Országos Katasztrófa-védelmi Főigazgatóság adatai alapján, Pesterzsébet területén *VESZÉLYES ANYAGOKKAL FOGLALKOZÓ ÜZEM* nem működik. A szomszédos IX. kerületben az Illatos út mentén két veszélyes üzem található: a felső küszöbértékű Vinyl Kft. és az alsó küszöbértékű LINDE GÁZ Zrt. gázipari telephelyek kijelölt veszélyességi zónája a XX. kerületet nem érinti.

SWOT

ERŐSSÉGEK	**GYENGESÉGEK**
▪ A kerületet alábányászott, illetve felszínmozgás-veszélyes területek nem érintik. ▪ Veszélyes anyagokkal foglalkozó üzem, illetve az üzemekhez kijelölt veszélyességi zóna a kerületet nem érinti.	▪ A Meddőhányó utcai feltöltött területe bányagödör rekultivációt igényel, kedvezőtlen talajmechanikai adottságú terület.
LEHETŐSÉGEK	**VESZÉLYEK**
-	-

14. VÁROSI KLÍMA

A XX. kerület a főváros mezoklimatikus körzetrendszerében a mesterséges alapú, vegyes beépítésű átmeneti városi, közepesen/térségileg enyhén szennyezett klímatípusba tartozik.

Éghajlati viszonyainak alakulásában egyértelműen megjelenik a globális klímaváltozás. 1901 és 2013 között, mintegy 112 év alatt, 1 °C-os emelkedés mutatható ki az évi középhőmérsékletének alakulásában (budapesti adatok). Az általános felmelegedés mellett legalább annyira fontos a szélsőséges időjárási események gyakoriságának alakulása (pl. hőséghullámok sűrűbb előfordulása).

A mezoklimatikus jelenségek közül kiemelendő a jelentős mértékű hősziget-hatás, a kerület sűrűn beépített területeinek hőmérséklete több fokkal melegebb a jelentősebb zöldfelületekkel rendelkező külső területeken mérhető értéknél. A városi hősziget magja (a városkörnyéki átlaghőmérsékletet tavasszal 3-4 °C-kal, míg nyáron 4-6 °C-kal meghaladó terület) a főváros pesti oldalán íves alakban helyezkedik jelentős mértékben lefedve a XX. kerületet is. Az RSD menti területeken a kedvezőbb átszellőzési viszonyok és a felszíni víz hűtő hatása révén a hősziget hatása mérsékeltebb.

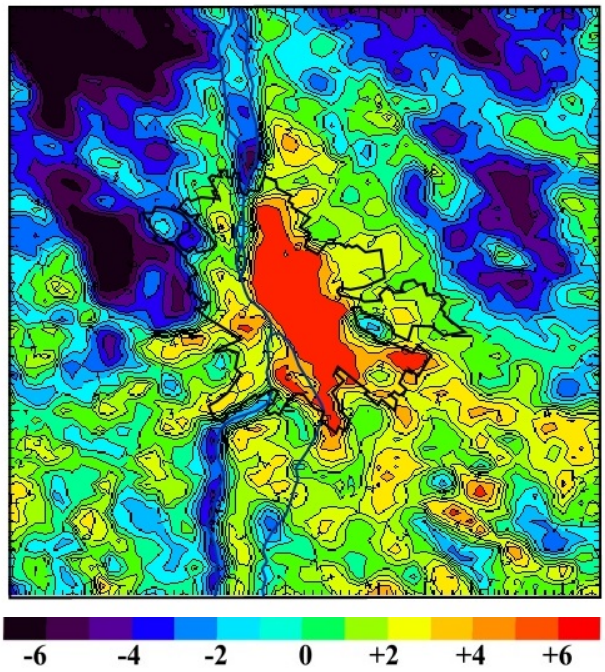

A felszínhőmérséklet és a városkörnyéki átlaghőmérséklet különbsége (°C)

83. ábra Budapest felszínhőmérsékleti anomáliájának átlagos júniusi szerkezete délutáni időszakban 2013-ban (műholdfelvételek alapján)

Forrás: Bartholy-Pongrácz-Baranka (Ökomet Kft.)

SWOT

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
▪ Az RSD mentén és a külső szabadterületek térségében mérsékeltebb a hősziget-hatás a víz-és zöldfelületek	▪ Jellemzően alacsony zöldfelületi intenzitás a beépített területeken.

kondicionáló hatása révén.	▪ A beépítések intenzifikálódásával romlik az átszellőzés, fokozódik a városi hősziget-hatás.
LEHETŐSÉGEK	**VESZÉLYEK**
▪ Növekvő környezettudatosság. ▪ Az EU következő támogatási ciklusában előnyben részesíti az alacsonyabb szén-dioxid kibocsátást célzó beruházásokat. ▪ A fennmaradt szabadterületek zöldfelületként való (átmeneti) hasznosítása kondicionáló hatással lehet a kerület klimatikus viszonyaira.	▪ A globális felmelegedés erősödése. ▪ A szélsőséges időjárási események növekvő gyakorisága.

FEJLESZTÉSI KIHÍVÁSOK

- A környezettudatos szemlélet erősítése és a klímavédelem, klímaadaptáció gyakorlati szempontjainak hatékonyabb érvényesítése.

II. Helyzetelemző és értékelő munkarész

15. A HELYZETELEMZÉS EREDMÉNYEINEK ÉRTÉKELÉSE, SZINTÉZIS

15.1. ÁGAZATI ÖSSZEGZÉSEK

Fejlesztési és rendezési környezet, illeszkedés

Az országos és a fővárosi fejlesztési dokumentumok a közelmúltban készültek, megfelelő keretet adva az új kerületi fejlesztési dokumentumok készítéséhez. Tág, a mai kor szellemét hordozó palettát biztosítanak a kerület által megfogalmazandó, elérendő céloknak, azaz Pesterzsébet fejlesztési elképzeléseinek.

Pesterzsébet IVS 6 éve készült, és 2012-ben fogadta el az önkormányzat Pesterzsébet értékalapú koncepcióját. Mind a fenti két dokumentum, mind a kerület – időközben tervezési időtartamát meghaladó – vagyongazdálkodási terve és gazdasági programja előrevetíti azokat a fejlesztési elképzeléseket és irányelveket melyek a hosszú távú koncepció és a középtávú stratégia kiindulópontját jelentik. A kerület a 314/2012. (XI.12.) Korm. rendeletnek megfelelő tartalommal készített városfejlesztési koncepcióval és településfejlesztési stratégiával nem rendelkezik.

A főváros településrendezési eszközei, a TSZT 2015 és az FRSZ, 2015 március 17.-én léptek hatályba, és megfelelő területi tartalékot, fejlesztési potenciált biztosítanak a kerület (kerületi terveszköz) számára. Az új kerületi építési szabályzat készítése folyamatban van.

Társadalom, humán infrastruktúra

A kerület lakosságszáma 2007 óta növekszik. A Mediterrán lakóparkba beköltözők jelentősen javították a kerület korszerkezeti, képzettségi és foglalkoztatottsági mutatóit, ugyanakkor az utóbbi években a budapesti lakáspiacon viszonylag alacsony ingatlanárak miatt elsősorban a vidékről beköltöző lakosság és a Fővároson belüli szegénységi migráció célterületévé vált a kerület. Összességében a fővárosi átlagtól kedvezőtlenebb korszerkezeti, képzettségi és munkaerő-piaci jellemzőkkel bír a helyi társadalom. Ez kihat a lakosság mindennapi életvitelére, igényeire, viselkedés formáira, lakókörnyezetére, így alapjaiban határozza meg a kerület milyenségét, köztudatbeli megítélését.

A 2009. évi IVS-hez képest lényegesen megnőtt a szegregátumok és szegregációval veszélyeztetett területek száma, Gubacsot kivéve minden kerületrész érintetté vált, a legkedvezőtlenebb helyzet Pacsirtamezőt és Erzsébetfalva Határ úthoz közel fekvői területeit érinti.

A kedvezőtlen képzettségi és foglalkoztatottsági helyzet kihat az itt élő lakosság jövedelmi helyzetére, a gyengébb vásárlóerő a helyi, jellemzően KKV-k által működtetett kiskereskedelmi és szolgáltató szektor működését is negatívan érinti. A jövedelmi helyzet kihat továbbá az épített környezet minőségére, a lakók többsége nem rendelkezik olyan plusz jövedelemmel, ami a lakóépületek felújítását biztosítaná, a településképet is meghatározó külső, homlokzati felújítások mellett a gépészeti, épületenergetikai felújítások is elmaradnak, így a lakásfenntartási költségek is jelentősek.

Mindezek következményeként a szociális ellátórendszer és a segélyezés területén is növekvő igények tapasztalhatók. A szociális ellátórendszer jól kiépített, az önkormányzati feladatokat képes ellátni, ugyanakkor többletforrással nem rendelkezik további – például a szociális városrehabilitációs programban megkezdett - társadalmi programok finanszírozásához. A fiatalkorú

népesség hátrányainak mérséklését, életesélyeinek növelését az önkormányzat a kulturális- és sportélet támogatásával, tehetségpont működtetésével és az óvodai nevelésben angol nyelvű foglalkozások indításával is támogatja.

Az óvodák és bölcsődék férőhelykapacitása az igényeket képes kielégíteni, az épületek felújítása és eszközbeszerzés a fejlesztések fő iránya. Az általános és középiskolai tanulók száma folyamatosan csökken a kerületi intézményekben, jelentős méretű a felújítási igény az intézményekben, mely felújítások pozitív hatással lehetnek a gyermeklétszám növekedésére is. Az egészségügyi alapellátó rendszer jól kiépített, legnagyobb problémát az eszközbeszerzések és a háziorvosi praxisok „elöregedése” jelenti.

A kerület kultúra és sport területén változatos összetételű, jól kiépített intézményrendszerrel rendelkezik, melyek nagy szerepet játszanak a kerület civil, közösségi életében, a helyi identitás erősítésében, és az egészségmegőrzésben.

Az igazgatási, egészségügyi, szociális és kulturális intézményi (kulturális) ellátottság jellemzően centralizáltan a kerület észak-nyugati központjára korlátozódik. Az oktatás, rekreációs, pihenés (parkok, zöldterületek) lehetőségeinek területei viszonylag jobban megoszlanak a kerületben, azonban a túlzottan nagy egybefüggő kertvárosias lakóterület (kvázi alvóváros területe) tagoltság és alközpontok hiányában korlátot képez.

A közbiztonság helyzetéről elmondható, hogy a térfigyelő kamerarendszer legsűrűbben lakott, legforgalmasabb területeken történő kiépítésének eredményeként a bűnesetek csökkenő tendenciát mutatnak, ugyanakkor továbbra is probléma, hogy a lakosság szubjektív biztonságérzete a tényektől rosszabb közbiztonsági helyzetet tükröz.

Gazdaság

Fővárosi viszonylatban kedvezőtlen gazdasági és versenyképességi adottságok jellemzik a kerületet: alacsony szintű a külső beruházói aktivitás, a vállalkozási aktivitás gyengébb, a vállalkozások méret és jogi forma szerinti összetétele kedvezőtlenebb, mely kihat a vállalkozások tőkeszegénységére, és a viszonylag alacsony fejlesztési, beruházási aktivitásra. A nagy- és középvállalatok alacsony száma következtében nincsenek olyan jelentősebb munkaadók, amelyek felhasználnák a térség szabad munkaerejét. Ugyanakkor a foglalkoztatottak 42%-a helyben foglalkoztatott – elsősorban a kereskedelem és más szolgáltató szektorhoz kapcsolódó ágazatokban – mely arány nem tér el a hasonló városszerkezeti pozícióban lévő kerületekhez képest, tehát a klasszikus „alvóváros” jelleg sem érvényes a kerületre.

A gazdasági területek viszonylag jól elkülönülve a kerület peremén koncentrálódnak (kerület észak-nyugati és dél-keleti részei, Helsinki út menti területek). Az 50-100 évvel ezelőtti tényleges ipari termelés mára teljesen átstrukturálódott. Az egykori virágzó nehézipari tevékenységeket (fém-, bőr-, alkatrész-, öntvény-, textil-, papírgyár) mára az elaprózott kisebb-nagyobb vállalkozások környezetbarátabb kereskedelmi, szolgáltató, raktározási tevékenysége váltotta fel. A gazdasági területek jelentős része kihasználatlan, alulhasznosított, fokozatosan leromlik az épületállománya. Távlatban a kor igényeinek megfelelő tevékenységgel és minőségben szükséges a fejlesztésük, beruházói tőkével.

Pesterzsébet egyedülálló gyógyvízzel rendelkező egykori jódos fürdője ellenére ma nem turisztikai célterület, mely egyrészt a kínálati elemek hiányából, másrészt városszerkezeti elhelyezkedéséből adódik. A Duna-part azonban jelenlegi állapotában nem használja ki – a szomszédos sportterületekkel együtt – a szabadidő- és sportgazdaságban rejlő potenciálját.

Épített környezet

A kerület **városszerkezete** jórészt kialakult, de a kerület nyugati (Duna-part és környezete) és dél-keleti térsége (M5 autópálya bevezető szakasza menti területek) még formálódhat.

Jelenleg a **lakó területhasználat dominál,** ezen belül is a nagykiterjedésű kertvárosias, családiházas terület az elsődleges. Ezen területek szélein, főleg a kerület észak-nyugati központjában sűrűsödve, lakótelepek pont- és sávházai helyezkednek el. Jellemzően a kerület peremein foglalnak helyet a lakófunkciót nélkülöző egyéb területhasználatok (sport-rekreáció, kereskedelmi, szolgáltató, gazdasági, egészségügyi funkció, temető stb.).

A közelmúltban az **épített környezet fejlesztése** területén a lakó- és sportfunkciójú beruházások emelhetők ki. A Duna-parti városrészben a Mediterrán lakópark kiépülése (bár az utolsó ütemek nem fejeződtek be), a Zodony utcai sporttelepen megépült Jégcsarnok és uszoda kiemelt beruházások voltak a kerületben.

A lakóterületek zöme kialakult, minimális az újonnan kijelölt, de még be nem épített lakóterület. **Alulhasznosított** területek vonatkozásában elsősorban az egykor virágzó, de jelenleg gyakran kihasználatlan, leromlott, üres gazdasági területeket, valamint a Duna-parti sávot lehet kiemelni.

A kerület ingatlanjaira vonatkozó **építési paraméterek vizsgálatából** megállapítható, hogy a kertvárosias lakóterületek többsége alapterületben, tehát beépítési mértékben a hatályos KVSZ paramétereihez képest túlépített, az alacsony építménymagasságok miatt azonban a szintterületi mutató jellemzően megfelelő. A kis telkek és a jelentős számú – egy-egy telken akár 3-5 épület is áll – fő- és melléképület gyakran eredményezte az elő-, oldal- és hátsókert elépítését, ezáltal a hatályos építési szabályozást is megszegve, zavaros, nem kívánatos utcakép alakult ki.

A kerület egyes részei az utóbbi évtizedekben teljesen átépültek, növekszik az új beépítések száma, azonban sok terület, tömb még nem képes a megújulásra, sőt megkezdődött az avulása. Főként ezeken a területeken – de a kerületben elszórtan máshol is – a pusztuló **építészeti örökség megőrzése** fontos feladat, ezért javasolt a településszerkezet, a településkép, a településkarakter megmentése a helyi védelem eszközével (területi és egyedi védelem).

Közlekedés

A közúthálózat túlterhelt, a főúthálózaton jelentkező forgalmi torlódások okát a fővárosi közúthálózati hiányosságok (Galvani híd, Csepel-Albertvfalva híd) okozzák.

A kerület közösségi közlekedési ellátottsága évtizedek óta megfelelő a hálózat sűrűsége tekintetében, minőségi fejlesztése azonban szükséges.

A kerékpáros közlekedés fejlesztése kedvező módon már megkezdődött.

A lakótelepek rehabilitációja szempontjából a parkolás megoldása, mennyiségi fejlesztése megkerülhetetlen probléma közép vagy hosszú távon.

Közművesítés

Az ivó- és csatornahálózat teljes mértékben kiépített. Az ivóvízhálózat több vezetéke koros, elavult anyagú, így a lerakódások és meghibásodások esélye nagyobb. A földalatti tűzcsapok télen elfagyhatnak, illetve a parkoló gépjárművek és növényzet miatt az aknák megtalálása és felnyitása nehezíti a tűzoltást.

A nagy átmérőjű egyesített csatornahálózat a nyári, csapadékmentes időben komoly bűzhatással jár, mivel ilyenkor a csatorna az érkező vízmennyiséghez képest túlméretezettnek számít, öntisztulása nem biztosított, így a szennyvíz berothad a hálózatban.

A terület csapadékvíz elvezetése kisebb területeket kivéve megoldott.

Pesterzsébeten az energiaközművek az igények kielégítéséhez szükséges mértékben kiépültek, jelenleg nagyobb helyigényű műtárgy, közműlétesítmény (elektromos alállomás, gázátadó állomás) nem található, és létesítése sem tervezett. Az elöregedett vezetékszakaszok rekonstrukcióját a hálózatok üzemeltetői ütemezetten végzik. A kerület észak-nyugati területei távhőhálózattal ellátottak. A távhő szolgáltatás piacát ugyanakkor veszélyezteti, hogy a távhő-lefedettséggel bíró területeken a földgázhálózat is párhuzamosan jelen van. A távfűtéses lakások arányát tekintve megállapítható, hogy a fővárosi tendenciát követve a hőigényt távhővel kielégítő lakások részarányában a folyamatos csökkenés továbbra is megfigyelhető. A versenyképesség hosszabb távon lefedettség bővítéssel javítható.

Táji-természeti adottságok, zöldfelületi rendszer

Pesterzsébet a jelentős beépítettségének köszönhetően csekély táji-természeti értékkel bír. A kerület arculatát alapvetően a sűrű beépítettségű, kertvárosias lakóterületek dominanciája határozza meg, amelyek zöldfelületi aránya (intenzitása) jellemzően elmarad a kívánt értéktől. Kiemelkedő természeti értékként a kerületet nyugati irányból határoló Ráckevei (Soroksári-) Duna-ág (a továbbiakban: RSD) értékelhető, amely a Natura 2000 kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területe és az Országos ökológiai hálózat, ökológiai folyosó övezet részét képezi. Jelentősebb beépítetlen területek Gubacsipusztában találhatók: erdő- és kiterjedt parlagterületek. A Sósmocsár-árok rendszere mentén nedves vegetációk telepedtek meg, a Soroksár-újtelepi mocsárrét területe védelemre érdemes élőhely.

A kerület zöldfelületi rendszere hiányosnak mondható, az egyenetlen területi eloszlású kisebb közparkok, közkertek és a zömében keskeny zöldsávba szakaszosan telepített fasorok alkotják a rendszer gerincét.
Az RSD parti sávja és a gubacsipusztai szabadterületek képeznek kerületközi zöldfelületi (ökológiai) kapcsolatot déli irányban. A zöldfelületi rendszer részeként megemlítendők a lakókertek és a jelentősebb zöldfelülettel bíró intézménykertek is (pl. Dél-Pesti Kórház, Jódos-sós Gyógyfürdő). A közcélú zöldterületek aránya a budapesti átlag alatt van. Az egy főre jutó zöldfelület 5,9 m^2, ez az arány a funkcionáló közparkokra, közkertekre nézve 2 m^2/fő alatt alakul (nem számítva a lakótelepek belső zöldterületeit).

Környezetvédelem, településüzemeltetés

A kerület környezeti állapota a főváros belső területeihez képest kedvezőbbnek mondható.

A talaj általános helyzete és kondíciója tipikus városi jellegeket mutat, a térségben eredetinek mondható, bolygatatlan talajfelszín alig található, ugyanakkor a földtani közeget érintő, beavatkozást igénylő szennyezettségről a Helsinki utat kísérő egykori ipari zónában sincs tudomás. A talajvíz korábbi szennyeződések miatt ivóvíznek nem, csak ipari és mezőgazdasági használatra alkalmas.

Pesterzsébet területe sem földtanilag, sem geomorfológiailag nem képez jelentős vízgazdálkodási egységet. Az RSD vízszintje állandósított, a vízfolyás kis sebessége miatt gyakorlatilag állóvíznek tekinthető.
A környezetvédelmi felügyelőség rendszeres mérései alapján vízminősége messze nem éri el a

kívánatos szintet, fürdésre alkalmatlan. A RSD állapotának javítása érdekében széleskörű revitalizációs beruházás tervezett, amely részben megvalósulás alatt áll. A kerület kisvízfolyásai (Gyáli-patak ágai) mesterséges kialakításúak, csak a csapadék mennyiségétől függően szállítanak bizonyos vízmennyiséget. A Sósmocsár-árok lejtése nem megfelelő, csak az extrém mennyiségű csapadékot képes elvezetni, ami a csatorna eliszapolódását okozza.

A XX. kerületben közel 50 telephely rendelkezik bejelentés köteles pontforrással, amelyek közül egyik sem okoz jelentős légszennyezőanyag kibocsátást. A jellemzően eseti bűzterheléssel kapcsolatos lakossági panaszok száma az utóbbi években csökkenő mértékben fordult elő. A helyi levegőminőség alakulása jelentős mértékben regionális háttérterheltség, valamint az összvárosi szennyezőanyag kibocsátás függvénye, a meteorológiai viszonyok által nagyban befolyásolva. A mérési eredmények alapján az esetenként megnövekvő nitrogén-dioxid (NO_2) és a szálló por (PM_{10}) koncentráció jelent levegőminőségi problémát, ugyanakkor a határérték-túllépések száma inkább csökkenő tendenciát mutat.

A térség éghajlati viszonyainak alakulásában egyértelműen megjelenik a globális klímaváltozás. Az utóbbi bő száz éve alatt mintegy 1 °C-os emelkedés mutatható ki az évi középhőmérsékletének alakulásában. Az általános felmelegedés mellett legalább annyira fontos a szélsőséges időjárási események gyakoriságának alakulása (pl. hőséghullámok sűrűbb előfordulása). A mezoklimatikus jelenségek közül kiemelendő a jelentős mértékű hősziget-hatás, a kerület sűrűn beépített területeinek hőmérséklete több fokkal melegebb a jelentősebb zöldfelületekkel rendelkező külső területeken mérhető értéknél. Az RSD menti területeken a kedvezőbb átszellőzési viszonyok és a felszíni víz hűtő hatása révén a hősziget hatása mérsékeltebb.

A terület zajviszonyait a környező utak gépjárműforgalmából adódó terhelés határozza meg. Legjelentősebb zajkonfliktus a Helsinki út és Határ út mentén jelentkezik. A legnagyobb forgalmat lebonyolító Nagykőrösi út zajhatása a közelmúltban elvégzett zajvédelmi beruházások révén nagymértékben csökkent. Az átmenő forgalom a korlátozásoknak köszönhetően mérséklődött, a belső területek zaj- és rezgésterheléssel kapcsolatos lakossági panaszai a közösségi közlekedéshez köthetőek: a villamos pálya és szerelvények elavultsága, valamint a szűk utcákban közlekedő autóbuszok miatt. A vasúti közlekedés okozta zajterhelés jóval kisebb lakóterületet érint.

A kerületben a rendszeres hulladékgyűjtés a fővárosi közszolgáltató által megoldott, a szelektív hulladékgyűjtés fejlesztésére jelentős előrelépések történtek, a házhoz menő rendszer gyakorlatilag 100%-ban kiépült. Az egyik legjelentősebb környezeti probléma a környezeti kultúra hiányosságaiból fakad, az elhagyott hulladékok száma magas, különösen a szelektív gyűjtőszigetek környezetében és a külső területeken.

15.2. PESTERZSÉBET ÖSSZEFOGLALÓ SWOT ANALÍZISE

A SWOT elemzéseknek számos módszertana létezik, jelen esetben az Európai Unió által alkalmazott módszertant vettük figyelembe, amely a SWOT elemeit belső és külső tényezőkre osztja fel az alábbiak szerint:

A helyzetelemzés összefoglalásnak módszertana

Erősségek – Belső tényezők	Pozitív dolgok egy helyzetről, vagy tevékenységről, ami jól működik, és lehet rá befolyása Pesterzsébetnek.
Gyengeségek – Belső tényezők	Olyan dolgok, amik nem jól működnek, de lehet rá befolyásunk, hogy Pesterzsébet megváltoztassa.
Lehetőségek – Külső tényezők	Olyan adottságok, amelyeket nem a kerület tud egyértelműen befolyásolni, de rájuk építve kihasználhatja az erősségeit.
Veszélyek – Külső tényezők	Olyan korlátok, amelyeket nem Pesterzsébet befolyásol, és kockázatot jelentenek.

SWOT

ERŐSSÉGEK

- Hálózati szempontból kedvező közlekedési kapcsolatok (M5, 5. sz. főút bevezető szakasza).
- Jahn Ferenc Dél-pesti Kórház elismertsége és regionális szerepe.
- Csendes kertvárosias lakóterületek.
- Forgalomcsillapított övezetek kialakítására alkalmas úthálózat, a rendszer folyamatos bővülése
- Ivóvízhálózat, szennyvízhálózat kiépítése közel 100%-os.
- Az ipari szennyezőanyag kibocsátás jelentős mértékben csökkent az elmúlt évtizedekben.
- Az RSD és Gubacsipuszta (Újtelepi-parkerdő és a lápterület) fennmaradt értékes élőhelyei.
- Gazdasági területek fejlesztéséhez jó logisztikai és közlekedési kapcsolatok.
- Gazdasági, barnamezős területeken meglévő beépítési tartalékok.
- M5 mellett bővíthető fejlesztési területek.
- Erős civil szféra, nemzetiségek, egyházak szerepe a helyi identitás erősítésében, közösségi életben.
- Helytörténeti, helyismereti rendezvények népszerűsége, civil háttere.
- Térfigyelő rendszer folyamatos fejlesztése és önálló rendvédelmi osztály létrehozása.
- Lakásállomány komfortfokozat szerinti összetételének minőségi javulása.
- Megfelelő számú óvodai és bölcsődei férőhely – intézmények fizikai kapcsolódása rugalmasan képes reagálni a változó igényekre.
- Sport és közművelődési infrastruktúra megfelelő színvonalú, változatos összetételű, folyamatosan fejlesztett.
- Kiterjedt és jól működő szociális ellátórendszer, jól működő egészségügyi alapellátási infrastruktúra.

GYENGESÉGEK

- Kihasználatlan fővárosi jelentőségű adottság: jódos-sós fürdő gyógyvize.
- Kerület gazdasági súlya Budapesten belül gyenge.
- Peremrészeken koncentrált kötöttpályás közlekedési rendszerek, belső kerületrészek, nagy forgalmú lakóterületek elégtelen ellátása.
- HÉV, vasút, Határ út, M5 autópálya jelentős elszigetelő, elvágó hatása.
- Duna-part kihasználatlansága, környezetminőség alacsony szintű.
- Közlekedési és funkcionális szempontból nem komplex kerületközpont, alközponthiányok.
- Jellemzően apró- és kistelkes lakóterületek, túlépített telkek, sok helyen zavaros utcakép.
- Lassan átalakuló ipari, gazdasági területek.
- Gazdasági területeken zárvány lakóterületek.
- Belvíz és csapadékvíz elvezetése nem minden területen megoldott.
- Minimális mértékű megújuló energiahasznosítás.
- A kerület zöldfelületi rendszere hiányos, a zöldfelületi intenzitás a belső területeken alacsony, a közcélú zöldterületek megújításra szorulnak és egy főre jutó arányuk a budapesti átlag alatt van.
- A kerület főbb útvonalai mentén jelentős a gépjárműforgalomból eredő átmenőforgalom, zajterhelés.
- Az RSD és a kerület kisvízfolyásainak vízminősége nem éri el a kívánt szintet.
- Versenyképességet meghatározó tényezők fővárosi viszonylatban gyengék (iskolai végzettség, kutatóhelyek, felsőfokú végzettségűek száma).
- Kevés nagyvállalat, fővárosi átlagtól gyengébb vállalkozói aktivitás.
- Sok elaprózott gazdasági terület a Helsinki út mentén.
- Elöregedő népesség (arányuk és számuk is növekszik a lakónépességen belül), ennek hatása az ellátórendszerekre.
- Fővárosi szinten magas munkanélküliségi ráta, fővárosi átlagtól magasabb arányú az alacsony képzettségű munkanélküliek aránya.
- Fővárosi szintnél alacsonyabb átlagos jövedelem, melynek növekedési üteme is elmaradt 2007 óta a fővárosi átlagértéktől.
- Szegregált és veszélyeztetett területek jelenléte, több városrészekben való megjelenése.
- Tolerancia hiánya, együttélés problémái.
- Lakosság szubjektív biztonságérzete nem megfelelő.
- Lakosság egészségi állapotáról nem áll rendelkezésre adat – feltételezhető az egykori vegyi üzemek által okozott egészségkárosodás mai napig tartó hatása.
- Lakások elértéktelenedése.
- Jelentős felújítási igény a köznevelési intézményrendszerben.
- Általános iskolákba és középiskolákba beíratott gyermekek száma folyamatosan csökken, kevesebb normatív finanszírozás, működtetés problémái.
- Mentőállomás tárgyi feltételeinek színvonala nagyon rossz.

- Eszközbeszerzési problémák az egészségügyben.
- Segélyezettek emelkedő száma 2008 óta – új szegmensek megjelenése: egyedülálló idős korosztály.
- A rendszerek és szolgáltatások összehangolását támogató informatikai alkalmazások hiánya.
- Önkormányzati bérlakásállomány nem tudja a szociális igényeket kezelni.

LEHETŐSÉGEK

- Duna-part, gyógyfürdő – EU-s, fővárosi pályázati lehetőségei.
- RSD revitalizációja állami beruházás keretében.
- Kerületközpont jobb bekapcsolása a kötöttpályás közösségi közlekedési hálózatba a Főváros fejlesztései által.
- TSZT 2015 szerint tervezett területfelhasználás tartalékai.
- Szabadtéri rekreációs, sportterületek, valamint az egészséges lakókörnyezet iránti lakossági igény növekedése.
- Növekvő környezettudatosság.
- Távhőhálózat kooperációs vezetékszakasza érinti a kerületet, megépítésével a távhő versenyképesség javul.
- Intézmények számára energiahatékonysági és megújuló energiaforrások helyi használatát támogató uniós pályázatok, ennek hatása a működtetési költségekre.
- Vállalkozók igénybe veszik a támogató szolgáltatásokat (országos szinten kiépülő hálózat, akkreditált támogató szervezetekkel, kapcsolódó – képzésre, vállalkozási ismeretekre, piacszerzésre fordítható forrásokkal).
- Fiatalok, első lakást vásárlók célterülete.
- Források a foglalkoztatottság növelésére – járuléktámogatás, képzések támogatása, közfoglalkoztatás finanszírozása.
- Uniós források szociális városrehabilitációs projektek finanszírozására.
- KLIK-kel való együttműködés erősítése, hatékonyabb kommunikáció.
- Az egészségügyi alapellátás, óvoda-bölcsőde infrastrukturális feltételeinek fejlesztésére elérhető EU-s források.
- Dél-pesti Kórház bővítési lehetőségei – jó levegő, zöld környezet.
- Plusz kormányzati források a leghátrányosabb helyzetű lakosság megsegítésére.

VESZÉLYEK

- Területek újrapozícionálását biztosító fővárosi infrastruktúra fejlesztések forráshiány miatt időben jelentősen kitolódnak.
- Egészségügyi ellátórendszer átalakításával, finanszírozásával kapcsolatos bizonytalanságok, melyek a kórház jövőjét, fejlesztését is érintik.
- Személygépjármű ellátottság további növekedése.
- Barnamezős területek átalakítása, rehabilitációja a finanszírozás hiánya és a csatlakozó kerületekben, agglomerációban rendelkezésre álló zöldmezős területkínálat, illetve a barnamezős területeken működő KKV-k forráshiánya miatt elmarad.
- Lakosság, vállalkozások forráshiánya a megújuló és energiahatékonysági pályázatokhoz szükséges önerő biztosításához.
- Ingatlanpiaci fellendülés kitolódása miatt a kerületben található potenciális fejlesztési területek iránt gyenge kereslet.
- Uniós pályázatok a KKV-k részére csak korlátozottan lesznek elérhetőek, gyenge érdeklődés ezek iránt a vállalkozói körben.
- Gyógyfürdő fejlesztése nem szerepel a BGYH prioritásai között, magánszektor bevonása az elhelyezkedés, kapcsolódó kínálati elemek gyenge színvonala miatt elmarad középtávon.
- Szegénységi migráció folytatódása (alacsonyabb ingatlanárak miatt).
- További elszegényedés – korszerűsítések, energia-hatékonysági felújítások elmaradnak, nehezebben fenntartható épületállomány.
- Forráshiány kultúra és sport területén: szponzoráció hiánya, TAO források megszűnése.
- Háziorvosi praxisok „elöregedése” – fiatal generációs hiánya.
- Folyamatosan átalakuló szociális ellátó rendszer, kiszámíthatatlanság, tervezhetőség hiánya hosszabb távon.
- Egyéni visszaélések a segélyezéssel kapcsolatban; hátralékok felhalmozása – lakosság részéről erősödő „nemfizető” attitűd (bérlakások, közüzemi díjak).
- Kultúra „fogyasztási” szokások negatív irányú változása.
- Képzett munkaerő elvándorlása - a közintézmények HR problémái.

15.3. HELYZETÉRTÉKELÉS AZ EURÓPAI UNIÓ TEMATIKUS CÉLJAIHOZ KAPCSOLÓDÓAN

Az EU 2014-2020 közötti kohéziós politikáját összegző dokumentum az EU 2020 stratégia, melynek célkitűzéseit az unió 11 tematikus cél mentén kíván elérni. A tematikus célokhoz úgynevezett beruházási prioritások kapcsolódnak, melyek alkalmazása az egyes operatív programok kidolgozása során meghatározó. Mindez azt jelenti, hogy a tematikus célokhoz illeszkedve lesznek az uniós források elérhetőek, ezért a stratégiai célok kialakításához a 11 tématerület kerületre vonatkozó fő megállapításait, folyamatait, fejlesztési igényeit összegezzük az alábbiakban:

EU tematikus cél sorszáma	Pesterzsébetre vonatkozó összegzés
• 1.A kutatás, a technológiai fejlesztés és az innováció megerősítése.	• feltételezhetően alacsony szintű KKV innovációs potenciál, valamint kevés számú innovatív nagyvállalat • kutatóhelyek, egyetemek nem találhatók a kerületben
• 2. Az IKT-hoz való hozzáférés elősegítése és e technológiák használatának és minőségének fokozása.	• önkormányzati térinformatikai és adatállomány kezelési alkalmazások hiánya • elavult hivatali hardware-állomány • kedvezőtlen társadalmi mutatók miatt a fővárosi átlagnál feltételezhetően alacsonyabb szintű digitális kompetenciák és eszközellátottság a lakosság körében
• 3.A KKV-k versenyképességének fokozása.	• jogi forma és méret szerint is kedvezőtlen összetételű vállalkozói kör, ebből adódóan feltételezhető tőkeszegénység, alacsony innovációs potenciál
• 4.Az alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaságra való áttérés támogatása minden ágazatban.	• megújuló és energiahatékonysági beruházások alacsony szintje lakásállományban és intézményi állományban is • kerékpárutak, kerékpáros közlekedést kiszolgáló infrastruktúra kiépítettsége hiányos • gyalogos zónák növekedése • közösségi közlekedés kerületben használt járműállománya káros anyag kibocsátás szempontjából kedvezőtlen összetételű
• 5.Az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, valamint a kockázatok megelőzésének és kezelésének elősegítése.	• RSD árvízvédelem szempontjából nem érintett terület • lakossági szintű vízgazdálkodás (csapadékvíz öntözési célú használata) alacsony szintű • a kerületet alacsony zöldfelületi intenzitás jellemzi (hősziget-hatás fokozódása)
• 6.Környezetvédelem és az erőforrások hatékonyságának elősegítése.	• értékes élőhelyek, melyek védelem alá vonása részben folyamatban van (Gubacsipuszta) • RSD, mint élőhely – Duna-part természetvédelmi szempontokat is integráló fejlesztése, benne a gyógyvízre, mint adottságra építő fejlesztési elemmel • illegális hulladéklerakás visszaszorítása – hulladékkezelés, gyűjtés rendszerének további fejlesztése, szemléletformálás szükséges • közlekedésből adódó zaj- és légszennyezés további csökkentésére van szükség • szennyvízkezelés a kerületben megoldott
• 7.A fenntartható közlekedés elősegítése és a kulcsfontosságú hálózati infrastruktúrák előtti akadályok elhárítása.	• közösségi közlekedés járműállománya elavult • magas utaskoncentrációjú területeken nincs megfelelő tömegközlekedési szállítókapacitás • multimodalitás és intelligens megoldások alacsony szintje • kapacitáshiányos csomópontok, torlódás, nagy átmenőforgalom
• 8.A foglalkoztatás és a munkavállalói mobilitás ösztönzése.	• fővárosi átlagtól rosszabb foglalkoztatási mutatók a kerületben, magasabb munkanélküliségi ráta, tartósan munkanélküliek és alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők magasabb aránya, alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya magas • közfoglalkoztatás, mint lehetőség a kerület szempontjából pozitívan értékelhető • képzési lehetőségek növelése és társadalmi vállalkozások /tranzitfoglalkoztatás térnyerésének támogatása szükséges
• 9.A társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem.	• jövedelmi szegénység mélyül, válság hatására eladósodottság erősödése • szegénységi migráció • szegregációs folyamatok erősödése • egészségügyi ellátás HR és eszközproblémákkal küzd
• 10.Beruházás az oktatásba, készségekbe és az egész életen át tartó tanulásba.	• lakosság képzettségi mutató kedvezőtlenebbek a fővárosi átlagnál, szegénység miatt az öröklődő alulképzettség veszélyei fennállnak • köznevelési intézményekben gyermeklétszám csökkenése, intézmények infrastruktúra-fejlesztési igénye jelentősek • tehetséggondozás tárgyi feltételeinek bővítésére van szükség a helyi

	intézményekben is • intézményi szegregáció megjelenése
• 11. Az intézményi kapacitások és a közigazgatás hatékonyságának fokozása.	• informatikai háttér fejlesztésére van szükség

15.4.

15.4. PROBLÉMA- ÉS ÉRTÉKTÉRKÉP

Az alábbi probléma- és értéktérképen a területileg beazonosítható, a tervi műfaj léptékének, a kerület életét jelentősen befolyásoló problémák és értékek kerülnek bemutatásra.

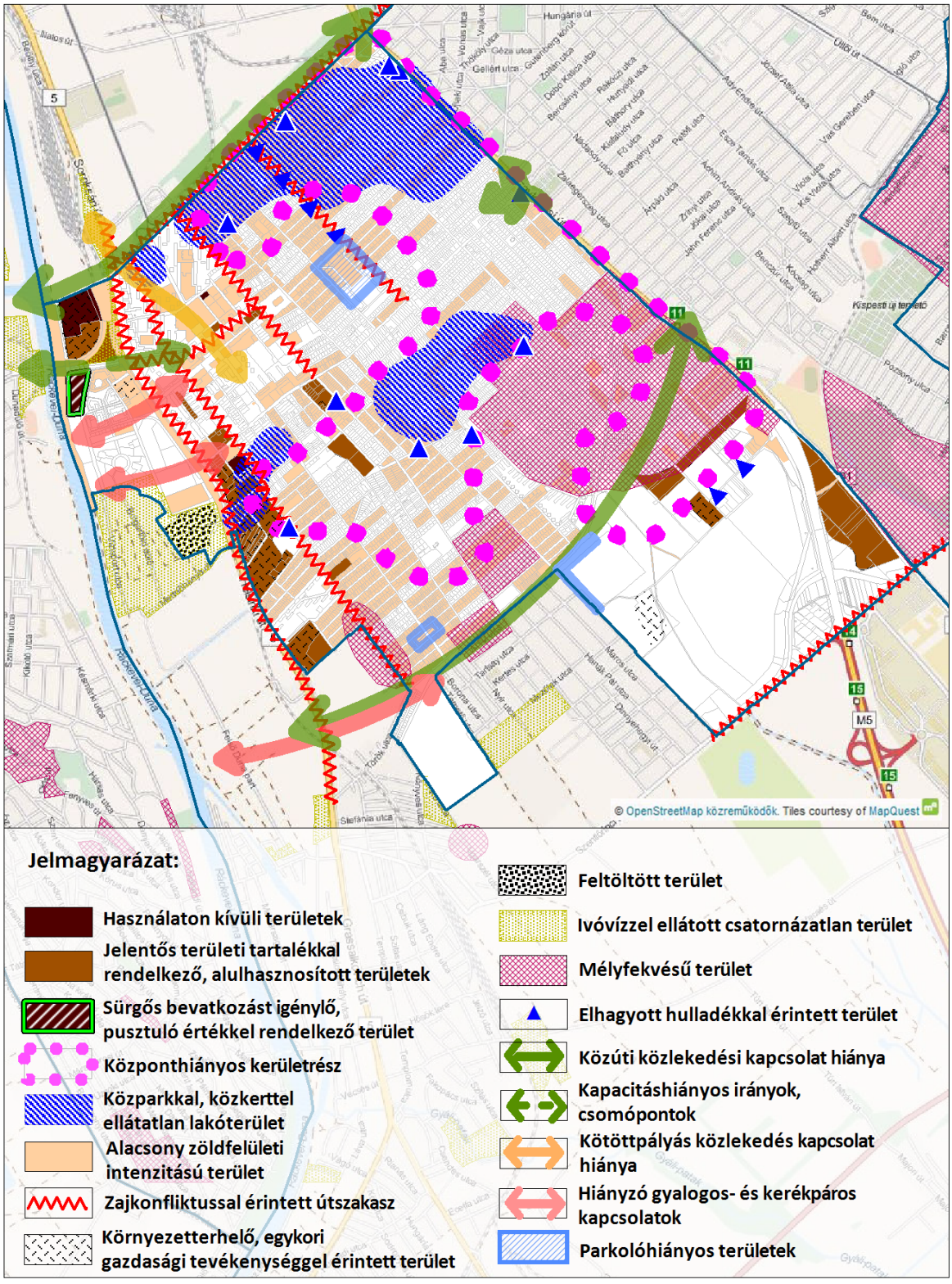

84. ábra: Problématérkép

Épített környezet

- A kerület fő központja a kerület észak-nyugati részén található, e mellett csak pár kisebb, helyi szintre korlátozódó központ/központ kezdemény található a kerület déli, dél-nyugati részén. A kerület többi része **központhiányos terület**.
- **Alulhasznosított** gazdasági- és Duna-parti területek (kerület észak nyugati részén a Gubacsi-hídtól északra, valamint a kerület dél-nyugati határán a Helsinki útra felfűzve; illetve gyógyfürdő, csónakházak).
- **Beépítetlen** gazdasági területek (M5 autópálya bevezető szakasza menti (Nagykőrösi – Szentlőrinci út közötti területek).

Közlekedés

- A periférián található, a belváros felé közvetlen eljutást biztosító közúthálózati elemekhez – különösen a Nagykőrösi úthoz - való csatlakozási pontok száma korlátozott. A kerület keresztirányú, Helsinki út és Nagykőrösi út közötti **közúthálózati kapcsolatai hiányosak.** Mindezek összességében a kerület ÉNY-DK-i irányú gyűjtőút-hálózatának erősebb forgalmi terhelését eredményezik. Szintén „egytengelyű" a kerületet déli irányból határoló Szentlőrinci úttal való közúti kapcsolat is.
- A szomszédos kerületekkel való kapcsolatok közül a Csepel-szigetre való átjárását biztosító Gubacsi-híd, valamint annak Helsinki úti **csomópontja túlterhelt.**
- A kötöttpályás közösségi közlekedés főbb vonalai közül a H6 HÉV és a 3-as villamos vonalai a kerület határán haladnak, az intenzíven beépített lakóterületeket **nem tárják fel kellő hatékonysággal.** Az 51-es és 52-es villamosok által biztosított eljutási idők hurokjárati jellegükből adódóan egyes területek szempontjából kedvezőtlenek.
- A ráckevei HÉV, a Kelebiai vasútvonal, valamint a Helsinki út elvágó hatása a lakóterületek és a rekreációs lehetőségeket magában hordozó RSD menti terület **gyalogos- és kerékpáros kapcsolatait korlátozza.**
- A kerületközpont térségében, a Tátra téri piacnál, valamint a Jahn Ferenc Kórház környékén a gépjármű-elhelyezési problémák a csúcsidőn kívül is állandósultak. A Vörösmarty térnél a **parkolási nehézségek** időszakosan jelentkeznek.

Közművesítés

- Azokon a területrészeken, amelyeket az ivóvízhálózat érinti, sokkal nagyobb mennyiségben keletkeznek szennyvizek is, mint azokon, ahol esetleg csak fúrt kútról biztosítják a vízigényeket, mivel utóbbiak vízminősége fogyasztásra kevésbé alkalmas. A csatornahálózat hiányában a keletkező vizek megtisztítása nem ellenőrzött, így a gyűjtés és elszállítás mennyisége jellemzően kevesebb, mint a ténylegesen keletkező szennyvízmennyiség. A különbség legtöbbször a rosszul kialakított tároló rendszerek következtében a talajba szivárog el, ahol jelentős terhelést okoz.
- A **mélyfekvésű területek** olyan lefolyástalan területek, ahonnan a csapadékvizek természetes módon nem tudnak a befogadóhoz eljutni. Pesterzsébeten több ilyen terület is található.

Zöldfelületek, környezetvédelem

Zöldfelületi problémák, konfliktusok:

- **Zöldterülettel ellátatlan lakóterületek:** a kerület közhasználatú zöldfelületekben szűkölködik.
  A meglévő zöldterületek területi eloszlása egyenlőtlen, Külső-Erzsébetfalva és Kossuthfalva jelentős része ellátatlan. Problémát jelent, hogy a beállt lakóterületeken új zöldterületek kialakítására nem mutatkozik reális lehetőség.
- **Alacsony zöldfelületi intenzitású terület:** A térképen feltüntetésre kerültek a 20%-nál alacsonyabb zöldfelületi intenzitású területek. Pesterzsébet egész területére jellemző az optimálisnál alacsonyabb zöldfelületi borítottság. Legjelentősebb a zöldfelületi hiány a Helsinki út menti gazdasági területeken, és a kertvárosias lakóterületek többségén, így különösen Erzsébetfalva és Pacsirtatelep városrészeken.

Környezeti problémák, konfliktusok

- **Zajkonfliktussal érintett útszakasz:** feltüntetésre kerültek a stratégiai zajtérkép alapján jelentősnek mondható, küszöbérték feletti zajszinttel érintett útszakaszok (jellemzően közösségi közlekedéssel érintettek): Határ út, Helsinki út, Baross u., Vágóhíd u., Topánka utca, Jókai Mór utca, és a Török Flóris u. városközponti szakasza. A Nagykőrösi út az időközben megépült zajárnyékoló falnak köszönhetően már nem minősíthető konfliktusosnak.
- **Elhagyott hulladékkal érintett terület:** az egész kerületben jellemző köztisztasági probléma az illegális lerakott hulladékok nagy száma. A tervlap tartalmazza a hulladéklerakások jellemző helyszíneit.
- **Feltöltött terület:** Pesterzsébet egyetlen rekultivációt igénylő területe a Meddőhányó utcai egykori anyaglelőhely, amelynek feltöltése vegyes hulladékkal történt.
- **Környezetterhelő, egykori gazdasági tevékenységgel érintett terület:** bár a kerületben beavatkozást igénylő talajszennyezettség nem ismert, az egykori gazdasági tevékenységek területein potenciális szennyezettséggel lehet számolni, illetve jellemző a talajfelszín roncsolása, pusztulása. Legtöbb ilyen terület a Helsinki út menti volt gazdasági zónában található.

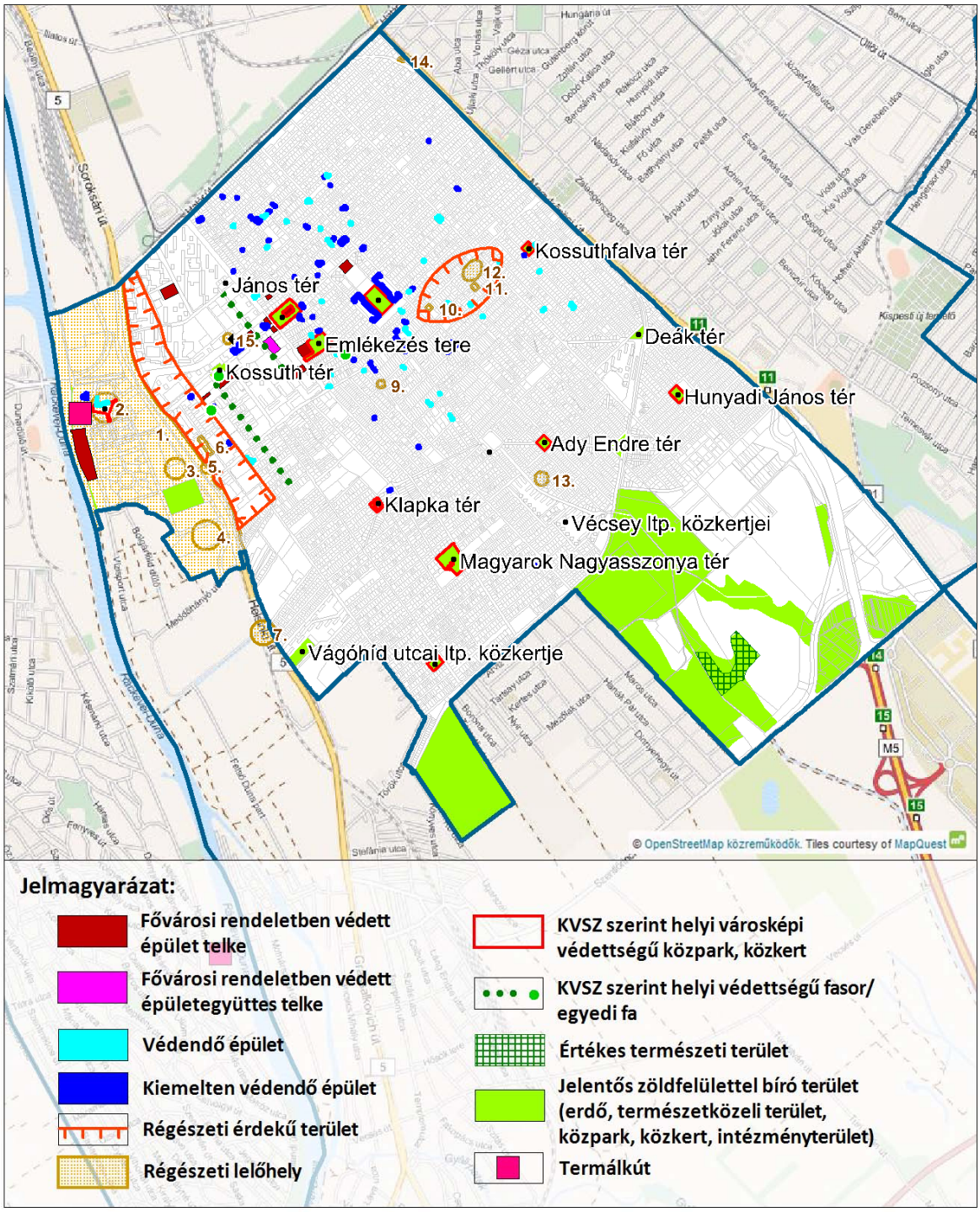

85. ábra: Értéktérkép

Az épített környezet

- Fővárosi rendeletben védett épületek, épületegyüttes.
- A kerületnek jelenleg nincs helyi védett épülete és védelemre javasolt adatbázisa sem. Az értékes épületállományt megvizsgálva kerültek feltűntetésre a védelemre javasolt és kiemelten védelemre javasolt épületek.
- Nyilvántartott régészeti lelőhelyek és régészeti érdekű területek.

Közlekedés

- Az országos, az agglomerációból érkező, valamint a fővároson belüli jelentős gépjármű forgalmat lebonyolító magasabb rendű úthálózati elemek a kerület perifériáján helyezkednek el, ezáltal a Pesterzsébet sűrűn beépített lakóterületein csak csekély mértékű tranzitforgalom jelenik meg.

Közművesítés

- A Gubacsi hídtól délre két forrás is található. Az egyik egy Budapesten egyedülálló jódos-sós vizű gyógy-, a másik egy termál kút.

Zöldfelületek, környezetvédelem

Természeti, zöldfelületi értékek

- **KVSZ szerint helyi városképi védettségű közpark, közkert:** a hatályos KVSZ valamennyi jelentősebb zöldterületet védelem alá helyezte, így városképi védettségű a Tátra téri közpark, Szent Erzsébet tér, Magyarok Nagyasszonya tér, Vörösmarty tér, Emlékezés tere, Ady Endre tér, Klapka tér, Kossuthfalva tér, Hunyadi János tér és a Téglagyár tér.
- **KVSZ szerint helyi védettségű fasor/egyedi fa:** a hatályos KVSZ védelem alá helyezte a kerületi szinten kiemelkedő dendrológiai értékű fasorokat és faegyedeket. Helyi (kerületi) védettségű fasorok a Nagy Győry István utcai és az Ady Endre utcai nyugati ostorfa (Celtis occidentalis) fasor. Helyi (kerületi) védettségű faegyedek a Baross u. 59. és a Kossuth tér 1. alatt, valamint a Szent Imre herceg utca – Dobos utca sarkán található összesen 5 db koros platánfa (Platanus x hispanica).
- **Értékes természeti terület:** az ökológiai hálózat részét képező Ráckevei (Soroksári-) Duna-ág és parti sávja. Szintén értékes a Soroksár-újtelepi mocsárrét kb. 5 ha kiterjedésű természetközeli lápterülete, amely a környezetében történt földfeltöltések ellenére meglepő épségben maradt fenn.
- **Jelentős zöldfelülettel bíró terület:** Pesterzsébet zöldfelület-hiányosnak mondható, így kiemelt jelentőséggel bír valamennyi meglévő, számottevő zöldfelülettel bíró terület. Így értéket képvisel az Újtelepi-parkerdő és az M5 mentén telepített egyéb véderdők, a Sósmocsár-árok mentén fellelhető természetközeli (gyepszinten borított) területek, a közhasználatú zöldterületek, és a magas zöldfelületi arányú intézményterületek.

Pesterzsébet KVSZ-e utoljára 2004-ben került felülvizsgálatra. A kerületben jelenleg 28 hatályos szabályozási terv került elfogadásra, egyes tervek többször is módosultak. 2001-ben és 2004-ben is a kerületet lefedő övezeti terv készült, a hatályban maradó szabályozási tervek a KVSZ függelékét képezték.

A kerületi településrendezési eszköz kezelhetősége az elmúlt 10 évben folyamatosan romlott az egységes szerkezet hiányában, így annak felülvizsgálata és egységesítése időszerűvé vált. A tervezési munka 2013-ban kezdődött és az ütemterv szerint 2015-ben befejeződik. Tekintettel arra, hogy a hosszú távú koncepció és ITS készítése megelőzte a KVSZ jóváhagyását, a tervezett fejlesztések településrendezési feltételrendszerének kialakítása biztosított.

15.5. ELTÉRŐ JELLEMZŐKKEL RENDELKEZŐ TELEPÜLÉSRÉSZEK

Városrészek elemzése

A városrészek részletes leírása – beépítés, épített környezet jellemzői, funkciók – részletesen megtalálható a helyzetfeltáró munkarész 6. fejezetében. A városrészek KSH adatok alapján történő elemzése a 3. számú fejezetben , illetve a mellékletben található. Az egyes városrészek összefoglaló értékelése, mely a városrészi célok meghatározásának kiindulópontját jelenti, a következő:

Erzsébetfalva

Statisztikai folyamatok összegzése	• legnépesebb, legnagyobb területű kerületrész, csökkenő népességszám • aktív korúak magas aránya, de a korszerkezetben 2001 és 2011 között az elöregedés folyamata felerősödött • alacsony komfortfokozatú lakások aránya kisebb a kerületi átlagnál • általában a kerületi átlaggal megegyező vagy ahhoz közeli társadalmi és lakásállományra vonatkozó mutatók • 2001 és 2011 között javuló képzettségi mutatók
Értékek, pozitívumok („erősségek”)	• központi elhelyezkedés és ebből adódó kiváló intézményi ellátottság, jó közösségi közlekedési kapcsolatok • gyalogos tengelyek • térfigyelő rendszer kiépítettsége • Ady Endre utcai sportterület fejlesztési tartalékai
Problémák („gyengeségek”)	• szegregációval veszélyeztetett területek koncentrált megjelenése (nem a lakótelepi szövetben) • szegregálódó közoktatási intézmények • közterületek állapota, parkok, játszóterek felszereltsége területén hiányosságok • parkolási problémák (kerületközpont) • településképi, arculati problémák • nagy tranzitforgalom, mely a „kerülőutak” révén a lakóterületeket is érinti: zaj és környezetszennyezés)
Fejlesztéseket befolyásoló külső pozitív folyamatok („lehetőségek”)	• intézmény felújításokra és szociális városrehabilitációra elérhető források
Fejlesztéseket befolyásoló külső negatív folyamatok („veszélyek”)	• általános elszegényedés és fogyasztási szokások megváltozása – városközpont kiskereskedelmi és szolgáltató szektora számára kisebb vásárlőerő • közterületi rehabilitációra uniós forrás csak korlátozottan lesz elérhető
Legfontosabb változások 2008 óta	• lakásárak csökkenése (migráció egyik mozgatórugója) • két szakiskola megszűnése • közoktatási intézményekben szegregáció erősödése • Határ út menti területek funkcióváltása
Megvalósított fejlesztések	• Promenád • térfigyelő kamerarendszer kiépítése • intézményi felújítások (Nyitnikék óvoda, Városháza) • sikeres városrehabilitációs projekt lakótelepi területen (panelházak közös részeinek felújítása, „máltai” játszótér, társadalmi programok) • piac környezetének rendezése, parkolóhelyek kialakítása
Elmaradt fejlesztések	• Dunához a közvetlen gyalogos- kerékpáros kapcsolat kiépítése

	• M5 autópálya menti zajvédő falak megépítése • Tátra téri piac felújítása • A „Kiskosuti" – Kende K. u. – Szent Imre herceg u. közötti teljes szakaszának értékőrző felújítása • A Szent Erzsébet tér teljes rekonstrukciója utcabútorok, díszburkolatok, közlekedési rendszer átszervezése • Kossuth L. u. 43. benzinkút térségének rendezése

Gubacs

Statisztikai folyamatok összegzése	• Népességszám a lakóparknak köszönhetően itt változott a legnagyobb mértékben. A beköltözők demográfiai, foglalkoztatási, képzettségi mutatói messze a kerületi átlag feletti értékekkel rendelkeznek • az egyszobás lakások aránya kiugróan magas, s továbbra is kerületi átlag feletti az alacsony komfortfokozatú lakások aránya
Értékek, pozitívumok („erősségek")	• Duna-part, mind adottság • Bővülő, minőségileg is megújuló sportinfrastruktúra • Gyógyvíz, mint adottság
Problémák („gyengeségek")	• Gubacsi lakótelep épületállománya és a közterületek minősége • Fizikailag elkülönülő kerületrész (HÉV, Helsinki út) • lakóterületek és a Duna-part közötti kapcsolatrendszer gyengén kiépített • Duna-parti épített környezet vegyes minősége • Gubacsi-hídtól északra fekvő alulhasznosított területek rossz környezeti állapota
Fejlesztéseket befolyásoló külső pozitív folyamatok („lehetőségek")	• ingatlanpiaci válságból vége, kereslet növekedése a Duna-parti lakóingatlanok iránt • Fővárosi koordinációval a Duna-partok fejlesztéseinek támogatása (részben uniós források bevonásával – pl. EuroVelo hálózat) • RSD menti fejlesztések kapcsán kerületek közötti együttműködés • Csepeli sportinfrastruktúra fejlesztése (kajak-kenu, Olimpia) • lakossági igény nő a helyi szabadidős és sportolási lehetőségek iránt
Fejlesztéseket befolyásoló külső negatív folyamatok („veszélyek")	• forráshiány a sportterületek fejlesztéséhez, fenntartásához a TAO megszűnésével • több kerületben is meginduló Duna-parti fejlesztések, turisztikai kínálatfejlesztés – erősödő versenyhelyzet a fejlesztési források és a fogyasztókért is.
Legfontosabb változások 2008 óta	• meginduló part menti fejlesztések • Mediterrán lakópark – jelentős mértékű beköltözés
Megvalósított fejlesztések	• Hullám Csónakház felújítás – I. ütem (folyamatban) • sportinfrastruktúra fejlesztések • Mediterrán lakópark átadott épületei (magánfejlesztés) • Duna Garden**** (magánfejlesztés)
Elmaradt fejlesztések	• Duna-parti sétány • Jódos-sós fürdő • Mediterrán lakópark egyes épületei (félbemaradt beruházások) • sportszálló, vendéglátás (utóbbi a sportterülethez és a Duna-parthoz kapcsolódóan sem épült ki)

Gubacsipuszta

Statisztikai folyamatok összegzése	• a leginkább elöregedő korszerkezetet mutató kerületrész • képzettségi, foglalkoztatottsági mutatók a kerületi átlagnál kedvezőbbek • alacsony komfortfokozatú és egyszobás lakások aránya itt a legalacsonyabb
Értékek, pozitívumok („erősségek")	• Jahn Ferenc Kórház, mint regionális vonzáskörzettel bíró intézmény, jelentős foglalkoztató

	• M5 melletti fejlesztési potenciál • természetvédelmi szempontból is értékes területek
Problémák („gyengeségek”)	• lakótelepeken a közterületek állapota elmarad a kívánatostól • szegregáció megjelenése • kiserdő állapota elmarad a kívánatostól • közösségi közlekedéssel rosszul feltárt kerületrész • nagy átmenő forgalom
Fejlesztéseket befolyásoló külső pozitív folyamatok („lehetőségek”)	• ingatlanpiaci válság vége, kereslet növekedése a Nagykőrösi út menti fejlesztési területek iránt • lakossági igény nő a helyi szabadidős és sportolási lehetőségek iránt
Fejlesztéseket befolyásoló külső negatív folyamatok („veszélyek”)	• vandalizmus (pl. kiserdőbe telepített rekreációs eszközök vonatkozásában) • zöldfelületek csökkenés az M5 melletti kereskedelmi területek további beépülésével • kórházzal kapcsolatos kormányzati döntések (felújítás, bővítés) bizonytalansága
Legfontosabb változások 2008 óta	• ingatlanpiaci válság leállította a Nagykőrösi út menti területek beépítésének ütemét
Megvalósított fejlesztések	• M5 autópálya menti zajvédő falak megépítése
Elmaradt fejlesztések	• Méta utcai csomópont bővítésével együtt a Nagykőrösi út négynyomúsítása • Nagykőrösi út mellett a törzshálózat részét képező kerékpáros infrastruktúra • Erdei tornaösvény létrehozása a Kiserdőben

Kossuthfalva

Statisztikai folyamatok összegzése	• a kerületi átlagnál magasabb a fiatalok és alacsonyabb az időskorúak aránya • az alacsony komfortfokozatú lakások aránya - Pacsirtamező mellett – itt a legmagasabb, az egyszobás lakások aránya is a kerületi átlag feletti • szegregációs mutató értéke– szintén Pacsirtamezőt követően - itt a második legmagasabb • foglalkoztatással kapcsolatos mutatók a kerületi átlagtól kissé kedvezőtlenebbek
Értékek, pozitívumok („erősségek”)	• családi házas, kertvárosi terület • megfelelő állagú épületállomány • városközpont közelsége • jó tömegközlekedés
Problémák („gyengeségek”)	• park állapota nem megfelelő • alközpont hiánya • gyenge kereskedelmi ellátottság • szegregáció megjelenése
Fejlesztéseket befolyásoló külső pozitív folyamatok	
Fejlesztéseket befolyásoló külső negatív folyamatok („veszélyek”)	• lakossági önerő hiány az épületek felújításához
Legfontosabb változások 2008 óta	
Megvalósított fejlesztések	• forgalomcsillapított "Tempo 30" övezet kialakítása
Elmaradt fejlesztések	•

Pacsirtatelep

Statisztikai folyamatok összegzése	• kerületi átlaggal megegyező korszerkezet • kerületi átlagtól gyengébb képzettségi és foglalkoztatottsági mutatók, itt a

	legmagasabb a szegregációs mutató értéke • alacsony komfortfokozatú lakások aránya itt az egyik legmagasabb
Értékek, pozitívumok („erősségek”)	• jó zöldterületi lefedettség
Problémák („gyengeségek”)	• erősödő szegregációs folyamatok • Helsinki út mentén gazdasági területekbe ágyazódott lakóterületek • Helsinki út melletti gazdasági területek vegyes minősége • környezeti problémák (zajterhelés)
Fejlesztéseket befolyásoló külső pozitív folyamatok („lehetőségek”)	
Fejlesztéseket befolyásoló külső negatív folyamatok („veszélyek”)	• lakossági önerő hiány az épületek felújításához
Legfontosabb változások 2008 óta	
Megvalósított fejlesztések	• forgalomcsillapított "Tempo 30" övezet kialakítása
Elmaradt fejlesztések	

Szabótelep

Statisztikai folyamatok összegzése	• átlagtól magasabb arányú időskorú népesség • kerületi átlagtól kedvezőbb képzettségi mutatók • a rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül Gubacs után itt a legalacsonyabb
Értékek, pozitívumok („erősségek”)	• kertvárosias lakókörnyezet
Problémák („gyengeségek”)	• M5 közvetlen közelségéből adódó környezeti terhelés
Fejlesztéseket befolyásoló külső pozitív folyamatok („lehetőségek”)	
Fejlesztéseket befolyásoló külső negatív folyamatok („veszélyek”)	
Legfontosabb változások 2008 óta	
Megvalósított fejlesztések	• forgalomcsillapított "Tempo 30" övezet kialakítása • M5 autópálya menti zajvédő falak megépítése
Elmaradt fejlesztések	

15.6. ANTISZEGREGÁCIÓS HELYZETELEMZÉS

Szegregátumok helyzetének általános bemutatása

A Központi Statisztikai Hivatal 2011-es adatai alapján Budapest Főváros XX. kerület Pesterzsébet területén több olyan terület található, mely megfelel a szegregátum feltételeinek. A szegregátumok lehatárolása a szegregációs mutató alapján történik, melynek indikátora a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15–59 éves) belül. Amennyiben a szegregációs mutató egy területen meghaladja az adott településtípusra vonatkozó határértéket, úgy az a terület szegregátumnak tekinthető.

A Pesterzsébetre vonatkozó határérték a 25%-os vagy a fölötti szegregációs mutató. Ez alapján négy olyan területet különíthetünk el, melyek megfelelnek a tényleges szegregátum kritériumainak, és tizenhat olyan területet, melyek szegregációval veszélyeztetett. A szegregációval veszélyeztetett területek határértéke 20%, így azokba értelemszerűen beletartoznak a már említett 25% vagy a fölötti mutatóval bíró területek is.

A KSH által előállított áttekintő kartogramok és annak magyarázatai:

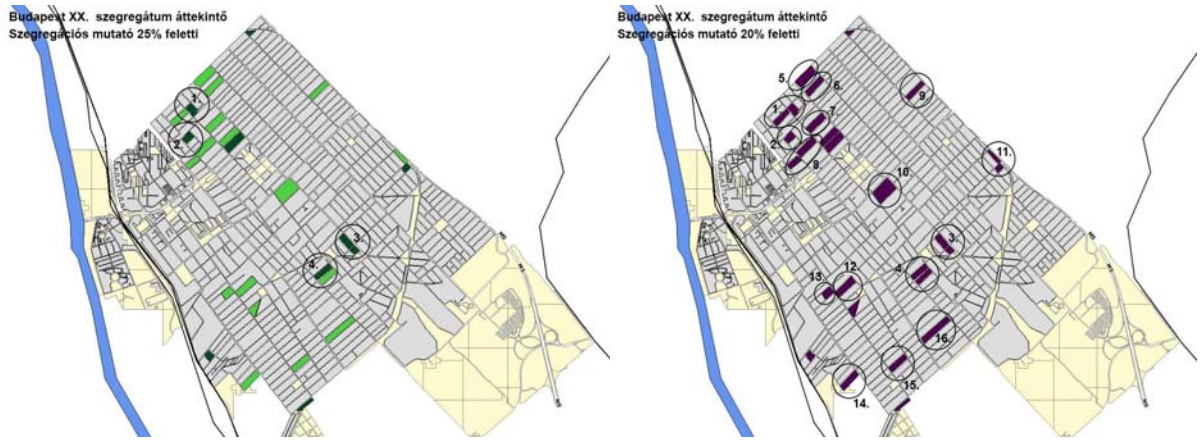

86. ábra: Szegregátumok és szegregációval veszélyeztetett területek

Forrás: KSH

Az első áttekintő kartogramon a szegregációs mutató 25%, illetve a fölötti értéket vesz fel. Ez a térkép azt is mutatja, hogy melyek azok a területek, ahol a szegregációs mutató 20-24%, az ilyen területek szegregáció szempontjából veszélyeztetett területnek számítanak. (jelmagyarázat: a szegregációs mutató térképen jelzett értékeit a következő színek jelölik: 0-19% = szürke, 20-24%=világoszöld, 25-100%=sötétzöld).

A második áttekintő kartogram a szegregációs mutató 20%-os határértéke mellett együttesen mutatja a szegregátumokat és a szegregációval veszélyeztetett területeket. (jelmagyarázat: a

szegregációs mutató térképen jelzett értékeit a következő színek jelölik: 0-19%= szürke, 20-100%=lila).

A térképek a település belterületén található szegregátumokat jelenítik meg. A térképek olyan területeket is megjelenítenek, amelyek eleget tesznek ugyan a szegregációs mutató kritériumának, de alacsony népességszámuk, vagy intézeti háztartásban élők (pl.: kollégium, idősek otthona, hajléktalan szálló) miatt mégsem tekinthetők valódi szegregátumoknak. A megküldött térképeken bekarikázásra kerültek azok a területeket, amelyeken a magánháztartásokban élők száma meghaladja az 50 főt.

A szegregációs folyamatok területi eloszlása a kerületben nem egyenletes. Az érintett területek a szegregációs folyamatokkal összefüggő főbb mutatók mentén jellegzetes eltéréseket mutatnak, ellenben közös ismertetőjegyük, hogy a kerület, és azon belül **egyes városrészek szövetében nem jellemző a telepszerű megjelenésük.** A négy tényleges szegregátum közül kettő Erzsébetfalva városrészen található, egy Gubacsipusztán, egy pedig Pacsirtatelepen. A tényleges szegregátumokat és a szegregációval veszélyeztetett területeket együttesen figyelembe véve megállapítható, hogy a legkritikusabb helyzetben Erzsébetfalva és Pacsirtatelep van. Előbbi hét, utóbbi hat kisebb részét érintik meghatározó arányban a szegregációs folyamatok.

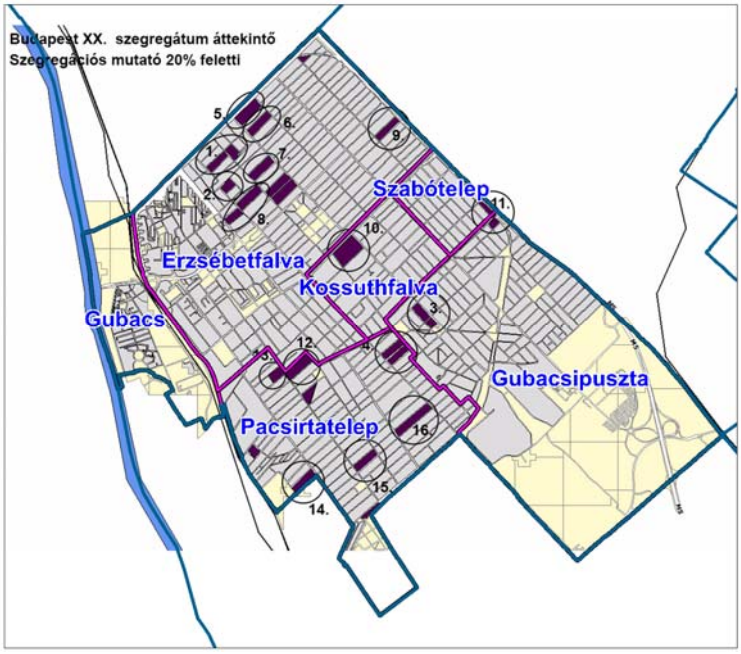

87. ábra: Szegregációval veszélyeztetett területek

Forrás: KSH

	Szegregációs mutató 25%+	Szegregációs mutató 20%+
• Erzsébetfalva	• 2 terület	• 7 terület
• Gubacsipuszta	• 1 terület	• 1 terület
• Pacsirtatelep	• 1 terület	• 6 terület
• Kossuthfalva	• -	• 1 terület
• Szabótelep	• -	• 1 terület

Forrás: KSH adatközlés, Népszámlálás 2011, saját szerkesztés

Az egyes szegregátumokban a 60 év felettiek lakónépességen belüli aránya a kerületinél alacsonyabb (bár a 3. szegregátum igen közeli értéket vesz fel). A kedvezőbb korszerkezet arra utalhat, hogy a jelölt területeket nem az elöregedés, hanem sokkal inkább a szegregációs folyamatok, példának okáért a fiatalabb generáció alacsony státusza és lecsúszása veszélyezteti.

	1. szegregátum	2. szegregátum	3. szegregátum	4. szegregátum	XX. kerület
• 60 év felettiek aránya a lakónépességen belül	• 13.6%	• 16.9%	• 25.0%	• 13.1%	• 25.7%

Forrás: KSH adatközlés, Népszámlálás 2011

A szegregátumok képzettségi szintjét vizsgálva igazolást kapunk lakóik alacsony státuszáról. Pesterzsébeti viszonylatban csekélynek mondható a legfeljebb általános iskolai végzettségűek aránya az aktív korú népességen belül, azonban a szegregátumok e tekintetben kimondottan rosszul teljesítenek. Igen magas értékeket produkálnak, kiváltképp igaz ez az 1. és 2. szegregátumra, ahol majd 50%-os azok aránya, akik maximum az általános iskolát végezték el. Emlékeztetőül: mindkét rész Erzsébetfalván található.

	1. szegregátum	2. szegregátum	3. szegregátum	4. szegregátum	XX. kerület
• A legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15—59 éves) belül	• 48.1%	• 48.9%	• 33.3%	• 34.4%	• 11.6%

Forrás: KSH adatközlés, Népszámlálás 2011

A pesterzsébeti lakások túlnyomó többsége magas komfortfokozatú (összkomfortos vagy komfortos), mindazonáltal a legnagyobb arányban a 2. és 3. szegregátum rendelkezik alacsony komfortfokozatú lakásokkal, százalékos megoszlásuk a kerületi értéket is jóval meghaladja. Alacsony komfortfokozatúnak számít a félkomfortos, komfort nélküli, valamint a szükséglakásként fenntartott lakhely.

	1. szegregátum	2. szegregátum	3. szegregátum	4. szegregátum	XX. kerület
• Alacsony komfort fokozatú lakások aránya	• 2.4%	• 7.7%	• 7.5%	• 3.6%	• 4.8%

Forrás: KSH adatközlés, Népszámlálás 2011

Maga a szegregációs mutató – tehát a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül – mind a négy jelölt területen jelentősen a kerületi érték felett van. Ismételten az erzsébetfalvai területek vannak a legrosszabb helyzetben: az 1. szegregátumban a mutató 45,6%-os, a 2. szegregátumban 34%-os.

	1. szegregátum	2. szegregátum	3. szegregátum	4. szegregátum	XX. kerület
• Szegregációs mutató	• 45.6%	• 34.0%	• 28.1%	• 29.5%	• 7.2%

Forrás: KSH adatközlés, Népszámlálás 2011

A foglalkoztatott nélküli háztartások aránya kizárólag a 4. szegregált területen alacsonyabb a kerületi átlagnál. Az összes többi esetében a mutatóra vonatkozó érték magasabb, különösen a 2. és 3. szegregátumban, ahol az 50%-ot is meghaladja.

	1. szegregátum	2. szegregátum	3. szegregátum	4. szegregátum	XX. kerület
• Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya	• 40.5%	• 51.7%	• 51.2%	• 27.3%	• 36.6%

Forrás: KSH adatközlés, Népszámlálás 2011

A munkanélküliek aránya a pesterzsébeti átlagnál általában nagyobb az egyes szegregátumként jelölt részeken.

	1. szegregátum	2. szegregátum	3. szegregátum	4. szegregátum	XX. kerület
• Munkanélküliek aránya (munkanélküliségi ráta)	• 24.4%	• 29.6%	• 27.8%	• 17.9%	• 12.1%

Forrás: KSH adatközlés, Népszámlálás 2011

Pesterzsébeten az egyszobás lakások aránya 12,1%-os volt 2011-ben. Az Erzsébetfalván található két szegregált területen ennek sokszorosát látjuk: az 1. szegregátumban 45,9%-os, a 2. szegregátumban 40%-os értéket ért el az egyszobás lakások aránya.

	1. szegregátum	2. szegregátum	3. szegregátum	4. szegregátum	XX. kerület
• Egyszobás lakások aránya a lakott lakásokon belül	• 45.9%	• 40.0%	• 10.3%	• 4.2%	• 12.1%

Forrás: KSH adatközlés, Népszámlálás 2011

Összességében elmondható, hogy a fentiekben vizsgált, a szegregációs folyamatokkal összefüggő mutatók értelmében Erzsébetfalva városrész rendelkezik a legkedvezőtlenebb társadalmi adottságokkal. Az ott található két szegregátum (1. és 2. számokkal jelzett) három mutató esetében a legrosszabb értékeket adta, a 2. szegregátum a további négy mutató 3setében is nagyon kedvezőtlen értéket ért el.

Szegregátumok helyzetének részletes bemutatása

1. szegregátum

Lehatárolás: Zrínyi utca – Szigetvár utca – Eötvös utca – Kende Kanuth utca

Városrész: Erzsébetfalva

Lakosság száma: 110 fő

Szegregációs mutató értéke: 45,6%

A település belterületén található négy tényleges szegregátum közül a Zrínyi utca – Szigetvár utca – Eötvös utca – Kende Kanuth utca által határolt, első terület rendelkezik a legmagasabb szegregációs mutatóval. Ez a Pesterzsébet legnagyobb és legnépesebb városrészében, Erzsébetfalván fekvő rész családi házas, kisvárosias jellegű és a Határ úthoz mint kerületi határhoz és főúthoz közel helyezkedik el.

A négy szegregátum közül itt a legmagasabb az aktív korúak (15–59 évesek) aránya, mely 11%-kal a kerületi érték fölött van. Emellett ez a szegregátum rendelkezik a legalacsonyabb arányú 60 év feletti lakónépességgel, mely csaknem a kerületi átlag fele, 13,6%.

Ez a kis kiterjedésű terület jelentős számban tömöríti a hátrányos helyzetű lakosságot. Az aktív korúak 58,2%-a nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel. A KSH adatközlése szerint 2011-ben a lakónépesség 59,1%-a gazdaságilag nem volt aktív, mely jelentős rizikófaktort jelent: a korszerkezetből adódóan nem az idősebb korosztály eredményezi a magas értéket, hanem sokkal inkább a fiatalabb és közép–, de egyébként aktív korú lakók. Valószínűsíthető, hogy az 1. szegregátumban viszonylag nagy arányban élnek háztartási kötelezettséget teljesítő személyek vagy olyanok, akik valamilyen más okból inaktív személyek (pl. rokkantság, GYES, GYED stb.)

A foglalkoztatottak aránya a 15–64 éves népességen belül messze elmarad a kerületi értéktől, több mint 20%-al alacsonyabb. A szegregátum képzettségi szintje meglehetősen alacsony: a felsőfokú végzettségű lakosok aránya a 25 éves és idősebb népességben mindössze 8,7%, ezzel szemben az aktív korúak közel fele (48,1%) legfeljebb általános iskolai végzettségű — és ahogy azt már említettük, többségük nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel. A munkanélküliségi ráta 24%-os, a kerületi átlag több mint kétszerese, míg a tartós munkanélküliek aránya az átlag háromszorosa.

A terület hátrányos helyzetét jól mutatja, hogy a négy szegregátum közül itt a legnagyobb a szegregációs mutató. Az 1. szegregátumban nem kifejezetten a lakások komfortosságával van a probléma, mivel a félkomfortos, a komfort nélküli és szükséglakások mutatója jóval a kerületi határérték alatt van. Nem úgy az egyszobás lakások aránya (45,9%), mely a kerületi átlag majdnem négyszerese. A négy tényleges szegregátum közül szám szerint ebben a zónában élnek a legtöbben és itt a legnagyobb az egyszobás lakások száma. Ebből arra következtethetünk, sok család kényszerül arra, hogy számukra nem megfelelő méretű lakásban lakjanak — még ha azok magas vagy viszonylag magas komfortfokozattal rendelkeznek is.

	1. szegregátum	XX. kerület*
• Lakónépesség száma	• 110	• 64358

• Lakónépességen belül 0-14 évesek aránya	• 14.5	• 13.4
• Lakónépességen belül 15-59 évesek aránya	• 71.8	• 60.9
• Lakónépességen belül 60-X évesek aránya	• 13.6	• 25.7
• Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	• 48.1	• 11.6
• Felsőfokú végzettségűek a 25 éves és idősebb népesség arányában	• 8.7	• 20.7
• Lakásállomány (db)	• 41	• 30940
• Alacsony komfort fokozatú lakások aránya	• 2.4	• 4.8
• Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	• 58.2	• 33.4
• Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül	• 45.6	• 7.2
• Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül	• 41.0	• 62.0
• Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya	• 40.5	• 36.6
• Állandó népesség száma – a mutató a település egészére állítható elő, szegregátumokra nem	•	• 60962
• Alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya	• 38.2	• 28.1
• A gazdaságilag nem aktív népesség aránya a lakónépességen belül	• 59.1	• 51.1
• Munkanélküliek aránya (munkanélküliségi ráta)	• 24.4	• 12.1
• Tartós munkanélküliek aránya (legalább 360 napos munkanélküliek aránya)	• 22.2	• 7.2
• A komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül	• 2.7	• 4.1
• Egyszobás lakások aránya a lakott lakásokon belül	• 45.9	• 18.9
• * Összesen, az oszlop tartalmazza a lakcím nélküli hajléktalanok (42 fő) adatait		

Forrás: KSH adatközlés, Népszámlálás 2011

2. szegregátum

Lehatárolás: Rákóczi utca – Emília utca – Mária utca – Szent Imre herceg utca

Városrész: Erzsébetfalva

Lakosság száma: 71 fő

Szegregációs mutató értéke: 34%

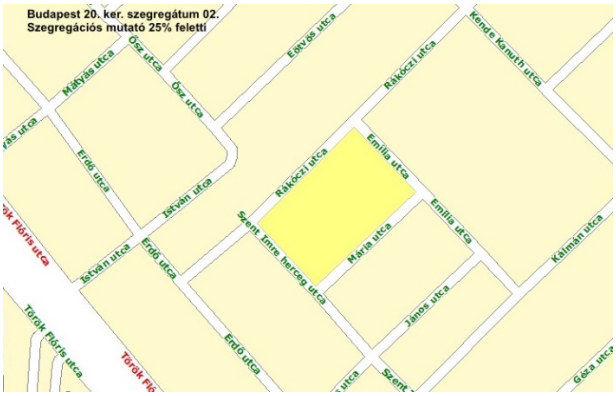

A második szegregátum szintén Erzsébetfalván található. Településszerkezetét tekintve e városrész két részre tagozódik, egyrészt a nagyvárosra jellemző lakótelepekre, másrészt pedig a kertvárosra. A Rákóczi utca – Emília utca – Mária utca – Szent Imre herceg utca által határolt terület rendezett telkekből álló családi házas tömb, mely mind a Határ út, mind az egyik fontos és fő utcának számító Török Flóris utcához közeli helyezkedik el.

Ebben az övezetben a szegregációs mutató a kerületi átlag (7,1%) ötszörös értékét veszi fel (37,6%). Ez Pesterzsébet második, foglalkoztatási, lakhatási és oktatási szegregációval egyaránt sújtott része.

A lakótömb korösszetétele kedvező, a 66,2%-os aktív korú népesség mellett azonos arányban élnek itt gyerekek és idősek. Iskolázottsági mutatók szempontjából a pesterzsébeti négy szegregátum közül viszont itt a legrosszabb a helyzet. Amíg az aktív korú lakosság szinte fele legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezik (ami a kerületi részérték több mint négyszerese), addig a felsőfokú végzettségűek arány a szegregátumok között is a legalacsonyabb.

A 2. szegregátumot ezen felül rendkívül kedvezőtlen foglalkoztatási értékek jellemzik. A lakónépességen belül a gazdaságilag nem aktívak aránya 62%, mely az idősebb korosztály alacsony jelenléte végett inkább a fiatalabb és középkorú népességet érinti – hasonlóan ez előző szegregátumhoz, bár a magas értékbe belejátszik a 14 év alatti, így eltartott gyermekek kerületihez képest nagyobb aránya.

A háztartások több mint fele foglalkoztatott nélküli, a foglalkoztatott lakosokat jórészt alacsony presztízsű munkakörökben alkalmazzák. A munkanélküliek aránya nagyon magas (29,6%), és a tartós munkanélküliek (25,9%) szempontjából is a legkedvezőtlenebb a helyzet. Összességében elmondható, hogy a 2. szegregátumra jellemzőek a legrosszabb, foglalkoztatással összefüggő jelzőszámok.

A lakónépesség elsősorban egyszintes családi házakban él. A területre jellemző hátrányos adottság még, hogy a lakott lakásokon belül mind az egyszobás otthonok (40%), mind pedig a komfort nélküli és szükséglakások aránya (8%) a határérték kétszerese. A fentiekből kitűnik, hogy ezért a pozícióromlásért a jórészt régi építésű, elöregedő házak a felelősek.

	2. szegregátum	**XX. kerület***
• Lakónépesség száma	• 71	• 64358
• Lakónépességen belül 0-14 évesek aránya	• 16.9	• 13.4
• Lakónépességen belül 15-59 évesek aránya	• 66.2	• 60.9
• Lakónépességen belül 60-X évesek aránya	• 16.9	• 25.7
• Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	• 48.9	• 11.6
• Felsőfokú végzettségűek a 25 éves és idősebb népesség arányában	• 4.3	• 20.7
• Lakásállomány (db)	• 26	• 30940
• Alacsony komfort fokozatú lakások aránya	• 7.7	• 4.8
• Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	• 59.6	• 33.4
• Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül	• 34	• 7.2
• Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül	• 38	• 62.0
• Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya	• 51.7	• 36.6

• Állandó népesség száma – a mutató a település egészére állítható elő, szegregátumokra nem	•	• 60962
• Alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya	• 42.1	• 28.1
• A gazdaságilag nem aktív népesség aránya a lakónépességen belül	• 62	• 51.1
• Munkanélküliek aránya (munkanélküliségi ráta)	• 29.6	• 12.1
• Tartós munkanélküliek aránya (legalább 360 napos munkanélküliek aránya)	• 25.9	• 7.2
• A komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül	• 8	• 4.1
• Egyszobás lakások aránya a lakott lakásokon belül	• 40	• 18.9

** Összesen, az oszlop tartalmazza a lakcím nélküli hajléktalanok (42 fő) adatait*

Forrás: KSH adatközlés, Népszámlálás 2011

3. szegregátum

Lehatárolás: Lázár utca – Ady Endre tér – Poprád utca – Pozsony utca

Városrész: Gubacsipuszta

Lakosság száma: 100 fő

Szegregációs mutató értéke: 28,1%

A négy tényleges szegregátum közül a Lázár utca – Ady Endre tér – Poprád utca – Pozsonyi utca által határolt harmadik terület rendelkezik a legalacsonyabb szegregációs mutatóval. Korszerkezete jelentősen eltér az előzőektől: a kerületi értéknél kisebb az aktív korúak (15–59 évesek) aránya, a 14 év alattiaké nagyobb, míg a 60 év felettieké közelít ahhoz.

Nyilvánvaló, hogy gazdasági szempontból ez a korösszetétel igen előnytelen, ám fel kell hívnunk a figyelmet arra, hogy a négy szegregátum közül a szegregációs mutatón kívül itt a legalacsonyabb a legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelelkezők aránya a 15–59 éves korcsoporton belül. A szegregátum képzettségi szintjét tovább emeli a 25 év feletti felsőfokú végzettségűek aránya, mely ugyan jelentősen az összkerületi szint alatt van, ám jóval magasabb az erzsébetfalvai két szegregált területéhez képest. Mindezek ellénére az aktív korúak közel 58%-a nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel.

A foglalkoztatottak aránya a megfelelő korú népességen belül az összkerületi aránynál jóval alacsonyabb, de szegregátumi viszonylatban nem kirívó. Nem úgy a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya, mely ezen a területen 50% feletti, mely érték kerületi és szegregátumi tekintetben is tekintélyes — bár némiképp magyarázhatja a gyermekek és az idősebb korosztály koncentráltabb jelenléte. Ugyanezen okból lehet épp ebben a szegregátumban a legmagasabb a gazdaságilag nem aktív népesség aránya, hiszen abba beletartoznak az inaktív keresők (azok a személyek, akik az adatfelvétel eszmei időpontjában kereső tevékenységet nem folytatottak, ám jövedelemmel – úgymint pl. nyugdíj vagy gyermekgondozási segély – rendelkeztek), valamint az eltartottak is.

3. szegregátum lakáshelyzetéről elmondható, hogy inkább a lakások komfortosságával, mintsem méretével és beosztásával van probléma. A kerületi átlagnál nagyobb arányban találhatóak alacsony komfortfokozatú (tehát félkomfortos, komfort nélküli vagy szükséglakásként fenntartott) lakhelyek. Szobaszám tekintetében azonban a szegregált terület kedvezőbb értékeket mutat: míg a kerületi lakott lakások közel 20%-a egyszobás, addig ugyanez az arány a 3. szegregátumban majdnem fele akkora.

	3. szegregátum	**XX. kerület***
• Lakónépesség száma	• 100	• 64358
• Lakónépességen belül 0-14 évesek aránya	• 18.0	• 13.4
• Lakónépességen belül 15-59 évesek aránya	• 57.0	• 60.9
• Lakónépességen belül 60-X évesek aránya	• 25.0	• 25.7
• Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	• 33.3	• 11.6
• Felsőfokú végzettségűek a 25 éves és idősebb népesség arányában	• 11.8	• 20.7
• Lakásállomány (db)	• 40	• 30940
• Alacsony komfort fokozatú lakások aránya	• 7.5	• 4.8
• Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	• 57.9	• 33.4
• Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül	• 28.1	• 7.2
• Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül	• 40.6	• 62.0
• Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya	• 51.2	• 36.6
• Állandó népesség száma – a mutató a település egészére állítható elő, szegregátumokra nem	• -	• 60962
• Alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya	• 15.4	• 28.1
• A gazdaságilag nem aktív népesség aránya a lakónépességen belül	• 64.0	• 51.1
• Munkanélküliek aránya (munkanélküliségi ráta)	• 27.8	• 12.1
• Tartós munkanélküliek aránya (legalább 360 napos munkanélküliek aránya)	• 19.4	• 7.2
• A komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül	• 7.7	• 4.1

• Egyszobás lakások aránya a lakott lakásokon belül	• 10.3	• 18.9

** Összesen, az oszlop tartalmazza a lakcím nélküli hajléktalanok (42 fő) adatait*
Forrás: KSH adatközlés, Népszámlálás 2011

4. szegregátum

Lehatárolás: Szondi utca – Vécsey utca – Kuruc utca – Virág Benedek utca

Városrész: Pacsirtatelep

Lakosság száma: 99 fő

Szegregációs mutató értéke: 29,5%

A 4. szegregátum a kerület déli városrészében, Pacsirtatelepen található.

A 4. szegregátum korszerkezet tekintetében leginkább abban különbözik a többi szegregátumtól, valamint a kerület összességétől, hogy ezen a területen jelentős mértékben magasabb a 14 év alatti gyermekek, és alacsonyabb az idősebb korosztály aránya.

Képzettségi szintjét a többi szegregátumhoz képest kedvezőbbnek tekinthetjük, hiszen viszonylag magas a felsőfokú végzettségűek aránya (15,3%). Mindazonáltal az aktív korúak kicsivel több mint harmada még így is maximum az általános iskolát végezte el.

Foglalkoztatottság tekintetében az előzően vizsgált területektől szintén kedvezőbb képet mutat: magasabb a foglalkoztatottak aránya és alacsonyabb a foglalkoztatott nélküli háztartások aránya, utóbbi még a kerületi átlag alatt is van. Mindebből és a korösszetételből arra lehet következtetni, hogy a 4. szegregátumban általában nagyobb gyerekszámú családok élnek, ahol nagyobb az esélye annak, hogy a nagykorú családtagoknak munkahelyük van. Ezt tükrözik a más területekhez képest legkisebb, a munkanélküliségre vonatkozó jelzőszámok is. Kiemelnénk a tartósan munkanélküliek 5,1%-át, mely a kerületi határértéket sem éri el.

A lakhatás minőségével nincs különösebb probléma: a lakott lakások komfortszintje nagyjából megegyezik a pesterzsébeti átlaggal, ezen felül döntő többségben többszobás lakásokat találunk ezen a területen. A többszobás lakások aránya meghaladja a pesterzsébeti összértéket is, ennek oka, hogy a lehatárolt területen a régebbi egyszintes lakóházak közé viszonylag sűrűbben vannak beékelődve újabb építésű, általában két emelettel rendelkező családi házak.

	4. szegregátum	**XX. kerület***

• Lakónépesség száma	• 99	• 64358
• Lakónépességen belül 0-14 évesek aránya	• 25.3	• 13.4
• Lakónépességen belül 15-59 évesek aránya	• 61.6	• 60.9
• Lakónépességen belül 60-X évesek aránya	• 13.1	• 25.7
• Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	• 34.4	• 11.6
• Felsőfokú végzettségűek a 25 éves és idősebb népesség arányában	• 15.3	• 20.7
• Lakásállomány (db)	• 28	• 30940
• Alacsony komfort fokozatú lakások aránya	• 3.6	• 4.8
• Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	• 49.2	• 33.4
• Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül	• 29.5	• 7.2
• Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül	• 48.4	• 62.0
• Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya	• 27.3	• 36.6
• Állandó népesség száma – a mutató a település egészére állítható elő, szegregátumokra nem	•	• 60962
• Alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya	• 43.8	• 28.1
• A gazdaságilag nem aktív népesség aránya a lakónépességen belül	• 60.6	• 51.1
• Munkanélküliek aránya (munkanélküliségi ráta)	• 17.9	• 12.1
• Tartós munkanélküliek aránya (legalább 360 napos munkanélküliek aránya)	• 5.1	• 7.2
• A komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül	• 4.2	• 4.1
• Egyszobás lakások aránya a lakott lakásokon belül	• 4.2	• 18.9

** Összesen, az oszlop tartalmazza a lakcím nélküli hajléktalanok (42 fő) adatait*

Forrás: KSH adatközlés, Népszámlálás 2011

Veszélyeztetett területek

A KSH adatai szerint összesen tizenhat olyan kisebb terület - általában egy vagy két lakótömb - van a főváros XX. kerületében, melyet szegregációval veszélyeztetettnek tekinthetünk. Jelen esetben azok a területek kerültek kijelölésre, melyek szegregációs mutatója 20% vagy a fölötti értéket vesz fel (így azokba beletartoznak az eddig bemutatott 25% vagy a fölötti értékkel bíró tényleges szegregátumok is). A szegregációval veszélyeztetett területek általában hasonló, ám különböző mértékű problémákkal küzdenek.

A 16 területet együttesen figyelembe véve megállapítható, hogy a XX. kerületi városrészeket illetően a legkritikusabb helyzetben Erzsébetfalva és Pacsirtatelep van. A legnagyobb alap-területű és legsűrűbben lakott első térségben 7, a népes másodikban 6 lehatárolt tömböt érintenek meghatározó arányban a szegregációs folyamatok.

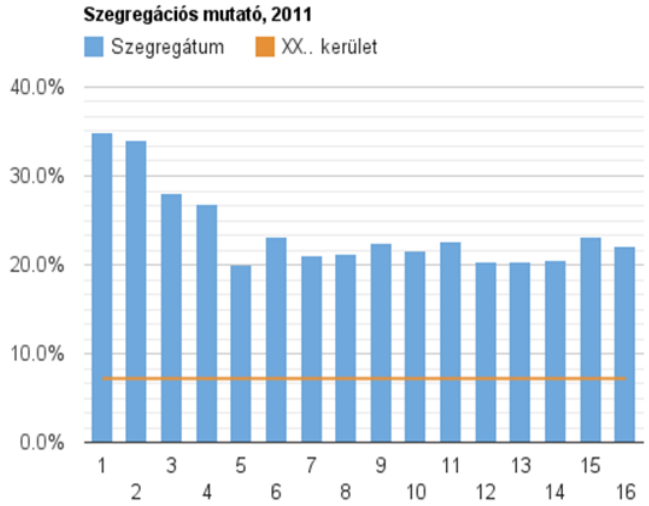

88. ábra: szegregációs mutató értéke veszélyeztetett területeken

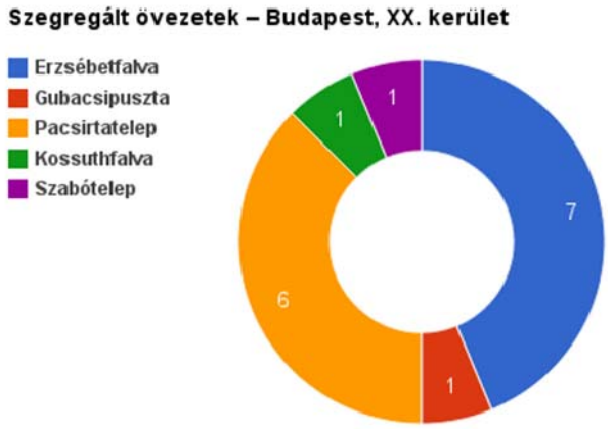

89. ábra: veszélyeztetett területek megoszlása a városrészek között

Forrás: KSH, saját szerkesztés

A következőkben röviden bemutatásra kerülnek Pesterzsébet szegregációval veszélyeztetett területei, városrészenként rendezve és kiemelve az adott tömbre leginkább jellemző hátrányos jelzőszámokat.

Erzsébetfalva szegregációval veszélyeztetett területei

A kerület északnyugati részén szorosan egymás mellett, egy-egy utca vagy háztömbnyi távolságra helyezkednek el a beazonosított lakóövezetek. Erzsébetfalva városrész e területén a főbb utak mentén és a tereket övezve javarészt zártsorú, kisvárosias beépítés a jellemző.

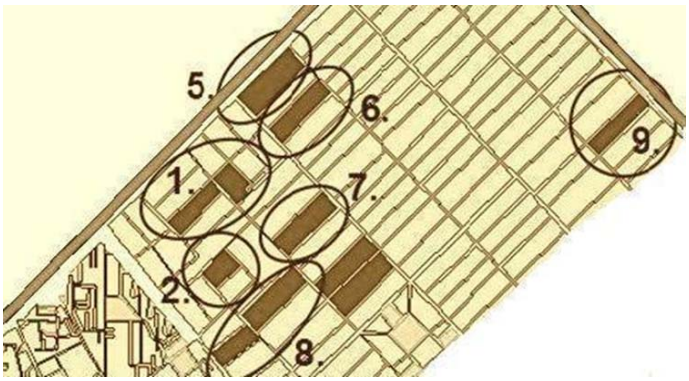

A kerület északnyugati részén szorosan egymás mellett, egy-egy utca vagy háztömbnyi távolságra helyezkednek el a beazonosított lakóövezetek. Erzsébetfalva városrész e területén a főbb utak mentén és a tereket övezve javarészt zártsorú, kisvárosias beépítés a jellemző. Az 1., 5. és 6. területek közvetlenül a Határ út mentén, a IX. kerülettel határos nagy forgalmat lebonyolító főútvonal szomszédságában fekszenek.

A 9. terület jóval messzebb, a városrész északkeleti részén, közvetlenül Pesterzsébet peremén, a XIX. kerület határán helyezkedik el.

Az erzsébetfalvai kijelölt hét övezet korszerkezete kedvező. Mindegyikben az aktív korú, 15-59 éves korosztályok mutatják a legmagasabb értéket. A 6. zónában a városi átlaggal megegyező, 62,9%, míg a többi városrészi zónában ennél mind magasabb indexűek. Az 1. és 8. zónák jelentős számú 0-14 évest mutatnak: az első 5%-al, nyolcadik lakótömb pedig 5,4%-al áll a kerületi határérték fölött. Ez azt jelenti, hogy az elmúlt években ezekre a területekre fiatalabb népesség települt. A 60 év felettiek aránya mind a hét lakóövezetben a városi átlag (25,7%) alatt van. Az időskorúak sorrendjét a 6. övezet vezeti 23,4%-os mutatóval, míg az 1. övezet zárja 14,3%-os aránnyal.

A 9. veszélyeztetett zóna közvetlenül a Nagykőrösi út melletti, szintén családi házas térség, de itt újjáépített vagy újépítésű házak találhatók, rendezett, szép környezetben. Ezt bizonyítja az is, hogy ezen részen a legalacsonyabb az egyszobás lakások aránya, mindössze 8,4%-al több a kerületi átlagnál. Továbbá ezt igazolja vissza a lakosság korösszetétele, vagyis a 0-14 évesek 19%-os értéke és a 60 év felettiek kiugróan alacsony, 15,9%-os aránya. Utóbbi mutató a kerületi átlagnál 10%-ak alacsonyabb. Ugyanakkor ez a zóna a lakosság iskolai végzettsége alapján egyértelműen szegregált. 32,4%-uk – a kerületi indexszám háromszorosa – mindössze általános iskolai végzettséggel rendelkezik, a felsőfokú végzettségűek száma pedig 7%-al alacsonyabb a pesterzsébeti rátánál.

Az 1. szegregációval veszélyeztetett tömb a (korábban már elemzett) 1. szegregátum területéhez közvetlenül kapcsolódó lakótömbbel kiegészülve a legmagasabb 34,9%-os értéket produkálja, amely a városi mutató ötszöröse. A 2. övezet az 1. alatt helyezkedik el. A 2. szegregátummal egyező területen és mutatókkal rendelkező veszélyeztetett rész mindössze 0,7%-al alacsonyabb szegregációs indexű. A 34%-os aránnyal a sorrendben követi az 1. övezetet, és 16-os indexszámok alapján is a második helyen áll.

Itt kell felhívnunk rá a figyelmet, hogy mind a szegregációs folyamatoknak kitett, 16 lehatárolt tömb, és ebből a pesterzsébeti hét övezet közül is e kettőben az aktív korú lakosság több mint 40%-ának legfeljebb általános iskolai végzettsége van. Az iskolai végzettséggel párhuzamos koncentrációs mintát mutatnak a foglalkoztatási adatok is. Az első lakótömbben 53,4%-uk, míg a másodikban 59,6%-uk nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel. Ezek a kiugróan magas mutatók 20, illetve 26,2%-al vannak a kerületi átlag felett. Mindez azt jelzi, hogy a foglalkoztatási szegregáció ezekben a zónákban a legaggasztóbb!

A szélsőségeket kiemelendő: a legmagasabb a felsőfokú végzettségűek aránya 6. szegregátumban, de még így is 5%-al elmaradva az átlagtól és a 2. szegregátum mutatja a legalacsonyabb iskolázottságot 48,9%-os mutatóval, ami a városi átlag négyszeresén túli értéket vesz fel.

A városrész kijelölt övezeteiben az alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportok aránya a lakónépességen belül minden esetben minimum 8%-kal a kerületi átlag (28,1%) fölött van. Öt terület esetében ez az arány 40%-nál magasabb, a legkirívóbb indexű a 45,7%-al a 6. övezet. Ez azzal magyarázható, hogy mivel fővárosi kerületi jellegről van szó, inkább a munkakör típusa dominál.

A munkanélküliségi ráta az 5. övezetben a legalacsonyabb, 1,3%-al alacsonyabb a kerületi határértéknél. A 2. övezetben pedig a legmagasabb ez az arány, 29,6%, az átlag háromszorosa. A tartós munkanélküliek aránya ugyanezt a sorrendet követi: míg a 2. övezetbeli 25,9%-os mutató 18,7%-al reprezentálja felül a városi átlagot, addig az 5. övezetbeli 5,4% mutató 2,2%-al marad el mögötte.

Az 5., szegregációval veszélyeztetett városrészi területen a munkanélküliségi ráta is mindössze 2,6%-al több a kerületi 33,4%-os átlagnál. E három fontos mutató alacsony értéke magyarázza a zóna pont 20%-os, alsó határindexét.

Összességében elmondható, hogy ezen kertvárosi részek egyik jellemzője a az épületállomány erőteljesen elöregedő volta. Ennek oka, hogy a családi házas jellegű területről van szó, ahol magas az 1945 előtt és nagyon alacsony, a relatíve új építésűnek mondható, 1990 után épült lakások aránya.

Szabótelep szegregációval veszélyeztetett területei

Szabótelepen egyetlen szegregációval veszélyeztetett terület lett kijelölve, annak is legalább fele átnyúlik a délkeleti irányban szomszédos Gubacsipuszta városrészbe. Zömében régi építésű, egyszintes házakat találunk a területen, bár egy-egy utcarész a maga többszintes, modern családi házaival kifejezetten középosztálybeli miliőt érzékeltet (pl. Kazinczy utca és Bessenyei utca egy része).

Az itt élő mindössze 54 fő egyharmada 60 éves is elmúlt és nagyon kevés a 14 év alatti gyermek, így a terület jelentősen elöregedőben van. A képzettségre és foglalkoztatottságra vonatkozó mutatók kedvezőtlenek, és emellett ezen a területen a legmagasabb a munkanélküliek és a tartós munkanélküliek (legalább 360 napos munkanélküliek) aránya. Előbbi 39,1%, utóbbi 30,4%-os volt 2011-ben.

Kossuthfalva szegregációval veszélyeztetett területei

Kossutfalván kizárólag egy szegregációval veszélyeztetett terület található, mely a városrész észak-nyugati felén, Erzsébetfalva határán helyezkedik el. A rendezett városképet az elhasznált útburkolat töri meg. A régebbi építésű, ám homlokzatilag részben felújított egyszintes kertes házak mellett vegyesen, az elmúlt 10–15 évben felhúzott, általában kétszintes családi házakat találunk ezen a részen.

Az idősebb korosztály aránya 20% feletti, de a terület elöregedését némileg ellensúlyozza a 14 év alattiak aránya, mely a kerületi értéknél 2,5 százalékponttal magasabb. Aggodalomra adnak okot a foglalkoztatottsági mutatók az aktív korúak majdnem fele nem rendelkezik rendszeres munkajövedelemmel, és a háztartások 48,3%-ában nincs foglalkoztatott.

Pacsirtatelep szegregációval veszélyeztetett területei

Erzsébetfalva után Pacsirtatelep az a városrész, ahol a legtöbb szegregációval veszélyeztetett területet lehet azonosítani. Az összesen hat terület elszórtan, a városrész határvonalát követve helyezkedik el.

4. sz. veszélyeztetett terület lényegében a 4. számú tényleges szegregátum egy utcával, így egy lakótömbbel való kitolódása, így ez a terület is hasonló jellemzőkkel bír. Leginkább a munkanélküliségi ráta, valamint a tartós munkanélküliek aránya mutat romlást a tényleges szegregátum értékeihez képest, de a lakott lakások komfortossága és mérete is kedvezőtlenebb. Utóbbihoz hozzátennénk, hogy az Akácfa utca ezen szakaszán elvétve akadnak korszerűtlen házak, inkább a nagy alapterületű és több emelettel újonnan építtetett családi házak dominálnak.

A 12. számmal jelzett területen belül az Atléta utca hátsó, Klapka közhöz eső szakasza, valamint a köz eleje meglehetősen elhanyagoltnak és alacsony státuszúnak tűnik. A terület többi része kimondottan rendezett kisvárosi képet mutat, jórészt új házakkal. Kiemelnénk, hogy szegregátumi viszonylatban a legjobb iskolázottsági mutatókkal rendelkezik, a felsőfokú végzettségűek aránya még a kerületi átlagot is meghaladja. A foglalkoztatott nélküli háztartások aránya itt a legmagasabb, 54,3%.

Közvetlenül az előző terület szomszédságában helyezkedik el a 13. szegregációval veszélyeztetett zóna, melyben inkább az alacsonyabb státuszú lakóházak dominálnak. A KSH 2011-es adatai szerint a lakásállomány 20%-a alacsony komfortfokozatúnak számít, de a lakott lakások esetében ez az arány már csak 9,7%-os. A vizsgált területek közül itt a legmagasabb a 14 év alattiak

megoszlása, a népesség majd egynegyedét adják. A felsőfokú végzettségűek aránya viszont rekord alacsony, 1,7%-os.

A 14. szegregációval veszélyeztetett területet lakásállományát tekintve relatíve alacsonyabb státuszúnak nevezhetjük, mely a városképen kívül megmutatkozik az alacsony komfortfokozatú lakott lakások 18,4%-os megoszlásán is. Hangsúlyoznánk továbbá az alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak 60,7%-os arányát. Mindkét jelzőszám értéke a szegregációval veszélyeztetett részek közül éppen itt a legmagasabb. Pacsirtatelep városrészen a veszélyeztetett területek közül a Pacsirta utca - Köztemető utca - Királyhágó utca - Vörösmarty utca által határolt 15. sz. terület az, amely a legközelebb áll a 25%-os tényleges szegregációs határértékhez, tehát itt a legnagyobb a legfeljebb általános iskolát végzettek és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korú lakónépességen belül. Emellett a munkanélküliségi ráta szintén itt a legmagasabb a maga 30,8%-ával.

Az utolsó szegregációval veszélyeztetett területen (16. sz.) kisebb és nagyobb alapterületű, régi és újabb építésű lakóházak vegyesen találhatóak. Korszerkezete nem különösebben elütő a kerület egészétől. Kirívóan alacsony a munkanélküliek és a tartós munkanélküliek aránya, előbbi 8,1%, utóbbi 2,7%-os.

Gubacsipuszta szegregációval veszélyeztetett területei

Gubacsipusztán a 3. sz. szegregátumon kívül veszélyeztetett területet nem határolt le a KSH.

16. FELHASZNÁLT IRODALOM

Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció

Országos Területrendezési Terv

Közép-Magyarországi Operatív Program

Pest Megyei Területfejlesztési Koncepció

Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terv

Budapest 2030 Hosszú távú fejlesztési koncepció

Budapest Területfejlesztési Koncepciója

Fővárosi Területfejlesztési Program

ITS Budapest stratégia 2020

Budapest Főváros Településszerkezeti Terve (2015), Budapest Főváros Rendezési Szabályzata (2015)

Budapest XX. Kerületi Városrendezési és Építési Szabályzat (2001)

Pesterzsébet Integrált Városfejlesztési Stratégiája (2009)

Budapest XX. Kerület Pesterzsébet Értékalapú Koncepciója (2012)

Budapest XX. Kerület Pesterzsébet Önkormányzatának 2011-2014. évekre szóló gazdasági programja (2011)

Budapest XX. Kerület Pesterzsébet Önkormányzatának Kulturális Koncepciója 2009-2013.(2008)

Budapest XX. Kerület Pesterzsébet Önkormányzatának Gyermek- és Ifjúságpolitikai Koncepciója 2007-2012. (2007)

Budapest XX. Kerület Pesterzsébet Önkormányzatának Sportkoncepciója 2013-2018.(2013)

Budapest XX. Kerület Egészségügyi koncepció (2001)

Budapest XX. Kerület Települési közoktatási esélyegyenlőségi program (2007, 2009)

Budapest XX. Kerület Bűnmegelőzési- és közbiztonsági koncepció 2010-2014.

Budapest Főváros stratégiai zajtérképére épülő Intézkedési Terv 2008.

Budapest Környezeti Állapotértékelése 2013.

Budapest XX. Kerület Környezetvédelmi program 2010-2016.

Budapest XX. Kerület Környezeti fenntarthatósági program (2010)

Budapest XX. Kerület Parkolási koncepció (2009)

Budapesti Komplex Integrált Szennyvízelvezetési és Szennyvíztisztítási Program

Ökomet Környezetvédelmi és Kutató Nonprofit Kft.: Hősziget – monitoring értékelés Budapestre vonatkozóan, 2014

Schreiber Rózsa leletmentési jelentése XX. Attila utca 36. alatt 1957-ben. Régészeti Füzetek 10/1958 54.

Kőszegi Frigyes leletmentési jelentése XX. Dózsa György utca 46. szám alatt (ma Helsinki út) 1967-ben. Régészeti Füzetek 21/1968 5.

Nagy Margit leletmentési jelentése XX. Klauzál utca 42. alatt 1984-ben. Régészeti Füzetek 38/1985 62.

Csánk Veronika leletmentési jelentése BTM Régészeti Adattár lsz.: 1033-79

Gallus Sándor ásatási jelentése 1934-ből. Magyar Nemzeti Múzeum Adattár lsz.: 119.P.II.

Schreiber Rózsa leletmentési jelentése 1957-ből MNM A: 116.B.III

Nagy Emese és Csánk Veronika jelentése avar kori sírok leletmentéséről 1962-ből. BTM Régészeti Adattár dokumentációs gyűjtemény lsz: 1029-79

Gallus Sándor ásatási jelentése 1938-ból Magyar Nemzeti Múzeum Adattár lsz.: 433.B.VI.,

Gallus Sándor - Radnóti Aladár ásatási jelentése 1938-ból Magyar Nemzeti Múzeum Adattár lsz.: 92.P.II.

Gerő Győző felszíni gyűjtése és leletmentése a pesterzsébeti Tatárdombon 1950-53-ban Magyar Nemzeti Múzeum Adattár lsz.: 218.B.III

Jelentés honfoglalás kori sír leletmentéséről Dessewffy utca Knézich utca sarkán Magyar Nemzeti Múzeum Adattár lsz.: 112.P.II

Lovag Zsuzsa helyszíni gyűjtése 1965-ben Magyar Nemzeti Múzeum Adattár lsz.: XXI.312/1965.

Nagy Tibor leletmentési jelentése a XX. Attila utca 36. alatt 1957-ben Magyar Nemzeti Múzeum Adattár lsz.: 116.B.III

Csánk Veronika - Nagy László helyszíni adatgyűjtése XX. Lázár utca 1-3. alatt 1961-ben BTM Régészeti Adattár dokumentációs gyűjtemény lsz.: 1033-79

Kutzián Ida: A pestszenterzsébeti urnatemető BudRég 14/1945 509. 2. jegyzet

Schreiber Rózsa: leletmentés a XX. Attila utca 36. alatt. Régészeti Füzetek 10/1958 54.

Nagy Margit: leletmentés a XX. Klauzál utca 42. alatt Régészeti Füzetek 38/1985 62.

G. Csánk Veronika: A Budapesti Történeti Múzeum leletmentései és ásatásai 1960–1961-ben (XX. Klauzál utca 42) BudRég 21/1964 304.

Dr. Írásné Melis Katalin: A XX. kerület régészeti emlékei 9-28. in Pesterzsébet, Soroksár Budapest XX. kerületének múltja és jelene Bp,. 1972.

Dr. Kubinyi András: Gubacs, Soroksár és környékük a honfoglalástól a török hódoltságig 29-44. in Pesterzsébet, Soroksár Budapest XX. kerületének múltja és jelene Bp,. 1972.

Kőszegi Frigyes: Leletmentés a XX. Dózsa György utca 46. szám alatt Régészeti Füzetek 21/1968 5.

17. MELLÉKLET

2. Fejlesztési és rendezési környezet, illeszkedés

A fejlesztési és rendezési típusú dokumentumok összefüggés rendszere.

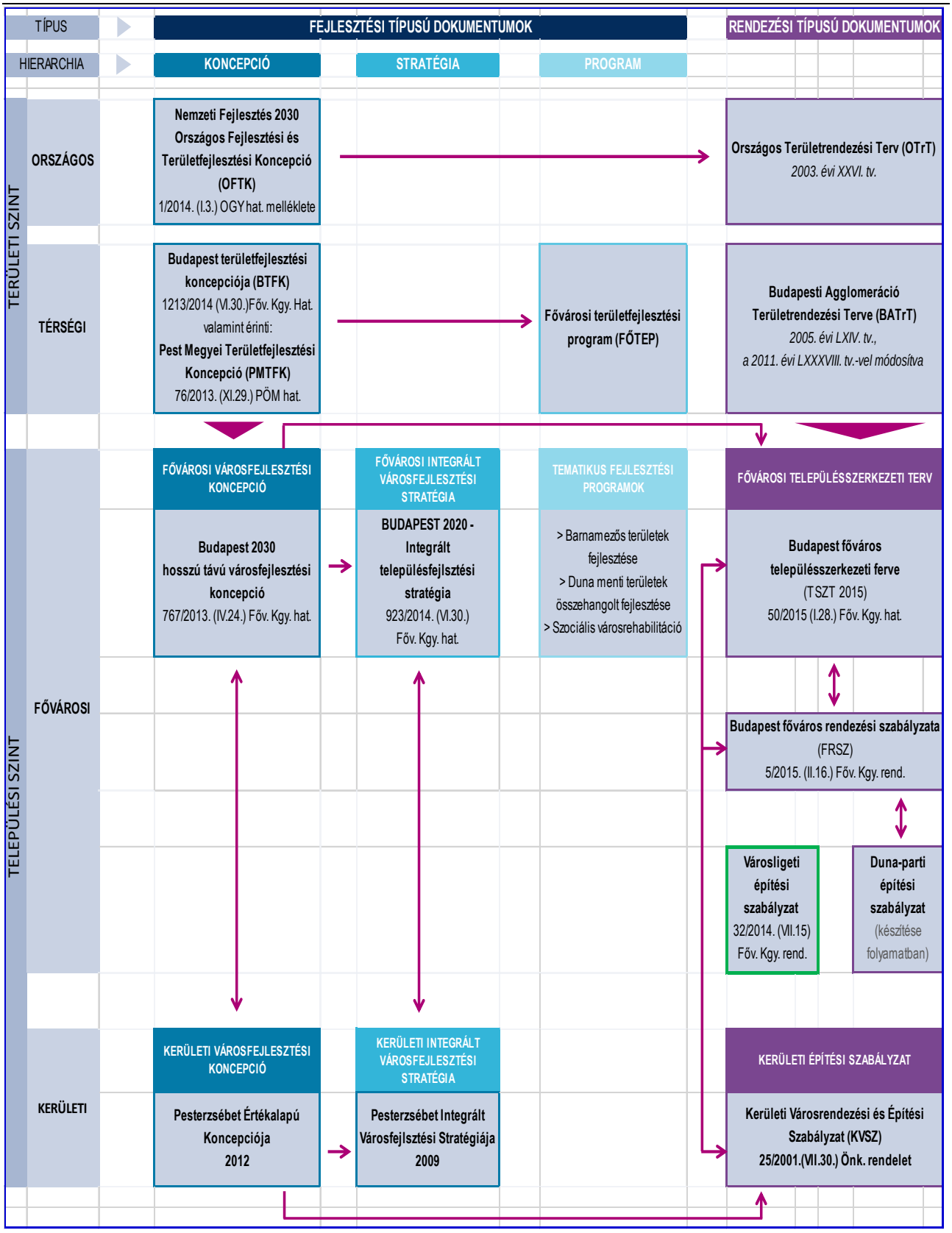
TÍPUS
FEJLESZTÉSI TÍPUSÚ DOKUMENTUMOK
RENDEZÉSI TÍPUSÚ DOKUMENTUMOK
HIERARCHIA
KONCEPCIÓ
STRATÉGIA
PROGRAM
TERÜLETI SZINT
ORSZÁGOS
Nemzeti Fejlesztés 2030 Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (OFTK)
1/2014. (I.3.) OGY hat. melléklete
Országos Területrendezési Terv (OTrT)
2003. évi XXVI. tv.
TÉRSÉGI
Budapest területfejlesztési koncepciója (BTFK)
1213/2014 (VI.30.)Főv. Kgy. Hat.
valamint érinti:
Pest Megyei Területfejlesztési Koncepció (PMTFK)
76/2013. (XI.29.) PÖM hat.
Fővárosi területfejlesztési program (FŐTEP)
Budapesti Agglomeráció Területrendezési Terve (BATrT)
2005. évi LXIV. tv.,
a 2011. évi LXXXVIII. tv.-vel módosítva
TELEPÜLÉSI SZINT
FŐVÁROSI
FŐVÁROSI VÁROSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ
Budapest 2030 hosszú távú városfejlesztési koncepció
767/2013. (IV.24.) Főv. Kgy. hat.
FŐVÁROSI INTEGRÁLT VÁROSFEJLESZTÉSI STRATÉGIA
BUDAPEST 2020 - Integrált településfejlsztési stratégia
923/2014. (VI.30.)
Főv. Kgy. hat.
TEMATIKUS FEJLESZTÉSI PROGRAMOK
> Barnamezős területek fejlesztése
> Duna menti területek összehangolt fejlesztése
> Szociális városrehabilitáció
FŐVÁROSI TELEPÜLÉSSZERKEZETI TERV
Budapest főváros településszerkezeti ferve
(TSZT 2015)
50/2015 (I.28.) Főv. Kgy. hat.
Budapest főváros rendezési szabályzata
(FRSZ)
5/2015. (II.16.) Főv. Kgy. rend.
Városligeti építési szabályzat
32/2014. (VII.15)
Főv. Kgy. rend.
Duna-parti építési szabályzat
(készítése folyamatban)
KERÜLETI
KERÜLETI VÁROSFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ
Pesterzsébet Értékalapú Koncepciója
2012
KERÜLETI INTEGRÁLT VÁROSFEJLESZTÉSI STRATÉGIA
Pesterzsébet Integrált Városfejlsztési Stratégiája
2009
KERÜLETI ÉPÍTÉSI SZABÁLYZAT
Kerületi Városrendezési és Építési Szabályzat (KVSZ)
25/2001.(VII.30.) Önk. rendelet

Fejlesztési dokumentumokkal való összefüggések vizsgálata

Pest Megyei Területfejlesztési Koncepció (PMTFK)

Pest megye és Budapest egy fejlesztési térség, a fejlesztési és rendezési irányok összehangolása fontos feladat. Pest megye jövőképének alapja a diverzitás megtartása és erősítése a gazdaság, a kultúra, a média, a köz- és a szakoktatás, a felsőoktatás és a tudomány területein egyaránt. Ez jelenti egy olyan növekedés alapját, amely munkahelyeket teremt, nagyobb jövedelmet, kezelhető kockázatokat és a környezet, az erőforrások megkímélését, azaz fenntartható növekedést eredményez. A releváns, főbb célok az alábbiak:

Pest megye specifikus céljai
Az együttműködések intézményesítése a térségi szereplőkkel, a megye belső intézményfejlesztése, menedzsment szervezetének felállítása.
Társadalmi megújulás: Testben és lélekben egészséges, együttműködő egyén és közösségek.
Pest megye térségének nemzetközi és országos multimodális közlekedési kapcsolatrendszerének fejlesztése a transzfer szerep ellátása és hálózatos térstruktúra kialakulása érdekében.
A térség kohéziójának javítása érdekében a megye belső közlekedési kapcsolatrendszerének fejlesztése, kiemelten kezelve a térségközpontok és vonzáskörzetük közlekedését és az elővárosi közlekedést.
Adottságokra épülő munkamegosztásban együttműködő policentrikus települési struktúra kialakítása.
A gazdaság teljesítményének, hatékonyságának és stabilitásának erősítése; több lábon álló gazdaság; a technológia és tudásintenzív, valamint a foglalkoztatást erősítő ágazatok kiegyensúlyozott fejlesztése.
Gazdasági húzótérségeink innovációs teljesítményének, versenyképességének, exportjának növelése.
Kreatív, tudásalapú társadalom, korszerű gyakorlati tudás biztosítása, az oktatás intézményrendszerének infrastrukturális és tartalmi megújítása, a kultúra, kulturális értékek megőrzése és fejlesztése, a térségi- és helyi identitás erősítése.
Egészséges társadalom, a megye lakossága egészségi állapotának javítása, kiemelt hangsúlyt fektetve az egészséges életmódra és a prevencióra.
A közösségek megújítása, a családi értékek előtérbe helyezése, „családbarát” megye, a társadalmi bizalom erősítése.
Tervezett, koordinált térségfejlesztés, takarékos területhasználat, épített és környezeti értékek megóvása és fejlesztése.

A megye területfejlesztési koncepciója és a BTFK szoros együttműködésben készült, így az összhang biztosított. A két terv számos azonos elemet tartalmaz a térségre vonatkozóan.

Tematikus Fejlesztési Programok (TFP)

Barnamezős projektek
FŐV-01: Barnamezős területek fejlesztésének menedzselése
XX-01: Kis piac megújítása, átalakítása – XX. ker. Vörösmarty tér

Duna projektek
FŐV-01: Fővárosi Vízgazdálkodási Stratégia kidolgozása
FŐV-02: Budapest árvízvédelmi műtárgyainak állapotfelmérése és beavatkozási terv kidolgozása
FŐV-03: Budapest árvízvédelmi műtárgyainak fejlesztése
FŐV-04: Duna menti Integrált Városfejlesztési Stratégia kidolgozása
FŐV-9d: Jódos-sós Fürdő fejlesztése
FŐV-11: RSD integrált fejlesztési program kidolgozása

FŐV-17: Budapesti és regionális kerékpáros útvonalak és szolgáltatások fejlesztése
FŐV-19: M5 metró déli szakaszának kiépítése - előkészítés
FŐV-22: Körvasút menti körút déli szakasza és Albertfalvai híd kiépítése - előkészítés
XX-01: Gyalogos híd és találkozó tér
XX-02: Hullám Csónakházak funkcióbővítő fejlesztése II. ütem, 1. csónakház
XX-03: Duna-parton sétány kialakítása

A kerületre vonatkozó településrendezési tervi előzmények vizsgálata

A hatályos szabályozási tervek által lefedett területek

Szentlőrinci úttól északra, az M5-ös autópályától nyugatra eső terület
Jahn Ferenc Dél-Pesti Kórház
Mártírok útja – Magyar u. – Bácska u. – Lőcse u. által határolt terület
Alsó határ út – Virág Benedek utca - Előd utca – Török Flóris utca által határolt terület
Duna-parti – Helsinki út – Csepeli átjáró – Soroksári-Duna által határolt terület
Topánka utca – Lajtha László utca – János utca – Baross utca által határolt terület
Helsinki út – Torontál utca – Vágóhíd utca - Barkó utca – Irma utca – Szivattyú utca által határolt terület
Wesselényi utca – Lenke utca – 178211/1, 178211/2 hrsz telkek határa – Helsinki út által határolt terület
Helsinki út- Serény utca – Közműhelytelep utca folytatása – L7 keretövezetű terület határa – XXIII. ker. közigazgatási határa által határolt terület
Nagykőrösi út – Határ út – Török Fl. u. – Mátyás u. – Zrínyi u. – Hunyor u. – Balassa u. – Köteles u. – Nagysándor u. – Bessenyei u. - Zobor u. – Kazinczy u. – Magyar u. által határolt terület
Pöltenberg u. – Vörösmarty u. – Atléta u. – Klapka köz – Klapka u. – Ady E. utcák által határolt terület
Baross utca – Ónodi u. – Lajtha L. u. – János u. által határolt terület
Fiume u. – Kakastó u. folytatása – belterületi határvonal – Erzsébet csatorna által határolt terület
Kossuth L. u. – Vörösmarty u. – Berkenye st. – Kalmár I. st. – és a Kossuth L. u. – Török Fl. u. Nagysándor J. u. – Ady E. utcák által határolt terület
Nagysándor József utca – Baross utca – Duna utca – Attila utcák által határolt terület
Tótfalusi K. M. st. – Vörösmarty u. - Nagysándor J. u. – Ady E. u. által határolt terület
M5 autópálya – Nagykőrösi út – Erzsébet csatorna által határolt terület
Vörösmarty u. -– Szegfű u. - Vágóhíd u. – Tinódi u. által határolt terület
M5 autópálya – Erzsébet csatorna – Nagykőrösi út – Szentlőrinci út által határolt terület
Bíró M. utca – Széchenyi u. – János u. – Lajtha L. utcák által határolt terület
Lajtha L. u. – János u. – Török Fl. u. – Határ út által határolt terület
Baross u. – Nagysándor J. u. – Attila u. – Zilah utcák által határolt terület
Mártírok útja – Kulcsár utca – 181888/3 hrsz-ú őt által határolt terület
Széchenyi utca – Topánka utca – Ady Endre utca – János utcák által határolt terület
Köves út menti területre (hrsz.: 195066/4, 5, 6, 195067, (195069), 195070)
Serény utca – Közműhelytelep utca – 170187/34 Hrsz-ú utca – Helsinki út – Nagysándor József utca – Attila utca – Kossuth Lajos utca – Baross utca – Csepeli átjáró – Helsinki út által határolt terület
Mártírok útja – 195017 hrsz-ú út – 195038/2 hrsz- ú út – 180900 hrsz-ú út – 180901/63 hrsz-ú út által határolt terület
Mátyás király tér (Kakastó utca – Kolozsvár utca – Mártírok útja – Vasút sor által határolt terület)

4. A település humán infrastruktúrája

A kerületben működő óvodák	
Óvodák	Tagóvodáik
Lurkóház Óvoda (1202 Budapest Mártírok útja 205/b)	Hunyadi téri Tagóvoda (1205 Budapest Hunyadi János tér 13.)
	Gyermekkert Tagóvoda (1204 Budapest Köztársaság tér 1.)
Gézengúz Óvoda (1202 Budapest, Zalán u. 11.)	Lázár Tagóvoda (1202 Budapest Lázár u. 18.)
	Gyöngyszem Tagóvoda (1201 Budapest Vörösmarty u. 91.)
Kerekerdő Óvoda (1202 Budapest Nagysándor József utca 189.)	Bóbita Óvoda (1204 Budapest Kalmár Ilona sétány 1.)
Baross ovi – Kindergarten Baross 79. (1201 Budapest Baross utca 79.)	Baross ovi Kindergarten Baross 81. (1201 Budapest Baross utca 79.)
Gyermekmosoly Óvoda (1203 Budapest Bíró Mihály u. 1.)	Gyermekmosoly Óvoda Lajtha utcai Tagóvoda (Lajtha László u. 5-7.)
	Mákvirág Tagóvoda (1205 Budapest Rákóczi u. 82-84.)
Benedek Elek Óvoda, Általános Iskola, Speciális Szakiskola és Egységes Módszertani Intézmény (1201 Budapest Magyarok Nagyasszonya tér 22.)(fővárosi önkorm)	
Bukfenc Magánóvoda (1202 Budapest Hunyadi János tér 12-14)	
Nyitnikék Óvoda és tagóvodái (1203 Budapest Kossuth L. utca 3.)	János utcai Tagóvoda (1203 Budapest János utca 2.)
	"Zöld Ovi" Tagóvoda Csepeli átjáró (1203 Budapest Csepeli átjáró 10/a.)
	"Zöld Ovi" Tagóvoda Torontál utca (1201 Budapest Torontál utca 7.)
Csupacsoda Óvoda (1204 Budapest Ady Endre utca 79.)	

A kerületben működő általános iskolák
Vörösmarty Mihály Általános Iskola és Logopédiai Intézet (1201 Budapest Vörösmarty u. 128.)
Tátra Téri Általános Iskola (1204 Budapest Tátra tér 1.)
Hajós Alfréd Általános Iskola (1203 Budapest Lajtha László u. 5-7.)
József Attila Nyelvoktató Nemzetiségi Általános Iskola (1201 Budapest Attila utca 25-27)
Ady Endre Általános Iskola, Lajtha László Alapfokú Művészeti Iskola (1204 Budapest Ady Endre utca 98.)
Nagy László Általános Iskola és Gimnázium (1203 Budapest János utca 4.)
Gyulai István Általános Iskola (1202 Budapest Mártírok útja 205.)
Zrínyi Miklós Általános Iskola (1205 Budapest Mártírok útja 47.)
Lázár Vilmos Általános Iskola és Központi Műhely (1202 Budapest Lázár u. 20.)
Budapest Montessori Általános Iskola és Gimnázium (1203 Budapest Kálmán utca 15.)
Benedek Elek Óvoda, Általános Iskola, Speciális Szakiskola és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény (1201 Budapest Magyarok Nagyasszonya tér 22.)
Baross Gábor Általános Iskola és Szakiskola (1204 Budapest Székelyhíd utca 23.)

A kerületben működő középiskolák

Nagy László Általános Iskola és Gimnázium (1203 Budapest, János u. 4.)
Kossuth Lajos Gimnázium (1204 Budapest, Ady E. u. 142.)
Német Nemzetiségi Gimnázium és Kollégium (1203 Budapest, Serény u. 1.)
Eötvös Loránd Szakközépiskola és Szakiskola (1204 Budapest XX. ker., Török Flóris u. 89.)
Budapesti Montessori Általános Iskola és Gimnázium (1203 Budapest, Kálmán u. 15.)
„Budapest” Külkereskedelmi Szakközépiskola (1201 Budapest, Vörösmarty u. 89-91.)
Pesterzsébeti Közgazdasági Szakközépiskola (1201 Budapest, Vörösmarty u. 30.)
Benedek Elek Óvoda, Általános Iskola, Speciális Szakiskola és EGYMI Magyarok (1201 Budapest, Magyarok Nagyasszonya tér 22.)
Erzsébet Királyné Szépészeti Szakközépiskola/ Erzsébet Királyné Szolgáltató és Kereskedelmi Szakközépiskola és Szakiskola (1203 Budapest Kossuth Lajos utca 35.)
Nagy-Szivárvány Alapítvány Gimnáziuma, Szakképző Iskolája, Speciális Szakiskolája és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménye (1204 Budapest XX. ker., Pöltenberg u. 10-12.)
Leonardo Gimnázium és Szakképző Iskola (1201 Budapest XX. ker., Vörösmarty u. 128.)
Népi Mesterségek és Művészetek Szakközépiskolája/BMK Felsőfokú Népi Játék- és Kismesterség Oktató Képző Iskola (1203 Budapest Ónodi utca 14.)
Nagy László Általános Iskola és Gimnázium (1203 Budapest János utca 4.)

A kerületben működő főiskolák
Apor Vilmos Katolikus Főiskola

A XX. kerület tulajdonában és működtetésében lévő intézmények:

Helyrajzi szám	Intézmény	Épület címe
171190/11	Ady Endre Általános Iskola	Ady Endre u. 98.
171190/11	Lajtha László Zeneiskola	Ady Endre u. 98.
170269/32	Hajós Alfréd Általános Iskola	Lajtha László u. 5-7.
171054/4	József Attila Általános Iskola	Attila u. 25-27.
172506	Tátra téri Általános Iskola	Tátra tér 1.
181888/30	Gyulai István Általános Iskola	Mártírok útja 205.
176242	Lázár Vilmos Általános Iskola	Lázár u. 20.
178378	Vörösmarty Mihály Általános Iskola	Vörösmarty u. 128.
174157	Zrínyi Miklós Általános Iskola	Mártírok útja 47.
175534	Gézengúz Óvoda	Zalán u. 9.
176241	Gézengúz Óvoda	Bp. XX. Lázár u. 18.
177411/1	Gyöngyszem Óvoda	Bp. XX. Vörösmarty u. 91.
177879/1/J/1	Zöld Óvoda	Torontál u. 1.
180551	Gyermekkert Óvoda	Köztársaság tér 1.
181888/30	Lurkóház Óvoda	Bp. XX. Mártírok útja 205.
182182/2	Lurkóház Óvoda	Bp. XX. Hunyadi János tér
170013/5/A/87	Zöld Óvoda	Csepeli átjáró 8-10.
170204/57	Nyitnikék Óvoda	Kossuth L. u. 3.
170204/61	Nyitnikék Óvoda	Bp. XX. János u. 2.
170204/65	Gyermekmosoly Óvoda	Bíró Mihály u. 1.
170269/26	Gyermekmosoly Óvoda	Lajtha László u. 5-7.

171100	Kinder Garten Óvoda	Baross u. 81.
171098	Kinder Garten Óvoda	Baross u. 79.
171190/11	Bóbita Óvoda	Kalmár Ilona st. 1.
173419	Mákvirág Óvoda	Hitel M. u. 31-39.
173887	Kerekerdő Óvoda	Nagysándor József u. 189.
171098	GAMESZ	Baross u. 73-77.
171190/11	PEPI	Ady E. u. 98.
176211/0/A/5	Központi Műhely	Dessewffy u. 76.
174155	Nevelési Tanácsadó	Mártírok útja 51.
173013	Szociális Foglalkoztató	Hosszú u. 73.
171100	Szociális Foglalkoztató	Baross u. 81.
171089	CSILI	Nagy Gy.I. u. 2-4. "A" épület
171089	CSILI	Baross u. 55. "B" épület
172526	Egészségügyi Intézmény	Jókai Mór u. 74-76.
172354	Gyermek egészségház	Vas Gereben u. 1.
170424/2	SZTK	Bp. XX. Ady Endre u. 1.
170013/12/A/24	Orvosi rendelő	Zamárdi u. 9-11. fsz.
170013/12/A/25	Orvosi rendelő	Zamárdi u. 9-11. fsz.
171190/25	Orvosi rendelő	Vörösmarty u. 5-7.
177255	Orvosi rendelő	Székelyhíd u. 8.
182172	Orvosi rendelő	Bp. XX. Szabadka u. 49.
179869	Orvosi rendelő	Bp. XX. Virág Benedek u. 46.
180519/59	Orvosi rendelő	Bp. XX. Pacsirta u. 157.
181590/2	Orvosi rendelő	Bp. XX. Bácska tér
170204/57	Bölcsőde	Kossuth L. u. 3.
171356	Bölcsőde	Ady Endre u. 83-87.
177411/2	Bölcsőde	Vörösmarty u. 89-91.
180551	Bölcsőde	Köztársaság tér 1.
181450	Bölcsőde	Mártírok útja 178.
170204/77	Gaál Imre Galéria	Kossuth Lajos u. 39.
171080	Pesterzsébet Múzeum	Baross u. 53.
177119	Átlók Galéria	Klapka u. 48.
170269/19	Szoc. Szolg. Központ	Lajtha László u. 5-7.
170269/19	Család és Gyermekvéd. Központ	Lajtha László u. 5-7.
170269/26	Gyermekvéd. Központ	Lajtha László u 5-7.
171141	Gondozási Központ	Nagy Győry István u. 29.
174090	PSZGVK	Kossuth Lajos u. 146.
175461	Gondozási Központ	Bp. XX. Marót u.10.
177879/1/B/5	Gondozási Központ - Idősek otthona	Vágóhíd u. 18-26. B. épület

Forrás: önkormányzati adatszolgáltatás

9. Az épített környezet vizsgálata

Az épített környezet értékei

Településszerkezet történeti kialakulása

A Duna vonalát követő medence a korai régészeti kultúráktól napjainkig lakott település volt. Gubacs falu nevét egy, az 1067 körül keletkezett századi monostor alapítólevelében említik először. Gubacspusztát a XVIII. században a Batthai Watthai nemzetség, majd később, herceg Grassalkovich Antal birtokolta. 1840-ben az egész gödöllői uradalmat megvette báró Sina György, aki a nem összefüggő uradalmat gödöllői, hatvani, szentlőrinci uradalommá alakította. Gubacspuszta az utóbbi tartozéka lett, melyet 1851-ben Soroksár lakói vásárolták meg és a mintegy 50 hold területét - a Soroksári út (Helsinki út) mentén a határcsárdától kiindulva - 1851-ben házhelyekre parcellázták. Ezekből 1868-ig mindössze kettő épült be.

A terület térképe (1810-1820)

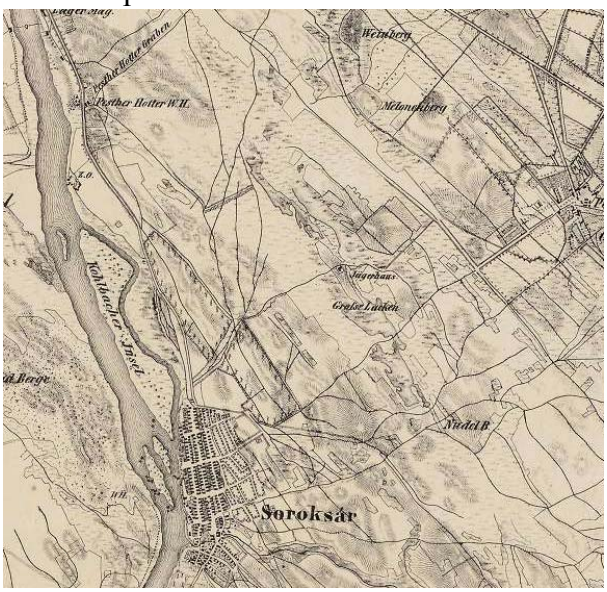

A terület térképe 1852-ben

Második katonai felmérés (1806-1869)

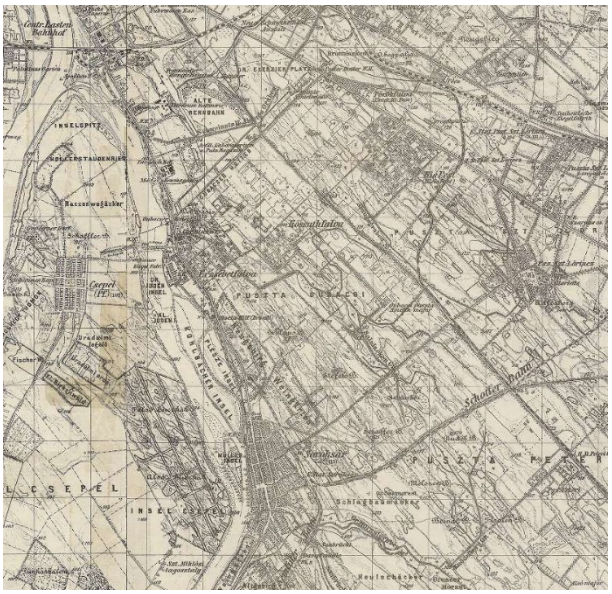

Harmadik katonai felmérés (1869-1887)

Sina György fia, Simon, 1864-ben eladta a három uradalmat a brüsszeli Banque de Credit Foncier et Industriel teljhatalmú cégvezetőjének. A bank jobbnak látta az uradalmakat kisebb részletekben eladásra kínálni, de az eladások nem idéztek elő letelepedési kedvet. A bank jogutódja aztán a pusztát kisebb részletekben értékesítette, melyen itt-ott házak kezdtek épülni, máshol továbbparcellázási joggal vették meg a területeket.

1870-ben, a mai központi városrész helyén 179 darab, egyenként 300 négyszögöles házhelyet, majd további 219, hasonló nagyságú házhelyet alakítottak ki, 1870. június 14-én alapítva meg Erzsébetfalva telepet. Az iparosság és a kereskedők telepének indult, gyorsan megkezdődött az építkezés. Ugyanekkor kezdték meg a mai Kossuthfalva területének felparcellázását is, ahol főként földművesek laktak. A két telep 1897-ben szakadt el Soroksártól és alakult önálló községgé Erzsébetfalva néven.

1907-ben Szabó János engedélyt kapott arra, hogy felparcellázhassa a Lázár utcától a Ferenc József utca (ma Mártírok útja) felé eső külső birtokrészét. Az új városrész a Szabó-telep nevet kapta. Házait és utcáit már az új építési szabályrendelet értelmében tervezték. Pesterzsébeten gyáripar ekkor nem alakult ki, apró ipari üzemek működtek. Az 1920-as évek elején, Magyarországon Erzsébetfalva volt a legnépesebb község. A 20-as évek második felében mutatkozó általános gazdasági fellendülés lehetővé tette, hogy Pesterzsébet ipari fejlődése lendületet vegyen és több új gyárat is alapítottak.

Régészeti terület, védett régészeti terület, régészeti érdekű terület

A főváros területén ismertté vált régészeti lelőhelyekről hatósági nyilvántartás készül. Ezt a közhiteles hatósági nyilvántartást a Lechner Lajos Tudásközpont vezeti a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény 71. § (1) bekezdése szerint. Az idézett törvény 11. §-a alapján a nyilvántartásba vett régészeti lelőhelyek a törvény erejénél fogva általános régészeti védelem alatt állnak. A lelőhelylista hatósági nyilvántartója a Lechner Lajos Tudásközpont.

A nyilvántartott régészeti lelőhelyek körében külön kategóriát alkotnak azok a régészeti lelőhelyek, melyek esetében kiemelkedő történeti és kulturális jelentőségük okán minisztériumi határozat, 2001. óta miniszteri rendelet mondja ki a védetté nyilvánítás tényét, ezek a határozattal védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek.

A régészeti örökség leírása a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény 71. § (1) bekezdése szerinti, a Lechner Lajos Tudásközpont által vezetett közhiteles hatósági nyilvántartásban található adatokon, az ide vonatkozó szakirodalmon, a Magyar Nemzeti Múzeum Adattárában található leletmentési dokumentációkon és a helyszíni szemlén alapul.

Történeti leírás, régészeti örökség

A mai XX. kerület, Pesterzsébet története csak a késő újkorban kezdődik, így kívül esik a 2001. évi LXIV. tv-ben a régészet tárgykörébe utalt 1711-es korszakhatáron. A kerület területének korábbi történetét a XI. századtól kezdve rendelkezésünkre álló írásos adatok mellett alapvetően a régészeti emlékek alapján lehet felvázolni. A kerület területén ismertté vált régészeti lelőhelyek mind leletbejelentések, leletmentések alapján váltak ismertté, ahol ezután a lelőhely még csak részleges feltárása sem történt meg.

A Duna partjának homokos dűnékkel tarkított sávjában kialakult főút menti terület az őskortól kezdve a népvándorláskoron át a középkorig topográfiai adottságainál fogva kedvelt színtere volt a történeti korok emberi megtelepedésének. A vizenyősebb, alacsonyabban fekvő területre példa a

Gubacsipuszta elnevezésű határrész, mely az újkorban kialakult formájában is őrzi korábbi állapota jellemzőit. A középkor és koraújkor értékes legelőterületén például a Tesco építkezése során végzett feltárás csak igazolni tudta, hogy a középkor, népvándorlás kor vagy őskor jelentős telepeit, temetőit nem itt, hanem a homokdombokkal tarkított magasabban fekvő részeken kell keresni.

A törökkortól visszafelé haladva az időben a közelebbi és távolabbi ős- és népvándorlás kori és középkori lelőhelyek kirajzolják a mai főúttal nagyjából megegyezően a Duna-menti kereskedelmi út vonalát.

Ezek közül a legjelentősebb a középkori Gubacs falu. A pesti oldalon a szétterülő és vízjárta Dunapart a Csepeli átjáró körül kiemelkedik környezetéből (Tatárdomb). A középkorban itt találjuk Gubacs falut a terület legmagasabb pontján épült templomával. A hosszú életű, és fontos kereskedelmi út mellé települt faluról jelentőségéhez képest igen keveset tudunk.

A terület térképe 1870-ben

A terület térképe 1926-ban

Gubacs falu első okleveles említése még 1067 előttről származik. Ekkor Géza herceg Csabarákosával és Neveggyel együtt (Rákoscsaba és Alsónémedi) Aba nembeli Péter ispánnak adományozta, aki e három falut a Borsod megyei Százdon alapított monostorának adta. A falu a tatárjárás idején elpusztult, pusztává vált, de a későbbi okleveles adatokból kitűnik, hogy legalább a XV. század elején virágzó település volt itt. Zsigmond király birtoka, melyet 1424-ben az uralkodó feleségének adott. Így Gubacs a Csepel-sziget uradalom részeként királynéi birtok volt. A század közepén az uralkodó a Rozgonyi családnak adományozta Gubacsot a hozzá tartozó Ógubacs, Kormányos és Soroksár pusztákkal. Ógubacs és Gubacs helyzetét a régészeti emlékek alapján jelen pillanatban nem lehet meghatározni, de nagyon valószínű, hogy a tatárdombi középkori település volt Gubacs, mivel okleveles adatokból kitűnik, hogy halászok is lakták. Ez pedig vízparti települést feltételez. Ugyanakkor az oklevelekből az is nyilvánvaló, hogy még a török hódoltság előtt pusztává vált ismét, ami a középkori pusztásodás egész országra jellemző következménye volt. A török hódoltság korától csak pusztaként találkozunk nevével.

Egy 1775-ben készült felmérésen a kerület területe teljesen lakatlan. A korábbi időkből származó esetleges rom sem került feltüntetésre. A Dunával nagyjából párhuzamos dűnék sora alkotja a felszín jó részét, melyen pár vízfolyás, illetve vizenyős rész található. Ebből csak néhány, valószínűleg kötöttebb talajú domb emelkedik ki. Ha a régészeti leletmentések leírásait vesszük alapul, abból is kiderül, hogy Pesterzsébet fokozatos benépesülését mindenütt megelőzte valamilyen

homokbányászattal egybekötött tevékenység. Van ahol csak 1-2 méter vastag rétegeket egyenlítettek ki a parcellázások során (pl. A Perczel Mór utca tájékán), de ez éppen elég volt arra, hogy az egyébként nagy kiterjedésű temetők, településrészek tetemes része ezekkel a homokbányászatokkal eltűnjenek nyomtalanul.

Régészeti védettségek: területi és egyedi

Pesterzsébet területén a Lechner Lajos Tudásközpont által vezetett közhiteles hatósági nyilvántartásban az alábbi táblázatban összefoglalt nyilvántartott régészeti lelőhelyek szerepelnek, melyek a 2001. évi LXIV. Tv. 11. §-a alapján általános régészeti védelem alatt állnak.

A kerületben összefüggő régészeti terület csak a Duna mentén helyezkedik el, míg kisebb, szórványos lelőhelyek megtalálhatóak a kerület belső területein is.

Azonosított nyilvántartott régészeti lelőhelyek

LLTK azonosító szám	Régészeti lelőhely	Korszak, jelleg
15704	Dózsa György út, ma Helsinki út, Atra gyárral szemben	Szórványlelet, ismeretlen kor
15705, 15708	Perczel Mór utca 32-34.	Temető, bronzkor, vatyai kultúra
15706	Jókai Mór utca	Szórványlelet, bronzkor
15707	Klauzál utca 42.	Sír, avar kor
15718 **15703**	Dessewffy utca-Knézich utca sarok	Sír, honfoglalás kor
15719	Nagysándor utca- Percel utca között	Temető, bronzkor, vatyai kultúra
15723	Selmec utca, evangélikus templom	Éremlelet, római kor, szórvány
15729	Lázár utca 1-3.	Település általában, bronzkor
71255	Északi kerülethatár-Helsinki út-Déli kerülethatár-Dunafolyam	Rézkori temető, bronzkori telep, temető, vaskor általában, avar temető, Árpád kori és középkori falu, temető, törökkori település
15711 (71255 területén)	Pesterzsébet, a Téglagyár agyagbányája fölött	Középkor, őskor, telep, temető
15714 (71255 területén)	Pestszenterzsébet, Kakastó mellett	Középkor, őskor, telep, temető
15709 (71255 területén)	Pestszenterzsébet, Tatárdomb	Középkor, őskor, telep, temető
15713 (71255 területén)	Pestszenterzsébet, Szentkút	Avar temető
15724 (71255 területén)	Teremszeg utca	Középkor, őskor, telep, temető

Azonosítatlan lelőhelyek:

LLTK azonosító szám	Régészeti lelőhely	Korszak, jelleg
15710	Pestszenterzsébet	Sír, ismeretlen kor
15712	Pestszenterzsébet	Szórványlelet, Árpád-kor
15715	Pestszenterzsébet	Szórványlelet, római kor
15716	Pestszenterzsébet	Szórványlelet, Árpád-kor
15717	Pestszenterzsébet	Szórványlelet, őskor
15720	Pestszenterzsébet	Szórványlelet, halomsíros kultúra
15721	Pestszenterzsébet	Sír általában, harang alakú edények kultúrája

15722	Pestszenterzsébet	Szórványlelet, késő középkor

A XX. kerület területén található fővárosi védett épületek, épületegyüttesek

Ssz.	HRSZ	utcanév házszám	fotó	leírás
1.	170204/73	Ady Endre utca 82. (Topánka utca)		lakóház
2.	171080	Baross utca 53.		múzeum
3.	171537	Erzsébet tér 1.		római katolikus templom
4.	171560	Ferenc utca 5.		baptista imaház
5.	171167/13	Kossuth Lajos tér 1.		Városháza, Böhm-Hegedűs, 1906.

6.	170204/78	Kossuth Lajos utca 37/B		„ékszerbolt-ház”
7.	170204/77	Kossuth Lajos utca 39.		„Gaál Imre” Galéria
11.	179423	Magyarok Nagyasszonya tér		„Magyarok Nagyasszonya” római katolikus plébánia és kegytemplom Diebold Hermann, 1930-1940.
12.	170594/2	Ónodi utca 14. (Kmetty u.)		iskola
13.	172513	Tátra tér 2. (Kossuth Lajos utca 82.)		vásárcsarnok
14.	170441	Török Flóris utca 70. (Kossuth Lajos utca 51.)	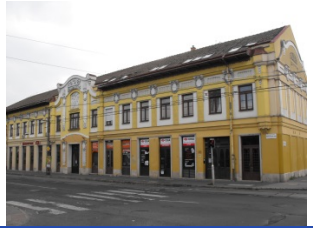	üzletház

15.	171372	Török Flóris utca 72. (Kossuth Lajos utca 52.)		lakóház
16.	171482	Török Flóris utca 87-89. (Emlékezés tere)		iskola
17.	170022	Vizisport út		(III-V. számú) csónakházak Somody Ödön, 1925 körül
18.	171190/31	Kalmár Ilona sétány = Ady Endre utca 89., Török Flóris utca 90-92		evangélikus templom és parókia
Épületegyüttesek				
1.	171367, 171366, 171365, 171364, 17136	Ady Endre u. 71-79		

A városrészek statisztikai összefoglalója értékelése

Gubacs

	2001	2011	változás (érték)	kerületi átlag (2011)	kerületi átlagtól való eltérés (+ /-) 2011	Rangsor a városrészek között - 2001	Rangsor a városrészek között - 2011
Lakónépesség száma	1 680,0	3 264	1 584	64 358	-	6.	5.
Lakónépességen belül 0-14 évesek aránya	9,5	19,2	10	13,4	5,8	6.	1.
Lakónépességen belül 15-59 évesek aránya	57,2	65,6	8	60,9	4,7	6.	1.
Lakónépességen belül 60-X évesek aránya	33,3	15,2	-18	25,7	-10,5	1.	6.
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	24,0	6,5	-18	11,6	-5,1	3.	6.
Felsőfokú végzettségűek a 25 éves és idősebbek arányában	10,2	38,6	28	20,7	17,9	5.	1.
Lakásállomány (db)		1795		30 940		.	4.
Alacsony komfort fokozatú lakások aránya	12,1	6,9	-5	4,8	2,1	5.	2.
Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	37,8	25,8	-12	33,4	-7,6	3.	6.
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül	13,4	3,6	-10	7,2	-3,6	3.	6.
Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül	57,3	71,1	14	62,0	9,1	4.	1.
Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya	50,3	27,9	-22	36,6	-8,7	1.	6.
Alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya		18,4		28,1			6.
A gazdaságilag nem aktív népesség aránya lakónépességen belül		45,9		51,1			6.
Munkanélküliek aránya (munkanélküliségi ráta)		8,2		12,1			6.
Tartós munkanélküliek aránya (legalább 360 napos munkanélküliek aránya)		4,2		7,2			6.
A komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül		6,7		4,1			1.
Egyszobás lakások aránya a lakott lakásokon belül		35,7		18,9			1.

Gubacsipuszta

	2001	2011	változás (érték)	kerületi átlag (2011)	kerületi átlagtól való eltérés (+ /-) 2011	Rangsor a városrészek között - 2001	Rangsor a városrészek között - 2011
Lakónépesség száma	10 103,0	9 601	-502,0	64 358		2.	3.
Lakónépességen belül 0-14 évesek aránya	14,4	12,7	-1,7	13,4	-0,7	3.	6.
Lakónépességen belül 15-59 évesek aránya	64,3	59,0	-5,3	60,9	-1,9	2.	6.
Lakónépességen belül 60-X évesek aránya	21,3	28,3	7,0	25,7	2,6	5.	1.
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	19,6	8,2	-11,4	11,6	-3,4	6.	5.
Felsőfokú végzettségűek a 25 éves és idősebbek arányában	14,6	22,1	7,5	20,7	1,4	1.	2.
Lakásállomány (db)		4 392		30 940			3.
Alacsony komfort fokozatú lakások aránya	13,3	3,5	-9,8	4,8	-1,3	4.	5.
Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	36,4	32,7	-3,7	33,4	-0,7	6.	4.
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül	11,3	4,9	-6,4	7,2	-2,3	6.	4.
Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül	58,9	62,4	3,5	62,0	0,4	2.	3.
Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya	35,6	38,5	2,9	36,6	1,9	6.	1.
Alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya		25,3		28,1			5.
A gazdaságilag nem aktív népesség aránya lakónépességen belül		52,4		51,1			2.
Munkanélküliek aránya (munkanélküliségi ráta)		11,5		12,1			5.
Tartós munkanélküliek aránya (legalább 360 napos munkanélküliek aránya)		6,7		7,2			5.
A komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül		2,9		4,1			6.
Egyszobás lakások aránya a lakott lakásokon belül		8,4		18,9			6.

Kossuthfalva

	2001	2011	változás (érték)	kerületi átlag (2011)	kerületi átlagtól való eltérés (+ /-) 2011	Rangsor a városrészek között - 2001	Rangsor a városrészek között - 2011
Lakónépesség száma	3 803,0	3 680	-123,0	64 358		4.	4.
Lakónépességen belül 0-14 évesek aránya	14,1	14,5	0,4	13,4	1,1	4.	2.
Lakónépességen belül 15-59 évesek aránya	61,0	60,5	-0,5	60,9	-0,4	4.	4.
Lakónépességen belül 60-X évesek aránya	24,9	24,9	0,0	25,7	-0,8	3.	5.
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	20,5	12,4	-8,1	11,6	0,8	5.	2.
Felsőfokú végzettségűek a 25 éves és idősebbek arányában	12,3	20,6	8,3	20,7	-0,1	3.	4.
Lakásállomány (db)		1721		30 940			5.
Alacsony komfort fokozatú lakások aránya	19,0	7,3	-11,7	4,8	2,5	3.	1.
Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	37,5	34,7	-2,8	33,4	1,3	4.	2.
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül	12,0	7,7	-4,3	7,2	0,5	5.	2.
Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül	57,6	61,2	3,6	62,0	-0,8	3.	5.
Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya	40,7	36,7	-4,0	36,6	0,1	4.	4.
Alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya		27,9		28,1			3.
A gazdaságilag nem aktív népesség aránya lakónépességen belül		51,8		51,1			3.
Munkanélküliek aránya (munkanélküliségi ráta)		11,7		12,1			4.
Tartós munkanélküliek aránya (legalább 360 napos munkanélküliek aránya)		7,7		7,2			3.
A komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül		6,4		4,1			2.
Egyszobás lakások aránya a lakott lakásokon belül		23,2		18,9			2.

Pacsirtatelep

	2001	2011	változás (érték)	kerületi átlag (2011)	kerületi átlagtól való eltérés (+ /-) 2011	Rangsor a városrészek között - 2001	Rangsor a városrészek között - 2011
Lakónépesség száma	11 698 ,0	11 206	-402,0	64 358		2	2.
Lakónépességen belül 0-14 évesek aránya	15,8	13,4	-2,4	13,4	0	1.	4.
Lakónépességen belül 15-59 évesek aránya	59,1	61,0	1,9	60,9	0,1	5.	2.
Lakónépességen belül 60-X évesek aránya	25,1	25,6	0,5	25,7	-0,1	2.	4.
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	28,8	14,2	-14,6	11,6	2,6	1.	1.
Felsőfokú végzettségűek a 25 éves és idősebbek arányában	10,1	18,2	8,1	20,7	-2,5	6.	6.
Lakásállomány (db)		5 047	23 94,0	30 940			2.
Alacsony komfort fokozatú lakások aránya	21,1	7,3	-13,8	4,8	2,5	1.	1.
Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	40,5	36,8	-3,7	33,4	3,4	1.	1.
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül	17,5	9,7	-7,8	7,2	2,5	1.	1.
Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül	55,0	59,3	4,3	62,0	-2,7	5.	6.
Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya	42,2	37,6	-4,6	36,6	1	2.	3.
Alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya		31,5		28,1			1.
A gazdaságilag nem aktív népesség aránya lakónépességen belül		52,7		51,1			1.
Munkanélküliek aránya (munkanélküliségi ráta)		13,6		12,1			1.
Tartós munkanélküliek aránya (legalább 360 napos munkanélküliek aránya)		8,6		7,2			1.
A komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül		6,2		4,1			3.
Egyszobás lakások aránya a lakott lakásokon belül		17,9		18,9			4.

Erzsébetfalva

	2001	2011	változás (érték)	kerületi átlag (2011)	kerületi átlagtól való eltérés (+ /-) 2011	Rangsor a városrészek között - 2001	Rangsor a városrészek között - 2011
Lakónépesség száma	36 250,0	34 915	-1 335,0	64 358		1.	1.
Lakónépességen belül 0-14 évesek aránya	13,1	12,9	-0,2	13,4	-0,5	5.	5.
Lakónépességen belül 15-59 évesek aránya	65,9	61,1	-4,8	60,9	0,2	1.	2.
Lakónépességen belül 60-X évesek aránya	21,0	26,0	5,0	25,7	0,3	6.	3.
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	22,7	12,2	-10,5	11,6	0,6	4.	3.
Felsőfokú végzettségűek a 25 éves és idősebbek arányában	13,3	19,5	6,2	20,7	-1,2	2.	5.
Lakásállomány (db)		17 199		30 940			1.
Alacsony komfort fokozatú lakások aránya	10,6	3,9	-6,7	4,8	-0,9	6.	4.
Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	36,5	33,1	-3,4	33,4	-0,3	5.	3.
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül	12,6	7,4	-5,2	7,2	0,2	4.	3.
Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül	59,1	62,0	2,9	62,0	0	1.	4.
Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya	37,4	36,6	-0,8	36,6	0	5.	5.
Alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya		29,0		28,1			2.
A gazdaságilag nem aktív népesség aránya lakónépességen belül		50,6		51,1			5.
Munkanélküliek aránya (munkanélküliségi ráta)		12,1		12,1			3.
Tartós munkanélküliek aránya (legalább 360 napos munkanélküliek aránya)		7,1		7,2			4.
A komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül		3,2		4,1			5.
Egyszobás lakások aránya a lakott lakásokon belül		19,9		18,9			3.

Szabótelep

	2001	2011	változás (érték)	kerületi átlag (2011)	kerületi átlagtól való eltérés (+ /-) 2011	Rangsor a városrészek között - 2001	Rangsor a városrészek között - 2011
Lakónépesség száma	1 761	1 650	-111	64 358		5.	6.
Lakónépességen belül 0-14 évesek aránya	15	13,5	-2	13,4	0,1	2.	3.
Lakónépességen belül 15-59 évesek aránya	61,3	59,5	-2	60,9	-1,4	3.	5.
Lakónépességen belül 60-X évesek aránya	23,7	27,1	3	25,7	1,4	4.	2.
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	27,6	8,7	-19	11,6	-2,9	2.	4.
Felsőfokú végzettségűek a 25 éves és idősebbek arányában	10,5	21,4	11	20,7	0,7	4.	3.
Lakásállomány (db)		786		30 940			6.
Alacsony komfort fokozatú lakások aránya	19,7	5,6	-14	4,8	0,8	2.	3.
Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	40,1	32,4	-8	33,4	-1	2.	5.
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon belül	15,9	4,7	-11	7,2	-2,5	2.	5.
Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül	54,7	63,2	9	62,0	1,2	6.	2.
Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya	41,3	37,8	-4	36,6	1,2	3.	2.
Alacsony presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya		27,5		28,1			4.
A gazdaságilag nem aktív népesség aránya lakónépességen belül		51,2		51,1			4.
Munkanélküliek aránya (munkanélküliségi ráta)		12,2		12,1			2.
Tartós munkanélküliek aránya (legalább 360 napos munkanélküliek aránya)		7,7		7,2			2.
A komfort nélküli, félkomfortos és szükséglakások aránya a lakott lakásokon belül		4,6		4,1			4.
Egyszobás lakások aránya a lakott lakásokon belül		13,1		18,9			5.